פר' **תזריע-מצורע** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקצ"ה שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ואם פרוח תפרח הצרעת

גנוחי גניח וילולי יליל שכב לו החולה מתפתל ביסורים על מיטת חליו טובי הרופאים הסובבים את מיטתו נלאו למצוא תרופה למחלתו וכבר קבעו כי מצבו נואש וימיו ספורים עלי אדמות כי כנראה הגיע קיצו ותמו שנותיו.

ביום מן הימים הגיע לשם רופא גדול אשר שמו הטוב הלך לפניו כמחולל פלאות, משפחת החולה הבהילו את הרופא אליו אשר תיכף ומיד נתן לו תרופה למכתו באמרו שזהו התרופה הנכונה למחלתו, אולם מה מאוד נכזבה תוחלתו של החולה בראותו שלאחר שלקח את התרופה הורע מצבו פי כמה וכל גופו לקה במחלה.

בצר לו פנה אל הרופא ושאלו בתמיהה לפשר הדבר, ענה לו הרופא: דע לך שמחלתך נשתרשה עמוק בתוך גופך, לכן נתתי לך תרופות חזקות מאוד כדי להוציא את המחלה מפנימיות גופך החוצה לה, עתה לאחר שהיא כבר יצאה מגופך, אתן לך תרופה נוספת שתרפא אותך מבית ומבחוץ.

עפ"י משל זה מבאר החפץ חיים את מאמה"כ "בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד", דהנה אנו רואים דרך רשעים צלחה, ומתחילים לפרוח כמו עשו, וכל פועלי און צצים במהירות על פני השדה, עלינו לדעת כי אות היא שהמחלה כבר יצאה על פני הגוף והפנימיות כבר נקיה, לכן יש כעת תקוה כי יקויים בהם גם המשך הכתוב "להשמדם עדי עד".

וכדבר האמור בפרשתן אם פרוח תפרח הצרעת טהור היא, כי סימן היא שכבר יצאה הנגע מפנימיות גופו ונשארה רק מן השפה ולחוץ, וכמו כן הדבר אצל הרשעים אשר הקב"ה משלם לשונאיו על פניו להאבידו, כדי לשלם להם שכר שמגיע להם באם נשאר בפנימיות לבבם איזה מצוה, וכל השררה הזאת הוא רק סיבה להאבידם מן העולם, ולעומת זאת אצל עם בני ישראל אע"פ שצדיק ורע לו ונגע הצרעת מתרבה ר"ל, אדרבה נגע טהור הוא המבשרת על הרפואה שקרובה לבוא.

ומסופר שפע"א כשישב הרה"ק ר' דוב בעריש מביאלא זי"ע בשב"ק פרשת תזריע אצל שולחנו הטהור בא חסיד אחד והזכיר לפניו חולה לרחמים מרובים, שאל אותו הרה"ק: מה אומר הרופא, השיב לו: הרופא אומר שאין במעט תקוה שיהיה החולה, ענה לו הרה"ק: אם כן בוודאי יחיה ויבריא ברפואה שלימה, כי כן מצינו בפרשתן אצל המצורע אם פרח הנגע בכולו טהור הוא, והוא שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים "כי שחה לעפר נפשינו דבקה לארץ בטנינו קומה עזרתה לנו", כלומר בעת שכבר שחה לעפר נפשינו וכמעט ואפסה כל תקוה, דייקא אז "קומה עזרתה לנו".

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדוש יאמר ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
שבח"י רמבי"ן ..... ו
פינת קרית ..... ז
חוקים להורותם ..... ח
פשיט כהלכה ..... ט
לשכת הסת"ם ..... י
עופד על הפרק ..... יא
לוח ההילולא ..... יב
דרך בעדן ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד
דברות קודש ..... טו

אגרת פרק ג'

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | Tel. 845.774.4040

למען רבוא רבבן חז ונקרי אש

בס"ד

תאו ואיתכנשו
להילולא דבר יוחאי

בחדוה ובהתרוממות דקדושה הננו להודיע לכל הקהל הקודש,
שכמדי שנה בשנה יתאספו במקהלות עם קודש ברוב עם הדרת מלך
בקול רנה ותודה המון חוגג, אצל מעמד הרבבות

הדלקה רבתי

בליל ל"ג בעומר

ליל שישי פרשת אמור הבעל"ט

שיתקיים במעמד רבבות אנ"ש שיחיו כולם באו נקבצו לך
עם שלומי אמוני ישראל מרחבי ניו יארק רבתי

בשטח העתק רחבת ידים
בחצר בית מ"ד הגדול
דקרית יואל יצ"ו

נְהוֹרֵיהּ יִשְׂרֵי בֵּהּ

ישישו וישמחו כל הקהל הקודש זקנים עם נערים בתופים ובמחולות
בנהורא עילאה וברשפי אש קודש לכבוד התנא אלקי רשב"י זי"ע

אשרי עין ראתה כהן בעבודתו, בהדלקת המדורה

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

קול חוצב להבות א"ש:

לפני מעמד ההדלקה ישמיע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
דברי תורה והתעוררות בגודל קדושת וסגולת היום

ויהי רצון שזכותו הגדול של התנא אלקי הרשב"י זי"ע ישפיע שפע רב בכל
העולמות, ויתברכו כולם ממעין הברכות, וכראי הוא רבי שמעון
לסמוך עליו להתברך בכל משאלות לבבם לטובה, אכי"ר.

הנהלת הקהלה

תורתו מגן לנו היא מאורת עינינו
הוא ימליץ טוב בעדינו אדונינו בר יוחאי

תכלית אור הקדוש דפסח, אשר בכח הרשימו דקדושה שנשאר ממנה, ובכח השפלות, יכין לקבלת התורה

ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר. השי"ת ב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נותן לאדם הרוצה להדבק בו ית' הארה ראשונה שנקרא גדלות ראשון, ואח"כ לוקחים מאתו ונשאר לו רק רשימה בעלמא ובזה הרשימה הוא מתעורר בעצמו וזוכה אח"כ לגדלות שני שנשאר אצלו לקיום. וכמו כן היה במצרים שהיו משוקעים בטומאה אבל הגיע עת דודים וריחם השי"ת עליהם ונתן להם תיכף גדלות ראשון שלא בהדרגה. **וזה סוד שנצטווינו לזכור יציאת מצרים בכל יום, כדי להתעורר עלינו אור הקדוש הזה שהשיגו אבותינו במצרים בעת הגאולה ואח"כ ניהג אותם בהדרגה וצוה אותם לספור ספירה קודם מתן תורה** כו'.

וזה פירוש הכתוב: **'ואם טהרה מזובה'** רומז לדברינו הנ"ל, דהיינו שבאה השגת אור הקדושה שנקרא גדלות ראשון, **'וספרה לה שבעת ימים' צריך אח"כ להיות שוב בהכנעה,** נקרא קטנות שני, **לומר שלא התחיל עדיין כלום וצריך להתחיל מחדש.** וזה: **'וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר'** וזוכה לגדלות שני.

אור לשמים

זר ותפארה לישראל מזה שמחזיקים עצמם בשפלות

וחזרתם את בני ישראל מטומאתם וגו'. יש לפרש, דהנה איש ישראל נחשב אצלו לעבירה שלא למד כל היום, הגם שכבר קרא קריאת שמע שחרית וערבית, ואיתא (מנחות צט:) דבזה כבר קיים 'והגית בו יומם ולילה', ומצער עצמו, **ועל דרך זה אם עשה מצוה בפניות. ועל זה עצמו צריך ליתן לישראל זר וכתר.** וזהו: **'וחזרתם'** לשון זר **'את בני ישראל'** מגיע לבני ישראל **'מטומאתם'**, פירוש, **מזה שהם מחזיקים את עצמם בטומאתם אפילו כשעושים מצות,** וכאמור.

זרע קודש

נגעים באים על לשון הרע, גסות הרוח, וצרות עין

זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק. ולשאת לספחת ולבהרת. זאת תורת הצרעת. רז"ל אמרו (ערכין טז.) שהנגעים באים על לשון הרע, על גסות הרוח ועל צרות העין. ויש לרמז עוונות אלו בפסוק זה: **'ולשאת'** מלשון גבהות (שבועות ו:) היא גסות הרוח; **'לספחת'** "אין ספחת אלא [לשון] טפילה" (שם) רמז למי שעושה מלאכתו עיקר ותורתו טפילה, שהוא שורש לצרות עין, **כי מי שתורתו היא עיקר אצלו ומלאכתו עראי ודאי אינו מקפיד כל כך על נכסיו, ואין עינו רעה בשל אחרים; 'ולבהרת'** מלשון "בהיר הוא בשחקים" (איוב לז, כא. כמ"ש רש"י לעיל יג, ב) **כי פעמים שהיצר הרע מסמא את עיני האדם שלא יבין לנגעי נפשו, והוא מדמה בעצמו דנהירין ליה שבילי רקיע ושבילי דאורייתא, ובאמת מתהלך הוא עדיין בחשיכה מבחוץ ולא נכנס אל שערי תורה ושערי יראה,** וזהו נגע הבהרת. והיינו דמסיים הכתוב: **"זאת תורת הצרעת"**, כלומר, על עונות אלו צרעת באה.

ערוגת הבשם

תכלית לימוד התורה להוציא הרע ממנו

זאת תהיה תורת המצורע. "מצורע" דרשוהו 'מוציא רע' (ערכין טו) **הנה, תכלית לימוד התורה היא לזכך את האדם מתאוותיו ומדותיו הרעות ולהוציא הרע ממנו.** "וזהו ג"כ הנסיון, אם אחר לימודו לא נתרחק מתאוות רעות רח"ל ולא הוציא הרע מאתו, ידע שלימודו לא נחשב לכלום, כי לא למד מהלימוד כלום, אבל אם אחר הלימוד הוציא הרע מאתו, ונתרחק מתאוות רעות אשר היה מורגל בהם עד כה, ונתרחב לבו לעבודת השי"ת בשמחה, אז בוודאי לימודו לימוד כראוי, וזהו: **"זאת תהיה תורת"** תורת האדם ולימודו תהיה תמיד **"מצורע"** היינו 'מוציא רע', כלומר **'להוציא הרע מאתו ולהתלמד מן הלימוד האיך להוציא הרע מאתו'.**

בית אהרן

תיכף בתחילת התשובה מעשיו רצויין וחביבין

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן. "כהן נקרא כל העובד את ה' אלוקיו ומקבל עליו עול מצותיו ית'. וכשהוא בעל עבירה הרי הוא בעל מום ופסול לעבודה, וכמאמר חז"ל (ויק"ר טז. ח) אמר רבי לוי, מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים שאין הקב"ה חפץ בקילוסו של רשע וכו'. ואמנם כאשר הוא שב לה' באמת בלבבו, הנה ברגע הזו נעשה כשר ומוכשר לעבודה, ומתאוין למצותיו, כאמור. וזה אומרו: **'זאת תהיה תורת המצורע'**, כי מצורע הוא בעל עבירה שנקרא כן מלשון מוציא רע כידוע (כדרשת חז"ל ערכין סו). והנה זה תורתו: אשר **'ביום טהרתו', כלומר ביום הראשון של טהרתו, שנתעורר בלבבו לטהר עצמו ולשוב מחטאיו, הנה תיכף: 'והובא אל הכהן' כלומר כבר הוא ראוי ומוכשר להיות כהן לעבוד עבודתו יתברך בכל עוז לריח ניחוח לה'.**

שער התפלה, להרח"ק בעל ה"באר מים חיים" זי"ע
(שער הניפול פרק ל')

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות אלהיים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

עסק התורה בתחילתה שלא לשמה, הוא הכרחי

אשה כי תזריע וילדה זכר. היינו זה שמעשיו הם בבחינת אשה וכבכה משפטו שאין בידו שבט המושל, רק אחר כך וילדה זכר משפיע ואז גם שכרו אתו להיותו כמשפט הזכר והוא ימשול. ובזה יבוארו דבריהם ז"ל **העוסק בתורה לשמה זוכה כו' ונותנת לו מלכות וממשלה. כי ישלם ה' כמעשהו ומשפיע ואיש כן יהיה במדריגה במלכות וממשלה. כזכר צדיק מושל.** ונתבררו דבריהם ז"ל לנכון.

ונקדים דברי המחקרים בענין אמרם ז"ל **מתוך שלא לשמה בא לשמה ולא בזולת. החקדם שלא לשמה הוא כדמיון חיורה חיצים שילמוד עצמו לכוין למקום ומחוז חפצו שמדרכו לעשות עיגול ובתוכו נקודה ומלמד עצמו לכוין אל הנקודה ויוחשב לכאורה שעשיית העיגול הוא אך למותר כיון שהוא צריך לכוין דוקא אל הנקודה ומה יסכון בהעיגול. אמנם הוא מהכרח. דחוש הראות מתפזר הרבה חנה מהנה ואי אפשר לצמצמו תיכף אל הנקודה זולת בהקדם הצמצום אל העיגול ומשם יוכל לבא לידי צימצום יותר אל הנקודה כן הדבר הזה.** כי עיר פרא אדם יולד (איוב יא, יב) ועוסק בהבלי עולם ובחלומותיו. ואיך יבא מזה אל הקודש פנימה עסק התורה לשמה. **לזה צריך להקדים עסק שלא לשמה לדחות הבלי עולם כמו העיגול הדוחה התפזרות החוש למרחקים אנה ואנה ומזה יזכה לבא אל הקודש הנקודה עסק לשמה.** עד כאן דבריו כי נעמו. **מורם ומבואר מזה בעליל כי עסק שלא לשמה אינו תכלית האדם וחטוב. זולתי הרחק ודחיית הרע ושמור וחצפן הצעה זו בלבך:**

נועם מגדים (ועיי"ש באריכות)

בלימוד עולה קודם לחטאת, דהתורה מחזירתו למוטב

ואם לא תמצא ידה די שה וגו' אחד לעולה ואחד לחטאת. פירש רש"י ז"ל לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקרבה חטאת קודם לעולה, כך שנינו בזבחים בפ' כל התדיר (זבחים צ, א). **והקשו המפרשים** למה באמת הקדימה הכתוב למקראה, כיון דלהקרבה חטאת קודמת, א"כ מאי טעמא לא הקדימה נמי למקראה וכו'.

ויש לומר כך, דהנה ידוע דכל זמן שהאדם הוא בעל חטא ח"ו, אז נאמר עליו (תהלים נ, טז) 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי', ואיך אפשר לעשות איזה מצוה, כיון שהוא מלוכלך בטינופת על ידי החטאים ר"ל, **אמנם זה דווקא במצוות השי"ת, מה שאין כן בלימוד התורה הקדושה, נאמר 'אותי עזבו ואת תורתי שמרו'** (במדרש איכה פתיחתא ב; 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו') **כיון שהמאור שבה מחזירם למוטב, ואם כן לפי זה יוכל האדם ללמוד תורה אף על פי שעדיין לא תיקן מעשיו.**

ולפי זה שפיר יובן מה שאומר רש"י ז"ל **'לא הקדימה הכתוב אלא למקראה'**, היינו בימי גלותינו שקיום מצות הקרבנות הוא ע"י התורה, כדאמרינן בגמ' **שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וא"כ בלימוד התורה אפשר שיהיה עולה לפני החטאת, אבל להקרבה חטאת קודם לעולה, היינו בזמן המקדש ששייך הקרבה, אז באמת חטאת קודמת.**

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

תפלה

עיקר תפילתנו ותקוותינו הוא בתפילה ע"ד 'יותר ממה שעשו לנו עשו לך', ועד"ז היתה צעקת בנ"י במצרים

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן. על דרך שפירשתי **'ואני תפלתי לך ה' עת רצון'** (תהלים סט, יד), **שהתפלה כביכול 'לך ה'' בשבילו ית"ש,** וכן (היתה צעקת בני ישראל במצרים) **ויזעקו בני ישראל כו' 'אל האלהים' מן העבודה** (שמות ב, כג), שכל כוונתם לא היה כלל בשביל עצמם, אף שעבדו בהם בפרך בחומר ובלבנים, היה עיקר שוועתם רק אל ה', בשבילו יתברך, מן העבודה, על דרך שאמרו חז"ל (תו"כ בהר פ' ט, ד) **כל המשעבדם מלמטה כאילו משעבדן מלמעלה, וכביכול כאילו שיעבדו אותו כביכול, וצעקו בני ישראל כביכול על עבודתו, שמשעבדין כביכול בו,** ועל דרך זה תקנו לנו לומר (ביוצר לפרשת זכור) **'יותר מאשר עשו לנו עשו לך'**, כי האמת כן הוא, כי מה אנו ומה חיינו, כצל עובר, ומה יכולין לעשות לנו, רק ליקח מאתנו נחלת שדה וכרם וכדומה, **ולכן אומרים לו יתברך שעיקר המלחמה שייך לו יתברך, והכוונה מה שאומרים כן הוא, כי אין לנו במה להלחם, כי אין לנו מעשים טובים וצדקות ותורה כ"כ להלחם בהם, ולכן אומרים לא לנו המלחמה כי אם לשמך כו'.**

והנה מצורע פירושו מוציא רע, כן כתבו בספרים, ולפי דרכינו הנ"ל, קאי על מי שמצער את עצמו על גלות השכינה, ורוצה שיהיה מפלה לרשעים ואפיקורסים, ולבער הקוצים מכרם ה' צבאות בית ישראל, ומתפלל אליו יתברך, ומטהר את עצמו לכבוש כל תאוותיו, כדי להכניע בזה כוחות הטומאה והסטרא אחרא, ולבער ולהוציא הרע מכרם ה', אמר הכתוב עצה לזה, **זאת תהיה תורת המוציא–רע ביום טהרתו, כנ"ל לבער הקוצים, והובא אל הכהן, על דרך הנ"ל אלהיכם כהן הוא, שיביא המלחמה אליו יתברך,** על דרך הנ"ל **שיאמר ויתפלל לפניו יתברך, שלו שייך המלחמה, וזהו שכתוב והובא, הדבר, אל הכהן, שהדבר בשביל קנאת שמו יתברך,** וז"ש במדרש על פסוק זה, הה"ד (תהלים עג, ז) **אזכרה נגיתי בלילה עם לבבי** כו', וסוף דבריהם על זה **'ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר'** (ישעי' מב, מג) **בב"א.**

זרע קודש

אשה כי תזריע וכו'. במדרש איתא ההי"ד אחור וקדם צרתני זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך, וצ"ב, וי"ל דהנה חכמי הרופאים אמרו דצרעת בא מתגבורת מרה שחורה ומרה שחורה בא ע"י הבדידות והרפואה שלה היא שילך בין בני אדם, וא"כ מצורע היה לו לישב בין בני אדם והתורה אמר בדד ישב אך הענין הוא דהתורה קדמה לעולם ואינה משגחת על הטבע, עוד נקדים דהזוהר הקשה בפסוק כי תזריע דמשמע מהפסוק דאשה מזרעת תחלה ויולדת זכר והכא את אומר דהקב"ה גוזר וכו' והנ"ל בזה ליישב קושית הזוהר דאלו ואלו דברי אלוקים חיים דהצדיקים הדבקים בהי' ובתוה"ק הם למעלה מן הטבע והקב"ה גוזר, משא"כ בחמון ההולכים בחשיכה והבן, ועפי"ז יתבאר המדרש אשה כי תזריע וכו' וא"כ קשה קושית הזוהר, לכך אמר ההי"ד אחור וקדם וגו' זכה אומרים לו אתה קדמת וכו' וחקי הטבע רחוקה ממנו, אבל לא זכה הוא ניתן תחת הטבע, והיינו יתוש קדמו שהוא אחר כל המעשים שכבר נשלם הטבע.

(ישמח משה)

☆

אשה כי תזריע וכו'. במדרש כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו אמר הקב"ה אלו לאוה"ע אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח, וצ"ב, ונראה לפרש עפי"ד הרה"ק הרבי ר' דוב בער ממעזריטש זי"ע לפרש הכתוב משוך חסדך ליודעיך אל קנא ונוקם, עפי"י משל למלך, שמרד בו אחד מעבדיו הנאמנים, וישבו כסאות למשפט, ונמנו וגמרו להמיתו כדין מורד במלך, ויען המלך ויאמר, לא כן הדבר, כי מה בצע כי נהרגהו, אגדלו ואנשאו למעלה לשבת אצלי והוא ידע בעצמו שאינו ראוי לכך, ויבוש ויכלם ובזה יתחרט על העבר ע"י הטוב שאטיב לו ומעתה תהי' יראתו רצונית, וכמו"כ הדבר במלכותא דרקיעא, דאם ישפטו למי שעבר עבירה בעונשים קשים ומרים תהי' היראה הכרחית, משא"כ אם ישפיעו חסדים ובזה יבוש ויכלם וישוב מדרכו הרעה אז תהי' היראה רצונית, וזהו דברי המדרש כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר הקב"ה אלו לאוה"ע, דלהם ישפטו ע"י עונשים ויסורים, אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח, ועי"ז יבושו ויכלמו כל עושי רע וישובו מדרכם הרעה.

(ויטב לב)

☆

אשה כי תזריע וכו'. במדרש איתא ההי"ד אחור וקדם צרתני זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך, וצ"ב, והנ"ל עפ"י אמרם ז"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדהי"ד ראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף מדהי"ר למדהי"ד כו' והנה מתחלה לא עלה מקודם במחשבה לברוא העולם אלא בשביל ישראל כי כל העולם אינו אלא טפל להם ורק אח"כ במעשה בריאת העולם נעשו ישראל מאוחרין לכל מעשה בראשית, אולם אף אם ניזל בתר מחשבה שאז דין קדימה לישראל ג"כ אליי' וקוין בה כי בתר משחבה נידון במדהי"ד כי מתחלה עלה במחשבה לבורא העולם במדהי"ד ואך במעשה אישתני למעליותא, והן הן דברי המדרש זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית כי אם זכה בתר מחשבה אזלינן שקודמין לכל מעשה בראשית אם לא זכה ע"כ בתר מעשה אזלינן ואז יתוש קדמך.

(קדושת יו"ט)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

כשם שנכנס לברית ולא איחר זמנו, כן יכנס לתורה ולחופה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו. הגאון הקדוש בעל "עצי חיים" זצ"ל אמר פעם בברית מילה: "החיים של בר ישראל דומים למרכבת הברזל, יש סטאנציעס ויש לוח זמנים ואין לאחר את השעה". שהרי חכמינו ז"ל קבעו את לוח הזמנים בפרקי אבות "בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה וכו'. בן שמונה עשרה לחופה" **וצריך ללכת לפי לוח זמנים זה, דהיינו שצריך ללמוד תורה דייקא בשנות הילדות,** ולא כאותם אנשים שקודם ממלאים כרסם בחכמות חיצוניות ורק אח"כ חושבים ללמוד תורה, דהוי כזורע על הקוצים של מינות ואפיקורסות ר"ל. וכן, לא כמו אותם אנשים שמדחין הזמן ומבקשים זיווגם באיחור שנים וכל כיו"ב. **וזה שמברכים ואומרים לבעל ברית "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים", כלומר, כמו שעשו את הברית מילה בזמנה "בן שמונת ימים", כך צריך ללכת לפי לוח הזמנים של חכמינו ז"ל גם בזמני תורה וחופה.**

עולמו של אבא (עמ' תנ"ב)

☆

אשה כי תזריע וכו'. איתא במדרש ההיד אחור וקדם צרתני, זכה נוחל שתי עולמות עוהי"ז ועוה"ב, ואם לאו עתיד ליתן דין וחשבון, וצ"ב, ואפי"ל עפ"י מה שכתב הגר"א מווילנא זי"ל לפרש המשנה דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, כי דין צריך ליתן על שעשה העבירה עצמה, וחשבון הוא על מה שלא עשה מצוה בזמן שעשה העבירה, עכ"ד. וא"כ יי"ל דכיון דמדה טובה מרובה ממדת פורעניות, על כרחך צריך לומר דכשאדם מקיים מצוה יש לו בידו שתי מצוות וחוץ ממה שמקבל שכר על המצוה גופא, נחשב לו למצוה מה שלא ביטל הזמן בעשיית עבירה, ובזה אפשר לומר דהגם שקיי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא היינו על עשיית המצוות גופא אבל מה שלא עשה באותו הזמן עבירה על זה מקבל שכר בהאי עלמא, ובזה יבואר המדרש זכה אדם נוחל שתי עולמות, בעולם הבא מקבל שכר על עצם המצוה ובעוה"ז מקבל שכר על מה שלא עבר עבירה באותו שעה, ועי"ז מסיים המדרש דמנא לך הא, דמקבל שכר על מה שלא עשה עבירה לכך מסיים ואם לאו אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דחשבון היינו מה שלא עשה באותו זמן מצוה, וא"כ מדה טובה מרובה ובודאי נחשב הזמן שעשה המצוה למצוה בפני עצמו ועל זה מקבלים שכר.

(ברך משה)

☆

אשה כי תזריע וכו'. במדרש איתא ההיד אחור וקדם צרתני זכה אומרים לו אתה קדמת לכל מעשי בראשית, ואם לאו אומרים לו יתוש קדמך, וצ"ב, ואפשר לומר עפימ"ש בייטי"ל עה"פ אשה כי תזריע וילדה זכר, דכוונת הפסוק לומר אשה כי תזריע תכוון להוליד זכר ולקיים מצוות מילה עכתו"ד, וא"כ לפי"ז שפיר נסמך פסוק זה למה שכתוב לעיל כי אני הי' המעלה אתכם מארץ מצרים דהנה ביציאת מצרים מצינו שהי' קטרוג מה בין אלו לאלו הללו והללו עובדי ע"ז וכו', והקב"ה המליץ בעדם שאין לדון שוגג כמזיד ואונס כרצון, הרי לן דדקדק הקב"ה על המחשבה, ולכן אשה כי תזריע וילדה זכר בכוונה זכה וצלולה ובמחשבה טהורה כדי לקיים מצות מילה, ועי"ז אומר המדרש ההיד אחוייר וקדי"ם צרתני ע"ד סוף מעשה במחשבה תחילה, זכה שמקיים מצות פי"ו כדבעי במחשבה זכה אז אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה בראשית דהלא האדם הי' במחשבתו תחילה ואילו בשאר הנבראים לא שייך למימר הכי, וא"כ שפיר האדם מוקדם לכל מעשה בראשית אמנם כשלא זכה אומרים לו יתוש קדמך.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

תשובה נצחת שהשיב רביה"ק זי"ע בענין מציצה בפה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו. בסעודת ברית מילה בעיר ב"פ אצל בן הנולד להרה"ג ר' שלמה פיגא ז"ל משגיח דישיבת שערי יושר, נתכבד רבינו בסנדקאות, והיה שם הגאון רבי אברהם יפה זצ"ל ראש ישיבת בית יוסף, והגאון רבי אברהם קאלמאנאוויטש זצ"ל ראש ישיבת מיר, והגאון רבי יצחק הוטנער זצ"ל ראש ישיבת ר' חיים בערלין ועוד. לאחר הברית בעוד שרבינו מדבר עמהם בדברי תורה, בא אחד בשאלה לרבינו היות שאשתו היולדת בן זכר הנולד למז"ט היא עדיין בבית החולים, והרופא אינו מניחה לצאת מבית החולים ליום השמיני זמן הברית, ובבתי החולים אינם מניחים לקיים מצות מציצה בפה, רק בכלי, וע"כ בא בשאלה אם יסכים לעשות המציצה בכלי ובזה יתקיים הברית ביום השמיני, או שידחה המילה עד שתבא לביתו ואז יקיים המצוה כתיקונו מציצה בפה, אבל יהיה המילה שלא בזמנו.

והשיב רבינו דבוודאי צריכין לדחות המילה עד שתבא לביתה כדי לקיים המצוה כתיקונו מציצה בפה. וקם אחד מהראשי הישיבות וטען לרבינו, הלא מצות עשה בתורה הוא למול ביום השמיני, ואיך כבודו דוחה אותו. והשיב לו רבינו והאיך כבודו דוחה מצות מציצה. וממשיך רבינו לשאול אותו: תאמר נא בעירכם במדינת ליטא, איך קיימו מצות מציצה בכלי או בפה. והשיב בפה. שוב שאל אותו רבינו, והאיך עשו בשבת המציצה בפה או בכלי?. והשיב בפה. **וטען רבינו תשובה ניצחת, דא"כ לפי דבריכם דבדיעבד גם במציצה בכלי נתקיים המצוה, נמצא דאבותיכם ורבותיכם חללו את השבת במה שקיימו מצות מציצה בפה בשבת, דבידוע דע"י מציצה בפה מוציאין הרבה יותר דם, מכשעושין המציצה בכלי, ונמצא דיש בזה יותר חילול שבת כשעושין מציצה בפה, ולפי דבריכם דיוצאין גם במציצה בכלי נמצא דהם חיללו את השבת ללא צורך, ואיך היה עושין כן בשבת מציצה בפה, הרי מזה ראי' מוכרחת דרבותיכם סברי דא"א לצאת אפילו בדיעבד המציצה על ידי כלי, וצריך להיות המציצה בפה דווקא, וע"כ שפיר קיימו מציצה בפה גם בשבת, וא"כ כמו"כ דכדי לקיים מצות מציצה כפה, דוחה גם את יום השמיני.**

תורת התמרים

'אויפגערופן פונעם דלות'

ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן. סיפר לי ידיד א', כי פעם אחת בסדר מצורע קרא הגבאי לעלות לתורה את אביו הר"ר יודא, אשר היה נקרא ר' יהודה חסיד, וקרא אותו [הרה"ק הישמח משה זצ"ל] הפרשה רביעי, המתחלת "ואם דל הוא", והעולם שחקו עד למאוד, יען כי באמת הי' ר"ל איש דל ואביון. **כאשר הרגיש זאת הה"ק זל"ה אמר לו: "איך האב דיך אויף גערופען פון 'ואם דל הוא'**, (כלומר: שבזה שהעלהו לתורה מפסוק זה, 'קרא אותו לעלות מדלותו'), **ומאז והלאה נתעלה מזלו ונתעלה והיה לו פרנסה בשופי, והצליח בכל דרכיו ומסחריו.**

פאר וכבוד (עמ' ג')

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

אשה כי תזריע. הלע לכתיב (ויק נו): **משע דעי** למרחוק **ולפועלי** תתן **לדק**, תמר רבי נתן: **מחשבין** לשמו של **מברהם** מבינו תומו שבע מרחוק, הלע לכתיב (בראשית כב): **וישע** מברהם **את** עיניו **וירא את** המקום מרחוק (מדרש). ענין טומאת לידה אין טעמה מושג, כגון הא דמילקה תורה בין טומאת זכר לנקבה, וכן מה דאמר שבעה לזכר ושרבעה עשר לנקבה משב בדמי טהרה, ובקשה להבינו, הלע שכן גזר ה'. תמנם אמרו (תנא דבי אליהו רבה ג): **לעתיד לבוא יתגלה** נמו טהור במקומו וטמא במקומו; ובסודן של דברים בילמו **מכמי החמת** (עץ הדעת טוב תזריע): ענין טומאת לידה בא על ידי חטאו של אדם הרשון, ולעתיד יתוקן חטאו ותבטל טומאת לידה; וזהו **משה כי תזריע הלע לכתיב משע דעי למרחוק**, כאשר מסתכל במקורן של המלות, דהתורה קרויה מרחקים, על שם שקדמה לעולם, אז **לפועלי תתן לדק**, אז נשכיל טעם טומאת לידה במקורו, ונבין מה לדקו דרכי ה', תמנם עתה הלע זכינו עדיין להשגה זו, אלו **מחשבין לשמו של מברהם**, שנאמר בו **וירא את המקום מרחוק**, שראה במרחה הגבוהה, והתבונן בסודותיה של תורה, כפי אשר תקון יוצר ברשית מקדם במקור התורה הקרויה **מרחוק**, וכן כל המלות במקורן ושרשן, ועל ידו אלו מקושרים במקור התורה, ובעשיית המלות אלו מכוונים על דעת המלוה ברוך הוא. (דברי יואל)

אשה כי תזריע. הלע לכתיב (ויק נו): **משע דעי** למרחוק **ולפועלי** תתן **לדק**, תמר רבי נתן: **מחשבין** לשמו של **מברהם** מבינו תומו שבע מרחוק, הלע לכתיב (בראשית כב): **וישע** מברהם **את** עיניו **וירא את** המקום מרחוק (מדרש). ענין טומאת לידה אין טעמה מושג, כגון הא דמילקה תורה בין טומאת זכר לנקבה, וכן מה דאמר שבעה לזכר ושרבעה עשר לנקבה משב בדמי טהרה, ובקשה להבינו, הלע שכן גזר ה'. תמנם אמרו (תנא דבי אליהו רבה ג): **לעתיד לבוא יתגלה** נמו טהור במקומו וטמא במקומו; ובסודן של דברים בילמו **מכמי החמת** (עץ הדעת טוב תזריע): ענין טומאת לידה בא על ידי חטאו של אדם הרשון, ולעתיד יתוקן חטאו ותבטל טומאת לידה; וזהו **משה כי תזריע הלע לכתיב משע דעי למרחוק**, כאשר מסתכל במקורן של המלות, דהתורה קרויה מרחקים, על שם שקדמה לעולם, אז **לפועלי תתן לדק**, אז נשכיל טעם טומאת לידה במקורו, ונבין מה לדקו דרכי ה', תמנם עתה הלע זכינו עדיין להשגה זו, אלו **מחשבין לשמו של מברהם**, שנאמר בו **וירא את המקום מרחוק**, שראה במרחה הגבוהה, והתבונן בסודותיה של תורה, כפי אשר תקון יוצר ברשית מקדם במקור התורה הקרויה **מרחוק**, וכן כל המלות במקורן ושרשן, ועל ידו אלו מקושרים במקור התורה, ובעשיית המלות אלו מכוונים על דעת המלוה ברוך הוא. (דברי יואל)

אשה כי תזריע וגו', וביום השמיני ימול בשר ערלתו. הושיל ומפן ה' במילה, למה היו יולא מהול, הלע שלע נתן ה' את המלות הלע לנרף בהם, לכתיב (תהלים יח): **ומרת ה' לרופא** (תנחומא). מלם הרשון נברא בבחינת הקדושה כשהיא מושללת מכל רע, ובקבת החטא נולדה בו בחינת הערלה, וגם נמשך מזה שליטת הטומאה בשר והיא לם נדתה, ועל כן נסמכה מלות מילה לטומאת לידה, כי שניהם בחים בעוון מלם הרשון, והיו כל הנפשות תלויות בו, כולם טעמו טעם חטא, על כן נצטוו בהם ישרשל לזכך את נפשותיהם ממה שדבק בהם מחטא מלם הרשון (אור החיים הק'). וזהו **משה כי תזריע וגו', וממה שבעת ימים וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו**, ועל מה עשה ה' ככה שיוולד מלם וערלתו דבוקה בו, ונצטוויו לעשות מעשה ולהסיר טומאת הערלה, ועל זה בא כאשר **משה דעי למרחוק, מחשבין לשמו של מברהם מבינו תומו שבע** לרחוק בריאה והדר לקרוב (ברכות לד:). והנה מפרשה זו למדנו שטומאה נהפכת לטהרה, וכן מפרשת נגעים שמעמו ענין זה, כאשר **הנאר מים חיים** (תזריע ד"ה והנה הרמב"ם): תשובה עילאה היא, אם הלדם נשקע בתאוה רעה, ובא לשוב אל ה', לא די לו בזה שיעקור הממה הרעה, רק מלרכה ילאה לקבוע מחדה זו לעבוד עמה עבודת ה'. וזהו 'והיה בעור בשרו לנגע צרעת' מחמת התאוה ומלה רעה שחטא, אז כשישוב יקח אותם הממות 'והובא אל הכהן', ויהפכם להשתמש בהם לעבודת ה'; וזהו **משה דעי למרחוק**, שזה מורה על בעלי תשובה שבאו ממרחק להתקרב אל ה', וזה אנו **מחשבין לשמו של מברהם**, כי גדולה תשובה שמקרבת לבות ישרשל לאביהם שבשמים. (דברי יואל)

אשה כי תזריע וגו', וביום השמיני ימול בשר ערלתו. הושיל ומפן ה' במילה, למה היו יולא מהול, הלע שלע נתן ה' את המלות הלע לנרף בהם, לכתיב (תהלים יח): **ומרת ה' לרופא** (תנחומא). מלם הרשון נברא בבחינת הקדושה כשהיא מושללת מכל רע, ובקבת החטא נולדה בו בחינת הערלה, וגם נמשך מזה שליטת הטומאה בשר והיא לם נדתה, ועל כן נסמכה מלות מילה לטומאת לידה, כי שניהם בחים בעוון מלם הרשון, והיו כל הנפשות תלויות בו, כולם טעמו טעם חטא, על כן נצטוו בהם ישרשל לזכך את נפשותיהם ממה שדבק בהם מחטא מלם הרשון (אור החיים הק'). וזהו **משה כי תזריע וגו', וממה שבעת ימים וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו**, ועל מה עשה ה' ככה שיוולד מלם וערלתו דבוקה בו, ונצטוויו לעשות מעשה ולהסיר טומאת הערלה, ועל זה בא כאשר **משה דעי למרחוק, מחשבין לשמו של מברהם מבינו תומו שבע** לרחוק בריאה והדר לקרוב (ברכות לד:). והנה מפרשה זו למדנו שטומאה נהפכת לטהרה, וכן מפרשת נגעים שמעמו ענין זה, כאשר **הנאר מים חיים** (תזריע ד"ה והנה הרמב"ם): תשובה עילאה היא, אם הלדם נשקע בתאוה רעה, ובא לשוב אל ה', לא די לו בזה שיעקור הממה הרעה, רק מלרכה ילאה לקבוע מחדה זו לעבוד עמה עבודת ה'. וזהו 'והיה בעור בשרו לנגע צרעת' מחמת התאוה ומלה רעה שחטא, אז כשישוב יקח אותם הממות 'והובא אל הכהן', ויהפכם להשתמש בהם לעבודת ה'; וזהו **משה דעי למרחוק**, שזה מורה על בעלי תשובה שבאו ממרחק להתקרב אל ה', וזה אנו **מחשבין לשמו של מברהם**, כי גדולה תשובה שמקרבת לבות ישרשל לאביהם שבשמים. (דברי יואל)

מרחוק, וממנו נקח רמיה שכך הוא לשון ה' לעבדו בעמל וביגיעה, וכלמיתא **בזוהר** (חיי קכט.): לא תתקריב בהדיהם ביומא או בזמנא חדא, אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומא מדרגא לדרגא, עד דאסתלק בדרגוי; נמצא לפי שנשמתו של אברהם היתה גבוהה מאוד, לפי על פי כן היה בתחלה רחוק, ונתקרב אל ה' על ידי יגיעתו העצומה בעצות, והיינו טעמא דמצות מילה, לפי שחפץ ה' בעולים, מכל מקום לא ברא את האדם מהול, כדי שיסיר האדם עצמו מעליו את טומאת הערלה הדבוקה בו, אלא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות. (דברי יואל)

אשה כי תזריע. לא נתקררה דעתו של משה עד שראה פרשת אשה כי תזריע (מדרש). פרה מטהרת טמאים ומטמאה טהורים. **הכלי יקר** כתב: לפי שכל דבר אינו מתפעל אלא מהפכו, ואין ממה שהוא מינו, ולפיכך מי נדה שים בהם מים שכולם טהרה, ויש שם אפר פרה שכולו טומאה, והם מעורבים יחד, אז כשיזרקו מי הנדה על אדם טמא, אינו מתפעל מהאפר שהוא מינו, רק מהמי נדה, לכן מטהר טמאים, אבל אדם טהור הנופל את מי הנדה אינו מתפעל מהמים, כי הם ממינו, רק מהאפר שהוא הפכי לו, לכן מטמא טהורים; וזהו פירש **ק"ו השמח משה** (מקץ ד"ה והנה): מי יתן טהור מטמא לא אחד (איוב יד), כילד יטהר הטמא על ידי אפר הפרה, 'לא אחד', על ידי שאינם מין אחד אתו, והם הפכיים אליו; והנה איוב היה חפץ לעשות רצון ה', אלא שהיו לו מניעות שהפריעו לו, והיה מתרעם על מה עשה ה' ככה, **ולא נתקררה דעתו של איוב עד שראה פרשת אשה כי תזריע**, לאמרו (נדה נ"ג.): אשה מזרעת תחלה זכר, והטעם דכל דבר נתפעל מהפכו, ואז הבין דרצון ה' הוא שיהיה לו מניעות ויתגבר על היצר, וכל דבר נתפעל מהפכו, ואם יזכה לגבור עליו תהיה עבודתו שלימה ויגדל שכרו. (דברי יואל)

אשה כי תזריע. הלא לכתיב (תהלים קלט): אמור וקדם צרתני, אם זכה אדם אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה ברשית, ואם לאו אומרים לו יצוץ קדמך שלשול קדמך (מדרש). לכאורה אם היה האדם מוקדם בבריאה, היך יאמרו לו יצוץ קדמך, ואם היה מאוחר בבריאה מכל מעשה ברשית, וכמו שהיה בתחת שנברא ביום הששי, היך יאמרו לו אתה קדמת לכל מעשה ברשית. ויוכן **להרמב"ם** (יסודי התורה ד) כתב: האדם מורכב משני מלקים הפכיים, חלק הנפש שהוא חלק אלוה ממעל, וחלק הגוף שהוא קרוץ מחומר עפר מן האדמה, ואם האדם הולך אחר צרכי הגוף, אז בהמשך הזמן יתגשם גם חלק הנפש, ועצומת זה אם האדם הולך אחר צרכי הנפש והוא לבוק בעבודת ה', אז יזדכך גם חלק הגוף; וזהו **אם זכה אדם** להרבות בעבודת ה', שזה נעשה הגוף חלק גבוה כמו הנפש, אז **אומרים לו אתה קדמת לכל מעשה ברשית**, שהרי כולו משל גבוה, וה' הוא קדמונו של עולם, **ואם לאו**, שנמשך אחר תאוות הגוף, **אומרים לו יצוץ קדמך שלשול קדמך**, וכמו שהיה בתחת שגוף האדם נברא ביום הששי מאוחר לכל מעשה ברשית. (דברי יואל)

אדם כי יהיה בעור בשרו. אין בעל הרחמים פוגע בנפשות אחלה, נגעים הבאים על האדם, אחלה הן באין בביתו, לא אזר באין על בגדיו, ואחר כך על גופו (מדרש). לכאורה הרי בקרא כתיב אחלה נגעי הגוף, ואחר כך נגעי בתים ובגדים. ויוכן לאמרו (חולין נד.): לדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, לפי שאין פוסקין ידיהם בגזל; והנה דור דעה יוצאי מצרים היו במדריגת לדיקים, וממילא היה ממונם חביב עליהם יותר מגופם, ואם כן היה נגעי ממונם קשה עליהם יותר מנגעי הגוף, ולכן אם היו מוכיחים אותם בנגעי בתים ובגדים ברישא, הרי הוכיחו אותם בתחלה בדבר הקשה, ומדתו של בעל הרחמים הוא להוכיח בדבר הקל תחלה, לכן מהאי טעמא נאמר אצלם ברישא נגעי אדם, ואחר כך נגעי בגדים ובתים. (דרשות)

סיפורי צדיקים, גבי אזור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

וביום השמיני ימול בשר ערלתו

אפיקורס אחד מחוגי המתבוללים התפאר פעם לפני הרבי ר' יהונתן אייבשיץ כי לא מל את בנו הנולד לו והוסיף וטען כי מנהג המילה הוא מנהג הגויים שהונהג לראשונה במצריים ומשם התפשט לעמים אחרים, השיב לו הרבי ר' יהונתן מקרא מפורש הוא בספר בראשית "אשר יאמר לכם תעשו" ואי' ברש"י לפי שהי' אומר להם שימולו, מכאן שהמצרים היו באמת מלים את בניהם, אך למדו מנהג זה מיוסף היהודי, עדיין לא נחה דעתו של האפיקורס והוסיף להתווכח באמרו שזה אינו מתקבל על הדעת, דכי לשם מה השתדל יוסף להשפיע על המצריים שימולו את עצמם ואיזה ענין הי' לו בזה שהמצריים יהיו נימולים דווקא, השיב לו הרבי ר' יהונתן: מאז ומעולם היו לנו אפיקורסים שרצו להתדמות ולהיות ככל הגויים לכן השתדל יוסף להשפיע על המצריים שימולו את עצמם ועי"ז יועיל שגם האפיקורסים הרוצים להידמות לגויים ימולו את בניהם.

וביום השמיני ימול בשר ערלתו

חסיד אחד ממקורבי הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זצוק"ל הי' חתן אצל למדן גדול אך לא הלך בדרכי החסידים, והי' מצטער תמיד על שחתנו נתפ"ס לעדת החסידים, ויהי היום ולאותו חסיד נולד בן זכר, כיבד החסיד את רבו הק' במצוות מילה, כי הוא הי' מוהל מומחה, כשהגיע יום השמיני ללידת הילד יום הכנסתו בבריתו של אברהם אבינו השכים בבוקר והלך כדרכו להתפלל בבית הכנסת של רבו הק', וחותנו המתנגד נמלך להתנקם עכשיו בחתנו וברבו גם יחד, מה עשה, קבץ מהר עשרה אנשים למנין ועשה את הברית מילה מוקדם בבוקר בלי אבי הבן, כשגמרו תפילתם הלכו אבי הבן ורבו הק' ועדת החסידים כדי לערוך את הברית כנהוג, ובבואם אמרו להם שכבר הוא לאחר המעשה , חלשה דעתו של אבי הבי מאוד מזה שלא זכה בעצמו להיות במילת בנו וגם על בזיון רבו הק' אבל את הנעשה אין להשיב וישיבו כולם וילכו לבית הצדיק וערכו שם סעודת מצוה והרה"ק מלעכאוויטש שמח בסעודה זו הרבה יותר מהשמחה בעת שזכה להיות מוהל ויהי הדבר לפלא בעיני החסידים, ואמר להם: הנה מצות מילה היא מצוה גדולה מאוד אבל א"א שלא תתערב בה גם איזה מחשבה של כבוד או גאוה וכדו', ברם , אמרי' בגמ' (קידושין מ.) "חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה" הרי מצוה כזאת היא בלא שום צד פניה ונגיעה ונחשב לפני הקב"ה כאילו עשאה באופן משובח ונעלה ביותר ולכן יש לשמוח הרבה יותר, כי מתי תבוא לידי מצוה באופן כזה. הרה"ק הנ"ל היה ידוע כמהדר מאוד במצוה זו ומעולם לא דחה לשום אדם שכיבד אותו להיות מוהל, פע"א וערב שבת חנוכה הי' וכיבדו אותו להיות מוהל בשני כפרים הרחוקים זה מזה, והבטיח לשניהם, ושאלוהו, איך יוכל להזדרז כ"כ כי היום קצר והמלאכה מרובה, והשיב להם, בגמ' אמרו (חולין טז.) "זריזותיה דאברהם קא משמע לן" ואני מפרש: הזריזות של אברהם השמיע לנו, דהיינו שהשריש בקרבינו זריזות זאת, וכך הוה שהשכים בבוקר ונזדרז למצוה והספיק למול את שני הילדים בשני הכפרים, ולבוא באוו יום בחזרה לביתו כשהוא עייף ויגע מטורח הדרך - על קברו של אותו צדיק גדל הדס, ואמרו שזהו מפני שדרכו בקודש היתה למול בעצמו את ילדי ישראל ולהכניסם בבריתו של אברהם אבינו, כי בזוה"ק עה"פ "והוא עומד בין ההדסים" כתב שמלאך הברית נקרא הדס.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וטישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה, ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה וגו'. פעם בשבת קודש פרשת תזריע לפני קידוש התחיל (הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע) **לעורר רחמים על ישראל שיוושעו בפרנסה, ופתח ואמר בדרך צחות:** הנה דרבותינו ז"ל אמרו (חגיגה טו:) 'יאה עניותא לישראל, אכן כבר כתיב 'ויצא מן בת ציון כל הדרה', ואם כן כשכל הדרה יצא, גם הדר זה של העניות 'יאה עניותא' מן הנכון שיצא, והקב"ה צריך להושיע עמו ישראל בפרנסה.

ואמר מפרשתינו יש להביא ראיה שצריך שיהיה לישראל פרנסה, דלכאורה קשה דכתבה תורה 'זאת תורת היולדת' אחר דין יולדת עשירה, טרם שסיים כל דיני יולדת, והיה לו לומר תחילה **ואם לא תמצא ידה די שה** וגו', ולבסוף לסיים **'זאת תורת היולדת'. אלא** נראה מכאן, **שבאמת תורת היולדת היא שיהיה לה די לקרבן עשיר, וזה צריך להיות תורת כל היולדות, אלא שאם יקרה לפעמים שלא תמצא ידה אז תקח שתי תורים** וגו', אבל אין זה מ'**תורת היולדת**' ומאשר צריך להיות.

ואמר עוד בענין זה במאמר חז"ל (ב"ק צ"ב) '**בתר עניא אזלא עניותא**', דהיינו אחר שכבר סבלו ישראל עניות, '**אזלי עניותא**', מן הדין הוא שהעניות כבר תעזוב אותם ותלך מהם, ויהיו עשירים. **ונרמז עוד ב'בתר עניא', כי אותיות שאחר ע'נ'י' הם למפרע כ'ס'ף' ובזה יעזור השי"ת שיהיה להם כסף, אזלא עניותא מהם.**

מדבר קדש

וביום השמיני ימול בשר ערלתו. איתא בתנחומא (תצוה א') ילמדנו רבינו קטן לכמה נמול כך שנו רבותינו קטן נמול לשמונה מה טעם כשם שנמול יצחק אבינו, וקשה מה שאלו התלמידים הלא כתיב מפורש בכתוב "וביום השמיני ימול", ועוד מה השיב להם מיצחק ולמה לא השיב להם מהפסוק הזה, אכן י"ל דהנה אמרו חז"ל (נדה ל"א:) ומפני מה אמרה תורה מילה לשמונה כדי שלא יהא כולם שמחים ואביו ואמו עצבים, וזה אפשר לומר אם נולד זכר לבד אבל אם נולדו תאומים זכר ונקיבה א"כ הוה טומאת האם שבועיים ואז לא שייך הטעם הזה ויכול להיות שאינו נמול לשמונה, וזה ששאלו קטן (שנולד יחד עם נקיבה) לכמה נמול והשיב להם "נמול לשמונה כשם שנמול יצחק אבינו" כדאיתא (ב"ב ט"ז:) בת היה לו לאברהם ובכל שמה, והקשו המפר' היכן נזכר בתורה לידת הבת ותירצו מזכתיב (בראשית כ"א ח') ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל "את" יצחק וכל מקום שכתוב "את" בא ללמד שנולד תאומים כמו שדורשים אצל השבטים ממילא גם עם יצחק נולדה תאומה בת ושרה היתה טמאה שבועים ונמול לשמונה כדכתיב "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו האלקים".

(בנין דוד)

☆

והצרוע אשר בו הנגע וגו' וטמא טמא יקרא. איתא בגמ' (שבת ס"ז.) וטמא טמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים, ופירש"י הוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי, וקשה למה צריך להודיע צערו לרבים יותר מחולה אחר, וי"ל בפשטות דהנה רשיז"ל פירש על הפסוק (בראשית כ"א י"ז) "וישמע אלקים את קול הנער" מכאן שתפלת חולים יפה מתפילת אחרים עליו, וא"כ למה הוצרך כאן לתפילת אחרים והרי כח תפילת חולה יפה הוא ביותר, אכן י"ל דאיתא בזוהר (חלק ג' נ"ג) מפני מה נקרא מצורע מוסגר מפני שמוסגר תפלתו בשמים, ומש"ה יובן דצריך להודיע צערו לרבים כדי שרבים יבקשו עליו רחמים שהוא אינו יכול כיון שמוסגר תפלתו בשמים.

(מדרש יהונתן)

☆

והנה לא הפך הנגע את עינו טמא הוא. אי' במדרש דנגעים באין על עין הרע, וי"ל דהנה מצינו במשנה כל מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה וכו' תלמידיו של אברהם אבינו עין רעה וכו' תלמידיו של בלעם הרשע. וזהו שרמז לנו הכתוב לא הפך הנגע את עינו שעדיין לא שב ולא תיקן את עינו הרעה לעין טובה, ולכן טמא הוא.

(דברי שאול)

☆

בגמ' מאי תקנתו של מספרי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה וכו' ואם עם הארץ הוא ישפיל את עצמו. והנה לכאורה למה נתן לת"ח תשובה אחת ולשאר כל אדם תשובה אחרת, וי"ל דבאמת נותן תשובה אחת לתלמיד חכם ולעם הארץ, דהנה איתא בגמ' רב שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ופריך הגמ' והא כתיב וה' הולך לפניהם וכו', ותירץ התם כולי עלמא דיליה, הכא התורה לאו דיליה הוא, ופריך הגמ' הא כתיב ובתורתו יהגה, ומשני דלאחר שעסק ויהגה בה היא תורתו, עכ"ד הגמ', והשתא מבואר כי באמת התשובה הראויה הוא שישפיל את עצמו, אך אם תלמיד חכם הוא א"כ אי אפשר לו להשפיל את עצמו דהא אין כבודו מחול כנ"ל, ע"כ אמר יעסוק בתורה ויהגה בה ויהי' התורה דיליה, ואז יוכל לבוא לתשובת המשקל שישפיל את עצמו, נמצא דנותן תשובה אחת לתלמיד חכם ולשאר כל אדם.

(חנוכת התורה)

דורש טוב

כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם. ובא אשר לו הבית. קשה למה לו לומר כאן אשר אני נותן לכם לאחוזה, ולא אמר כמו בכל מקום כי תבואו אל ארץ כנען, ותו לא. וגם למה חזר ואמר בבית ארץ אחוזתכם הא סגי שיאמר בביתכם.

ונראה כי הנה הנגעים באים בגלל חטאים, כי הן גורמין שיתדבק ח"ו רוח רעה בקירות הבית, **ואם תאמר** א"כ למה לא נתדבקה הצרעת בהבתים שבארץ כנען מכל תועבות הגויים אשר גרו בה, **והתירוץ יש לומר** דכיון שארץ ישראל מיועדת היא לישראל מעת בריאת העולם, ע"כ כיון דהכלל הוא ד'**אין אדם אוסר דבר שאינו שלו**' לכן לא דבקה זוהמתם בבתי ארץ ישראל.

ותירוץ זה נרמז בקרא כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני '**נותן לכם לאחוזה**' בלשון הוה, שכבר כעת אני נותן לכם אותה אחוזה, ולכן '**ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם**'' היינו שטומאת הצרעת תחול רק אצלכם הואיל והיא ארץ אחוזתכם, משא"כ כעת שהיא עדיין ביד כנען אי אפשר להם לגרום שם נגע הצרעת, וחזר הדבר ונשנה בהמשך הפסוק '**ובא אשר ל'ו הבית**' דוקא זה שהבית שלו הוא ולא אחר ש'אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

תפארת יהונתן

הטעם שנאמרה פרשה זו גם לאהרן. והטעם שלא נאמרה 'דבר אל בני ישראל'

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר: (פרק יג פסוק א)

אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן[א]. בַּעֲבוּר כִּי עַל פִּי הַכֹּהֵן יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נֶגַע (דְּבָרִים כא ה), הָיָה הַדִּבּוּר גַּם אֶל אַהֲרֹן[ב], אוֹ לְמֹשֶׁה שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן עַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (ריש מכילתא)[ג], וְלֹא אָמַר בְּכָאן 'דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כִּי הַכֹּהֲנִים בְּרֹאוֹתָם הַטְּמֵאִים יַבְרִיחוּם לְהַסְגִּיר וּלְהַטְהִיר[ד]. וְאָמַר בְּפָרָשַׁת הַטָּהֳרָה (לְהַלָּן יד א ב) אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר[ה] זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע, כִּי אֵין צָרִיךְ לְהַזְהִיר יִשְׂרָאֵל בְּטָהֳרָה, וְגַם לֹא לְכֹהֵן לְהַקְרִיב הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי בְּרָצוֹן יֵעָשׂוּ בֵּן[ו]. וּבְפָרָשַׁת חֲזֹב אָמַר (שָׁם טו ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל[ז] וַאֲמַרְתָּם אֲלֵיהֶם, בַּעֲבוּר שֶׁהוּא דָּבָר סֵתֶר וְאֵין מַכִּיר בּוֹ, וַיְהִירִים שֶׁיּוֹדִיעַ כָּל אֶחָד חָלְיוֹ לַכֹּהֵן:

ביאור שמות הנגעים 'שאת' 'ספחת' 'בהרת'

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת[ח] אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: (פרק יג פסוק ב)

שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת[ט]. שְׁמוֹת נְגָעִים הֵם וּלְבָנִים הֵם מִזֶּה[י]. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְאָמַר רַבִּי אַבְרָהָם כִּי 'שְׂאֵת' לְשׁוֹן שְׂרֵפָה, מִן וְהַמַּשְׂאֵת הַחֵלָה (שופטים כ מ), וְיִשָּׂאֵם דָּוִד (ה כא). וְיִתָּכֵן שֶׁנִּקְרָא בֵּן בַּעֲבוּר שֶׁהָאֵשׁ בְּתוֹלַדְתָּהּ לְהַנָּשֵׂא לְמַעְלָה[יא]. וּ'סַפַּחַת' מִגְּזֶרֶת סְפָחַנִי נָא (שְׁמוּאֵל א ב לו), וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב (יְשַׁעְיָהוּ יד א), חֹלִי שֶׁיִּתְחַבֵּר אֶל מָקוֹם אֶחָד[יא]. 'בַּהֶרֶת' מִגְּזֶרֶת בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים (אִיּוֹב לז כא), שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּדְמוּת אוֹת וְסִימָן[יב]. וְאִם בֵּן[יג], תִּהְיֶה 'שְׂאֵת' שֵׁם הַנֶּגַע מִן הַמְּרָה הַיְרֻקָּה הַנִּשְׂרֶפֶת, וְהַבַּהֶרֶת מִן הַלֵּחָה הַלְּבָנָה, וְהַסַּפַּחַת הַנֶּאֱסֶפֶת מִשְּׁתֵיהֶן: וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (שָׁבוּעוֹת ו) אֵין שְׂאֵת אֶלָּא לָשׁוֹן גְּבוֹהָה[יד], וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְעַל כָּל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל הַגְּבָעוֹת הַנְּשָׂאוֹת (יְשַׁעְיָהוּ ב יד), וְאֵין סַפַּחַת אֶלָּא טְפֵלָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר סְפָחַנִי נָא (שְׁמוּאֵל א ב לו):

מעשה חש"ב

א בפסוק זה מתחיל דיני טומאת נגע צרעת באדם, ונאמרה 'אל משה ואהרן'. רבינו יבאר הטעם שמצוה זו נאמרה גם לאהרן. ועוד למה לא נזכר 'דבר אל בני ישראל', שהרי היו צריכים לדבר אל בני ישראל, שאדם שיהיה לו נגע בשרו שילך אל הכהן.

ב פירוש כיון שטומאת נגעים נקבעת רק על פי הכהן, ואפילו אם הכהן אינו תלמיד חכם, יביא תלמיד חכם אתו, והוא יאמר לו האם זה טהור או טמא, והכהן יאמר טהור או טמא. לכן היה הדיבור גם אל אהרן, כיון שהכהנים המטמאים והמטהרים.

ג דעת רבותינו שבכל מקום שנאמר 'וידבר ה' אל משה ואהרן', אין הכוונה שנאמרה גם לאהרן, אלא נאמרה למשה שיאמר לאהרן. והטעם שנאמרה לאהרן, כמו שכתב לעיל שכיון שע"פ הכהן נקבע דיני נגעים.

ד לכן לא נאמר 'דבר אל בני ישראל', כיון שהציווי על הכהנים בראותם על אחד שיש בו צרעת שיכריחו אותו להסגר ולהטהר.

ה ושם לא נאמר 'ואל אהרן', שמשמעו אזהרה לכהנים, וכן לא נאמר 'דבר אל בני ישראל', שמשמעו, אזהרה לבני ישראל.

ו פירוש כשאדם כבר מצורע מוחלט, והוא יושב מחוץ למחנה, הוא כבר יבוא מרצונו להטהר, לכן אין צריך לומר 'דבר אל בני ישראל' ולצוותם לזה, וכן אין צריך לצוות לכהנים שיכריחם להקריב הקרבנות, כי ברצון יבואו להטהר.

ז בזב לא נאמר 'ואל אהרן', שמשמעו אזהרה לכהנים, אבל נאמר 'דבר אל בני ישראל', שמשמעו ציווי לבני ישראל, והיינו משום שהוא דבר סתר, לכן הציווי על בני ישראל שיודיע את חליו להכהן. ושם שפיר היה צריך ציווי לבני ישראל, מכיון שהוא בסתר. ומאותו טעם לא שייך לצוות את הכהן, כיון שהוא בסתר.

ח בכתוב מוזכר שלשה דברים, 'שאת' 'ספחת' 'בהרת'. ואמרו חז"ל (נגעים פ"א מ"א) שספחת אינו נגע בפני עצמו, רק 'ספחת' הרי הוא תולדה, וספחת קאי גם על 'שאת' וגם על 'בהרת', וכמו שאמרו חז"ל (שבועות ו:) 'הטיל הכתוב לספחת בין שאת לבהרת, לומר לך כשם שטפילה לשאת כך טפילה לבהרת'. וזה מה שאמרו חז"ל (נגעים שם) מראות נגעים שנים שהן ארבע, פירוש דיש שני אבות שהם הבהרת והשאת, וספחת היא תולדה של שניהם.

ט 'בהרת' עזה כשלג [ואין לבן יותר ממנו], שניה לה [התולדה] כסיד ההיכל, 'שאת' כצמר לבן, שניה לה [תולדתה] כקרום ביצה. ומשמע במשנה (נגעים) שהתולדה של בהרת לבן יותר מושאת. אע"פ שספחת היא תולדה ושאת היא אב.

י דעת האבן עזרא 'שאת' מלשון שריפה, כמו שהביא רבינו כמה ראיות לזה. ולמה נקרא שאת ולא שריפה, משום שטבע האש להנשא למעלה.

יא דעת האבן עזרא 'ספחת' מלשון חיבור, וכמו שמפרש ואזיל שאת נעשה מן המרה הירוקה הנשרפת, והבהרת מן הליחה הלבנה, וספחת נאספת משתיהן.

יב דעת האבן עזרא 'בהרת', מלשון בהירה, כמו בהיר בשחקים, והכוונה כי השמש מבהירה את השמים. ולכן נקרא הנגע בהרת על שם היותו ניכר במראהו שהוא כאות וסימן.

יג פירוש לפי האבן עזרא ששאת מלשון שריפה, הנגע נעשית מן המרה הירוקה הנשרפת. והבהרת נעשית מן הליחה הלבנה.

יד ומפרש רבינו לקמן (פסוק ג) שהיא נראית יותר גבוה מן העור, כמראה הכוכבים הנראים גבוהים מן הרקיע. ורבינו חולק על מש"כ רש"י שכל מראה לבן נראה עמוק, כמראה חמה עמוקה מן הצל, שהרי שאת נמי לבנה הוא, ונקראת שאת מלשון גבוה, עיי"ש.

העולה קודמת לחטאת למקראה

וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה: (פרק יב פסוק ח)

רש"י – אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת. לֹא הִקְדִּימָהּ הַכָּתוּב אֶלָּא לְמִקְרָאָהּ, אֲבָל לְהַקְרָבָה מַטָּאת קוֹדֶם לָעוֹלָה, כֵּן שָׁנִינוּ בְּזֶבָחִים פֶּרֶק הַדָּם:

היכן ובאיזה בגד נהג צרעת

וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: (פרק יג פסוק מז)

וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת. זֶה אֵינֶנּוּ בַּמֻּבָא בְּכָלָל וְלֹא הוֹזֶה בְּעוֹלָם, וְכֵן נִגְעֵי הַבָּתִּים, אֲבָל בְּהִיוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמִים לַה', יִהְיֶה רוּחַ הַשֵּׁם עֲלֵיהֶם תָּמִיד לְהַעֲמִיד גּוּפָם וּבְגָדֵיהֶם וּבָתֵּיהֶם בְּמַרְאֶה טוֹב, וַאֲשֶׁר יִקְרֶה בְּאֶחָד מֵהֶם חֻטְא וְעָוֹן יִתְהוֶה כְּעוּר בְּבִשָּׂרוֹ אוֹ בְּבִגְדוֹ אוֹ בְּבֵיתוֹ לְהַרְאוֹת כִּי הַשֵּׁם סָר מֵעָלָיו. וּלְכָךְ אָמַר הַכָּתוּב (לְהַלָּן יד לד) 'וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם', כִּי הִיא מַכַּת הַשֵּׁם בַּבַּיִת הַהוּא. וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ נוֹהֵג אֶלָּא בְּאֶרֶץ שֶׁהִיא נַחֲלַת ה' כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שָׁם) 'כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה', וְאֵין הַדָּבָר מִפְּנֵי הֱיוֹתוֹ חוֹבַת קַרְקַע, אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָבֹא הָעִנְיָן הַהוּא אֶלָּא בְּאֶרֶץ הַנִּבְחֶרֶת אֲשֶׁר הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד שׁוֹכֵן בְּתוֹכָהּ.

וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים (מְצֹרָע פָּרָשָׁה ה ג) **דָּרְשׁוּ עוֹד, שֶׁאֵין הַבַּיִת מִטַּמֵּא אֶלָּא אַחַר כִּבּוּשׁ וְחָלּוּק, וְשֶׁיְּהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ. וְהַטַּעַם כִּי אָז נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּם עֲלֵיהֶם לָדַעַת אֶת ה' וְתַשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּתוֹכָם, וְכֵן אֲנִי חוֹשֵׁב בְּנִגְעֵי הַבְּגָדִים שֶׁלֹּא יִנָּהֲגוּ אֶלָּא בָּאָרֶץ, וְלֹא הֻצְרַךְ לְמַעֵט מֵהֶן חוּצָה לָאָרֶץ כִּי לֹא יֵאָרְעוּ שָׁם לְעוֹלָם[2].**

וּמִפְּנֵי זֶה עוֹד אֵינָם נוֹהֲגִים אֶלָּא בִּבְגָדִים לְבָנִים לֹא בִּצְבוּעִים, כִּי אוּלַי הַצֶּבַע הוֹצִיא הַכְּעוּר הַהוּא בְּטִבְעוֹ וְלֹא אֶצְבַּע אֱלֹקִים הָיְאָה. וּלְפִיכָךְ הַצְּבוּעִים בִּידֵי שָׁמַיִם מְטַמְּאִין בְּדִבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן[3].

מעשה חש"ב

א הנה התוספות (בחים צ. ד"ה למקראה הקדימה הכתוב) הביא פירש רש"י 'למקראה', היינו שבקריאת הפרשה עולה קודמת לחטאת. והקשו 'תוס' 'תימה, מה חידוש הוא זה', פירוש מה הטעם הקפידה התורה שתהא נקראת תחילה. 'ומפרש ה"ר חיים דכוונת הגמרא 'למקראה הקדימה הכתוב', היינו להקדישה תחילה, שתקדיש העולה קודם לחטאת, ולענין הקרבה החטאת קודמת לעולה, עכתו"ד התוס'.

והנה עדיין צ"ב למה צוה הכתוב להקדיש העולה קודם החטאת. ואפשר לומר טעם הדבר בהקדם דברי רבינו (שם פסוק ז) וז"ל "ורבותינו ז"ל אמרו (נדה לא:) בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת לא אזקק עוד לבעלי. ועיקר הכוונה בזה, כי בעבור שהיא נשבעת מתוך הצער ואין השבועה ראויה שתתקיים מפני היותה משועבדת לבעלה, רצתה התורה לכפר לה מעלות רוחה. ומחשבות השם עמוקות ורחמיו מרובין. שהוא רוצה להצדיק בריותיו, עכ"ל.

העולה מדברי רבינו שהחטאת בא לכפר על עצם השבועה, והעולה בא לכפר על 'עלות רוחה', היינו על המחשבה, וכמו שהביא הרמב"ן (ויקרא א ד) "תני רבי שמעון בן יוחאי, אין העולה בא אלא על הרהורי הלב, אמר רבי לוי מקרא מלא הוא 'והעלה על רוחכם היו לא תהיה'.

ולפי זה מבואר היטב למה יולדת צריכה להקדיש העולה קודם לחטאת. דהנה מבואר בחז"ל הטעם שתמיד חטאת קודם לעולה, משל לפרקליט שנכנס למלך ריצה פרקליט נכנס דורן אחריו. נמצא שתמיד העולה הרי הוא דורן אחרי שנתרצה. לכן החטאת קודמת.

אבל העולה אצל יולדת אינה באה כדורן, אלא בא לכפר על המחשבה, ולפי מש"כ רבינו 'רצתה התורה לכפר לה מעלות רוחה', והיינו שהעיקר מה שצריכה כפרה היא על המחשבה. לכן אתי שפיר למה צריכים להקדישה קודם, כי המחשבה קודם למעשה. ולפי האמור א"ש, שלכן כשציבור עבדו עבודה זרה בשוגג, כתיב (במדבר ט פסוק כה) "ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת". דמקריבים העולה לפני החטאת. ולא כמו בשאר חטאות הבאות עם העולה שמקריבים קודם החטאת. ולא כמו ביולדת שרק מקדישים קודם העולה. משום דבעבודה זרה מחשבה נחשבת למעשה. נמצא שהעולה המכפרת על המחשבה נמי כפרה הוא. לכן מקריבים העולה קודם לחטאת. משא"כ שאר עולות הבאות עם החטאת אינם כפרה, דעל המחשבה אי"צ להביא קרבן. לכן החטאת קודמת לעולה.

ב הנה הקשה האברבנאל, לפי דעת רבינו למה לא אמר הכתוב בנגעי בגדים 'כי תבואו אל הארץ', שאינה נוהגת אלא בארץ ישראל, כמו שאמר בנגעי בתים, עיי"ש. ויוגדל יותר הקושיא שהרי נגעי בגדים כתיב קודם בקרא, היה צריך לכתוב שם 'כי תבואו אל הארץ'.

ואפשר לומר דרבינו נשמר מקושיא זו, בזה שהביא התורת כהנים, שנגעי בתים אינה נוהגת בארץ ישראל אלא לאחר כבוש וחלוק, ושיהא כל אחד מכיר את שלו. ולפי"ז אפשר לומר דלעולם גם בנגעי בתים, אין כוונת הכתוב באמרו 'כי תבואו אל הארץ', לומר שאינה נוהגת בחו"ל, דע"ז לא צריך קרא, כיון שאינה שייך כלל נגעי בתים בחו"ל, כפי מה שמפרש רבינו כי לא יארעו שם לעולם. רק כוונת הכתוב 'כי תבואו אל הארץ', להשמיענו שגם בארץ אינה נוהגת מיד אלא אחר כיבוש וחלוק. ורבינו הביא דברי התורת כהנים, משום שזה ראיה לדבריו שענין הנגעים אינה רק כשיש השראת השכינה. ולפי התו"כ השראת השכינה היתה רק אחרי י"ד שנים, שכל אחד הכיר את מקומו. ולפי"ז א"ש למה לא כתוב 'כי תבואו אל הארץ' בנגעי בגדים, כיון דבבגדים לא שייך הענין של לאחר כיבוש וחילוק, ולומר שלא שייך בחו"ל לא הוצרך קרא על זה, כנ"ל.

ג הנה הקשה הנצי"ב (העמק דבר, פרק יד פסוק לד) לפי מש"כ רבינו שלכן כתיב בנגעי בתים 'ונתתי נגע צרעת', לרמוז כי יד ה' תעשה זאת, ואינו טבע כלל. א"כ למה לא נכתב זה הלשון גם בנגעי בגדים, שהרי גם שם אינו אלא פלא, ויד ה'.

ואפשר ליישב לפי מש"כ רבינו טעם הדבר דנגע בבגדים צבועים אינו מטמא, כי אולי אינו אצבע אלקים הוא, אלא הצבע הוציא הכיעור ההוא במקום ההוא כטבעו. א"כ נמצא שבבגדים לפעמים אין הנגע אצבע אלקים, לכן אינו כתיב בנגעי בגדים 'ונתתי נגע צרעת'. משא"כ בנגעי בתים מבואר במשנה (נגעים פרק יא משנה ג) "הבתים בין צבועין ובין שאינן צבועין מטמאין בנגעים", הרי תמיד הוא אצבע אלקים, לכן שפיר נאמר שם 'ונתתי'. ויש לומר טעם החילוק שנגעי בגדים אינם מטמאין בצבועין, ובתים מטמאין בצבועין, אפ"ל שכיון שהבגד הוא רך, ולכן הצבע יש לו השפעה על הבגד, ויכול להיות שמחמת הצבע יצא הנגע. משא"כ בבית שהוא אבנים, והרי הוא דבר חזק וקשה, אין הצבע משפיע על הבית, לכן שפיר מטמאין בצבועין.

מאמר המשך

רק השמר לך ושמור נפשך מאוד (ב)

(דברים ד, ט)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בגליון שבוע העבר פ' שמיני לברר בענין מה שמבואר בפרשה דיני התורה המותר והאסור במידי דאכילה, ובשו"ע ונו"כ ובספרי גדולי הפוסקים נתבאר כמה מאכלים דאינו אסור מצד הדין רק מצד סכנה, וחמירא סכנתא מאיסורא, ובמיוחד לבאר אי דין שמירת הגוף והנפש הוי חיוב מדאורייתא.

והנה בפשטות מלשון ה'רמב"ם ושו"ע' (חו"מ סימן תכ"ז סעי' י') שכתוב שם בזה"ל: "כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך **מכין אותו מכת מרדות** והנזהר מהם עליו תבא ברכת טוב", משמע דאינו אלא איסור דרבנן. וכן הלשון בשו"ע שם סעי' ט': הרבה דברים **אסרו חכמים** מפני שיש בהם סכנת נפשות וכו' עי"ש. אולם ב'סמ"ע' שם (ס"ק י"ב) כתב שם **דהרבה דברים אסרו מדכ' השמר לך ושמור נפשך מאוד** עי"ש, ומשמע דמדאורייתא אסור. ויל"ע איך מיישבין זה בלשון המחבר 'דאסרו חכמים", ועי' להלן מש"כ בזה בדברי הלבוש.

וב'באר הגולה' שם (סק"ע) מסופק בזה, וז"ל: "סבירא ליה דהם מדרבנן ואסמכינהו אקרא כדלעיל סעיף ח' ומ"מ מכין עליהם כמו שאר מצוות דרבנן, א"נ קים להו שהם מדאורייתא ואין לוקין עליהם כדאשכחן חצי שיעור דאסור מן התורה ואין לוקין עליו, ומציין לדברי הב"י סי' קט"ז דמסופק בספק הנ"ל לגבי איסור לא תשקצו, דמבואר שם בטור (שהעתיק לשון הרמב"ם) דאסור לאכול מאכלים דנפשו קצה בהן משום לא תשקצו, ויסוד הדברים מבואר במס' מכות (טז:), והב"י מסופק שם בזה אי אסור מדרבנן או מדאורייתא, והבאר הגולה העתיק לשון הב"י דשם, ובאמת קצת פלא הוא שהעתיק דברי ב"י הנ"ל על איסור להכניס עצמו בסכנה.

והנה ב'לבוש' (חו"מ סי' תכ"ו סעי' י"א) כתב בזה"ל: "כל העובר על דברים אלו וכיוצא בהם ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך **מכין אותו מכת מרדות שהרי עבר על איסור דאורייתא דכתיב השמר לך ושמור נפשך**" וגו', עי"ש, וכנראה דמקור דברי הסמ"ע הנ"ל הוא מדברי הלבוש, דאע"ג דאסור מדאורייתא מכין אותו מכות מרדות. אולם ביו"ד (סימן קט"ז סעי' א') כתב בזה"ל: "כתיב השמר לך ושמור נפשך מאוד וגו' וכתיב שם ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, שיש במשמעות אלו הלשונות שצריך האדם לשמור את נפשו שלא יביא את עצמו לידי סכנה אף על גב שפשוטן של אלו הכתובים לא מיירי בזה ואסרו כל הדברים, לפיכך גזרו ואמרו חמירא סכנתא מאיסורא, ונ"ל לומר שנוכל ללמדינו זה ממצות בני נח שנאמר להם ואך את דמכם לנפשתיכם אדרוש, לפיכך גזרו ואמרו חמירא סכנתא מאיסורא, ואפילו יאמר אדם הריני מסכן את עצמי ומה לאחרים עלי בכך אם אני איני מקפיד בכך אין מניחין אותו, אלא מכין אותו מכת מרדות כמו בכל שאר איסורין שאסרו חכמים ז"ל עי"ש, ומבואר בהדיא דאסור רק מדרבנן ואסמכוה אקרא. ועי' ב'דרכי תשובה' (סי' קט"ז ס"ק נ"ז) שהעיר בזה, ומסיק דלפי הנראה חזר בחו"מ ונקט להלכה דאסור מדאורייתא ולא מדרבנן.

וכבר האריכו בזה בספרי האחרונים, ובפרט בספר 'שבעים תמרים' על צוואת ר' יהודה החסיד (שבעה עינים

עין ד') שהרחיב לבאר על כל הנ"ל, וציין גם מש"כ ב'רבינו ירוחם' (נתיב ט"ו אות ל') דמכין אותו מכות מרדות דעבר אדברי חז"ל, וגם לשאר ראשונים דמשמע דאסור רק מדרבנן, והאחרונים מביאים ראיות הרבה דלמעשה דינו כדאורייתא, ב'תבואות שור' (סימן י"ג סק"ב) מבואר דאסור מדאורייתא, וז"ל: "לענ"ד אין מזה ראי' שהרי כ"כ כ' הרמב"ם פרק י"א מהלכות רוצח (ה"ה) הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש סכנת נפשות, והיינו ודאי דאורייתא, כמ"ש הרמב"ם לפני זה (ה"ד) שצריך להזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך וגו'. וכן משמע בב"ק דף צ"א. ואמרינן בכמה מקומות חמירא סכנתא מאיסורא, וכן משמע בגמ' ע"ז (יב.) עי"ש ברש"י. ואפילו הכי נקט בלשונו "אסרו חכמים" והיינו משום מה דלא מפורש בקרא כ"א ע"פ פי' שפירשו בו חז"ל שייך לומר אסרוה חכמים, כההיא דאמרינן בר"ה דף ל. התקין ר' יוחנן בן זכאי, ומפורש בגמ' דהיינו "דרש" והתקין, ולבוש סימן קט"ז סבירא לי' דאסור רק מדרבנן ואינו כן" וכו', עי"ש.

וב'פרי מגדים' בכמה מקומות (או"ח סימן ד' א"א סק"ב, יו"ד צ"ז שפ"ד סק"ג ועוד) מצינו, דאף להרמב"ם דספק מן התורה שרי, מ"מ בספק סכנה אסור, ובמ"א כתב הפמ"ג דאסור מצד ספיקא דאורייתא לחומרא, עי"ש, ועי"ש ב'דרכי תשובה' דהאריך להביא מדברי הפמ"ג דאסור מדאורייתא.

וב'ערוך השלחן' (סימן תכ"ו סעי' ח') כתוב בזה"ל: "הרבה דברים אסרו חז"ל מפני שיש בהן חשש סכנה, וכל העובר עליהם ואומר הריני מסכן עצמי ומה לאחרים עלי או איני מקפיד בכך כתב הרמב"ם ז"ל דמכין אותו מכת מרדות, ואין כוונתו דזהו רק איסור דרבנן דודאי יש בזה איסור דאורייתא, אלא שאין לוקין עליו כהרבה לאוין שאין בהם מלקות", עי"ש.

ועי' בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהדו"ת ח"ג סימן קכ"ב) שכתב בא"ד בזה"ל: "ומ"ש הרמב"ם אסרו חכמים והלא הוא איסור תורה, וגם הרמב"ם כתב מכין אותו מכת מרדות ולא מלקות גמור, נראה לפענ"ד שהנה שם אסרו שמא יבלע עלוקה וא"כ אינו רק חשש בעלמא וזה אסור מדרבנן, ואף שאינו רק מיעוט במקום סכנת נפשות חשו אף למיעוטא דמיעוטא ולכך אינו רק דרבנן, **אבל פשיטא דדבר סכנה ממש הוא איסור תורה החמור והוא בכלל מאבד את עצמו לדעת שאין לו חלק לעוה"ב** וז"פ וברור", עי"ש.

וב'מנחת חינוך' (תקמ"ו) כתב בזה"ל: "עוד כתב הר"מ כאן הל' ה' והרב המחבר הרבה דברים אסרו חז"ל מפני סכנת נפשות, ואלו הם, לא יניח אדם פיו על הסילון, ולכאורה איסור תורה יש כמו מכשולות וכו', ואפשר לא תשים דמים וכו' אינו אלא אם יש מכשול לאחרים, וזה דקדק הר"מ וכתב מה לאחרים עלי וכו', אך רק השמר הוא עשה וקאי על עצמו, **א"כ איכא איסור תורה בדבר, וספק סכנה חמור מספק איסור תורה**" וכו', עי"ש.

אולם בספר 'חכמת אדם' (כלל ס"ח סעי' ד') משמע דאסור לסכן עצמו גם מלאו דלא תשים דמים וגו', וז"ל: "אסור לילך במקום סכנה כגון קיר נטוי וגשר רעוע וכיוצא בזה, ולא יצא יחידי בלילה ולא יישן יחידי בחדר, ואסור לשתות מן הנהרות או להניח פיו על קלוח מים, אם יש לחוש שיבלע שרצים המזיקים, ומכל שכן באגמים שמצוי בהם עלוקה, וכן אסור להעביר המכס במקום שיש סכנה אפילו סכנת תפיסה, ואסור לאדם לסמוך על נס, **וכל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה דכתיב השמר לך ושמור נפשך מאוד, ואם לא הסיר והניח המכשולת או שהכניס את עצמו בסכנה הרי ביטל מצות עשה זו ועבר על לאו דלא תשים דמים בביתך**", עי"ש, ומבואר להדיא דעבר אעשה ועל לאו ג"כ.

ובשו"ת 'אבני צדק' למרן הייטב לב ז"ל (יו"ד סימן מ"ט) כתוב בזה"ל: "ומהאי טעמא דג ובשר אסור משום סכנה דצרעת, **ולדעתי הוא איסור דאורייתא בלא תעשה ועשה מדכתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם, וכתיב שם ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול וגו' הרי שציותה התורה להשמר מכל דבר שיכול לבוא לידי נזק**", עי"ש. וע"ע בשבעים תמרים שם, ובשאר אחרונים בזה.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בעז"ה.

חבורת אנשים המספרים לשון הרע

בפרשתן "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו" ובגמ' (ערכין ט"ו:) ואמר ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו.

<u>דברי החובת הלבבות</u>

כתב החובת הלבבות (שער הכניעה פרק ז') אמר אחד מן החסידים הרבה בני אדם יבואו יום החשבון וכשמראים להם מעשיהם, ימצאו בספר זכיותם זכיות שלא עשו אותן, ויאמרו לא עשינו אותן, ויאמר להם: "עשה אותן אשר דיבר בכם וסיפר בגנותכם", וכן כשיחסר מספר זכיות המספרים בגנותם, יבקשו אותם בעת ההיא, ויאמרו להם: "אבדו מכם בעת שדיברתם בפלוני ופלוני" (ובעצי חיים בפרשתן ביאר בזה מאמרם (נדרים סד:) דמצורע חשיב כמת, וכוונתם כיון דמצורע בא על לשון הרע, והמדבר לשון הרע אין לו כלום חיות משלו, דנטלו ממנו כל המעשים טובים, ולכן הוא נחשב כמת, ומובא ב"ברך משה" בפרשתן עמ' ק' בתוספת ביאור).

<u>הוספת החתם סופר</u>

הוסיף על כך החתם סופר (דרשות קע:) אמנם כשיתכפר על לשון הרע אזי מחזירים לו מצוותיו ויתמלא כבתחלה.

<u>חידוש הארץ צבי</u>

וחידש בזה בשו"ת ארץ צבי (ח"ב ליקוטים עמ' שצ"ז) שגם זה שדברו עליו לשון הרע נשאר בזכיות אלו שזכה בהן, אף לאחר שהחוטא שב וזכה בהן שנית, וזו לשונו: מי שמדברים עליו לשון הרע אף שמחל לו, למה יגרע ממה שזכה בזכיות חבירו, למה יפסיד הוא מה שהיה ראוי לו לולא המחילה, והלא בשמים אפשר לקיים שניהם".

<u>שכר בהאי עלמא לדברי רבינו זי"ע</u>

ועל פי זה חידש מרן רבינו זי"ע (דברי יואל פר' ויצא עמ' מג) דאף על פי ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אולם כיון שרשעים משתלמין שכר בהאי עלמא, וכשהרשע מדבר לשון הרע על הצדיק, יזכה הצדיק במצותיו של הרשע ומקבל על זה שכר בהאי עלמא, ולכן יעקב אבינו קבל שכר מצותיו של לבן הרשע אשר דיבר עליו לשון הרע ע"כ.

<u>תוספת טעם מכ"ק מרן רבינו שליט"א</u>

ומרן רבינו הגה"ק שליט"א (לב אהרן עמ' קנ) כתב דיש לומר בפשטות הטעם שעל זכויות אלו יש שכר בעוה"ז, עפ"י המבואר במפרשים (שבט מישראל מזמור סב) דעל המצות והזכויות שיש לאדם יותר מן החיוב המוטל עליו, מקבל שכר בעוה"ז, ומעתה זכויות אלו המגיעין לו לאדם על ידי שאיש אחר דיבר עליו לשון הרע, הרי הן יותר מן החיוב, לכן יקבל עליהם שכר בעוה"ז.

הלכה למעשה

<u>לילך בין חבורת אנשים המספרים לשון הרע</u>

הרואה חבורת אנשים המספרים לשון הרע - אסור לו לילך לעמוד ביניהם או לישב ביניהם, אף שלא יסייע לדבריהם כלל.

(דאיסור לשון הרע מה"ת הוא אף על שמיעה לחוד כדהאריך בזה בחפץ חיים (כלל ו' סעיף ב') וראייתו מגמ' כתובות (ה: ע"א)).

ואיסור זה הוא אף כשסיבת הליכתו לעמוד ביניהם אינו בכדי לשמוע מה שבפיהם, אלא סיבת הליכתו ביניהם הוא לצרך מטרה אחרת, ואף כשלא ניחא להו בדבריהם - גם כן אסור

(שם (סעי' ו'), ואף דהוי דבר שאינו מתכוין, עכ"ז אסור דהא הוי פסיק רישא דבעל כרחך הוא ישמע דבריהם, ואסור כבכל פסיק רישא אף כשאינו מתכוין ואף כשלא

ניחא להו, וזה נחשב פסיק רישא כיון דבשעת הליכתו הוא יודע שמדברים שם לשה"ר, ועי' לקמן מה שנתקשינו בזה אמאי זה נחשב פס"ר)

פרטי דינים (חלק מהם הועתק מס' ח"ח)

- **המכיר אנשים אשר בטבעם הם מבעלי הלשון שתשוקתם תמיד לדבר מגנות אנשים אחרים - לא ילך לישב או לעמוד ביניהם.**
- **לא ילך לעמוד ולשהות "במקומות קבועים" ששם מוחזק בדיבור לשה"ר וכדו'** (חוץ מעצם בטילת זמן המביא לידי חטא, וכ"ש היכא שיש בזה חשש של מושב לצים, וזילזול קדושת ביהכ"נ וביהמ"ד).
- **כל שכן שיש ליזהר, שלא לקבוע מקום בבית הכנסת על יד בעלי הלשון** (כי הם ירגילו אותו להוציא דבה על בנ"א, וגם יתבטל כמה פעמים מעניית "אמן יהא שמיה", ו"ברכו", "קריאת התורה וחזרת הש"ץ ועוד").
- **ומצוי במסיבות מריעים - או בסעודות בביהכ"נ כס"ג כדו' - שיושבים חבירים ביחד, וצריך ליתן שימת הלב בזה.**
- **ובפרט אם יש לו זמן קבוע ללימוד התורה [שיעור או חברותא] - צריך ליזהר באותו הזמן שלא להתערב עמהם** (כי יתבטל על ידם הרבה מלימוד התורה, ובזמן הנותר לא יצליח בלימודו, כי לימודו יהא מקוטע, ובנוסף יהא גם ביטול תורה בזה).
- **המשתתף בשיעור קבוע ללימוד תורה, יראה לאחר השיעור לילך לדרכו, אם יש חשש שבמשך הזמן ידברו לשה"ר וכדו'.**

ישב בחבורת אנשים והתחילו לדבר לשה"ר

העומד או יושב בין אנשים שנתקבצו לענין מה, והתחילו לדבר לשה"ר או שאר דברים אסורים - יעשה כדלהן

א) אם ביכולתו להוכיחם - אזי מחויב להוכיחם, ולכן כששומע חביריו או תלמידיו שישמעו תוכחתו מדברים לשה"ר, ובפרט אנשי ביתו, שצריך להוכיחם.

(כדאי' בגמ' (שבת נ"ד:) כל מי שאפשר לו למחות על אנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם).

ואם שומע את בניו ובנותיו הקטנים שמדברים לשה"ר או שאר דברים אסורים, כשהגיעו לגיל שמבינים האיסור, אז צריך למנוע בעדם גם מצד חיוב חינוך.

(דיש חיוב חינוך על האב וי"א אף על האם, לחנכם שלא לעבור איסורים, ואם רואים אותם לעבור על איסור צריכים למנוע בעדם).

חוץ אם הם מספרים בענין שמותר, כשזה לתועלת החינוך, כגון שמספרים להוריהם על אחד בכדי שידעו להתרחק ממנו וכדו', והכל לפי הענין, ועפ"י התנאים שמותר (כדמבואר באריכות בס' ח"ח).

ב) אם אין ביכולתו להוכיחם - אז אם אפשר לו להתרחק מהם, מצוה רבה הוא עושה בזה (דצריך להתרחק שלא ישמע לדבריהם).

ג) או יכול להניח אצבעו באזניו בכדי שלא ישמע להם

(עפ"י הגמ' כתובות (דף ה') דריש בר קפרא ויתד תהיה על אזנך (דברים כ"ג, י"ד) אל תקרא על אזנך אלא על אוזניך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו).

ד) ואם אי אפשר לו להתרחק מהם, ולהניח אצבעו באזנו גם קשה לו מאד מפני שילעגו עליו - אז יראה לזרז עצמו ולהחליט בלבו שלושה דברים: א) שלא להאמין לדברי הגנות שהם מספרים, ב) שלא יהא ניחא לו בשמיעת סיפוריהם, ג) שלא יראה להמספרים שום תנועה שיוכלו להבין ממנו שהוא מסכים לדבריהם, ורק ישב כאבן דומם.

(חפץ חיים שם, ויסוד ההיתר לישב שם, הוא עפ"י הגמ' פסחים (כ"ה:) לגבי הנאה של איסור הבאה לאדם בעל כרחו, דמסקנת הגמ' דהיכא דאינו מכוין דמותר בין בדאפשר ובין בדאי אפשר וכפי שנקטו הראשונים כלשון שני בגמ', וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' קמ"ב סעי' ט"ו ברמ"א ובש"ך סקל"ד, וכן ביאר הרדב"ז על הרמב"ם, מאכ"א פי"ד הי"ב), והכי נמי בנידון דידן כיון דלא ניחא ליה בשמיעת הדברים הרי זה נחשב אינו מתכוין, וגם לכתחילה הוא לא בא לשם בשביל השמיעה, א"כ זה נחשב הנאה הבאה בעל כרחו כשאינו מתכוין ומותר.

ואף דקיי"ל (רא"ש שבת, פ' שמונה שרצים סק"ט) דהיכא דהוי פסיק רישא אף דלא ניחא ליה אסור, הכא בכהאי גוונא אין זה נחשב פסיק רישא, כדכתבו התו' והרא"ש (פסחים שם) ומובא בש"ך (שם), דכיון דיכול לאטום אוזניו, אין זה נחשב פס"ר, ואף דלמעשה אינו אוטם אוזנו, הרי בזה אינו עושה מעשה כלל, ואינו דומה לשאר פס"ר דבשעת האיסור הוא עושה מעשה, ועי' בח"ח שם שהאריך בסברא זו, ובהג"ה שם שהקשה על החכמ"א (הל' עכו"ם פ"ו ט"ז) שכתב דצריך לאטום אזנו ואל"ה הוי פס"ר, והקשה דלכאו' זהו דלא כהש"ך דכתב דא"צ לאטום אזנו. אולם עדיין קצ"ע דמהראשונים והש"ך משמע דאף לכתחילה מותר לילך שם בכהאי גוונא, ובח"ח מסיק שם דרק אם הוא כבר נמצא שם מותר אבל לכתחילה אסור לילך שם עיי"ש סברתו.

ואגב יש לציין דדעת הר"ן (חולין ל"ב:) דאף בפסיק רישא אינו אסור אלא באכילה ולא בשאר הנאות, וכן מדייק בחי' הגר"ח הלוי (הל' שבת פ"י הי"ז) שכן שיטת הרמב"ם).

ואם הם מדברים בקולי קולות, בענין שהוא משער שלא יועיל לזה אפי' אטימת אזנים - אזי צריך להתרחק משם (דאז הרי זה פסיק רישא דאסור בכל האיסורים).

משיב כהלכה
תמציתן השיעורי הלכה שנאמרו בבי מדרשא
ע"י הרב האון רבי יהושע צבי יוזשעף שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

דיני מחיקה בשבת ויו"ט (ב)

א] יש שכתבו שהמקילים לעשן ביו"ט צריכים למחוק מבעוד יום את האותיות הכתובות על גבי הציגערעט"ל, על ידי שיכסה אותן בדיו,[א] והמיקל בזה יש לו על מי לסמוך.[ב]

ב] פעמפער"ס שיש על גביהם ציורים הנמחקים בשעה שהתינוק מרטיבו, מותר להשתמש בהם בשבת, ואין בזה משום מוחק.[ג]

ג] הקולף ביצים בשבת ויש על גביהם אותיות או מספרים שהוטבעו ע"י חותמת, יש לדקדק לפתוח ולהסדיק את הקליפה סביב האותיות באופן שמקום האותיות יתקלף בשלימות והאות עצמה תשאר בשלימותה,[ד] אך אף אם לבסוף לא עלתה בידו ונשתברו הביצים במקום האותיות, אינו עובר בזה איסור.[ה]

ד] מותר לבשל ביו"ט ביצים שיש עליהם חותמת של האותיות ומספרים, אף שבוודאי ימחקו האותיות ע"י הבישול.[ו]

ה] יש ליזהר כשפותחים עטיפות הסובבים את המאכלים והמשקאות, שלא לקרוע או לחתוך בתוך האותיות משום איסור מחיקה. אך אם אין שם אותיות וצורות, רק קוים ורשימות שאין להן שום משמעות, מותר לפתוח כדרכו בחול.

ו] בשעת הדחק כשאין לו דרך אחרת, או במקום חולי, רשאי לקרוע גם בתוך האותיות או הציורים. ולכן אם שכח להוציא את "כדור התרופה" מאריזתה מערב שבת, ויש אותיות על גבי האריזה, יכול להוציא את הכדור כדרכו בחול, אפילו אם עי"ז יקרע את האותיות.[ז]

ביאורים והוספות

(א) קיצור שו"ע (סי' צ"ח סעיף ל"ב) בשם הפמ"ג (סי' תקי"א משב"ז סק"ב), וכבר דנו בדבריו, דאפשר לומר דהפמ"ג מיירי לקרוע הנייר שכתובות עליו אותיות דזהו מעשה בידים ואסור אבל עדיין לא מוכרח שאם נמחקים האותיות תוך כדי העישון בפיו אולי קיל טפי ומותר ובשו"ת כת"ס (או"ח סי' כ"ז) ג"כ אוסר

(ב) בדעת תורה (סי' תקי"ד ס"א) כתב להיתר וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' מ"א) ובשמירת שבת כהלכתה (פי"ג הע' ל"ד) בשם הגרשז"א דישנם כל ההיתרים המובא בסי' ש"מ לגבי אכילת עוגה שיש עליה אותיות דהתירו הפוסקים דהוי פסיק רישא ומקלקל וכלאחר יד ומוחק שלא ע"מ לכתוב.

(ג) ואין לאסור מצד שהאדם הנותן אותו על גבי התינוק גורם בעצמו למחיקה כיון דאינו אלא גרמא וגם אינו מתכוון ופעמים שאינו פסי"ר והמחיקה נעשית כלאחר יד ואין בזה משום איסור ספייה לתינוק כיון שהתינוק אין יודע כלל כי הוא מרטיב ומוחק אותיות.

(ד) ואף להמתירים לשבר אותיות חרוטות ובולטות במיני מאפה היינו דווקא בעוגה שהוא דבר מאכל ונתהוה חלק מהמאכל ואין עליו שם כתיבה ומחיקה, קצות השולחן (בהשמטות עמוד קס"ט).

(ה) קצות השולחן (סי' קמ"ד בדי השולחן סוף אות ו') דכיון שהוא נזהר לא לפתוח במקום האותיות שוב אינו "פסיק רישא" שישתברו והוא דבר שאינו מתכוון ומותר.

(ו) דהוי רק גרמא ושייך כאן כל ההיתרים דסי' ש"מ פסיק רישא ומקלקל וכלאחר יד.

(ז) בשו"ת אז נדברו (ח"י סימן ח') ובשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' קל"ה) מצדד להקל לצורך עונג שבת ואין לו דרך אלא לקרוע בתוך האותיות דהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה בתרי דרבנן, דהוא מקלקל ואינו ע"מ לכתוב.

ז] ספרים שכתוב עליהם אותיות או צורות בראשי חודי הדפים, באופן אשר בעת פתיחת הספר מתפרקים האותיות ואינן נראים - ונמצא דהוי מוחק בשעת פתיחתו, וכאשר סוגרים את הספר חוזרים האותיות ונראים - נמצא דהוי כותב בעת סגירתו. נחלקו בזה גדולי הפוסקים, יש שאסרו משום מוחק וכותב, דאף שאינו מתכוין לכך הרי זה אסור משום פסיק רישא,[ח] אמנם רבים מן הפוסקים התירו מכמה טעמים.[ט] ולמעשה המנהג להקל בזה,[י] אך אם יש לו ספר אחר ללמוד בו ראוי להחמיר בזה.[יא]

ח] כיון שנחלקו הפוסקים בזה, טוב ליזהר שלא לכתוב לכתחילה שום אותיות או צורות על חודי הדפים,[יב] אכן אם צובע צידי הדפים ואינו מצייר שום צורה בזה, אין צריך להחמיר כלל אף לכתחילה.

ט] אם פתח ספר או סידור שיש עליו אותיות או צורות, מן הנכון שלא יסגרנו, אלא יכסנו במפה.[יג]

י] בנוגע לפתיחת קרטונים ואריזות מאכלים שונים, שבמקום הפתיחה נדפסו אותיות וצורות, וכשפותחם הוא מפריד חלקי האותיות, וכשחוזר וסוגרו הוא מחברם ביחד, דינו כמו שנתבאר שהמנהג להקל בזה, ובפרט כשאין לו מאכלים או משקאות אחרים.

ביאורים והוספות

(ח) במג"א (סק"ו) מעתיק להלכה דעת הלבוש להחמיר, וגם המאמר מרדכי אוסר. ובשו"ת אבני נזר (או"ח סי' ר"י) מחמיר בזה וכ"ה בחזו"א (סי' ס"א).

(ט) בתשובת רמ"א (סי' ק"ט) שהובא במג"א כתב להתיר, וכ"כ הטו"ז להתיר משום דהקירוב וריחוק אינם נחשבים מעשה כתיבה ומחיקה, וכיון שאינו "מוחק" את עצם האות ורק "מפריד" את חלקי האותיות זה מזה, וכן בסגירת הספר אינו כותב עצם האות רק מקרב חלקיה, אין בזה גדר של מלאכה כיון שכל חלקי האותיות נשארים קיימים, ואפשר בקל לקרבן, הרי הן כמקורבים ועומדים ואינו עושה כלום בקריבה זו.

ברם, האוסרים סבירא להו דלא אמרינן סברא זו אלא לענין אותיות שלימות, ולא באותיות חתוכות, דכיון שהאות נפרד ונתחלק כשפותחו אסור. ובמשנ"ב ס"ק י"ז מביא טעם נוסף להתיר כיון שהספר עומד כל הזמן להפתח ולהסגר, הוי כדלת הנסגרת ונפתחת תמיד שאין בה איסור בנין וסתירה.

(י) כמבואר במג"א בשם הכנה"ג ומהר"ש הלוי ובשו"ע הרב (ס"ד).

(יא) כ"כ במשנ"ב ובשעה"צ (ס"ק כ"ה).

(יב) כף החיים (סק"ל).

(יג) כיון דיש בזה פלוגתא, והמשנ"ב מצדד להחמיר אם יש לו ספר אחר, נראה דהוא הדין בנידון דידן שיש לו מפה לכסותו וא"צ לסוגרו, וגם חמור יותר מפתיחת הספר דשם הוי רק פסיק רישא דלא ניחא ליה, אבל כאן בסגירת הספר אדרבה נהנה מקירוב חלקי האותיות שנראין ע"י סגירתו. וגם לא שייך ההיתר של פסיק רישא דלא ניחא ליה במקום מצוה, כיון דהסגירה אינה מצוה גמורה כל כך, שהרי יכול לכסות הספר במפה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **יצחק** ב"ר צבי **ראזענבערג** ז"ל

ראה"ק דקהל יטב לב ד'סאטמאר

נלב"ע ט' אייר

הונצח ע"י בנו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **אלי' לייב ראזענבערג** הי"ו

בעניין בדיקת והגהת תפילין ומזוזות [ב]

אחריות הסופר בכתיבת סת"ם

הנה הלכות כתיבת סת"ם הלא המה כתובים בשו"ע או"ח הלכות תפילין סימן לב מסעיף א' עד סעיף לו. והנה גודל הזהירות והאחריות המוטל על הסופר בכתיבת סת"ם כתב המחבר רק בסעיף כ, לאחר שכבר נשנו עיקרי דיני כתיבה סת"ם כגון ההלכות של כתיבה בסדרן, חק תוכות, מוקף גויל, ועוד, כמו שכתוב בשו"ע וז"ל (שם ס"כ):

"צָרִיךְ לְרַקֵּד בְּחַסְרוֹת וִיתֵרוֹת, שֶׁאִם חִסֵּר אוֹ יִתֵּר אוֹת אַחַת פְּסוּלִים [אפילו חיסר קוצו של יו"ד], וְנִמְצְאוּ הַמְנִיחִים אוֹתָם מְבָרְכִים בְּכָל יוֹם בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְגַם שָׁרוּי בְּכָל יוֹם בְּלֹא מִצְוֹת תְּפִלִּין [חוץ מעון גזל]. וְנִמְצָא עֹנֶשׁ הַסּוֹפֵר מֻרְבֶּה, לָכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת מְאֹד יָרֵא שָׁמַיִם וְחָרֵד לִדְבַר הַשֵּׁם, הַמִּתְעַסֵּק בִּכְתִיבַת תְּפִלִּין וְתִקּוּנָן":

ומאידך בקסת הסופר[1], מיד בתחילת ספרו סימן א סעיף א מתחיל בגודל האחריות המוטלת על הסופר וז"ל (שם):

"תַּנְיָא אָמַר רַבִּי מֵאִיר כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר לִי בְּנִי מָה מְלַאכְתֶּךָ, אָמַרְתִּי לוֹ לַבְלָר (פִּי' סוֹפֵר) אֲנִי, אָמַר לִי בְּנִי חֲיֵי זְהִיר בִּמְלַאכְתְּךָ שֶׁמְּלַאכְתְּךָ מְלַאכֶת שָׁמַיִם הִיא, שֶׁמָּא אַתָּה מְחַסֵּר אוֹת אַחַת אוֹ מְיַתֵּר אוֹת אַחַת נִמְצֵאת מְחָרֵיב אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ (עֲרוּבִין דַּף יג) מִכָּאן יְרֵאָה חֲסוֹפֵר אֵיזֶהוּ חכם [חָכָם] צָרִיךְ לִהְיוֹת יָרֵא אֶת ה' מְאֹד, שֶׁאִם עָשָׂה אֵיזֶה קִלְקוּל אוֹ שֶׁלֹּא עָשָׂה אֵיזֶה תִּקּוּן כְּפִי חֲרָאוּי, מַפְסִיד אֶת נִשְׁמָתוֹ כִּי הוּא גּוֹזֵל אֶת הָרַבִּים וְגַם מַחֲטִיאָם שֶׁשְּׁרוּיִים בְּלֹא מִצְוֹת עֲשֵׂה וּמְבָרְכִים בְּכָל יוֹם בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר וְחוֹטֶא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה, וְנֶאֱמַר אָרוּר עֹשֵׂה מְלֶאכֶת ה' בְּרַמִּיָּה.

עַל כֵּן הוּא מִן הָרָאוּי לְמִי שֶׁיֵּשׁ כֹּחַ בְּיָדוֹ לְמַנּוֹת סוֹפְרִים מְהֻגָּנִים אֲנָשִׁי אֱמֶת, שׁוֹנְאֵי בֶּצַע, בַּעֲלֵי תּוֹרָה, יְרֵאֵי אֱלֹהִים וַחֲרֵדִים עַל דְּבָרוֹ, בְּכָל עִיר וָעִיר וּבְכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ כְּמוֹ שֶׁמְּמַנִּים שׁוֹחֲטִים וּבוֹדְקִים. וְכָל מִי שֶׁכּוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת טוֹבִים וְכִשֵּׁרִים כְּפִי כָּל יְכָלְתּוֹ, שְׂכָרוֹ כָּפוּל וּמְכֻפָּל וְנָצוּל מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם".

וראיתי בספר משנת מרדכי אימרא נאה בשם הגאון רבי מרדכי פרידלאנדר זצ"ל שלכן לא התחיל המחבר מיד בסעיף א' בגודל האחריות של הסופר, משום חשש שאם יראה הסופר דין זה מיד בבואו לגשת אל מלאכת הסת"ם, יכול לבוא לידי יאוש, ולא יגש אל מלאכת שמים, אבל אחר שכבר עמל בעיקרי ההלכות של סת"ם, וכבר התחבר למלאכת שמים זו, אז הזמן מוכשר לומר לו שצריך להיות מאוד ירא שמים.

וכאן חבן שואל: מה נשתנה מלאכת הסת"ם מכל שאר האומנות, שבכל שאר האומנות כגון בשחיטה, בציצית, בבתים של תפילין, מצות, קייטרינג, שיש גדול העומד על גביו שמפקח על מעשיו, ומפעל ללא השגחה מהודרת, אף אחד לא מתקרב לקנות שם, **ואילו מלאכת הסת"ם מונחת בקרן זוית, שהסופר יושב לבדו בחדרו, ואין איש מפקח עליו...**

ולכן אחריות מוטלת על הרוכשים סת"ם, לרכוש רק מסופרים המוחזקים ליראי שמים מרבים, ונבחנו על הלכות סת"ם וקבלו תעודת קבלה שראויים הם לעסוק במלאכת שמים זו. **ואין להתבייש לבקש מהסופר שרוצה לראות תעודת קבלה שלו, וחקונה מסופר שאין לו תעודת קבלה מבי"ד מוסמך לזה, הרי הוא מניח מעותיו על קרן הצבי.**

וכאן המקום לעורר שלא סגי בזה שהסופר יש לו תעודת קבלה, אלא כל העוסקים במלאכת שמים זו, כגון המגיה חייב להיות מוסמך להגה"ה. שהרי בסופו של דבר אפילו סופר המומחה ביותר מצוי שיהיה חסירות ויתירות או שאלות אחרות, ורק מגיה מומחה יכול לאשר שהסת"ם הם כשרים ומהודרים לכתחילה או רק בדיעבד, **שהרי אומנות של כתיבת סת"ם והגהת סת"ם הם שני אומנויות נפרדים, ולא כל מי שהוא סופר הרי הוא מגיה.** ולכן הלב כואב ודואב שלפעמים יש איזה זלזול בבדיקת הסת"ם, שהסופרים סומכים על עצמם שבוודאי יצא דבר נאה ומתקבל. ולכן מתפשרים בענין בדיקת סת"ם בחשבם שאינה אלא הומרא בעלמא, אבל האמת אינו כן, וכפי אשר יבואר בס"ד במאמרים הבאים.

ואלה מוסיף על הראשונים: שכהיום יש הרבה סופרים שאינם מתקנים הטעותים בעצמם, אלא נותנים לאומן במלאכת מחיקה, **ואם המוחק אינו בקי בטיב הלכות סת"ם, בדיני צורת האותיות, ובדיני חק תוכות ועוד, בקל יוכל לפסול הסת"ם ע"י חק תוכות וכדומה.** ולכן על הסופרים יש אחריות שכל אלה שהיו מעורבים בסת"ם שהוא כתבו, יהיו רק אלו שנבחנו וקיבלו תעודת סמיכה שראויים הם לעסוק במלכת שמים זו.

---

[1] שהחת"ס כתב בהסכמתו להספר קסת הסופר: **"מכאן ואילך לא יתנו רשות וכתב קבלה לשום סופר, כי אם למי שיהיה בקי בספר הזה ורגיל על לשונו, כדרך השוחטים שנוטלים קבלה,** וכמ"ש ט"ז סימן א ס"ק ה **כן ינהגו עם הסופרים, וסופר שאינו בקי בספר הזה יופסל מאומנתו, ויחזור לפרקים כאשר יושת עליו מהרב,** כן אני מצוה לבני ותלמודי ה' יברכם, כי צורך גדול הוא ומכשלה גדולה תחת יד הסופרים בעו"ה, ולבי לחוקקי ישראל גאוני זמנינו שאינם משגיחים, **על כן אני פוקד ומצוה לכל מי שמחויב לשמוע בקולי שיחזיק במעוז הנ"ל, וספר הלז כלו מחמדים** עכ"ל.

◆ פרק ב' ◆

משנה א

איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושהו (בנירסת הרשב"ץ) ותפארת לו מן האדם.

י"ל על פי מה שפירש בקדושת לוי (נרשם בשנה הפסוק (תהלים פה ח) הרשנו ה' חסדך, כי ידוע כשנתקבל השפע הטוב, לפעמים אינו יורד השפע הטוב מגולה, אלא הטוב מסתתר בתוך הרע, וזה שהתפלל דוד המלך הרשנו ה' חסדך, שלא תהיה הטוב מסתתר ומונח בקופסא בתוך הרע, כי אם כשיצא השפע יתגלה מיד, עכ"ד.

ובאמירה זו פירש ג"ז זללה"ה בישמח משה (פ' משפ) טוב החפילה שבענו מטובך, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אלא שלפעמים נראה בעיני האדם כאילו הוא לרע חס ושלום, ולכן הגם שהקב"ה בודאי עושה טובות בכל עת, מכל מקום אין אנו מרגישין בהם, כי קומע אינו שובע משום שאינו רואה (יומא עד:), ולכך אין לנו שביעה מהטובות ההם מאחר שאינם נראים, וזהו בקשתינו שבענו מטובך, דהיינו שיהיה לנו נסים וטובות גלוים, עכ"ד.

וזה יתבאר אומרו אזוהי דרך ישר"ה שיבור לו האדם, כי ישרה גימטריא תפלה (ע"ר סי' נ"ה פק"ג), והיינו על אזה חסרון השפעה שייך להתפלל, הרי כולנו מאמינים בני מאמינים דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ומתרץ שאנו מתפללים על זה שיהא הטוב ניכר וגלוי לכל, שתהיה תפארת לעושהו פי' להקב"ה, כי כאשר יכירו חסדיו המרובים יודו ויפארו שמו הגדול ית"ש, ותפארת לו מן האדם, שיבחנו בני אדם ממדת טובו ית"ש, ולזה צריך שיהיו הטובות מגולים.

*

משנה ג

הוי זהירין ברשות הר' ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו.

י"ל בהקדם מה דאיתא בסמ' עירובין (דף יג:) תנו רבנן, שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. והקשו המפרשים הלא מפי עליון לא תצא הרעות, ולמה ברא את האדם אם הוא קרוב אל ההפסד ורחוק מן השכר.

וביאר ג"ז זללה"ה בעלי חיים (פ' חמור) להא דנמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא הוא משום דרוב חיי האדם הוא עוסק בעניני הגשמיים בתאוה ושמיה וכדומה כמבואר בגמרא (שבת פט:), ואם כן כיון דרוב שנותיו בהבל הלו, לכן הסכימו דנוח לו שלא נברא. ממנ לפי המבואר בשו"ע (או"ח סי' רל"ו) בכל דרכיך דעהו, שלפ בתאוה ושמיה וכל ברכי עולם הזה לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא ב"ה, ע"ש. שוב יש לומר דנוח לו לאדם שנברא, לפ על גד דרוב שנותיו של אדם הם בעניני עולם הזה, מכל מקום כיון דגם בעת שעוסק בעניני עולם הזה כוונתו לשם שמים, נחשב כאילו גם בזה עשה בהם מצוה, עכ"ד.

והנה כתב ק"ז זללה"ה בדברי חיים (נרשם בשנה עמוד ה) שבכל שנה ברגל השנה הקב"ה מתייעץ עם מלאכי השרת כמו ברגלים הבאים על ירושת האדם, עכ"ד. ולפי זה י"ל שבכל שנה מתעורר למעלה ויכוח זה אם נוח לו לאדם שנברא ויוספ בו חיות מחדש לשנה הבאה, או נוח לו לאדם שלא נברא. ממנ בזכות שהאדם עוסק בצרכי הגשמיים לשם שמים, ממרינן דנוח לו לאדם שנברא וזוכה בדין ברגל השנה, ויכתב בספר החיים לשנה הבאה.

וזה שאמר הוו זהירין ברשות, להיות כוונתו לפי שמיס גם בעת שעוסק בדברי רשות ועניים גממיים, שבפי לע יזהר בזה, לז אין עומדין לו למלד בשעת דחקו, היינו ביום הדין ברגע השנה בעת שהמלד נידון עם נוח לו שנגרע ורצוי להכתב בספר החיים לשנה הבאה, אמנם אם יזהר בדברי הרשות ויעבוד את קונו גם בעניני הגשמיים, הרי הוא עובד את בוראו תמיד, ובזכות זה יזכה בדין להכתב בספר החיים.

*

משנה ז

מרבה נכסים מרבה דאגה.

י"ל על פי דברי המלשין הקדוש (דברים ח ג) גדול נסיון העושר מנסיון העוני. וזהו מרבה נכסים מרבה דאגה, שצריך ללמוד שהעשירות לע יסירנה חלילה מדרך ה'.

*

מרבה נשים מרבה בשפים.

י"ל בהקדם הע לשיטת במ' חולין (דף ז:) שהיע מעמע דהוי קע מהדרע למשקל עפרע מחמי כרעע דרבי חניגע לעשות לו כשפים להמיתו, אמר לה שקולי, לע מסתייע מילתיך וכו', ומפרש בגמרע משום דרבי חניגע נפיש זכותיה לע היו כשפים יכולים לשלוט בו.

ובילמ ע"ו זללה"ה בייטב לב (פ' בלק) כי כשפים הן תערובות כוחות מין בשלימו מינו שדרכן להזיק ח"ו, ומי שלין דעתו לגולה רק עובד את עצמו ואת רבו, היינו שמכוין להתפלר שמשתף את עצמו בעבודתו או על מנת לקבל פרס, לז כשפים שהן תערובות שני מינים יכולים להזיקו ח"ו, אבל מי שעובד את ה' בתמת ובתמים וכוונתו זכה וגלוה לה' לבדו בלי שום ערבוב, הקב"ה שומרהו שלע יוזק מתערובות כוחות כשפים. ולזה אמרו דרבי חניגע נפיש זכותיה, כלומר שהיתה עבודתו בדעה גלוה מאד בלי ערבובים שום כשפים. ולזה אמרו דרבי חניגע נפיש זכותיה, רק בלתי לה' לבדו, ולכן לע שלטו בו הכשפים, עכ"ל.

וזה ים לרמז באמר המשנה מרבה נשים מרבה כשפים, כי נשים רומז על העבודה על מנת לקבל פרס, על דרך שכתב הרמב"ם (פ"י מהל' תשובה ה"ב) כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מירלה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ע"ש. ואם הוא מרבה נפ"ם שהוא עובד את ה' לשם קבלת שכר, ויש בו תערובות מין בשלימו מינו, מרבה כשפים שיכולים להזיקו ח"ו, אבל מי שעובד בלתי לה' לבדו הוא ניצול מן הכשפים.

*

משנה יב

יהי ממון חברך חביב עליך כשלך, והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירושה לך.

שמעתי מפ"ק מוהמו"ר זללה"ה בשם אחיו הגה"צ רבי יקותיאל יהודה זללה"ה הי"ד המבדק"ק סיגעט, לפרש משנה זו. על פי מה שהביע בשיחת לפרקע (אות קכו) בשם הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, שעל ידי שהילדים מתפטמים מממון גזל שסיגלו על ידי משע ומתן שאינו בשמונה, נולדים בקרבם תאוות ומדות גרועות ותורתן משתכחת, עכ"ל. וזה שאמר יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך, שיזהר בממון חבירו ויהיה המשע ומתן שלו בשמונה, ולז התקן לעצמך ללמוד תורה, כי רק אם יהיה ממונו כשר לז יוכל לעסוק בתורה, שאינה ירושה לך, שאם לע יזהר בה לז תנתק התורה ממנו ומזרעו, ולע תהיה לו לירושה, עכ"ל ודפח"ח.

ובזה ים לפרש מאמר המשנה להלן (פ"ג מ"ז) אם אין דרך ארץ אין תורה, פי' שאם אינו מזהר בדרך ארץ, שיהיה המשע ומתן שלו בשמונה, אז אין תורה ח"ו, שבכדי שתתקיים התורה בקרבו צריך שיהיה ממונו ומאכלו בכשרות ובהיתר.

*

והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך.

הקשו המפרשים הע מקרע מלע ליבר הכתוב (דברים לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, הרי שהתורה היא ירושה לנו.

וי"ל על פי מה לשיטע במדרש תנחומע (תצע ס"ד) והיה אם שמוע תשמע, לע היתה התורה צריכה ליתן לישראל בעולם הזה, למה, שהכל עתידין להיות למדין תורה מפי הקב"ה לעולם הבא, ולמה ניתנה להם בעולם הזה, שבשיעור הקב"ה ללמדם בעולם הבא יהיו

הכל יודעין בזיזה פרשה הוא עסוק, לפיכך אם שמוע בעולם הזה תשמע לעולם הבא מפי הקב"ה.

ולפי זה יש לחלק ולומר כי מה שאנו לומדים תורה בעולם הזה, הוא התורה אשר הוא לנו משה והוא מורשה לקהלת יעקב, וכל הרוצה לזכות בה וליטול את חלקו בתורה יבוא ויטול חלקו ויזכה בה, ומה שאמר התנא כאן שהתורה אינה יכולה, היינו לומר שהתורה אמרה לעתיד ללמוד מפי הקב"ה, שלא יזכו בה אלא מי שהכין עצמו לכך ולמד תורה בעולם הזה.

וזה אמר והתקן עצמך היינו בעולם הזה, כדי ללמוד תורה לעתיד לבא מפי הקב"ה, שאינה יכולה לך, כי תורה לעתיד לא יזכו בה כולם אלא מי שעשה ההכנה הראויה לזה ולמד התורה בעולם הזה, ומי פתי יסור הנה ויתעכל מלימוד התורה בעולם הזה ועל ידי זה ילמה תלונה מיצחה של מעלה, כי לא יתכן לגייר המתגייר וקורת רוח שיהיה לכל מי שיזכה להיות בהתגיירותו מצורתא ללמוד תורה מפי הקב"ה.

*

משנה יד

הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס. יש להבין שייכות הדברים להדדי.

ויל על פי מה דאיתא במס' בבא בתרא (דף טז.) אמר רבא, בקש ליזוב את העולם כולו בדין, אמר רבנו של עולם ברוך שור פרסותיו סדוקות ברוך אמור פרסותיו קלוטות ברוך לדיקים ברוך רשעים, מי מעכב על ידך, ומה תהדרו ליה מבריו לגיוב, ברוך הקב"ה יגר הרע, ברוך תורה תגלין.

ובילקוט המהרש"ל כי ליוב טען ואמר שהאדם מוכרח במעשיו במולדתו בטבעו, ולזה לקח לעיון משני בריאות הפכיים, ברוך שור הוא מובחר שבמינים שפתח בו הכתוב תחילה בטהורים (דברים יד ו), וברוך אמור שהוא הפחי שבמינים מלד אומרו שעל כן נקרע אמור, והשור לא יזובח והאמור לא יגוזה לקבל שכר או עונש, כיון שכל אחד מוכרח מלד טבעו מיום הבריאה, כמו כן ברוך לדיקים וברוך רשעים שכך יהיו מלד בריאותם והם מוכרחים על מעשיהם, ואין רשות ליקבל הלדיק שכר והרשע עונש, ואהדרו ליה מבריו שהדבר תלוי בחאדם, כי ברוך הקב"ה יגר הרע שעל ידו נעשה רשע, אבל נתן ביד האדם תבלין הוא התורה לבחור בטוב, מה שאין כן שור וחמור אין להם שום תבלין ובחירה, עכ"ל.

וזה יתבאר דברי המשנה, הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, כי האפיקורוס הוא כופר בשכר ועונש ואומר שהאדם מוכרח במעשיו ואין לו בחירה, ממנס המשובה על זה הוי שקוד ללמוד תורה, כי התורה תבלין להיגר הרע, ואס יתקוד ללמוד תורה יהיה היכולת בידו לבחור בטוב ולכבוש את היגר הרע.

*

הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס.

יתבאר על פי מה שכתב בחפיקי יהודה (דרוש מקוה מים) לפרש הכתוב (תהלים פו ד) שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא, דהנה השי"ת הטביע בחאדם כח המתאוה, שיתאוה וישתוקק יותר ממה שיש לו ולא יסתפק במה שהשיג, כדי שעל ידי כח המתאוה יבקש לעלות במעלות בדרכי התורה והמצוה, וכל מה שהשיג יחשב למעט מזעיר ולא יאמר די מה שלמדתי ומה שעשיתי, אולם לא כן בעניני עולם הזה, גדר גדול גדלו וחמרו (בהלן פ"ד מ"ח) מיזהו עשיר השמח בחלקו, כלומר מסתפק במיעוט שלפניו ולא יתאוה יותר, וזהו מלאכה קשה להשתמש בשני הפכיים. ולזה ביקש דוד המלך שמח נפש עבדך, אתה ה' שימה נא מדת השמחה והסתפקות בנפש עבדך בעסקי הגוף, ואמר כשתגיל למה לי משתדל בזה בעלמי, כי אליך ה' נפשי אשא, כי לדברים הנוגע לכבודו יתברך ליך אני להתאוות יותר ויותר ממה שבידי, והם שני הפכיים שלא יוכל עשותו לבדי, על כן אני מבקש שמח נפש עבדך, עכ"ל.

וזה כאשר אמר הוי שקוד ללמוד תורה, דהיינו שישתוקק לדברי תורה יותר ויותר, וזהיר התנא שלא ישתמש במדת השתוקקות גם לעניני הגשמיות, שלא ודע מה שתשיב לאפיקורוס וכפירתם המגן אנוש דקמי על היגר הרע. להשיב לו כהוגן שליך האדם להתנהג בשני מדות הפכיים, דבדברי הגוף ליך להסתפק במועט, ורק בלימוד התורה ליך לשקוד בהשתדלה ולא להסתפק במה שיש לו.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו יצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לרגל
שנת היובל
למסלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

בימים אלו כאשר כת הציונים מכריזים ומציינים בגאוותם ע"ז שנה להרמת דגל המרידה במלכות שמים, ומע"ז יצא מרור - ובעוה"ר הקימו ממשלת כפירה ושמד המנאצת בה' ובתורתו, ומכרזת קבל תבל ומלואה - ככל הגויים בית ישראל רח"ל.

כידוע ומפורסם כמה נצטער אותו צדיק - מרן רביה"ק זי"ע מדבר זה, וכמה מסר נפשו ללחום ולהתריע נגד רעיון הטמא הלזו, והנחילו לנו למורשה בספרו הקדוש "ויואל משה" - שלא הניח בו דבר גדול וקטן שלא נתברר היטב בסוגיא זו ברוב גאונותו וקדושתו.

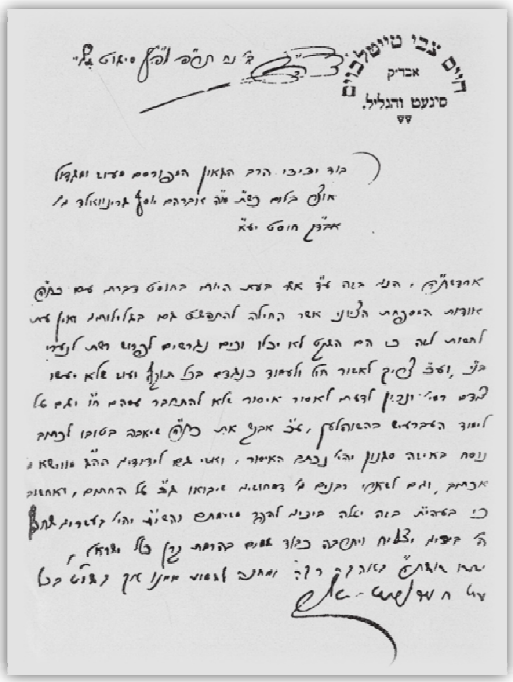
במאמר שלפנינו נביא בפני הקוראים מעט מזעיר בענין פעולותיו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אשר עמד לימין קדשו של מרן העצי חיים זי"ע במערכה נגד התפשטות רעיון הציוני במחוז מארמארוש, ולאחמ"כ עמד לעזרתו של מרן רביה"ק זי"ע למען הוצאת ספה"ק ויואל משה לפרסום משנתו הטהורה, ואי"ה בגליון הבא נמשיך מהתייצבותו לימין רביה"ק זי"ע במלחמת ה' בעמלק נגד כיתות הציונים וגירוריהם.

וראה הכה"ן את הנג"ע

הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מתייצב לימינם של רבותיה"ק זי"ע במלחמתם נגד נגע הציונית

עוד בשנים שקודם המלחמה כאשר כתות הציונים למיניהם פרשו טלפיהם במחוז מארמארוש, התייצב הגה"צ מריסקעווע לימין קדשו של **מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע** אשר התאמץ מאוד למנוע את השפעתם ולעכב את הפצת רעיונם במחוז זה, ובשנת תר"פ לפ"ק כתב מרן העצי חיים מכתבים לכל רבני מארמארוש שיחלצו חושים ללחום נגד נגע הציוני המתפשטת, ושצריכים לאזור חיל ולעמוד נגדה בכל תוקף.

ונעתיק כאן לשון המכתב אשר שלח אז להגאון רבי אברהם יוסף גרינוואלד זצ"ל אב"ד חוסט בענין זה:

כ' נח תר"פ לפ"ק, סיגוט יצ"ו.

כבוד ידידי הרב המפורסם מעוז ומגדל אוצר בלום כש"ת מו"ה אברהם יוסף גרינוואלד נ"י אבד"ק חוסט יע"א.

אחדשת"ה, הנני בזה ע"ד אשר בעת היותי בחוסט דברתי עם כת"ה אודות המספחת הציוני אשר החילה להתפשט גם בגלילותינו, ואין עת לחשות לזה כי הם השקט לא יכלו, וכים נגרשים לפרוש רשת לנערי בנ"י, וע"כ צריך לאזור חיל ולעמוד כנגדם בכל תוקף ועוז שלא יעשו צידם רמי'.

***ונכון לדעתי לאסור איסור שלא להתחבר עמהם ח"ו וגם על לימוד העברעיש בחשוהלען, ע"כ אבקש את כת"ה שיאבה בטובו לכתוב נוסח באיזה מנוין יהי' נכתב האיסור, ואזי גם לידידינו הח"ו מווישא נ"י** (ה"ה

הגאון בעל קרן לדוד זצ"ל) ***אכתוב. וגם לשאר רבנים נ"י דמחזיקים שיבואו ג"כ על החתום, ואחשוב כי בעה"ת בזה יעלה בידינו להפר מזימתם. והשי"ת יהי' בעזרינו שחפץ ה' בידינו יצליח ויתרבה כבוד שמים בהרמת קרן כלל ישראל.***

ידידו דושת"ה באהבה רבה ומחבה לשמוע ממנו אך בשו"ט בכל עת.

(התו"ק)

ואכן נתייסד אז בעיר דעעש **וועד מיוחד ללחום נגד הציונות**, והגה"ק בעל **כנסת יחזקאל** נתמנה לראש הוועד, ובקיץ תר"פ לפ"ק יצא כרוז אשר עליו התמו כל רבני מארמארוש, ובראשם הגה"ק **העצי חיים** ז"ל, **הגה"ק מנאסויד**, ועוד שאר רבנים גאונים וקדושים, וביניהם מופיע התימתו של **הגה"צ מריספקעווע** זצ"ל כאשר כיהן אז עדיין ברבנות נימיזשע.

נוסח הקול קורא נכתבה בלשון אידיש–דייטש (ראה תצלום), ונעתיקו כאן בתרגומו ללשון הקודש, כדלהלן:

אנחנו חתומי מטה נאספנו לאסיפה ביום דלמטה, הננו להודיע ולהגלות כי אחר שיקול הדברים בכל מאזנים בתשומת לב שיקול הדעת, באנו לידי החלטה גמורה כי הציוניזמום אסור עפ"י דת תוה"ק בתכלית האיסור, כי כבר העיד הנסיון ששיטת הציונות הוא רשיון בוזבת רחוקה מאמונת תורה"ק והיא מסוכנת ומהרסת יסודי הדת עד רדתה.

על כן אנו מבקשים ומזהירים את כל אחד ואחד אשר עדיין ניצוצי היהדות בוערות בתוך לבם, נא ונא, אל תלכו בדרך אתם מנעו רגליכם מנתיבתם כי רגליהם לרע ירוצו, ואסור להתחבר עם כת שלהם ולכל לתמוך אותם לא ע"י שום סיוע וחיזוק, ודבר זה בעינינו בנחיצות גדולה התוגעת למצב הרוחני ולמצב הגשמי שלנו, ואשר נחיצתה תעלה בקרוב לפני אסיפת הארצי של לשכת הארטודקסים ושם ישאו ויתנו בדבר עפ"י דת ודין.

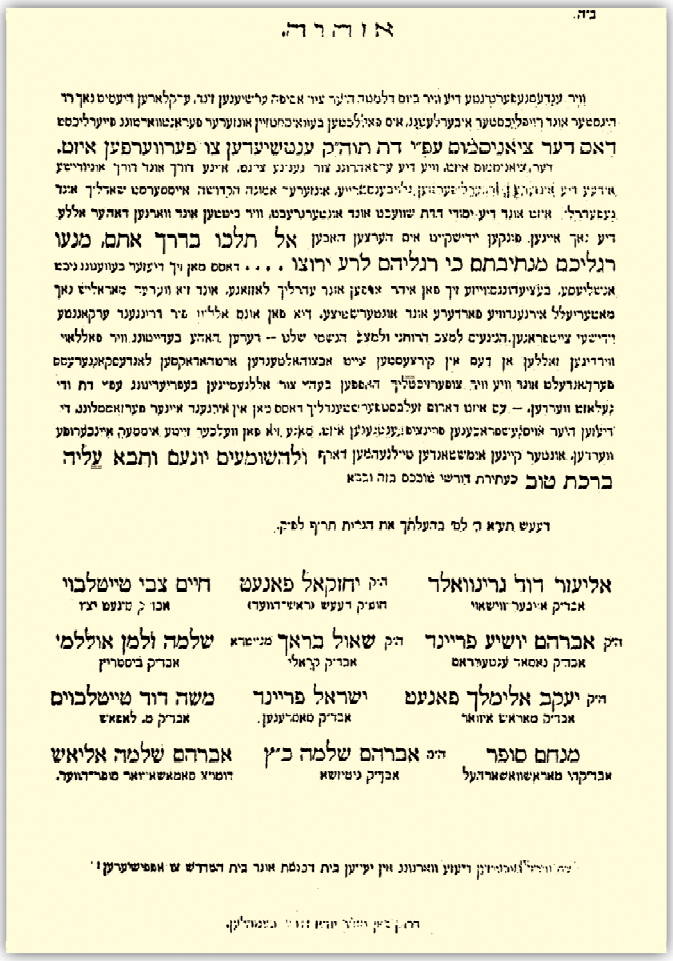
ע"כ דעת לנבון נקל להבין ולהשכיל שבכל מיני אסיפות שהן בניגוד לדעתינו הנ"ל, אין בדבר שום נפקותא, שמאיזה צד נקראה האסיפה אסור ליקח בהן חבל בשום אופן שבעולם, ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

כעתירת דורשי טובכם בזה ובבא.

דעעש תע"א ד' לפדר בהעלתך את הנרות תר"ף לפ"ק.

(מקום התימת הרבנים)

נ"ב, נא להדביק אזהרה זו בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות

בזה.

א ו ה ר ה.

ווייר עמדעסטערטעג דיין הויר ביום דלמטה הייבר צור אסיפה פֿיר־שיטענען דאס, ע־קלארירן דיעסים נאך די היפֿסטער אונד דיוסלכסטער איבערלעגונג, אוים פֿאלגענדען בעשלוסען אונטערצוגרייכען אונטערשרייבען פֿיר־ליכסט דאס דער ציאניסמום עפ"י דת תוה"ק ענטשיידען צו פֿערווערפֿען איזט.

דער ציאניסמום איזט ווייט דיין ע־הארטונג צור נעגיע צייט, איינע דורך אונד דורך אונזודיישע אידעע דיין אינהאלט, וועלכע ענטגעגענגעזעצט איזט דעם גייסט פֿון דער תורה, אונטערע אשנה הקדושה איסטערסט שאדליך אונד נעפֿערלעך. איזט אונד דיין יסודי דת שווענט אונד אונטערגראבט, ווייל בייסטען אונד וואראען דאהער אללע דיין נאך איינען. פֿונקטן יידישקייט איז הערצען האכטן **אל תלכו בדרך אתם, מנעו רגליכם מנתיבתם כי רגליהם לרע ירוצו . . . .** דאסס פֿאר זיך דיינער כוועגענג ניכט אינטליגענט, בעזיידונגסווייזע פֿאר אידר אפֿצוגן אונד עדרלך לאזואגן, אונד זיא וועדען פֿאראליס נאך מאטערייעלל אירענוועג פֿארדערע אונד אונטערשטיצט, זיא פֿאר אונס אללייו זיר דריינגער ערקאנענט יידישקיי ציוניזמוס.הגיינים לפֿאר הרוחני ולמצב הגשמי שלנו -- דערען האהע בעדייטונג ווייר פֿאללאי ווירדיגען אללען אן דעם אין קורצעסטען צייט אכצוהאלטענדען ארטראדאקסען לאנדספֿאקונגרעס פֿערדאנדלט אונד ווייר ווילן עופערשטליך האפֿפֿען בקדי עור אללענדיגען בעפֿריידיגונג עפ"י דת ודי קלאוז וועדרען. -- עס איזט דאהרום זעלבסטפֿערשטענדליך דאסס פֿאר אירענער אייגער פֿערזאסלונג דיי דיינען דער אויסנעסאראדענטליכען פֿרינציפֿיען אין איז. פֿאלגענדען איזט פֿאר וועלכער ווייטע אוסטעה אייגלדונג דיי וועדרען, אונטער קיינען אומשטאנדען טיילנעהמען ולהשומעים יונעם ותבוא עליה ברכת טוב כעתירת דורשי טובכם בזה ובבא

דעעש תע"א ד' לפ' בהעלתך את הנרות תר"ף לפ"ק.

אליעזר דוד גרינוואלד אבדק"ק מיגער־וואשאי	הק' יחזקאל פֿאנעט חופיק דעעש ראאזי־דוועדי	חיים צבי טייטלבוי אבד"ק מינעט יצו
הק' אברהם יושיע פֿרייגר אבדק"ק נאסאד עקטערדאם	הק' שאול בראך מייערא אבדק"ק נקראלי	שלמה זלמן אוללמי אבדק"ק ביסטרוין
הק' יעקב אלימלך פֿאנעט אבדק"ק מארמארוש איזאר	ישראל פֿרייגר אבדק"ק מאטיענקן.	משה דוד טייטלבוים אבדק"ק פ. לאזאש
מנחם סופר אבדק"ק מארמארוש־שאדהעל	הק' אברהם שלמה כ"ץ אבדק"ק נישושא	אברהם שלמה אליאש חומיא מאמאשא־יאר סטרייהוזה.

כמו כן מוצאים אנו מכתב נוסף שיצא בשלהי שנת תר"פ בעיר גראסווארדיין, אשר עליה התומים גדולי הרבנים ובתוכם מרן רביה"ק זי"ע והגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ונעתיק לשון המכתב כדלהלן:

אנחנו ח"מ הנאספים להאסיפה הגדולה פק"ק גראסווארדיין אחרי עיון היטב בהענין ובהשכל על מצב הנוכחי אוסרים באיסור חמור להתחבר בשום חיבור לחברת ציונים או מזרחים, או לסייע לחברת האלו בשום סיוע, הן בממון או בדיבור, הן לקרן קיומת או להשקל שלהם, או ללמוד חז"ו בבית ספריהם.

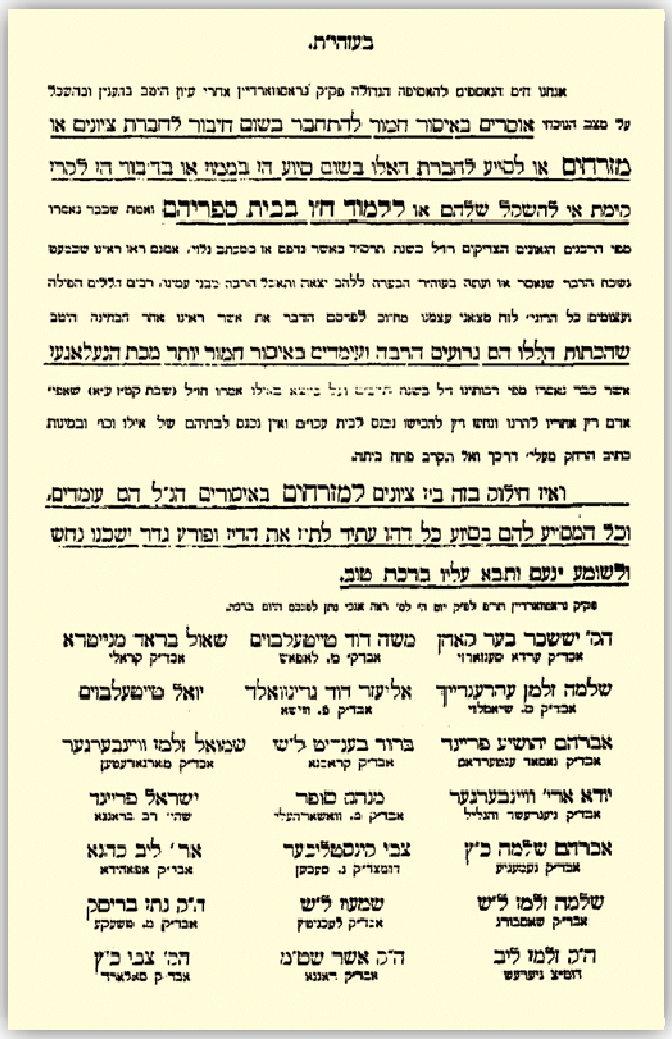
ואמת שכבר נאמרו מפי הרבנים הגאונים הצדיקים רז"ל בשנת תרמ"ד כאשר נדפס אז במכתב גלוי, אמנם ראו ראינו שכמעט נשכחה הדבר שנאמר אז, ועתה בעוה"ר הבערה ללהב יצאה ותאכל הרבה מבני עמינו, רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגי.

לזה מצאנו עצמנו מחויב לפרסם הדבר את אשר ראינו אחר הבחינה היטב, שהכתות הללו הם גרועים הרבה ועומדים באיסור חמור יותר מכת הנעלאגען אשר כבר נאמרו מפי רבותינו ז"ל בשנת תרכ"ט, ועל כיוצא באילו אמרו חז"ל (שבת קט"ז ע"א) שאפי' אדם רץ אחריו להרגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית עכו"ם ואין נכנס לבתיהם של אילו וכו' ובמינות כתיב הרחק מעלי' דרכך ואל תקרב פתח ביתה.

ואין חילוק בזה בין ציונים למזרחים באיסורים הנ"ל הם עומדים, וכל המסייע להם בסיוע כל דהו עתיד ליתן את הדין ופורץ גדר ישכנו נחש ולשומע ינעם ותבא עליו ברכת טוב.

פק"ק גראסווארדיין תר"פ לפ"ק יום ה' לס' ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה.

(מקום חתימת הרבנים)

בעזהי"ת.

אנחנו ח"מ הנאספים להאסיפה הגדולה פק"ק גראסווארדיין אחרי עיון היטב בהענין וכהשכל

על מצב הנוכחי אוסרים באיסור חמור להתחבר בשום חיבור להחברת ציונים או

מזרחים או לסייע להחברת האלו בשום סיוע הן בממון או בדיבור הן לקרן

קיומת או להשקל שלהם או ללמוד חז"ו בבית ספריהם ואמת שכבר נאמרו

מפי הרבנים הגאונים הצדיקים רז"ל בשנת תרמ"ד כאשר נדפס או בכתב גלוי, אמנם ראו ראינו שכמעט

נשכחה הדבר שנאמר אז ועתה בעוה"ר הבערה ללהב יצאה ותאכל הרבה מבני עמינו, רבים חללים הפילה

ועצומים כל הרוגי לוז מצאנו עצמנו מחויב לפרסם הדבר את אשר ראינו אחר הבחינה היטב

שהכתות הללו הם גרועים הרבה ועומדים באיסור חמור יותר מכת הנעלאגען

אשר כבר נאמרו מפי רבותינו ז"ל בשנת תרכ"ט ועל כיוצא באילו אמרו חז"ל (שבת קט"ו ע"א) שאפי'

אדם רץ אחריו להרגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית עכו"ם ואין נכנס לבתיהם של אילו וכו' ובמינות

כתיב הרחק מעלי' דרכך ואל תקרב פתח ביתה.

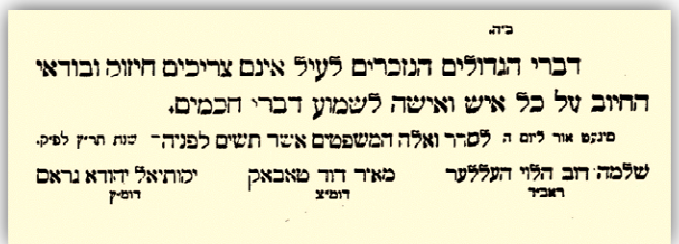
ואין חילוק בזה בין ציונים למזרחים באיסורים הנ"ל הם עומדים,

וכל המסייע להם בסיוע כל דהו עתיד ליתן את הדין ופורץ גדר ישכנו נחש

ולשומע ינעם ותבא עליו ברכת טוב.

פק"ק גראסווארדיין תרפ"ה לפ"ק יום ה' לס' ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה.

הגו' יששכר בער כאהן אבדק"ק קרעסנארוי	משה דוד טיטעלבוים אבדק"ק פ. לאמאש	שאול בראד מניסטרא אבדק"ק קראלי
שלמה זלמן ערהרענרייך אבדק"ק פ. שיאפלאד	אליעזר דוד נרינזואלד אבדק"ק פ. חיסא	יואל טיטעלבוים
אברהם יהושע פרייער אבדק"ק נאמאר עעמטרדאם	ברוך בענים ליש אבדק"ק קראסנא	שמואל זלמן ווינבערגער אבדק"ק מארגארעטען
יודא אריי ווינבערגער אבדק"ק ניענרעשר והגליל	מנחם סופר אבדק"ק פ. וואשארהעלי	ישראל פרייער שהי"ר רב. בראסנא
אברהם שלמה כ"ץ אבדק"ק נאגמענינ	צבי הירשלייער דומצדק"ק נ. סאכאן	אר' ליב כהנא אבדק"ק אפאהידא
שלמה זלמן ליש אבדק"ק פאסטרט	שמעון ליש אבדק"ק לעכנאוק	הגה"ק נחמ בריסק אבדק"ק פ. פישקק
הגה"ק זלמן ליב הומיצ ניפרעש	הגה"ק אשר שט"ט אבדק"ק האסנא	הגה' צבי כ"ץ אבדק"ק סאבאראד

בי"ה.

דברי הגדולים הנזכרים לעיל אינם צריכים חיזוק ובודאי החיוב של כל איש ואישה לשמוע דברי חכמים.

סיגנט אור ליום ה' לסדר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם שנת תרי"ן לפ"ק.

שלמה חיים הלוי העללער ראבין	מאיר דוד טאבאק הומיץ	יחזקאל יהודא נראס הומ"ץ

ובשנת תר"ץ לפ"ק הוסיפו עלה דייני ק"ק סיגוט בחתימת ידם:

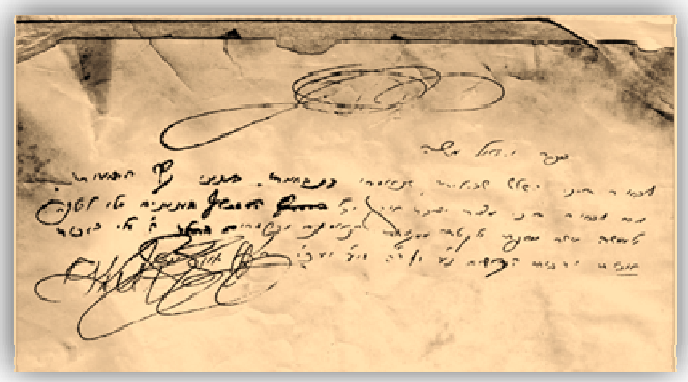
"דברי הגדולים הנזכרים לעיל אינם צריכים חיזוק, ובודאי החיוב על כל איש ואישה לשמוע דברי חכמים"

ידו מגה"ת

מרן רביה"ק זי"ע שולח גליונות ספה"ק "ויואל משה" להגה"צ מריסקעווע זצ"ל - כדי שיגיהם

ספר
ויואל משה
לבאר דיני השלש שבועות, שנאמרו בנביאות, בעניני קץ הישועות, גם לבאר דיני מצות ישיבת אה"ק וכל המסתעף בענינים אלו להלכה ולמעשה
אשר אספתי ולקבותי ממקומות הנאמנים וברורים בחמלת ה' עלי בזמות אבותי וראבותי הקדושים נ"ע ולה"ה זי"ע וקב"ל
הק' יואל טיטלבוים
נדפס בבית דפוס של מענדר דייטש, בריזלין, נ. י.

שער ספה"ק ויואל משה בדפו"ר שנת תש"ך לפ"ק

העתק כתי"ק של רביה"ק ז"ל מה שכתוב בידיו הק לשער הספה"ק ויואל משה

היה זה בשנת תשי"ז לפ"ק, אחרי המלחמה שניהלו הציונים שקראו בשם "**מלחמת סיני**", הרעיש רבינו ז"ל עולמות נגד התפעלות ההמון מניסי הרשעים והצלחתם, או אז פנו כמה רבנים חשובים לרבינו ובראשם **הגה"צ מקראסנא והגה"צ מריסקעווע** זצ"ל, והפצירו בו שיוציא לאור חיבור בביאור ההשקפה הבהירה להאיר עיניהם ולבם של ישראל לדעת את הדרך ילכו בה בימים אלו שלא להיגרר אחרי תעמולת הציונים וגירוריהם.

ואכן בשנת תשי"ט עסק מרן רביה"ק זיע"א בכתיבת ספרו הקדוש "**ויואל משה**" – בו ביאר וליבן יסודות החמורים של עניני גלות וגאולה, דחיקת הקץ, והעברה על השבועות, שנגרם בעוה"ר בדרא בתראה על יד ביתות הציונים והכופרים רח"ל, ומעשה שטן הצליח להעמיד ממשלה ושלטון בכח הזרוע – טרם זמנה – בארצנו הקדושה פלטרין של מלך.

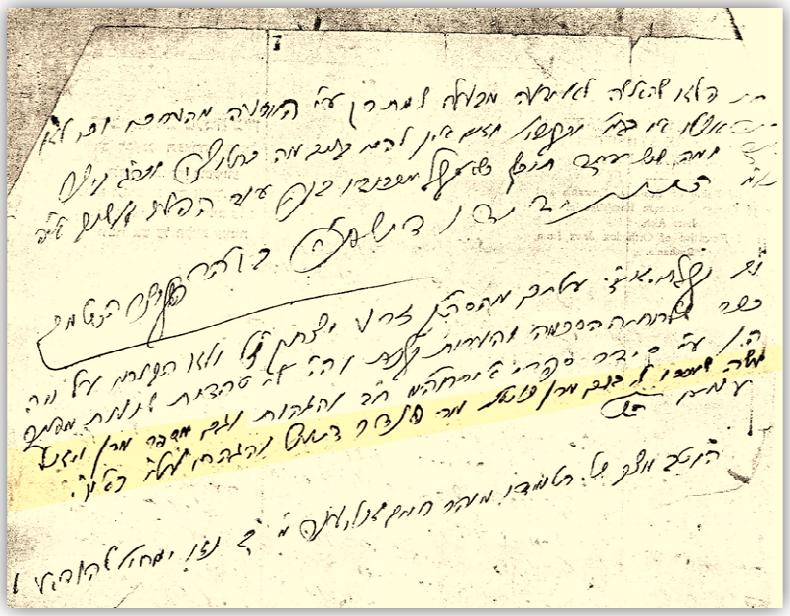
וכידוע כמה עמל ויגיעה הכנים מרן רביה"ק זיע"א בעבודתו הקדושה – עבודת כתיבת ספרו – שיהיו הדברים מחוורים כשמלה בדעת תורה האמיתי, וזמן וזמנים טובא הקדיש לנפות כל פרט ופרט בי"ג נפה[1] – שיהיו מבוארים וברורים להלכה ולמעשה, ולמרות כל זאת – במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו – ובענוות קדשו לא רצה מרן רביה"ק זיע"א לסמוך בעצמו על דעתו ומסקנתו, והחליט גם לשלוח את גליונות הספר לכמה מגדולי הרבנים בדורו – בכדי לשמוע חוות דעתם על זה, ואף רצה שישלחו לו את הערותיהם על זה.

אחד מגדולי הרבנים שהתחשב מרן רביה"ק זיע"א הרבה בדעתו ונתן בו אימונו לשלוח לו את גליונות ספרו להגיהם – היה הגה"צ מריסקעווע

---

[1] ולחיבת הקודש נעתיק ממה שכתב בזה מרן רביה"ק בעל **ברך משה** זיע"א בהקדמתו לשו"ת **דברי יואל** (עמוד י"ג): "**וכך היה מעשהו ומשפטו בעת העלה עלי גליון הכל בכתב מיד ה' עליו השכיל בספרו הבהיר ויואל משה**, אשר העלה ואשר הביא הלכות ברורות ומפורשות כשמלה פרושות, בענין שלוש השבועות ובמצות ישוב ארץ ישראל ולשון הקודש, להיות לדורות למשמרת וכו', ובתוך גודל טרדותיו העצומים גמר בדעתו ליקח בידו עט סופר מהיר, ולברר בכתב את כל הענינים השייכים את נסיון הציונות הטמאה הזה, **זכור נזכור בעת העלה דבריו על הספר בדיו בעמדו בבית ה' בלילות, היה מעמיק בעיונו הזך עד כעלות השחר, פניו פני להבים ותוארו כמלאך ה' נורא מאוד, ופחד אלקים היה על כל סביבותיו ויראו מגשת אליו, וכה כתב ספרו ביגיעה עצומה, ושקל ומדד כל אות ותג בשקל הקודש, ודרש וחקר ובדק בספרי המחברים והפוסקים עד אשר כלה מלאכתו העצומה, לא הניח דבר גדול או דבר קטן בהלכות עמומות אלו שלא ביררם וזיקקם שבעתיים ככסף צרוף**, והרבה פעמים בסיום פרק או ענין בספרו הק' הזה היה נשמע מפיו קול אנחה ובכיה להשי"ת וכו', תורת אמת היתה בפיהו ועוולה לא נמצא בשפתיו כי מלאך ה' צבאות הוא". עכ"ל.

זצ"ל[2], וכמו שנמצא במכתב כת"י שכתב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעצמו, שקיבל את גליונות הספר מידי הרה"ח **ר' סענדער דייטש** ע"ה – שמסרם לו בשליחות מרן רביה"ק זיע"א להגיהם[3] – ואכן באותו הקיץ כשנסע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למנוחה בקאנטרי, לקח עמו את גליונות הספר שנשלח אליו ממרן רביה"ק זיע"א, ושעות ארוכות היה יושב מידי יום ביומו בעומק עיונו, ועבר על כל הספר מרישא לסיפא, ואף הוסיף לציין כמה הערות בשולי הגליון, ומרן רביה"ק זיע"א הכניסם אחר כך בספרו[4].

כת"י הגה"צ מריסקעווע אשר רשם בין הדברים: "וגם מספר מרן ויואל משה שמסרו לי בשם מרן שליט"א מר' סנדר דייטש, והגהתי עליה"

אחד מן ההוספות שהוסיף הגה"צ מריסקעווע זצ"ל - והוכנס אח"כ ע"י רביה"ק זי"ע בספרו

וסיפר הגה"ח הישיש **ר' יהושע כהן** שליט"א משיכון סקוירא, שראה בעיניו את גליונות הספר הקדוש "**ויואל משה**" שהיה מונח אצל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ואף מונח בזכרונו אחד מן ההערות שהוסיף הגה"צ מריסקעווע זצ"ל – והכניסם מרן רביה"ק זי"ע אחר כך בספרו והוא – בהקדמת הספר (עמוד י' ד"ה ובספר זרע קודש), **אחרי שמאריך מרן זיע"א לבאר הענין דעל ידי מעשי הצדיקים נבנה בית המקדש של מעלה, ולהיפך על ידי מעשי הרשעים גורמים חורבן למעלה – מביא את דברי הזרע קודש בפרשת כי תצא שמדבר ממש מענין זה[5], וכל קטע זה הוסיף הגה"צ מריסקעווע זצ"ל באחת מהערותיו.**

---

[2] סיפר הרה"ח **ר' יעקב עקיבא ווינשטאק** הי"ו (א טאג ביים רבין, פרק כ"ג, עמוד תפ"ט): "כשגמר רביה"ק זיע"א לכתוב את ספרו, שלחו לכמה רבנים כדי לשים עליה עין ביקורת - כי רביה"ק זיע"א רצה לשמוע ממה שיש להם להעיר על זה, **לפי זכרוני שלחו להגה"צ מריסקעווע זצ"ל**, להגה"צ מווייטצען זצ"ל, ולהגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס זצ"ל אב"ד אבני שלמה". ע"כ.
(ועיי"ש בהערה 233 שמביא עוד כמה רבנים שמרן רביה"ק זיע"א שלחו אליהם).

[3] המכתב מיועד לאחד שביקש ממנו לכתוב קצת הערות על ספר שמוציא לאור עולם ובין הדברים כותב לו בזה"ל: "כבר שלחתי הסכמה והערות קצת, **והיה לי טרדות שונות מאוד**, הן על ידי סידור ספרי אורחות המשפטים ח"ב והגהות, **וגם מספר מרן ויואל משה שמסרו לי בשם מרן שליט"א מר' סנדר דייטש, והגהתי עליה"**... עכ"ל.

[4] מפי הרב הגאון ר' **מרדכי דוד קאהן** ז"ל ר"מ בישיבה"ק בקרית יואל – אשר שהה אז ביחד עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בקאנטרי בקיץ שנת תשי"ט לפ"ק, והעיד שבמו עיניו ראה שהגה"צ מריסקעווע ישב שעות רבות לעבור על הספר בעינא פקיחא, ואף ראה כמה הערות שציין הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שהכניסם אח"כ מרן רביה"ק זיע"א בספרו. (מבצר תורה ויראה, פרק נ"ט)

[5] וזה לשון מרן רביה"ק זיע"א (שם, ד"ה אי נמי): "אי נמי אפשר לומר, על דרך מה שאמרו שבית המקדש של מעלה נבנה על ידי עבודת הצדיקים ומעשיהם הטובים, וכשיהיה נגמר הבית המקדש של מעלה, יבוא משיח צדקינו, אבל הרשעים במעשיהם גורמים חורבן למעלה, והורסים מה שהצדיקים בונים שמה במעשיהם הטובים וכו'", "**ובספר זרע קודש מראפשיטץ כתב**

שניהם מתנבאים בסגנון אחד

י ויואל הקדמה משה

מעלה נגמר אלא שחסר עדיין הפרוכת. וענה הרה"ק ר"י מטאמאשוב זלה"ה שאנחנו מאמינים באמונה שלימה שרבינו הק' יוכל לעשות הפרוכת. ולא השיב אז הד"ח זלה"ה דבר. אלא פעם אחרת כשישב אל השלחן התחיל לומר „מהיכן אתם יודעים שלא עשיתי את הפרוכת, אלא שרשע גדול במעשיו קרע אותו". ומבואר בגמרא חגיגה דף י"ב גבי ז' רקיעים שברקיע הנקרא זבול בו ירושלים וביהמ"ק ומזבח בנוי, ואם כן אלה הרשעים גורמים בעוונותיהם עד לב השמים ברקיע הנקרא זבול ששם ירושלים וביהמ"ק, ועשים שמה חורבות ר"ל ע"י עוונותיהם, והם פושטים ידיהם בזבול ומחריבין. לכן מתגבר הס"מ להמשיך את העולם אחר מחריבי הזבול ומטעה את הבריות לומר עליהם שהם מגילים, כדי לעכב עי"ז את הגאולה. שומו שמים על זאת. ויתבאר עוד בפנים באורך.

ובספר זרע קודש מראפשיץ כתב בפ' תצא עה"כ כי תבנה בית חדש וגו' וז"ל : עפ"י מה שפי' ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, שבונה ירושלים ה', ובמה בונה אותה בימינו ע"י הימים שלנו שבכל יום כשאדם עובד אותו ית' הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים וביהמ"ק וכו', כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהי' נבנה בשלימות ב"ב. וכן שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצוק"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי ביהמ"ק ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופ"א אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפלת י"ח מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים, והבנתי מדבריו הקדושים שמפיל זה ע"י שע"י תפלתו בונה חומת ירושלים וביהמ"ק ולפי ערך שבונה חומות ירושלים, לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל, עכ"ל הק'. ובזה מובן האיך הרשעים עושים חורבנות בביהמ"ק של מעלה כי הוא זה לעומת זה של כוחות הטומאה שלהם, וה' ירחם.

והנה ראיתי כי שורש הטעות הנמשך בזה בעולם, הסיבה הראשונה היא לפי שלא ירדו לעומקן

של דברים בביאור הלכה זו של השלש שבועות, עד היכן הדברים מגיעים באיסור הנורא של לקיחת ממשלה טרם הגיע הזמן, וע"כ לא התגברו על תאותם להיות

...

הכרח לידע באותו הזמן. ואמרו חכז"ל בבבא מציעא דף קי"ד ע"ב נהרבעה לא מלינא, בשיתא מלינא, ופירש"י ז"ל בתמי' זרעים אינו טהרה בחו"ל וכן טהרות. ובתשובת לחם רב שבמקומות שאין המלכות נותנת רשות לפסוק בדיני ממונות, אף הגדולים שבכם

www.mysatmar.com

קטע מתוך ההקדמה לספה"ק "ויואל משה" אשר בו מביא מרן רביה"ק זי"ע את דברי ה"זרע קודש" שהוסיף הגה"צ מריסקעווע בהגהותיו

שסב דברי ירושלמי יומא אש

ירושלמי יומא

כל דור שאינו נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו (פ"א הל"א). ולכאורה קשה, וכי כל הצדיקים מדורות שלפנינו היו כאילו נחרב בית המקדש בימיהם.

ויובן ע"פ מש"כ בספה"ק זרע קודש (פ' תצא, ומובא גם בספה"ק ויואל משה) לפרש מה שאומרים ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, שבונה ירושלים ה', ובמה בונה אותה, בימינו ע"י הימים שלנו, שבכל יום כשאדם עובד אותו ית' הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים וביהמ"ק שיבונה ביום אחד שורה שלימה, ויש מניח לבינה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו.

וכן שמעתי מהרה"ק מו"ה אלימלך זצ"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי בית המקדש ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאוד ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה אבל יש לי שומר טוב שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפלת שמונה עשרה מתפלת מנחה מפיל כל מה שבונים.

והבנתי דבריו הקדושים שמפיל זה ע"י תפלתו שעל ידה בונה חומות ירושלים וביהמ"ק ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל, עיי"ש עוד.

נמצא דבאמת כל הצדיקים עוסקים בבנין עולם ולא נאמר עליהם כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו וכו', דאדרבה הם ע"י ימיהם הקדושים שעבדו בהם להבורא ית"ש בונים תמיד ירושלים. רק קאי על אותם המבלים ימיהם בשטותים והבלים הבלי דשקרא כלה"ר ורכילות ודברים בטלים. נמצא שלא נבנה ביהמ"ק בימי"ו דייקא, או כאילו נחרב בימיו, ע"י ימיו, שהיה יכול לבנות בימים שלו ע"י הכל קדושה, והפך שמחריב ביהמ"ק בימיהם, כנ"ל בס"ד ודו"ק.

קטע מספר "דברי אש" אשר בו מביא הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את דברי ה"זרע קודש" שהוסיף מרן רביה"ק בויואל משה ומפרש על פי זה פירוש נחמד

(בפרשת תצא, על הכתוב כי תבנה בית חדש וגו') **וזה לשון קדשו, על פי מה שפירשתי "ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם",** (תפילת שמו"ע), **שבונה ירושלים ה'** (תהלים קמז, ב), **ובמה בונה אותה – בימינו, על ידי הימים שלנו, שבכל יום כשאדם עובד אותו יתברך הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש וכו', כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום עד שיהיה נבנה בשלימות במהרה בימינו, וכן שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצוק"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי בית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות ופעם אחת אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טובה שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאצהוט מתפלל תפילת י"ח מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים. והבנתי מדבריו הקדושים שמפיל זה, על ידי שעל ידי תפילתו בונה חומת ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל. עכ"ל הקדוש.** ובזה מובן איך הרשעים עושים חורבנות בבית המקדש של מעלה, כי הוא זה לעומת זה של כוחות הטומאה שלהם וה' ירחם". עכ"ל.

ויצויין שמאמר זה מספה"ק זרע קודש מובא גם בספר "**דברי אש**" להגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ומפרש שם עפי"ז מאמר הירושלמי (יומא פ"א סוף הל"א) "כל דור שאינו נבנה ביהמ"ק בימיו, כאילו נחרב בימיו", עיי"ש ודפח"ח.

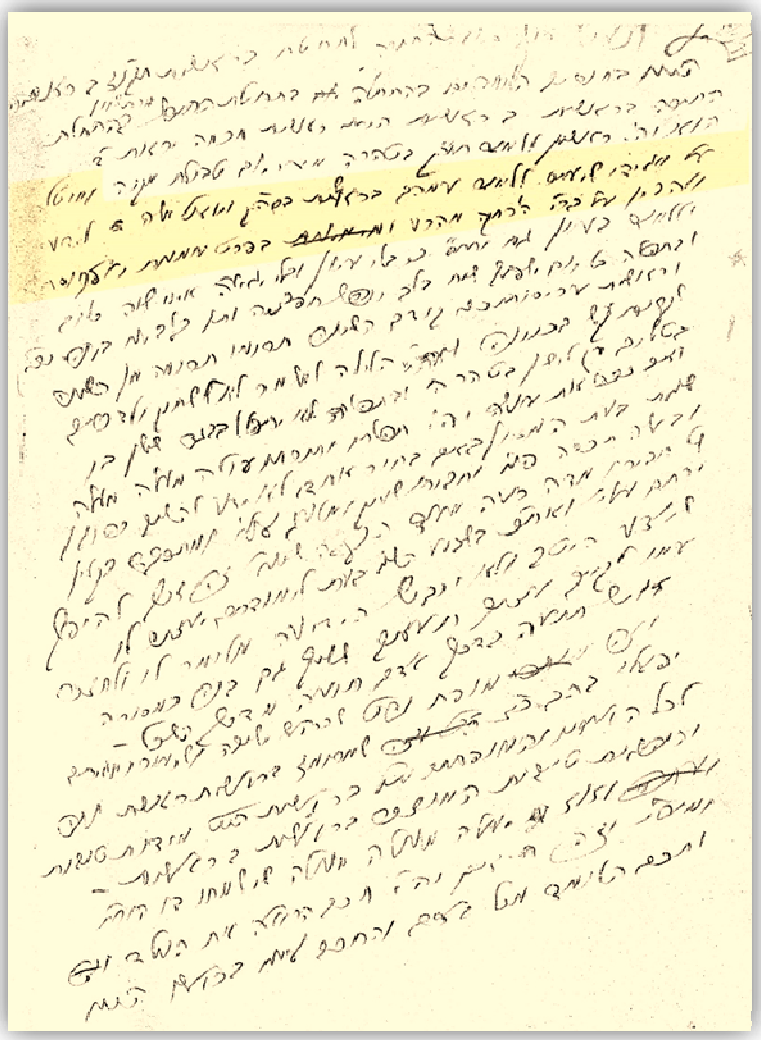
קול חוצב להבות א"ש

הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מעורר בדרשותיו להיות דבוק במשנתו ובתורתו של מרן רביה"ק זי"ע

כמו כן אחרי עלייתו לארה"ק לכהן פאר כאב"ד ור"מ דקהילתינו הק' בב"ב, היה מעורר כסדר בדרשותיו בקול חוצב להבות א"ש – להיות מובדל בתכלית הריחוק מכיתות הציונים וגירוריהם, ולהיות קשור בקשר איתן לשיטתו הקדושה של מרן רביה"ק זיע"א[6] בהשקפה הטהורה ודרך המסורה, שהנחיל לנו בספרו הקדוש "ויואל משה".

וכל כך גדלה דביקותו בספרו הקדוש – שגם בשיעורי פתיחת הזמן שמסר בישיבתינו הק' "ישיבת מהרי"ט" – שהיה עומד בראשה – היה מעורר שההוב מוטל על מגידי שיעור ומרביצי התורה ללמוד ולשנן עם התלמידים טרם התחלת הליומוד – בספה"ק "ויואל משה", – להבין על בוריה יסודות האמונה בעניני גלות וגאולה, והרחקה מכיתות הרעים[7].

המשך יבוא אי"ה

כת"י הגה"צ מריסקעווע אשר רשם לעצמו תוכן דברי הפתיחה בישיבת מהרי"ט כאשר בתוך דבריו עורר אודות לימוד ספה"ק ויואל משה

---

[6] ראוי להעתיק כאן חלק מהדברים ממה שדרש בסעודת הודאה כ"א כסלו בשנת תשכ"ג (או תשכ"ד) בהתאסף ראשי עם חברי בי"ד"צ העדה החרדית בעיה"ק ירושלים (נדפס בקונטרס ראש אליהו – חנוכה, דברי אש סימן ג): "כפי שהראש בית דין כבר הזכיר מקודם, שכל היהדות נמצא בסכנה גדולה אף בארץ ישראל, וכן בשאר מקומות ובמדינת אמריקא, ועם כל זאת **הכח שרבינו שליט"א עובד עם השיטה הקדושה, שלולא זה כבר מזמן היה נשכח התורה הקדושה, ולולא מה שרבינו שליט"א היה עובד למרחוק כל כך כסדר עם הכח הזה בענין השיטה – הרי אף אנשי שלומינו לא היו מבינים מעצמם עד כמה עומד הענין הזה [של הציונות] במצב רע ועד כמה כח הרע הזה משפיע למרחוק ולא היו מבינים השיטה הקדושה**". ע"כ.

וגם בהמשך - אמר שם בתוך דבריו: "**כל העולם יודעים ש"ויואל משה" ....** [חסר כאן, וחבל על דאבדין] **הוא רוצה שיהיו קשורים לשיטתו, "א הערליכע שיטה און א גוטע שיטה"**. ע"כ.

[7] בכת"י שרשם לעצמו תוכן דברי הפתיחה שאמר בישיבת מהרי"ט בקרית יואל ב"ב כותב בין השאר בזה"ל: "**ומוטל על מגידי שיעור ללמוד עמהם בראשית בספר הקדוש ויואל משה לידע ולהבין על בורה הרחקה מהרע ובפרט ממינות ואפיקורסות**" וכו', עכ"ל.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

ו' אייר

הגה"ק רבי יצחק מהאמבורג זי"ע

ואלה תולדות יצחק

נולד בשנת בשנת תע"ה לאביו הגאון ר' יעקב יוקל בנו של הגאון ר' מאיר הורוויץ זי"ע הנודע בשם המהר"ם טיקטין (הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע אמר להרה"ק ר' מאיר מאפטא זי"ע בעל "אור לשמים" שהי' גם נכד של המהר"ם טיקטין כי יחוס אינו נחשב בשמים רק יחוסו של משפחת הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע שהמה נכדי הגה"ק ר' מאיר"ל מטיקטין, [אביו של הרבי ר' שמעלקא הי' ר' צבי הירש אב"ד טשארטקאוב, אשר הי' בידידות עם הבעש"ט הק', בנו של המהר"ם טיקטין אחיו של ר' יוקל, המהר"ם טיקטין אמר שהוא לא עירבב תורת הנגלה עם תורת הנסתר, אלא שבע שנים למד נגלה ושבע שנים למד נסתר, ור' יוקל נולד לו בשנים שלמד נגלה, ור' צבי הירש נולד בשנים שלמד נסתר]) בן הג"ר שמואל שמעלקא הלוי אב"ד טראני בן הגהק"ר יהושע הארוך בן הגאון ר' פנחס הלוי הארוויץ מקראקא גיסו של רבינו הרמ"א, ולמעלה בקודש למשפחת הורוויץ ממשפחות העתוקות ומיוחסות שבישראל, וצ"ל, שכיהן באותו הימים כאב"ד בעירה בוליחוב, (אחר בוליחוב עבר לכהן פאר בעיר בראדי, ומשם עבר לכהן בהעיר רבתי גלונא) בהיותו בן י"ג לקחו הנגיד הצדיק רבי יעקב באב"ד ז"ל מבראדי כחתן לבתו, ועבר לגור אצל חותנו, וישב שם והמית עצמו באהלה של תורה בה"קלויז" המפורסם, ושם קנה לו חבר את הגאון בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל, אשר יחדיו עסקו בתורת ה' יומם ולילה מתוך יגיעה רבה והתמדה יתירה, עד שעלו ונתעלו והיו לגאוני ארץ ומאורי הדור.

על כס הרבנות

בהיותו בן כ"ה שנה נתקבל לכהן כרב ואב"ד בק"ק הארחוב, עיירה הסמוכה לבראדי, בין הדיינים שבבית דינו נימנו הגאונים הצדיקים ה"ה הגאון רבי רפאל מייזליש זצ"ל בעל "תוספות שבת", והרה"ק ר' יצחק מדראהאביטש זי"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' (אביו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב זי"ע), כבר אז בכיהנו בעיירה קטנה זו יצא שמו לתהילה ורבים פנו אליו בשאלות, עיין בספרו של רעו ועמיתו אשר אהבה גדולה שררה ביניהם ה"ה שו"ת נודע ביהודה (מהדורה קמא–יו"ד סימן מג ד"ה והנה החמרתי) שמוסיף בתשובה להיתר אשה וז"ל: באופן זה שיסכים עמי כבוד מחותני (בנו של הנוב"י ה"ה הגאון ר' יעקב יעקובקא הי' חתנו, הכ') וש"ב הרב הגאון הגדול המפורסם אב"ד דק"ק הארחוב..., בשנת תק"י נבחר לעמוד בראש ה"קלויז" בבראדי, בשנת תקט"ו אחר הסתלקותו של אביו נקרא למלאות מקומו של אביו בגלונא, לאחר שש שנים הוכרח לחזור לבראדי ועמד שוב בראש ה"קלויז", ובשנת תקכ"ד נבחר לכהן כאב"ד של העיר, אולם לא ארכו ימי ישיבתה שם כי בשנת תקכ"ה נקרא לכהן פאר בעיר הגדולה בישראל ה"ה ק"ק האמבורג, שהיתה בשעתו מן הקהילות החשובות ביותר וידועה בשם – אה"ו על היותה כוללת עמה את הקהילות הגדולות ק"ק אלטונא, וק"ק וואנדסבעק, וידוע את אשר המליצו עליהם הפסוק "כי בחר ה' בציון או"ה (א'לטונא, ו'אנדסבעק, ה'אמבורג) למושב לו", ועל שם העיר הזאת נודע ונתפרסם שמו בקרב ישראל בשם "רבי איציק'ל האמבורגער".

בך יברך "ישראל"

מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע העריץ מאד את ר' איציק'ל והי' אומר עליו דברים נשגבים, אפילו שר' איציק'ל הי' מתנגד לדרכי החסידות, כמו שאמר פ"א כשראה ר"א ענין נורא שעשה הבעשטה"ק בסוכתו, אמר "עם כל זה, אין דרכו לפני, נשמתו לענינו, ונשמתי לעניני", פ"א אמר הבעשטה"ק זי"ע שמר"ח אלול עד ראש השנה הוא מרקיב את ספר "ראשית חכמה" מרוב בכיי,

ימי ההילולא

ה' אייר

- **רבי ישעי' פיק ב"ר ארי' לייבוש** (יש סדר למשנה) **-תקנט**
- **רבי אליעזר חיים מסקאליא ב"ר ברוך** (שיח אליעזר) **-תרע"ו**

ו' אייר

- **רבי יוסף משה מדראגיטשין ב"ר יקותיאל זמן -תק"י**
- **רבי יצחק הלוי הורוויץ אב"ד אה"ו ב"ר יעקב יוקל -תקכ"ז**
- **רבי לייביש ממעזריטש** (תלמיד הבעש"ט) **ב"ר משה יוסף -תקל"ה**
- **רבי משה מסאמבור ב"ר יצחק אייזיק מסאפרין** (תפלה למשה) **-ת"ר**
- **רבי יוסף מאיר מספינקא ב"ר שמואל צבי** (אמרי יוסף) **תרס"ט**

ז' אייר

- **רבי שלמה אפרים לינטשיץ ב"ר אהרן** (עוללות אפרים, כלי יקר) **שע"ט**
- **רבי חיים מסאטינוב ב"ר יוסף מיאמפאלי -ת"ר**
- **רבי חיים גדלי' מבעחיב ב"ר נחמי' יחיאל -תרס"ד**
- **רבי אבי עזרי זעליג אלעזר מקוזניץ ב"ר יעקב יצחק מבלגדוב -תרס"ו**

הרה"ק ר' משה מראזוואדאוו זי"ע אמר "כי הבעש"ט ז"ל העיד שרוח הקודש שורה עליו מר"ח אלול עד היריד בקראסנא (מחמת שאז הי' נטרד מעניניו עקב הד"ת שהיו באים לפניו הסוחרים), וכל רואי פניו התעוררו לתשובה", הגה"צ ר' אברהם יוסף מקראשנוב צ"ל כתב וז"ל: זקיני הגאון מהר"י מהאמבורג ז"ל מלבד שהי' גדול בתורה, הי' גם קודש ה', אשר הבעש"ט אמר עליו, שמאלול עד חשון איננו בעולם הזה (אוהל נפתלי, מטעמי יצחק, קונטרס "זכרון יצחק" אשר בסוף ספר אהל נפתלי).

מנפלאותיו

פ"א ציווה לשמש שבעירו שיסגור את בית הכנסת וימסור לו המפתח, וכן עשה, לעת ערב כאשר בא הקהל להתפלל ויבקשו שהשמש יפתח הדלת ולא נתן לו את המפתח, ויהי המפתח אצלו שלשה ימים, אח"כ נתן המפתח להשמש ויפתח את בית הכנסת וראו כי כל כיפת בית הכנסת נפלה על הארץ, ואם היו מתפללים שם באותן הימים היו ח"ו נהרגים כמה נפשות, ויהי לנס.

סוחר אחד מעשירי האמבורג הפליג בלויית רעו, אף הוא סוחר נכבד, בספינה, ונישבו בידי שודדי–ים, שניהם הובאו למכירה בשוק העבדים, האדון הישמעלי שקנה אותם מסר לכל אחד מהם כברת ארץ לעבדה ולזרעה, וחוק וזמן נתן להם שיגמרו את מלאכתם, בהזהירו אותם שאם ישנו את תפקידם ולא ישלימו מלאכתם למועד אחת דתם למוות, וכפי שאכן הי' מנהג המקום שהעבד נתן ביד אדונו כחומר ביד היוצר, בהגיע המועד הנקוב, והסוחר שלא הורגל מעולם בעבודה קשה לא השלים את חוק עבודתו, ואדונו העריץ גזר דינו לשפוך דמו, הוא תפס בו וגררו אל קצה השדה וקשרו בעבותות אל אחד העצים והלך להביא את חרבו לשחטו, כאשר הלך ממנו מיהר אליו ריעו הקרוב לדבר עמו בטרם ימות, ויפול על צווארו, ויבכו שניהם, ויבקשו הסוחר שיבטיחו נאמנה שעם רדת החשיכה יביאהו לקבורה, שלא תהי' גוויתו מאכל לעוף השמים ולחייתו ארץ, ואכן הלה הבטיח לו על הדבר ויופרדו איש מעת רעהו בבכי מר, לאחר שנפרדו, והאדון הרוצח עדיין לא בא, עבר שם אדון ערבי אחר ואתו עמו עבד שחור, וכשראה את הסוחר קשור בעבותות, שאלו, מה לך כי קשור אתה אל העץ, לאחר שסיפר לו בקול בוכים את סיפורו נכמרו רחמיו עליו ונשא חן בעיני האדון ויתירהו ממאסרו, ובמקומו קשר את עבדו הכושי, כשאת הסוחר לקח עמו ונסע לדרכו, אך עברה שעה קלה לאחר שנעלמו משם, והנה בא הרוצח כשחרבו שלופה בידו ותאוות הרצח מבצבצת מעיניו לבלתי הבחין שאין האסור עבדו כלל, ובחמת זעם התנפל על הכושי באכזריות ויבתרהו לבתרים עד אשר נחה חמת זעמו, כרדת החשיכה בא הריע בחשאי לקיים את הבטחתו לקבור את הנרצח ועקב האפילה לא הבחין אף הוא כי הוחלף האיש, ותוך כדי שהוא מתייפח בדמעות שליש כרה בור וקבר את גופת הנרצח,

ויהי לתקופת הימים הצליח הריע להימלט על נפשו מאדונו ולשוב לאחר תלאות רבות לביתו בהאמבורג ובא לפני הגאון ר' איציק'ל וסיפר לו את המאורע דבר מוות חבירו, לאחר חקירה ודרישה התיר הגאון את העגונה מכבליה והתירה להינשא..., לא ארכו הימים והאשה באה בקשרי שידוכין עם אחד מעשירי העיר והם פירסמו דבר נישואיהם בכתבי העתים, כנהוג עשירי הארץ בימים ההם, ביני לביני הגיע הסוחר ה"נרצח" לאמעריקא, ושם

ימי ההילולא

ה' אי"ר

- רבי ירחמיאל מפאשיסחא ב"ר יעקב יצחק -תקצ"ט
- רבי דוד הלוי פרדס אדמו"ר מסטאשוב ב"ר מרדכי -תרפ"א

ט' אי"ר

- רבי אביגדור קרא ב"ר יצחק (בעל הקנה)- קצ"ט
- רבי ישראל מבאקוי ב"ר חיים משה מסטעפין - תרס"ב
- רביחיים פרידלאנדער (חתן ר' צ"ה מליסקא) ב"ר משה (טל חיים)- תרס"ד
- רבי משה ב"ר ברוך משאץ - תרפ"ו

י' אי"ר

- עלי הכהן הגדול - ב"א תת"ע
- רבינו יצחק אלפסי ב"ר יעקב (ר"י"ף) - ד"א תתס"ד
- רבי מאיר מרגליות ב"ר צבי הירש (תלמיד הבעש"ט, מאיר נתיבים) - תק"נ
- רבי וסף תאומים ב"ר מאיר (פרי מגדים) - תקנ"ב
- רבי משה מזויהל ב"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב - תקצ"א
- רבי עזריאל גרין אב"ד מונקאטש ב"ר שמעון (תלמיד החוזה-נחלת עזריאל) - תר"א
- רבי שמואל מקאמינקא ב"ר משה אהרן - תר"ג
- רבי יצחק אייזיק יהודה יחיאל מקאמארנא ב"ר אלכסנדר - תרל"ד
- רבי דוד מטאלנא ב"ר מרדכי מטשערנובל - תרמ"ב
- רבי הלל ליכטנשטיין מקאלאמייא ב"ר ברוך בענדיט (עת לעשות)- תרנ"א

י"א אי"ר

- רבי נפתלי צבי מראפשיץ ב"ר מנחם מענדל (זרע קודש) - תקפ"ז
- רבי יצחק מראדוויל ב"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב - תקצ"ה
- רבי יהודא צבי מסטרעטין ב"ר שמואל זנוויל - תר"ד
- רבי חיים יהודה ב"ר שלמה קלוגער - תרי"ח

הגיע אליו הקול שאשתו עומדת להינשא בחפזון ובהלה גדולה נשא רגליו מיד להפליג לאירופא, כשל כולו תפילה לפני אדון שומע תפילות שלא יאחר למועד הנקוב ויספיק להגיע קודם מועד החתונה, לאחר טלטולי דרך הגיע במועד ליל החתונה לאלטונה הסמוכה להאמבורג, ושם פנה אל בית ר' איציק'ל ויספר לו את כל אשר עבר עליו, אולם דא עקא כיון שהרב ה' באלטונא שהיתה אז תחת ממשלת המלך של דענמארק, והאמבורג היתה תחת ממשלת אשכנז, ובין שתי הערים עובר נהר רחב, ובלילות נסגר הגשר בין שתי הערים ולא ה' באפשרותם להגיע בשום אופן להאמבורג ולעכב את הנישואין מאיסור נורא של אשת איש, כראות ר"א את המצב זה נחלשה דעתו ונפל אפים ארצה בבכיה עצומה על המכשול הנורא שעומד ליצאת, חלילה, מתחת ידו, וכך שכב כמתעלף שעה ארוכה בבכיה ובתפילה לפני שוכן מרומים שיציל את האיש והאשה מהאיסור הנורא, ויהי בחצי הלילה התעורר וקם לפתע וקרא בשמחה רבה "הודיעו לי עתה מן השמים, אשר ברגע האחרון דחו את מועד הנישואין ביום אחד", ואכן זכות של אותו קדוש ונורא עמדה להם לינצל מן החטא הגדול, למחרת היום שב הסוחר לביתו זו אשתו בשלום ובשמחה רבה.

אחרית ימיו

בשנותיו האחרונות על אדמות בשנת תקכ"ו תקכ"ז היתה סערת ה"גט מקליווא" שהרעיש את העולם היהודי, יצא אז ביחד עם רעו הנוב"י להגן על כשרת הגט שכתב הרב מקליווא. יש בקבלה מראשי העיר אלטונא, שבהיות הגאון מהר"י הלוי סמוך לפטירתו פרצה שם שריפה גדולה, ותשקע האש בתפילתו, ובירך את העיר שלא תהי' עוד למאכולת אש, ואם תפרוץ אש יזכירו את דבריו, כעבור כמה שנים הבערה ללהב יצאה ותאכל חצי העיר, או אז הזכירו את דבריו וכבה האש תיכף ומיד.

ביום שלישי ו' אייר תקכ"ז עלה בסערה השמימה כשהוא רק ב"ן שנה, מסופר שקודם יציאת נשמתו קרא לבניו ואמר להם "דעו לכם, כי ארבע מאות תעניתים התעניתי וביקשתי מלפני אדון כל, שלא תמיש התורה מזרעי עד עולם, וכי יהיו לי בנים ובני בנים יושבי על מדין כסאות למשפט לבית ישראל עד ביאת הגואל...".

י' אייר

הגה"ק רבי הלל מקאלאמיי זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקע"ה לאביו ר' ברוך בענדיט ז"ל ליכטנשטיין מגזע השל"ה הק' ולאמו האשה הצדקנית מרת ליבא ע"ה מגזע רבינו מרדכי יפה בעל הלבושים זי"ע עשרים וששה דורות למעלה בקודש ישבו על כסא הוראה זה אחר זה, והאירו העולם בצדקתם.

כבר במעלליו יתנכר נער, ומיד נראו בו סימני טהרה, אביו ז"ל חנכו וחכמו כל אשר ה' בידו לעשות כדי לקיים ולמדתם אותם את בניכם בלמדו אתו תנ"ך ואגדות הש"ס כל מדרשי חז"ל פירוש כל התפילות, וספרי מוסר, והוא עצמו הוסיף מדילי' חומרות וסייגים אשר מצא בספרי מוסר, ופ"א אמר כי בילדותו ה' בקי בכל תלמיד בבלי.

כאשר ראה אביו שכבר מוכשר לקבל תורה ויראה הביאו לפני מרן החת"ס זי"ע אשר מיד ראה בו שלאילנא רברבא יתעביד, ויסופר שפע"א כאשר נשאל מרן החת"ס עליו ועל חבירו ש"ב הנקרא בשמו שלמד אתו בחברותא, ה"ה הרב הגה"צ ר' הלל פאלאק אבד"ק סאסרעגען זלה"ה השיב קודש "הילולים לד'", ששני "הלל" קדושים המה.

כשהי' בישיבתו של החת"ס ה' אוכל חתיכת לחם בבוקר ובזה למד י"ד שעות ובערב אכל עוד חתיכת לחם, ואפילו אז לא ה' נהנה מאכילתו כי ה' מהרהר אז בדברי תורה, ולפעמים אכל את הלחם שבערב בבוקר מרוב חשקת התורה.

מגודל דביקותו בלימודו לא הלך אל כל השיעורים שלמד רבו החת"ס ופע"א הוכיחו רבו על זה ואמר לו שעוד יתחרט על מה שהחסיר שיעורו, ומני אז מעולם לא ביטל שיעור רבו, ואפילו על שיחת חולין של רבו ה' מעיין מה ה' כוונתו של רבו בזה, וכל שיחותיו ה' חרותים על לבו, וכשהי' אומר דבר משמו ה' עומד באימה וביראה.

כך עלה מעלות רמות בדרכי התורה וכפי שמעיד עליו רבו במכתב קודש וז"ל ...הוא אחד מיוחד ממופלאי בני ישיבתינו מלא על כל גדותיו בגמ' ופוסקים ראשונים ואחרונים עכ"ל.

האיש מקדש

כאשר הגיע לפרק האשה מקדש נשתדך בעצת מורו החת"ס עם בת איש ירא וחרד לדבר ד' מוקיר רבנן הנגיד מו"ה דוב בן קלונימוס זלה"ה מעיר גאלאנטע, ונתן לו נדוניא ומזונות על שולחנו יותר מהבטחתו.

בעת ישבו בגאלענטע אחרי חתונתו ממש לא חזר לביתו כל השבוע אלא ה' לן בביהמ"ד על סק תבן בלא כר וכסת, ולא הלך לישון עד אשר ה' בכוחו לעמוד על רגליו, ורק בש"ק ה' ישן מעט במטה בביתו בכל ליל שישי למד כל הלילה, וכל חצות הלילה ה' מקונן עם תלמידיו על גלות השכינה.

על כס הרבנות

תיכף אחר נישואיו ישב בעיר גאלאנטא ונתקבצו אליו עדרים לילמוד תורה ויראה ומדי שבת בשבתו למד עם בעלי בתים חכמה ומוסר י"ג שנים ישב שם על התורה ועבודה ביגיעה ובמס"נ.

בשנת תר"י שלחו אליו כתב רבנות מק"ק מארגרעטין, ואף כי ה' מתושבי המקום אחד המיוחד מתלמידי החת"ס ה"ה הגאון ר' אהרן צבי שוסבורג זלה"ה בעל שו"ת מהריא"ץ הוא ה' הראשון שהשתדל שיבוא לכהן שם ברבנות ועליו סמכו בני הקהילה ולא שלחו אפי' שליחים לתהות על קנקנו.

אחר כמה שנים שישב שם באו שליחים מקלוזנבורג שיבוא לכהן בעירם ואכן נסע לשם אבל לא ארכו לו הימים שם, כי ה' לו רדיפות ועלילות שוא אצל המלכות, והוצרך לברוח משם, באותו לילה חלם חלום שזקן אחד נגלה אליו ופניו מאירות כפני אלוקים

ובירך אותו לך לך ואגדלה שמך והי׳ ברכה הברכות מסורות בידך, ויקץ משנתו ושמח מאוד אמנם לא ידע מי המברך רק צורתו הי׳ חרות על לבו, ובבוקר נסע לעיר גראסווארדיין בלי משען ומשענה, וחיש מהר התאספו נכבדי העיר הזאת ועשו כל השתדלות לסעדו ותמכו, ונסעו משם לעיר מארגערטין מקום מושבו מתחילה שיחזירו אותם לשם כי לא הי׳ להם רב משעזבם, ואכן החזירו עטרה ליושנה ונתקבל שנית לאב״ד במארגערעטן.

בעת ישבו שם ירד ריעו כאח לו הגאון ר׳ אהרן צבי הנ״ל מנכסיו והצטער מאוד, ושמע כי בעיר סיקס נתפנה מקום הרבנות נסע משם לבקש את בני הקהילה שיקחו את ר׳ אהרן צבי לרב ואב״ד ענו לו ואמרו כי אם הוא רוצה לבוא אליהם הרי כסא כבודו מוכן לפניו וישתדל שיקבלו את ר׳ אהרן צבי למלא מקומו, ובבואו לביתו אמר לבני קהילתו הדברים הנ״ל ושאל אותם אם הם מסכימים לעשות החליפין, אף כי אוהב אותם הוא מוכן לעזוב אותם לטובת ריעו, ויענו כל העם יחדיו שהם מסכימים והלכו כולם בראש האב״ד אל בית ר׳ אהרן צבי ונענו לו מזל טוב, והוא נסע לסיקס לכהן פאר שם.

אח״כ נתקבל לכהן בעיר קאלעמיי, ועל שם העיר הזאת נקרא בתפוצות ישראל ר׳ הלל קאלאמייער זי״ע, בכל עיר ועיר שכיהן ברבנות דרש דרשות נלהבות, בכל שבת קודש אחה״צ דרש לפני העם את המעשה אשר יעשון שעות ארוכות, ועמד בכל פרצה שנפרצה, ואכן פעל ועשה גדולות ונצורות בכל מקום בואו, ולא רק במקומו שכיהן דרש דרשות ופעל נצורות אלא כמעט מבכל מקומות מושבות בני ישראל קראו אותו שיבא לעורר לבב ישראל ותיקן תקנות בישראל והתקנות שיסדו רבותינו במיהאלאויץ הוא הי׳ הכותב וגם הי׳ באסיפה בפעסט בעת יסדו הקאנגרעס אם כי הי׳ אז רב בפולין עכ״ז בא לשם אולי יוכל לעזור ואמר להם גר ותושב אנכי עמכם.

התמדתו בתורה

כאמור הי׳ דבוק בתורת ד׳ עד כדי מסירות נפש, ובלילה לא הי׳ לו שמן למאור הי׳ לומד לאור הלבנה, וע״ז הי׳ לו חולי עיניים עד כי חשך עולם בעדו, ונסע לוויען אל הרופאים והזהירו אותו שלא ילמוד עוד ולא יעיין בספר, ובבואו אל ביתו הצטער מאד על זה ולא שמר דבריהם ונשא ק״ו ומה כשאני מקיים והגית בו יומם ולילה כך, שאין לו מאור עיניו, אם אבטל חלילה תורת ד׳ עאכ״ו שלא אראה אור כל ימי, ולפלא שנתחזקו אור עיניו ביתר שאת ומני אז עד יום מותו אפי׳ בתי עיניים לא הי׳ לו.

גם בלימוד הנסתר, הסתיר ידיעותיו, ועפ״י רוב אמר המפורשים מביאים בשם הזוהר ועד יום מותו הי׳ כמעיין הנובע לחדש חידושים כמעיין המתגבר ואף בימיו אחרונים אשר עיניו כבדו מזוקן בניו ונכדיו כתבו חידושיו הוא אמר והם כתבו.

בעל רבו הק׳ מצאנז זי״ע

אחרי שבתו שנית במארגערעטן חשק לנסוע אל צדיקי הדור ואחר שיקול הדעת אמר הלא כתיב ובחרת בחיים נסע אל הרה״ק בעל דברי חיים זי״ע לצאנז, ובעת ההוא לא הי׳ עוד מסילת הברזל ונסע על העגלה ובכל עיר ועיר אשר עמד שם הלך לביהכ״ס ודרש להם תוכחת מוסר כדרכו כל הימים, וחקר אם יש להם מקוה ומלמדים ושאר דברים אשר צריכים בעיר, וכמה תלאות מצא אותו בדרך עד שביום ה׳ בערב ירדו הסוס אל מקום טיט ורפש, והמים להם חומה ולא יכלו לצאת, פתאום בא איש אחד והוציאם משם ונעלם, ויהי׳ לנס, ויהי׳ כבואו לצאנז מיד כשנכנס לחדר הצדיק נרעש ונפחד, כי הכירו שהוא האיש הזקן אשר בירך אותו בקלויזנבורג בעת אשר ברח שם כנ״ל, אח״כ אמר לו הרה״ק מצאנז אבל הוצאתי אתכם מהסכנה, וראה כי רוח הקודש מדברת מתוך גרונו, כי לא סיפר לו הנס שקרא אותו בדרך.

מסופר שהרה״ק מצאנז אמר לו שהיות שהוא אומר דרשות ומעורר לב ישראל לאביהם שבשמים שיעורר גם אותו ויגיד לו מוסר, ואמר להרה״ק מצאנז שאין לו זכר לחורבן, ועוד כמה הערות אמר בעת שהותו שם והתלמידים רצו לפגוע בו על כי מתחכם על רבם, אבל הרה״ק מצאנז געה בהם ואמר שכל כוונותיו לשמים, פ״א אמר הרה״ק מצאנז שאוסר להרהר אחריו והמהרהר אחריו כאילו מהרהר אחר השכינה.

אחרית ימיו

כמה שבועות לפני פטירתו בחצות הלילה כאשר חלה חליו אשר מת בה צוה לקרות ראשי הקהילה, והוא הי׳ שוכב על מטתו ודרש לפניהם דברי כיבושין, איך להתנהג אחר פטירתו, שלא ינטו מדרך התורה, וסיים כל אשר ישנה פניו ישונה, והשומע תבוא עליו ברכה וכולם געו בבכי מרוב התעוררות, ואחר ב׳ שעות הלכו לביתם.

באשמורות הבוקר צוה לקרות לפניו בניו ובנותיו, ואמר להם האספו ואברך אתכם לפני מותי, ובירך לכל אחד ואחד, וצוה להניח אותו על הרצפה ממש ולעשות לו ארבע מיתות בית דין, וכן עשו לו, אח״כ צוה להניחו על מטתו ונרדם לכמה מינוטין והקיץ ואמר דעו נא רבותי שיש למעלה שתי כתות אחת אומרת שהגיע קיצי וצריכים אותי לבי״ד של מעלה, ואחת אומרת שלא הגיע קיצי וצריכים אותי בעוה״ז ואיני יודע בבירור על כמה זמן ״אחרי קדושים״ כן סיים ואח״כ הוטב לו וקם ממטתו ועבד עבודתו בקודש כמקודם.

וכמה ימים לפני פטירתו לא פסק פומי׳ מגירסא וחזר על כל לימוד שלמד בחייו, ובשנת תרנ״א ליל י׳ אייר אור ליום ב׳ אחרי קדושים אמר להעומדים סביבו שעוד ו׳ שעות יהי׳ זמן המוגבל וכן הי׳, והתפללו תפילת שחרית בדביקות נפלאה ואחר התפילה הביאו לפניו יין ובירך ברכה ראשונה, ואמר לחיים להעומדים שם, ואחר כך אמר תורה וצוה תיכף לכותבם, ובשעה הו׳ נאסף אל עמו וכבוד גדול עשו לו במותו.

מורשתו הרוחניות

השאיר אחריו הרבה ספרים וכתבי ידות ספר משכיל אל דל ד׳ חלקים מדרשותיו אשר אמר, אבקת רוכל ב׳ חלקים מקרי דרדקי, ושו״ת בית הלל וספר עת לעשות באידיש ספר מוסר השכל מלא חכמה, ולפלא שעל מצבת קבורתו אמר לחרות בעמח״ס עת לעשות.

פ״א נסע הנגיד המפורסם הצדיק ר׳ משה ארי׳ פריינד זצ״ל

ראש הקהל סיגעט להרה"ק ר' יהושע מבעלז זי"ע וכאשר עבר עיר קאלמייא נכנס אל הרה"ק, והרה"ק נתן לו ספר עת לעשות שיתנהו להרה"ק מבעלז, ר' משה ארי' חשב מה יאמר לו הרה"ק כשיתן לו ספר בלשון אידיש, אבל עשה רצון צדיק ומסר לו הספר, בשבת בבוקר נכנס הרה"ק מבעלז מאוחר לביהמ"ד, ר' משה ארי' הלך לחדר הצדיק והסתכל מה עושה שם עמד והשתומם וראה איך שעוסק בספר עת לעשות, ואמר לו הרה"ק: "איך פריי מיך זייער וואס איר האט מיר געברענגט דעם ספר, ווייל דאס וואס אונז זאגן אין די אלע יארן דאס שרייבט ער דא אין ספר", וספרו לו שאביו השר שלום מבעלז זי"ע הי' מדייק שלא לקנות ספרים ממחברים חדשים, כשיצא ספר החתם סופר, אמר לו שיכול לקנות, דכל היחוס של ספרים ישנים שהמחברים למדו תורה לשמה והחתם סופר גם למד תורה לשמה, וסיים הרה"ק מבעלז שעל זה שמח שהביא לו ספר זה שגם הוא למד תורה לשמה.

ר' אלייר

הגה"ק רבי יוסף תאומים זי"ע
[ה"פרי מגדים"]

תולדותיו

נולד בשנת תפ"ז בעיר לבוב (לעמבערג) לאביו הג"ר מאיר שהי' מגיד ומוכיח בעיר לבוב בעמח"ס ברכת יוסף ועוד, ולאמו הצדקנית שהיתה בזיו"ש אשת הרה"ק הרבי ר' בער המגיד ממעזריטש זי"ע, – רוב תורתו קיבל מאביו שהי' עני מאד, וגידלו ולימדו תורה מתוך הדחק גדול,

האיש מקדש

בהגיע לפרקו נשא את בתו של הרבני הנכבד ר' אליקים מעיר קאמארנא, אחרי חתנותו ישב שם בקאמארנא אצל חותנו על תורה ועבודה, ולמד תורה מתוך הדחק, ומתוך דחקותו הוצרך להיות מלמד תינוקות, כמו שמספר בעצמו בהקדמתו לספרו פרי מגדים או"ח בזה"ל: ואני הדל והצעיר יוסף, מלמד תינוקת הייתי בלבוב,(כפי הנראה חזר ללבוב) והעמדתי מעט תלמידים תה"ל חשובים, מתלמידיו הידועים הוא הג"ר שמחה אב"ד בוברויקא אשר לימים נעשה לתלמיד של האחים הקדושים ר' אלימלך ור' זושא, וגם חתם את עצמו בהקדמה לספר פרי מגדים ליו"ד ברוב ענוותנותו "מקרי דרדקי", אולם החזיקו אותו שם כת"ח ובקי בהוראה, ופנו אליו עם שאלות שונות, (עיין במשבצות זהב הל' פסח סי' תס"ז י: מעשה הי' בק"ק קאמרנא, שעשו לחמים עגולים שקורין "קניידלעך" ממצה טחינה, ולשו עם שומן אווז ומלח ופלפלין בלי מים כלל, וטגנו בשומן וכו' ומצאו באחת מהן חטה נתרככה, ושאלו אותי מהו הדין של המאכל והכלים בפסח וכו'),

הוי גולה למקום תורה

לאחר כמה שנים קיבל עליו להיות נע ונד מארצו ומעירו לקיים הוי גולה למקום תורה ועבר לברלין, וקבע ישיבתו באכסניא של תורה, בבית הגביר האלוף ביהודה לתורה ולתעודה, מו"ה דניאל יפה ז"ל, שהי' ביתו בית ועד לחכמים ובעין יפה הספיק להם כל צרכם ושמה מצאו מנוח לכף רגלם, וישבו בבית מדרשו שהי' לה אוצר הספרים גדולה, ועסקו בתורה וחברו ספרים בכל מקצועות התורה, ובבית זה למד תורה ביחד עם הגאון ר' ישראל מזאמושץ בעמה"ס נצח ישראל, ושם חיבר והוציא לאור ספרו "פרי מגדים" על יו"ד ומזכיר שם בהקדמה את ר' דניאל ואשתו שהיתה גם היא נוהגת כבוד גדול בתלמידי חכמים, והפמ"ג מזכירו עוד כמה פעמים לשבח עיין בהקדמה לספרו "נוטריקון" וו"ל: גם בזמנינו, זה הגביר הקצין כבוד הר"ר דניאל יפה, יפ"ה אמר ויפה עשה, גם לי הכניס בבית מדרשו כמה שנים ולמדתי מה שאהבה נפשי בספרים רבים אשר יש שם, והמניח כתר תורה על ראש נדיב כזה לא משתבש,

על כס הרבנות

בשנת תקל"ו נפטר עליו אביו אז נקרא ללבוב למלאות מקומו כדרשן ומוכיח בקהלה זו, והי' שם שבע שנים עד שנת תקמ"א אשר אז עלה לכהן כרבה של פראנקפורט–דאדר, ושמה כיהן עד הסתלקות, ושם גם מנוחתו כבוד,

עצה טובה

הגאון ר' מאיר ווייל זצ"ל בנסעו לברלין לקבל את עול הרבנות דשם, בא לקבל את ברכתו של הפמ"ג, אמר לו הפמ"ג בזה"ל אף שכת"ה אינו שואל עצה ממני עכ"ז לא אכחד תחת לשוני ואומר את אשר ידעתי ויוכל להיות אשר כבודו לא ישמע לי אני אעשה את שלי ואחוה לו דעתי, כאשר יבוא לברלין ויתחיל לנהג ברבנות שמה, יעשה את עצמו כבטלן וכאלו איננו בקי בטוב העולם, ואז יוכל לישב בהתמדה על התורה והעבודה, ואם לא כן יעשה רק חכמתו בחוץ תרונה, כי שמו כבר מפורסם לחכם גדול, אז לא לבד אשר יטרודו אותו ויבטלוהו מלימוד תוה"ק, אך גם ישלילו ממנו פנאי להתפלל במנוחה, כי עיר גדולה היא, ואין חכם כבעל הנסיון, כי אני הייתי דיין בלבוב והייתי שם בדחקות גדול ואמרתי לאשתי הלא פרנסתי דחוקה וטרדותי עלו למעלה ראש, ולא אוכל להגות כחפצי, ע"כ אעזוב את משמרתי ואסע לברלין לקבוע מושבי בבית המדרש של ר' דניאל יפה והוא ישלח הספקה גם לך, והסכימה לדברי, ונסעתי לברלין ושם בביהמ"ד חברתי כמעט כל ספריי, אך בימים הראשונים לבואי כאשר הקול יצא כי גברא רבה אתא, באו לפני לדין כפעם בפעם, ומאד הוטב בעיניהם פסקיי, ונהרו אלי עוד דינים ומשפטים, וכאשר ראיתי שמטרידים אותי עד מאד ולא לזה באתי, לכאן גמרתי בלבי לעשות עצמי כבטלן וכן עשיתי, וכאשר באו לפני לדין שניתי את טעמי ושאלתי וחזר ושאלתי את הבע"ד איזה פעמים על טענותיהם, וכאשר שנו ושלשו את דבריהם נלאו והלכו להם, באמרם בלעג מה שאנשי פולין יכולים לגזם גוזמאות לקרוא לבטלן כזה חכם ונבון, וכן עשיתי הרבה פעמים, ומאז הי' לי מנוחה ולמדתי בהתמדה גדולה וחברתי שם כל ספריי, ע"כ יעשה גם כ"ת כמוני וייטיב לו בזה ובבא, עם כי בראשונה יוכל לצמוח לו מזה עגמת נפש, כי יאמרו מה לנו רב כזה, אולם אח"כ כשיראו חכמתו

והתמדתו ויראת כי שם ד׳ נקרא עליו ויראו ממנו, – יסופר שפ״א הי׳ הפרמ״ג בעיר שגר בה אז הרה״ק מרן בעל ישמח משה זי״ע בימי חורפו, והלך הישׂ״מ לקבל פניו ולדבר עמו בד״ת, ושאלו באיזה ספרים יעסוק שמרבים באדם בקיאות, והשיבו ספר הרא״ם על פרש״י היא כלל גדול בתורה ועל ידו יכולים לבא לבקיאות רב, והובא גם באגרתו הראשונה שבריש פמ״ג לאו״ח וז״ל ראה נא הרא״ם שהאיר עיני כל ישראל בחיבורו על פרש״י עה״ת.

מורשתו הרוחנית

ברכתו של הרה״ק ר׳ מנחם מנדל רובין זי״ע, אב״ד לינסק (אבי הרה״ק ר׳ נפתלי מראפשיץ זי״ע) ״שספרו לא יסור מעל שלחן של כל רב ומורה הוראה בישראל״, נתקיים במילואה, כי אכן שמו של הפמ״ג היא בין גדולי הפוסקים, ואין לך מורה הוראה בישראל שלא יהי׳ בקי בספרי מגדים, ולא יחסר בבית שום רב ומו״ץ, – חיבר טו״ב ספרים, ומהם ״פורת יוסף״ עמ״ס יבמות וכתובות, ״גנת וורדים״ – כללים וכו׳, ״תיבת גמא״ על התורה, ״נועם מגדים״ דינים ומנהגים בעניני תפילה, ״ראש יוסף״ על מסכת חולין, ״המגיד״ דרושים עה״ת ופרקי אבות והספדים, דרשות על שבת ויו״ט, ״אם לבינה״ שרשים בלשון הקודש ארמית, ועל כולם היא חיבורו הנודע, על נושאי כלי השו״ע ושעל שמה נקרא בפי כל ״פרי מגדים״, יסופר כי לפני שחיבר ספר פרי מגדים על יו״ד למד עם תלמידו הנ״ל הג״ר שמחה אב״ד בובריקא עשרים שנה בעיון עצום כל יום אחר עלות השחר מסכת חולין, ועוד יסופר כי בהיותו עוד מלמד בקאמרנא החזיקו אותו הבעלי בתים בהצטרכותו באכילה וכדו׳, פ״א השתהא לבוא לסעודת הצהרים, וכראות הבע״ב שלא בא, שלח אליו בתו הקטנה לקרותו, כשהגיעה הילדה לביהמ״ד ראתה איך שהוא הולך בבית המדרש הילך והילך אחוז בשרעפיו בהתלהבות עצומה, ולא הרגיש איך שנכנסה לביהמ״ד, ואפ׳ כשקראה בשמו לא שמע, הלכה מהר וקראה את אביה, שגם הוא נתפעל מהמחזה, בערב כאשר שב לאכסניא שאל אותו לפשר מעשהו, ענה לו הנה אנכי חיברתי חיבור על שו״ע או״ח וחזרתי על כל החיבור לראות אם לא טעיתי באיזה מקום, ואמר לו הבע״ב שבתו לא רצתה להפריע אותו מהלימוד, בירך אותה באריכות ימים, ואכן נתקיים ברכתו של אותו צדיק והאריכה ימים קרוב למאה שנים. ידוע העובדא שכשהוציא הספר פמ״ג והלך להפיצם לא נתקבל מקודם בין הלומדים, הציעו לו כמה חסידים שילך להרה״ק ר׳ מיכל המגיד מזלאטשוב זי״ע, וכן עשה, וכאשר הגיע אל המגיד כיבדו מאד, ושטח לפניו את בקשתו שהיות שהוא יגע הרבה שנים עד שחיבר את ספרו וכעת אין היא מתקבל בין הלומדים, ועיין המגיד בהספר ואמר לו ״שהכריזו ברקיע שיזכה לקבוע הלכה כמותו על שלומד בטהרה לשם אל עולם, ומאז התחילו לקנותו, ובפי תלמידי הרה״ק בעל התניא הי׳ מרגלי׳ דבריו של רבם ״קא מכרזי ברקיע הלכה כפרי מגדים״, עיין בשו״ת דברי חיים מהגה״ק מצאנז זי״ע סימן כ״ב וז״ל …הן אמת שדברי הפרי מגדים בכל מקום קילורין לעינים, ודבריו מתלהבים בקדושה נפלאה וחריצות בפלפול וסברא ובקיאות, ומי בדור הזה לספר שבחו עכ״ל.

ויבא יוסף

סיפר הגאון בעל אבני נזר זצ״ל שפ״א נכנס אצל חותנו הרה״ק השרף מקאצק זי״ע, להציע לפניו איזה ישוב על איזה קשיא והי׳ שם גם איזה ישוב על הפמ״ג, ומצא שם שיושב שם זקן אחד בעל צורה ולא הכירו אותו כי אץ פעם לא הי׳ בקאצק, והזקן הקשיב לדברי פלפלו שהציע לפני חותנו, וכאשר יצא הי׳ עדיין הזקן ישב שם, וכאשר נכנס עוד פעם גלה לו חותנו שהזקן הי׳ הפמ״ג ויען כי טרח עצמו לישב דבריו זכה לראותו בהקיץ ממש, – הרה״ק המגיד מטשערנאביל זי״ע בא פ״א לאיזה עיר והיו שם אנשים שרצו לבחנו ולראות אם החסידים לומדים והציעו לפניו איזה קשיא בדברי הפמ״ג, אמר להם שישאירו הפמ״ג אצלו ויעיין בזה, בבוקר אמר להם פשט ונתיישב דברי הפמ״ג, וראו שזה ממש כנתינתן מסיני, אח״כ מצאו עוד קשיא באו אליו עוד פעם שיתרץ להם את זה אבל הוא כבר לא רצה, והפצירו אותו מאד, אמר להם, שיש ספרים שהדפיסו שהמחבר רק ציין לעצמו ואח״כ הדפיסו מזה ספר, וקשה לתפוס תמיד מה הי׳ כוונתו, אך כיון שבאתם אלי רק להלעיג, לא רציתי שתחשבו שהחסידים לא לומדים, הייתי מוכרח להוריד עצמי להיכלו של הפמ״ג ושם הוא בעצמו אמר לי הפשט, אבל לא כל יום מתחשק לי לעשות דברים כאלו,

אשכבתי׳ דרבי

נפטר ביום ד׳ י׳ אייר תקנ״ב, אכן רוב סופרי הדורות כתבו שד׳ אייר נפטר ומקורם היא מספר ״מצבת קברות הרבנים ואנשי שם״ שמביא נוסח מצבתו ״פ״ט הרב הגאון הגדול מוהר״ר יוסף אב״ד דקהלתינו בן הגאון מו׳ מאיר ז״ל בעל המחבר פורת יוסף, גינת וורדים, פרי מגדים על יורה דעה, תבת גמא, שושנת העמקים, ופרי מגדים על אורח חיים–כולל שני חיבורים אשל אברהם ומשבצות זהב, מלבד ספרים הרבה בכתב, נפטר ונקבר יום ד׳ אייר תקנ״ב״, אולם בספר ״המגיד״ להפמ״ג (ה׳ לונדון) מביא מהר״ר י. י. ו. שמברר שזה לא נכון, כי אם מעיינים בנוסחאות המצבות המובאים בספר ״מצבת קברות הרבנים״ לפראנקפורט, יש שינוי קל בין הנוסח המצבה של הפמ״ג ובין שאר נוסחאות, כי בכל המצבות נזכר מועד הפטירה ביום השבוע וביום החודש, לדוגמא בנוסח מצבת בעל ״קרבן ראשית״ כתוב ״פ״ט וכו׳ הרב הגאון הגדול מוהר״ר יהודה ליב מרגליות וכו׳ נפטר ביום ו׳ עש״ק כ״ב סיון תקע״א, וכן כולם, ומדוע במצבת הפמ״ג לא הוזכר רק יום החודש ולא יום השבוע, וכותב הנ״ל שאלקים אנה לידו פנקס קהלת פרנקפורט בכת״י, ובעמוד קס״ב כתוב: ״היום יום ה׳ י״א אייר תקנ״ב התאספו האלופים פו״מ קהלתינו וכו׳ החתומים למטה וכו׳, באשר שביום אתמול בעו״ה נפטר והלך לעולמו הרב הגאון אב״ד קהלתינו ז״ל ושבק חיים לנו ולכ״י וכו׳ ידאגו שם ראשי הקהלה לציין להורות״, ועל פי זה נתברר לנו שיום ד׳ הנזכר במצבה הכוונה ליום השבוע דווקא וחסר תיבת יו״ד או אפשר לומר שהי׳ יו״ד רק המדפיס חשב שהוא קו כזה ׳ וקאי על הד׳ שמקודם.

י' אייר

הגה"ק רבי יצחק אלפסי זי"ע
[הרי"ף]

ואלה תולדות יצחק

רבינו הרי"ף פוסק הראשון של תקופת ה"ראשונים" נולד בסוף תקופת הגאונים בשנת ד' אלפים תשע"ג לפ"ג בעיר "קלעה חמא(ן)[ד]" (היום נשארו ממנה רק שרידי חרבות) אשר במדינת אלדזשיר, ולכן הוא נקרא לפעמים הקלעי, הי' תלמידו של רבנו חננאל ורבנו נסים גאון, אחר כך התיישב במארוקו בעיר "פאס", ומכאן כנויו "אלפסי, או ריי"ף ר"ת ר' יצחק פאסי, והרביץ שם תורה לעדרים, בפאס ישב הריי"ף עד ד"א תתמ"ח וכבר הגיע לשנות החמש ושבעים, ואולם קמו עליו מלשינים שהלשינו עליו למלכות (סדר הדורות, ולא כתוב שם איזה מלשינות) והוכרח לברוח לספרד, מקודם ישב בקורדובה חדשים מועטים, ומשם עבר לעיר אליסאנה ששימש כבר מאתים שנה למרכז רוחני ליהודי ספרד.

נשיאותו

באותו זמן כיהן שם באליסנא כראש הישיבה ונשיא העיר רבי יצחק בר יהודה ן' גיאת, כעבור זמן מועט בשנת תתמ"ט נפטר ר"י ן' גיאת אז מילא הריי"ף את מקומו, גם שם בספרד העמיד תלמידים הרבה בין גדולי תלמידיו רבי ברוך אלבעלי, רבי יהודה הלוי, רבנו יוסף ן' מיגאש הנקרא הר"י מיגאש, הר"י מיגאש בא אליו ללמוד תורה כשהי' נער בן י"ב שנים וארבע עשרה שנים למד אצלו ורבו הריי"ף חיבבו מאד, וכתב עליו "אפילו בדורו של משה לא אישתכח כמותיה בחכמה ובבינה", ושמעו של הריי"ף הי' הולך וגדול והי' נחשב לגדול חכמי התלמוד בספרד, ורש"י הי' אז גדול חכמי התלמוד בצרפת (פי' רש"י שסביב הריי"ף הוא לא מרש"י עצמו אם כי רבו ככלו ליקוט הוא מדברי רש"י על ש"ס, עיין ביד מלאכי, ובשם הגדולים [חלק גדולים – מערכת ש אות להן]). כיון שנחשב לגדול הדור הרבו לפנות אליו בשאלות מכל קהלות ספרד ואפריקא, והגיעו אלינו ממנו תשובות רבות למאות, חלק ניכר מהן נכתב בשבתו בפאס, רובן ככולן נכתבו ערבית, ורובן ככולן תורגמו ללה"ק ויצאו לאור עולם, עיין בשם הגדולים (שם) שכותב והרב העטור ובעל התרומות ושאר פוסקים מייתו תשובות הריי"ף, ואני הצעיר ראה ראיתי קובץ תשו' הריי"ף, כתב יד... ועתה עלו על מזבח הדפוס, עכ"ל.

מורשתו הרוחנית

אולם שמו הגדול נודע ע"י חיבורו הגדול הריי"ף, המכונה "תלמוד קטן", המבאר כל ההלכות שהוזכר בש"ס, רק מה שנוגע בזמן הזה, דהיינו הספר מקיף את שלשת סדרי התלמוד הנוהגים למעשה גם בזמן הזה: מועד נשים ונזיקין, אבל גם בסדרים אלה השמיט פרקים שלמים שערכם לא שייך בזמן הזה, כגון ממסכת פסחים השמיט את הפרקים ה–ט שבהם ידובר על הקרבת הפסח וכל הדינים הקשורים בו, וכדו', ומצד אחר הוציא את ההלכות הנוהגות בזמן הזה מדברי קדשים וטהרות וסדרם בשם מיוחד "הלכות קטנות", הלכות ס"ת, מזוזה, תפילין, שעיקרן במסכת מנחות, לרוב מביא לשון הגמ' ומשמיט המשא מתן של הסוגי', וכן משמיט דעת האמורא שלא נפסק כמותו.

פוסק הדורות

כל גדולי עולם קיבלו את דבריו ללא סייג, ידוע הדבר, כי הרמב"ם רגיל היה ללמד לתלמידיו את הספר ההלכות של הריי"ף, וכן כותב עליו הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות וז"ל: וההלכות אשר עשה רבנו הגדול רבי יצחק ז"ל הספיקו בעד כל ההלכות והחיבורים ההם... מפני שהם כוללים את כל הפסקים והדינים שצריך אליהם בזמננו זה... ואין תפיסה עליו בהם אלא בהלכות מועטות, לא יגיעו עד עשר בשום פנים, עכ"ל, וכמוש"כ הראב"ד (בספרו תמים דעים סימן ק"ז) וז"ל: "יש לי לעצום עיני ולסגור דלתי פי וללכת אחריו ימין ושמאל..", וכן חושב אותו מרן הבית יוסף כראשון בין שלשת עמודי הוראה ה"ה הריי"ף הרמב"ם והרא"ש שבית ישראל נשאן עליהם ושעל פיהם הוא מכריע ההלכה בשולחן ערוך, המאירי מכנהו "גדול הפוסקים", גם רבנו מנחם בן זרח (בהקדמתו לספרו צדה לדרך) כתב עליו "כי יאלה אדם לחבר ספר כמוהו זולת זה שהשכינה שורה עליו...", והרמב"ן כתב עליו "כל הפורש ממנו פורש מן החיים", וז"ל השם הגדולים (בערכו): ור"י בעל התוס' היה אומר כי ודאי רוח הקודש שרתה על הריי"ף כשחיבר ההלכות, ואני ראיתי קונטרס מרבינו יעקב ממרוי"ש (מבעלי התוס', הכ') שהיה שואל שאלות מן השמים דינים שהיה מסתפק בהם ומשיבים לו, ופעם אחת שאל בפרט דין אחד אם הלכה כהריי"ף דחשיב טובא וקראו עליו ויזרע יצחק ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד ע"כ, עכ"ל החיד"א, ועיין שם שמביא שהרבה גאוני הדורות עשו פי' להלכות הריי"ף כמו הרא"ה, הריטב"א, רבינו תם, הר"ן, נמוקי יוסף, רשב"ם, בעל העטור, ועוד, זצ"ל, בסוף מסכת נדה נדפס "סימני כל הדינים הנמצאים ברב אלפסי" שחיברו רבי יהושע בועז זצ"ל בעל 'השלטי גבורים' על הריי"ף, ספר זה הוא רב תועלת, שבו מחלק כל הלכות הריי"ף כסדר הלכות הרמב"ם ומציין מקומו בריי"ף, ועיין בשם הגדולים (ערך מ אות נט) שהרמ"ע מפאנו זי"ע הוציא ספר בשם "אלפסי זוטא" קצור רב אלפס שאין בו שום שקלא וטריא (גם זו הקשורה עם ההלכה) רק אותה המימרא שהיא ההלכה, והוא ספר נחמד בלשון וסדר צח וברור כלשון הריי"ף, וכמה דינים הוסיף מדעתו הרחבה בדברים מועטים מובלעים בתוך דיני הש"ס, וכמה הלכות מקדשים שבתוך הש"ס מסדר מועד בגמ' דהריי"ף השמיטן, הרב ז"ל כתבינהו להלכותיהון בלשון ברור כנעם שיח הריי"ף, עכ"ל החיד"א.

ויטמנהו

דבר נפלא אביא כאן, איך שבין השיטין בריי"ף טמונים הלכות, וכמו שראיתי לרבי צבי מילבזאהן אב"ד פלונסק שהעיר

בזה, הנה ברי"ף סו"פ המגרש הביא נוסח גט כריתות ונחתמו שם שני עדים "ראובן בן יעקב" "איעזר בן גלעד", ולמה נקט ב' שמות אלו בדוקא, אלא יש לבאר מכיון שבגט מחמרינן שהעדים לא יהיו קרובים זה לזה גם בקורבה של רביעי ברביעי, (כמבואר בסדר הגט אבהע"ז סי' קנ"ד בשם המהרי"ל), לכן נקט ב' שמות אלו דוקא, שלא היה ביניהם קורבה של רביעי ברביע, שהרי איעזר בן גלעד בן מכיר בן מנשה בן יוסף בן יעקב, כבר היה קרוב לראובן בן יעקב יותר מרביעי ברביעי (גדולי הדורות).

מדותיו

עיין בשיטה מקובצת (ב"ק דף צב:) וז"ל: וכתב תלמיד אחד מתלמידי ה"ר יוסף הלוי ז"ל אבן מיגש, וז"ל מועתק מלשון ערב"י, אמרו בסוף החובל, בירא דשתית מיניה לא תרמי ביה קלא, פירוש הבור ששתית ממנו לא תשליך בו אבן או דבר אחר, כלומר לא תזלזל בו ולא תגמול אותו רע, אחר שנתהנית ממנו, וזה על דרך משל לשאר הדברים, שמי שבא לאדם ממנו איזו תועלת או נהנה ממנו, אין ראוי לו לעשות שום מעשה שיבא לו נזק ממנו, וכבר הביאו שם בגמ' על ענין משלים ופסוקים מענין מכות מצרים וגלו הסבה שנעשו קצתם על ידי אהרן ע"ה, וספר רבינו ז"ל על רבו הריא"ף ז"ל שאירע לו ענין זה עם איש אחד, ולא רצה לדון אותו כלל, כדי שלא ידון אותו במה שיבא לו היזק ממנו, ונמנע זה מניעה גמורה, וזה שהוא ז"ל (הרי"ף) חלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו ביתו, ונתהנה מהמרחץ הנזכר, אחר כך זימן אותו שישב אצלו עד שיבריא, וכבד אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא, ובהמשך הזמן על האיש ההוא מטה ידו וירד מנכסיו... ונתחייב לתת ממון לבעלי חובות, וירד עד שהוצרך למכור המרחץ הנזכר, ולשום אותו לבעלי חובותיו, ואמר רבינו יצחק ז"ל לא אדון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתייחד בו לפי שנתהניתי ממנו, – ומסיים שם התלמיד – ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה, כל שכן וקל וחומר בני אדם המרגישים בהיזק ובתועלת, שיהיה זה שנוי לעשותו, והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ, ע"כ ע"ש.

ובא השמש

לפני פטירתו הועיד הרי"ף את תלמידו הגדול הר"י מיגאש למלא את מקומו, אף שבנו ר' יעקב הי' תלמיד חכם גדול, והשיב נשמתו הטהורה זקן ובא בימים ביום י' אייר ד' אלפים תתס"ג בהיותו בן צדי"ק שנים לחייו, וזה אשר חרתו על מצבת קבורתו אשר בעיר אליסנא (הובא בש"ס מסכת ברכות לפני התחלת הרי"ף בשם ספר 'דרך תמים') רבי משה אבן עזרא חצב על מצבת קברו את החרוזים אלו: כתבו בעט ברזל עלי שמיר – שבר אשר היה לזכרון, יכלו ימות עולם ויתחדש – אבלו לכל יבוא לדור אחרון, אמרו בקבר זה מקור חכמה – נקבר ועולם בא בעורון, יום נצלה נזמה וחליתה – תורה והורידה עדי גרון, באו בני ציון ובמרירות – עליו תיללו בשברון, כי חק ספוד ובכות עלי מקום – בו נקברו לחות וארון. ואחר החרוזים אלו כתוב זה הלשון: "נקבר בקבר זה ראש הראשים, ואלוף הקדושים, ומחכים הישישים, וחכם חרשים, וקדשי הקדשים, הנזר והמצנפת, האות והמופת, יחיד העולם ומלואו, ממזרח שמש ועד מבואו, שר התורה מקור הבינות, ושמעו הולך בכל המדינות. הרב הגדול, מחסה עוז ומגדול, אלופינו, ורוח אפינו, כוכב נשפינו, ואור עפעפינו, הצדיק העניו, אשר כמוהו לא היה לפניו, מר רב יצחק אלפסי זצ"ל נוחו עדן. נכסף אל קדושו, ושבה אל אלקים נפשו, ביום ג' בשבת עשרה ימים לחודש אייר שנת ד"א תתס"ג ליצירה. – יום עברה היום ההוא, יום צרה, יום חושך ואפילה, יום ענן וערפל, יום קדרו שחקים ואורותם, ושק הושם כסותם, הכוכבים אפלו, והגבעות התקלקלו, וכל ישראל נבהלו. עלה לישיבה עליונה, למנוחה שאננה, זקן ושבע ימים, לובש מלבוש מעללים, ושם גדול כשם הגדולים, לתת לו מהלכים, בין השרפים והמלאכים, במרומי שמים יהל אורו. בסתר עליון היה מגורו, ובצל שדי יושר נכחו, וזיו השכינה ילך נכוחו, תורתו תהי מבטחו, ובהקיצתו היא תשיחו, יעמוד לגורלו, ובבנין בית זבולו, יעלה דרך גבולו, כי"ר ונאמר אמן". והרב רבי יהודה הלוי ז"ל (תלמידו) ראש המשוררים חקק על קברו שלש שורות אלו: הרים ביום סיני לך רעשו – כי מלאכי האל בך פגשו, ויכתבו תורה בלחות לבך – וצבי כתריה לך חבשו, לא עצרו כח נבונים לעמוד – לולא תבונות ממך דרשו. – עיין בליקוטי שו"ת חת"ס על חו"מ סימן ה' שלמד הלכות מנוסח מצבת קודש איש האלקים הרי"ף זצ"ל.

ז"ל שם הגדולים (בערכו של הרי"ף) ובזמן פטירת הרי"ף יש קצת חילוף ובס' קורא הדורות מביא הדברים ולא יעיר כי הם דברי מתחלפים ע"ש דף ז' ע"א ועי' בתשב"ץ ח"א סי' ע"ב, עכ"ל, הנה עיין שם בברכות לפני הרי"ף שמביא וז"ל: בענין פטירת הרי"ף ז"ל נפלה מבוכה גדולה בין החכמים חוקרי קדמוניות, כי הנה לנוסח הס' דרך תמים הכתוב כאן נפטר ביום ג' בשבת בעשרה ימים לחדש אייר ד' אלפים תתס"ג, ובאלפס דפוס ראשון (קושטנטינא) בסופו כתבו וז"ל נגנז ארון הקדש הרב הגדול ראש גלת אריאל רבינו יצחק אלפסי ז"ל שנפטר ביום שבת אחד עשר יום לחודש אייר בעיר אלוסינא שנת ד"א תתס"ג ליצירה, אבל זה וזה לא יתכן כי ראש חדש אייר לא יחול לעולם באחד מימי אד"ו ולנוסח 'דרך תמים' היה צריך שיחול אז ר"ח אייר ביום ראשון, ולנוסח הרי"ף ד"ק היה צריך שיחול ביום רביעי וזה אי אפשר, ובאמתה הי' קביעת שנת תתס"ג בש"ה ור"ח אייר חל אז בשבת, והנה בספר קבלת הראב"ד והיוחסין כתבו שמת בניסן ולא באייר, וכן מובא בס' סדר הדורות (במקום אחד, הכ'), והיותר נכונה נראה נוסחת התשב"ץ ח"א סימן ע"ב שכתב וז"ל: ונפטר הרי"ף ביום ג' בשבת בעשרה ימים לירח סיון שנת ד"א תתס"ג, והוא היה בן תשעים שנה עכ"ל, ונוסחא זו מסכמת עם הקביעות הנ"ל, וע"כ נראה כי האמת אתה, אולם הרב המאירי בפתיחה למס' אבות

י' אייר

הגה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע

צור קודש מחצבתו

הרה"ק רבי דוד מטאלנא נולד בשנת תקס"ח והוא בן השישי מהמגיד מטשערנאביל (שכידוע שהי' לו שמונה בנים קדושים

וטהורים מצוקי ארץ) הרה"ק רבי ברוך ממעזבוזש זי"ע הי' אצל המגיד מטשערנאביל בעת לידתו של הרה"ק רבי דוד ורצה לראות את התינוק, והמגיד לקח אותו לחדר התינוק שיוכל לראותו, וכשנכנסו שמעו את התינוק פועה אמר הרבי ר' ברוך "ער קוויטשעט ווי א חכם" ויצא מחדרו.

במעלליו ניכר הנער

כבר בילדותו נראה בו סימני גדלות והי' לו השגה בענינים גבוהים, וסיפר אחיו המגיד הק' מטריסק זי"ע כי בהיותם ילדים קטנים היו ישנים במטה אחת בחדר של "תיקון חצות" של אביהם הק', וצוה עליהם אביהם שיכסו את ראשם בשמיכה כי לא רצה שיראו את מעשיו, ופעם נפל הכיסוי מעל פניהם והמה ראו את אביהם מתקן נשמות.

הרה"ק ר' דוד הי' ידוע בגודל אהבתו את בני ישראל והי' מקרבם לאביהם שבשמים, דרכו הק' הי' מושרש בו כבר בילדותו, כמסופר כי פעם לקחו אביו הק' על אחד מנסיעותיו הק' (כי הי' מרבה בנסיעות כידוע), ופעם בחורף נפל העגלה בבוץ ולא יכלו להמשיך בנסיעתם, ישבו המגיד הק' ובנו בעגלה ופתאום אמר הרב המגיד איני יכול לעזור לך הא לך את הרובל ואל תבוא אלי בתביעות, ופשר הדברים הסביר האב לבנו כי יהודי אחד בעל עבירה בא פעם אליו לבקש ממנו דרך תשובה ונתן לו לפדיון רובל א', וכשבא לעולם האמת שלחוהו לעולם התחתון לכפר על חטאיו, ועתה בא אליו שיסייע לו והזכיר כי נתן לו רובל ע"כ החזיר לו הרובל ואמר מה שאמר, ענה הבן היניק לאביו דהוא הי' נוהג אחרת דהי' נכנס לבוץ כדי לעזור ליהודי, חייך הרב המגיד ואמר לו דרואה דדרכו (של רבי דוד) שונה מדרכו אבל אם יש את נפשו לעזור ליהודים שיקבל זאת על עצמו, ואמר הבן שכן הוא מקבל על עצמו לעזור ליהודים, ומיד יצא העגלה מהבוץ והמשיכו בדרכם.

בשנת תקפ"א כשהי' בן י"ג התחתן עם ב"ג הצדקנית בת הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשארני - אוסטראה בן הרה"ק ר' זושא ובן הרה"ק רבי וועליל מטשארני - אוסטראה, (הרה"ק ר' ישראל אברהם נפטר בגיל צעיר ולא הי' בהחתונה של בתו).

דוד מלך ישראל

אחר פטירת אביו הק' שהה עוד בטשערנאביל תחת מרותו של אחיו הרה"ק רבי אהרן זי"ע, לאחר מכן נקרא לעיר וואסילקוב ע"י תושבי העיר ושם החל להתנהג באדמורי"ת, ולאחר הרבה שנים עבר משם לעיר טאלנא. שהתגורר שם עד פטירתו (מלבד שנה וחצי ששהה בגאליציא), העיר טאלנא (שהיתה מכונה בפי החסידים תל – נאה) השוכנת בעמק והרים סביב לה בה הקים הרה"ק את חצירו המפוארת, שהי' בו ביהמ"ד גדול ומפואר וכל החצר הי' נראה כעיירה קטנה, והי' לו עשרות גבאים וממונים על כל דבר, (הי' איש אחד ממונה ליתן הפלפלין על הדגים של הרה"ק שאכל בסעודה של שב"ק), ורבים נהרו אליו להתברך ממנו או לקבל עצה ותושי', המשכילים מצאו עילה לצער את החסידים ואת רבם והרבו עליו הלשנות לפני השלטון, והשלטון שלחו לטאלנא אנשים חרש שהיו יהודים - מוסרים כדי לשמוע אצל הרב דברים שיוכלו להעיד נגדו והם באו אליו ובקשו ממנו שיתן להם עצה שיוכלו להתחמק מלשרת בצבא (ידוע שהי' נותן עצות שונות כדי להנצל מצבא יש שאמר לעשות עצמו כמשוגע או לבעל מום וכו'), והם נכנסו אליו והרה"ק לא הכיר עלילותיהם, והי' אז לפניו מדרש רבה והתיישב לעיין במדרש ולפי זה יתן להם תשובה, ונפתח המדרש בדיוק בענין של דינא דמלכותא דינא ועל פי זה ענה להם שאין להם להתחמק מצבא, ואז הודו לו כי הם באו למצוא עלילה כמורד בהשלטון, ועתה נתגלה להם כי הדברים בהיפוך כי הוא מצוה לקיים דינא דמלכותא, והי' לנס, והרה"ק צוה לבניו אחריו שירבו ללמוד מדרש כי ע"ז ניצל מהלשנה חמורה.

נעים זמירות

דרכו של הרה"ק רבי דוד הי' להרבות בשירה וזמרה בתפילותיו הקדושות ובעת עריכת שלחנותיו הטהורים, ובכלל הי' שרוי במחיצתו שמחה ועליצה רבה, הי' לו חזנים ומנגנים שהיו מלחינים לפניו ניגונים עבור השלחנות בשבתות וימים טובים, והיו החסידים מנגנים ורוקדים אצל שלחנותיו הק' שעות ארוכות בשמחה רבה, הי' לו מנגן אחד חסיד ויר"ש שהי' נקרא בשם יוס"ל טאלנער והי' מלחין ניגונים ערבים ועליזים עושים רושם בלב החסידים ואמרו החסידים כי ניגוניו היפים עשה במחיצת רבו הק', והיתה על ידי השפעתו, ולאחר פטירת רבו עבר לראחמסטריבקה, ואמרו כי מאז סר מניגוניו היופי והחן.

כה רבה הי' אצלו הענין של שירה וזמרה כי חסידיו קנו בשבילו שעונים שהיו משמיעים ניגונים ערבים בכל שעה, והיו השעונים מסודרים שלא יפריעו אחד להשני שלא יתערבו הקולות, והי' מקשיב לקול הנגינה היוצא מהשעונים.

פיו יהגה חכמה

דרכו בקודש הי' להרבות בדברי חכמה ודברי צחות, אבל מאוד עמקו מחשבותיו כמו שאמר פעם: איך האב קיינמאל ניט געזאגט קיין וועדטל, קיינמאל ניט געטרונקען בראנפן און קיין מאל ניט געשמעקט טאבאק, והי' פעם במסיבה אחת ואמר דבר צחות ענה אחד שלא הי' מחסידיו דהרבי אמר וועדטל, שמע הרה"ק את הדברים פתח ואמר: כתיב ויברך דוד את ד' כלומר שדוד המלך בירך ושיבח את הש"ת - ברם – לעיני כל הקהל - נראו הדברים - ויאמר דוד – כאילו אמר אמירה בעלמא ודיבר צחות.

הרה"ק נסע פעם להעיר באלטא לקדש שם בית החיים, ובהיותו שם על הבית עולם, נכשל לפתע משמשו ונפל מלא קומתו ארצה, ונענה הרה"ק דמקום טוב בחר לו, ולפלא כי לימים נסע הגבאי לבאלטא ונפטר שם וקברוהו בדיוק באותו מקום.

פעם סיפרו לפניו כי אחד מחסידיו הרים יד על חסיד מחצר אחר וקרא אותו הרה"ק והוכיחו על מעשיהו שהוא כמעשי עשיו, ענה לו החסיד דאמר אותו ריקא דרבו הוא חד בדרא והרי הוא בזיון לכבודו, ענה לו הרה"ק דגם אם אני רק תרי בדרא כדאי לך לנסוע אלי ולמנות מחסידי.

פעם נכנס אליו חסיד חשוב לקבל ממנו ברכת פרידה במוצש"ק לאחר ששבת שבתו במחיצת הצדיק והתבסם מזיו

קדושתו, פנה אליו הרה"ק ושאלו מיט וואס פארסטו אהיים, ענה לו החסיד דהזמין מקום בעגלת הנוסעים, אמר לו הרה"ק מיט דעם זעלבן גוי וואס דו ביזט געקומען פארסט צוריק, והבין החסיד כי כוונת רבו ה' שיתבונן במה נתעלה בהסתופפו בצילו, ואם יש לו יותר מטען רוחני ממה שהי' לו לפני נסיעתו אליו.

פעם בא אצלו חסיד אחד ושאלו כדת מה לעשות שפריץ אחד ה' חייב לו כסף וכששילם לו חובו נתן לו יותר כסף, והוא מפחד שיוודע הדבר להפריץ ושאלתו בפיו אם יחזיר הכסף להפריץ ענה הרה"ק דהפריץ אינו מתפלל שמו"ע ואין לו זמן לחשוב שיוודע לו שנתן לו יותר כסף ממה שמגיע לו, אך למעשה ציוה עליו להחזיר הכסף.

פועל ישועות

גדול ה' כחו לפעול ישועות ולרפאות חולים וגם לרבות חולי רוח משוגעים שהביאו אליו והיו חוזרים לביתם שפויים בדעתם כאחד אדם, ומסופר כי אמר הרה"ק למשוגע אחד דשניהם ביחד יכולים להביא לכך שכל העולם ירוצו אחרינו, ולתמיהתו הסביר לו כי דרך העולם כי אנשים שפויים רצים אחרי המשוגעים לראות את מעשיהם הזרים, וא"כ אם נלך יחדיו אזי אחריך ירוצו כל השפויים ואחרי הלא רצים כל המשוגעים ונמצא שכל העולם רץ אחרינו.

פעם בא איש עם בנו ובכה על שגעון שנכנס בבנו כי הוא עשוי מזכוכית ויש לו לפחד לשבת על כסא וכדו' או שיתקרבו אליו פן ישבר, ואמר לו הרה"ק שישובו אליו לשעה קלה, בינתיים אמר בחכמתו לשנים ממשמשיו שאחד יקח כלי זכוכית בידו ויסתתר בפינת החדר, ומהשני ביקש כי כאשר יחזור הבחור המשוגע יתפוס בו בחזקה ויושיבו על כסא, וברגע שיתיישב הבחור המשמש האחר ישבור את כלי הזכוכית, וכאשר באו האב והבן בחזרה עשו כן המשמשים כאשר ציוה עליהם רבם, והבחור נבהל מאוד כי חשב שאכן הוא נשבר, והרגיעו הרה"ק דהזכוכית נשבר ואין לו לחשוש מכלום, והבחור חזר לביתו כאחד האדם.

פעם הגיע לטאלנא חסיד אחד בבכי' כי בנו קיבל כרטיס אדום בפריזיבי' שהי' צו גיוס לצבא שלא הי' כמעט שום אפשרות שיוכל להתחמק, ואמר לו הרה"ק מאכט מען איהם וויי והלה לא הבין כוונת רבו והלך לבנו יחידו הרה"ק ר' מרדכי, ושאלו שיסביר לו דברי אביו, וענה לו שכוונת אביו הי' שיצבע הכרטיס בצבע לבן וכן עשה, ולתמיהת כל בני המשפחה נשכח כל הענין ולא נקרא עוד לשרת בצבא.

צופה ומביט

בסוף ימיו בתחלת שנת תרל"ז נפטר בנו יחידו (אחרי שכמה ילדים נפטרו תיכף אחר לידתם) הרה"ק ר' מרדכי ואז החליט לעזוב את מדינת רוסיא ולנסוע לגאליציע, הגה"ק גאב"ד ירושלים הרמ"א פריינד זי"ע סיפר כי אז נסע הרה"ק רבי דוד על פני כל רומני' ובכל מקום הגיעו נתאספו אלפים לחזות בפני הק' ולקבל ברכתו, וגם הרה"ק מנאסויד זי"ע שהי' אז אברך יצא לקראתו בין ההמונים, וכשהרה"ק רבי דוד הגיע וכולם הצטופפו להושיט לו ידם, אולם הרה"ק נעץ עיניו למרחוק ולתמיהת כל צוה לקרב אליו האברך הצעיר ה"ה הרה"ק מנאסויד וכאשר הגיע אליו הושיט לו ידיו וברכו בקול רם, פון היינט און וועסטו זיין א פועל ישועות, ומיד המשיך בנסיעתו, וברכתו נתקיימה במילואה.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בגאליציא התעכב בעיר לעמבערג למשך שבעה שבועות וזמן רב הי' בעיר בראד וגם הלך אז לבקר את הרה"ק מסאדיגורא, בשנת תר"מ בערך חזר לעיר טאלנא ואז הי' הרבה שינוים בסדר הנתהגתו, ביום הקדוש תרמ"ב הי' דבר פלא כי הרה"ק מעולם לא עלה לתורה בקריאת פרשת אחרי מות, באמרו כי באים אליו אנשים עם כל מיני פחדים ולו יש פחד מאחרי מות, וביוה"ק הנ"ל לפתע כשקראו חסיד אחד לעלות לתורה עלה הרה"ק ובירך ברכת התורה, ונבהלו כל החסידים מהדבר, ולאחר חצי שנה הבינו כולם פשר הדבר כאשר נפטר בשבוע של פרשת אחרי מות ויהי' לפלא.

בשבת האחרונה לחייו קרא לכל חסידיו מכל המדינה שיבואו להסתופף בצילו, וביום י' אייר שנת תרמ"ב בספירת נצח שבנצח נצח"ו אראלים את המצוקים ועלתה נשמתו השמימה, וקהל צאן מרעיתו ביכו אותו מרה (החסיד הנ"ל יוסל טאלנער קפץ לתוך הקבר וצעק בבכי רב כי גם הוא רוצה לירד לתוך הבור ביחד עם רבו הק').

י"א אייר

הגה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע [זרע קודש]

מתולדותיו

נולד לאביו ר' מנחם מענדל אב"ד לינסק ולאמו בת הגה"ק ר' איציקל האמבורגער זצ"ל בחג השבועות שנת תק"כ יום פטירת מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, תלמידו הרה"ק מצאנז זי"ע אמר פ"א רמז על רבו ובא השמש של הבעשטה"ק וזרח השמש של רבו הרה"ק מראפשין, צדיקי דורו אמרו עליו כי נשמתו היא מן מצות סוכה, ואכן כן הי' דרכו שהי' עוסק כל השנה במצות סוכה, יום אחד הי' נועץ יתר בסוכה, יום אחד הי' לומד מסכת סוכה, ולפעמים סיבב דיבורו עד שבא לדבר מסוכה.

ויחכם מכל האדם

במעלליו יתנכר נער, וכבר משחר נעוריו הי' מפורסם לחכם מחוכם ופיקח גדול, כמו שאמר לימים הרה"ק מריזין זי"ע שמי שרוצה להכיר את חכם הדור ילך ויסתכל בפני הרב מראפשיץ, וז"ל של רביה"ק זי"ע בספה"ק ויואל משה מאמר א סימן קע"ח: ומרן הקדוש "אבי החכמים" זלה"ה מראפשיץ בספה"ק זרע קודש וכו' עיי"ש, וגם על מצבתו נחרת "יחיד בדורו בחכמת אלקות", מסופר כשהי' ילד קטן התארח פ"א אצל אביו רב אחד, והשתעשע עם הילד, אמר לו הרב אתן לך זהוב אחד ואמור נא איפוא נמצא אלקים, ענה לו הילד בחכמה אתן לכם שני זהובים

ואמרו לי היכן לא נמצא הבורא..., כשמלאו לו שבע שנים, לא נמצא בעיירה לינסק שום מלמד שהי' בידו ללמוד עם הילד החריף, באותם הימים נקלע ללינסק עובר אורח צעיר שנפגש עם אביו ר' מנחם מענדל, ור"מ התפעל מאד מן החריפות והבקיאות שגילה האורח, ועיכבו שם בביתו כמלמד לבנו ר"נ, ואותו אורח לא הי' אלא חסיד אחד מן הרה"ק הרבי אלימלך זי"ע שע"פ הורתו ציוה אותו לחפש מלומדות, הודות לצעיר זה, והכן התמסר המלמד עם תלמידו זה, והחל לחדוד לפני ולפנים של היכל החסידות, כשנעשה בר-מצוה לקחו אביו אל הרה"ק הרבי אלימלך מליזענסק זי"ע להניח לו תפילין, ואמר אח"כ הרה"ק מראפשיץ "שקישרו אז בכל העולמות".

רבותיו

תורת הנגלה למד אצל דודו הגאון הגדול ר' משולם איגרא מטיסמניץ זצ"ל (שהי' חתן זקינו הגה"ק ר' איציקל האמבורגער זצ"ל), חמש שנים למד שם ביחד עם הגאונים האדירים בעל החוו"ד והגאון בעל הנתיבות, ועוד, זצ"ל, וסיים שם הש"ס ג' פעמים, ומילא כריסו בש"ס ופוסקים ונעשה לגאון גדול, ובכל פעם שפגשו הגאון בעל הישועות יעקב זצ"ל שאלו מאין בא לגאון כמותו לידבק בחסידים, תרות הנסתר למד אצל הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע עיין בספר "חמדה גנוזה" שמביא שהרה"ק מצאנז סיפר "כשהייתי אברך באו לידי ספרי קבלה, ודמיתי אז שאוכל ללמוד בהם וגם נפשי חשקה ללמוד, ונסעתי לראפשיץ לשאול את פי מו"ר, והשיב לי הן אמת שאתה צריך ללמוד את זאת, אבל הלא לא תבין, בוא ואלמד עמך הראשי פרקים, ומאין אנכי יודע, אני למדתי אצל הבארדיטשאווער, והבארדיטשאווער למד אצל הרבי ר' בער ז"ל, והרבי ר' בער למד אצל הבעל שם טוב ז"ל, והבעש"ט למד מפי אחי' השילוני ומפי אליהו, שהם למדו מפי משה רבינו ע"ה על הר סיני, הוא מסר לי הראשי פרקים ואמר לי כיצד ללמוד מאז אני לומד קבלה", יעי"ש באריכות,

מגיל ט"ו התחמם לאורו של הרה"ק רבי אלימלך זי"ע, אשר אמר עליו שיש לו גילוי אליהו מתי שרוצה, אח"כ נסע להרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע שהי' אומר שהרבי אלימלך בא לאחר פטירתו להרה"ק מראפשיץ ללמדו את ספרו נועם אלימלך, שנה שלימה ישב אצל הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע, דרכו הי' לנסוע ולבקר בהיכלם של הרבה צדיקי דורו, ואמרו עליו תלמידיו שנסע לר"ב צדיקים כמנין עשה לך "רב", אך כשהגיע ללובלין דבק עצמו בהרה"ק החוזה מלובלין זי"ע שחיבב אותו מכל תלמידיו, והחזיקו כתלמיד חבר, גם הי' תלמידו של הרה"ק הרבי ר' מענדעלע מרימנוב זי"ע.

על כס הרבנות

כשרצו עיר ראפשיץ לקבל עליהם רב ואב"ד, נסעו להרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע לשאול עצתו את מי למנות, והתעכבו שם על שב"ק, בעת סעודת רעוא דרעווין התחיל הר"ר מענדל'ע לדבר אודות הרבנות בראפשיץ, פתאום יצא קול בזה"ל "וועו ר' נפתלי דוקלער (כך קראו אותו שהי' גר שם אצל חותנו) זאל וועלן אווענ לייגן וויין געשעפט, וואלט גלייך געווען אים אויף צונעמען", והואיל שכבר היתה לילה, צוה הרר"מ לברך תיכף ברהמ"ז ולהדליק נרות, וחקר ודרש האם מישהו מן הקהל אמר זאת, והתברר שאף אחד מן המסובים שהי' שם אמר זאת, אמר הרר"מ אם כן נראה שהיא כרוזא משמיא, והורה להם לנסוע לדוקלא ולקבל את ר' נפתלי לאב"ד, כשנפטר אביו שהי' אב"ד לינסק, נתנו עיניהם עליו ראשי הקהילה דשם שיבוא למלא את מקום אביו, ובראשם הרה"ק ר' יחזקאל פנעט זי"ע, אבל הי' שם התנגדות גדול על זה, והרה"ק ר' יחזקאל פנעט הרעיש עולמות על זה, וכתב הרבה מכתבים לצדיקי דורו שיבאו לעזרתו, ואכן לבסוף גבר ידו, וכולם הודו והמליכו אותו עליהם, אבל קהילת ראפשיץ התנגדו מאד לבל ינטוש אותם כי קשה עליהם פרידתו, ולבסוף בקשו ק"ק לינסק שלינסק יהי' עיר שחוברה יחדיו עם ראפשיץ וגם עליהם יכהן כרב ואב"ד, וכן הוה שכיהן על ב' עיירות יחדיו.

ומילין לצד עילאה ימלל

מובא בשם הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, שהגיד על הכתוב (דברי הימים א כ"ט י) ויברך דוד את ה' לעיני הקהל ויאמר דוד וגו', היינו שדוד המלך ע"ה הי' כל דיבוריו קודש, גבוה מעל גבוה, ואף מה שהי' נראה לדברי חול, הי' באמת דברי שיר ושבחה להשי"ת רק היו מלובשים בדברי חול, וע"כ נדמה בעיני רבים לדברים בעלמא, וזהו ויברך דוד את ה', שבאמת כל דברי דוד הי' לברך את ה', ולדבקה בו בכל עת ורגע, אמנם לעיני הקהל ויאמר דוד, רצה לומר שלפשוטי העם הי' נדמה לויאמר דוד, כאילו אמירתו הי' אמירה בעלמא ודברי חול, עכתד"ה, במדה זו נהג הרה"ק מראפשיץ שידוע שהי' דרכו לדבר הרבה שיחת חולין של ת"ח והרבה מילתא דבדיחותא שלפשוטי עם הי' נראה כסתם מילתא דבדיחותא אבל המבין הבין שכל דיבוריו הי' קודש וכוונות ויחודים גדולים עשה בהם, וז"ל הרה"ק מקאמארנע זי"ע בספה"ק זוהר חי: וכך ראיתי למורי ורבי רבינו הקדוש מו"ה נפתלי הנ"ל, שבכל דבריו היו יחודים שכליות נפלאות, עד שהייתי מרעיד עליהם, פ"א עמדתי אחריו, ולא ראה אותי, והי' יושב בעש"ק בעת שרצה לילך למרחץ, והי' מדבר עם אשתו בסיפורים, והבנתי שמדבר בכוונת רחיצת מים חמין ומקוה, והייתי מרעיד האיך יהי' זה בכח אנושי להלביש ענינים כאלה בסיפורי מעשיות ודיבורים, והרגיש והחזיר ראשו אלי ושתק, והי' מספר עד שגמר הענין, כל היחודים וכוונת מים חמין ומקוה וכו' עכל"ה,

לפעמים כיון בדבריו איזה רוח הקודש, מסופר שפ"א אמר לו רבו הרה"ק ה"חוזה" מלבולין שלא יאמר מילתא דבדיחותא, אמר לרבו רק אם יבטיח לו רבינו שבל יאריך בשמו"ע, (שידוע שדרכו של ה"חוזה" להתפלל במתינות ולעומת זה מנהגו של הרה"ק מראפשיץ להתפלל במהירות, מסופר שפעם אחת התפלל הרה"ק מראפשיץ לפני העמוד במנין של החוזה, על כן נסה להתפלל במתינות, ויהי כאשר גמרו להתפלל, פנה אליו רבו, ואמר לו: ראפשיצער רב וואס האט איר זיך געאיילט אזוי מיט די דאוועננ, ענה לו: א מאכל וואס מען האט ליב, עסט מען שנעל, ענה לו החוזה: איך האב עס אויך נישט פיינט, אין דאך עס איך שטאט,

השיב ע"ז הרה"ק מראפשיץ: אייערס איז דאך הייס, און אז מען עסט הייס, קען מען זיך אפבריען") פ"א עמד ה"חוזה" שמ"ע באריכות, כאשר פסע, ראה שהעומדים שם שוחקים, הבין שהרה"ק מראפשיץ אמר איזה מילתא דבדיחותא, שאלם לשמחה מה זו עושה, ענו שר' נפתלי אמר שהרבי הזכיר את עצמו באמצע שמו"ע מהחתונה שלו, אמר החוזה נפתלי הלא הבטחת לי שלא תאמר מילתא דבדיחותא, ענה הלא הרבי אמר לי שלא יאריך בשמו"ע, אח"כ אמר החוזה שנפתלי היטיב לראות, כי באמצע שמו"ע בא אלי איזה נשמה שאתן לה תיקון, והנשמה אמר לי שהוא הי' הכלי זמר בהחתונה שלי, והזכירה לי את הניגון שנגן אז, ונתתי לה תיקון, ויש אשר פעל איזה ישועה בדבריו, פ"א בא לפניו איזה שאלה על עוף, ופסק כשר, והתחילו התלמידים לפלפל עמו שהעוף טריפה, אך הוא בשלו והתוכח עמהם בסברות חדשות לחזק את דבריו, ופסק ואמר: אני פוסק כשר ואחרי דברי לא ישנו, ובתוך כך בא לפניו אדם עם פתקא שיהי' לו רפואה על איזה חולי, ענה הרה"ק מראפשיץ ואמר: כעת בא לפני שאלה על עוף שהי' בו חולי כזה והכשרתי, הרי שיכולים לחיות בחולי זה, וא"כ בוודאי יהי' לך רפואה שלימה.

עבודתו

תלמידו הרה"ק מצאנז זי"ע אמר "הכרתי שלשה צדיקים שהי' כאדם הראשון קודם החטא, ואחד מהם הרה"ק הזקן מראפשיץ", ידוע שהרה"ק מצאנז כשהי' מזכיר את רבו הרה"ק מראפשיץ הי' מכנהו "דער אלטער רב" או "דער הייליגער רב", ואילו את הרה"ק מזידיטשוב זי"ע שנסע אליו לאחר פטירתו רבו מראפשיץ כינה בשם "דער רבי", והתפלאו מאד על זה הלא להרה"ק מראפשיץ הי' דבוק וקשור כל ימיו קראו רק "רב" ואילו להרה"ק מזידיטשוב שהי' אצלו רק שנתיים ימים קורא "רבי", ושאלוהו על זה, ענה, שהרה"ק מזידיטשוב שאפ' שאין חקר לתבינתו וקדושתו השיג אותו קצת, לכך קראו רבי, ואילו את הרה"ק מראפשיץ לא התחיל להשיג, ע"כ מתבייש לקרוא אותו רבי, אבל כדיבוריו כך מעשיו כל עבודתו הי' בהצנע לכת ובהסתר לבל יודע מעשיו, ולקח בשביל זה משמש טפש כדי שלא יבין את מעשיו ויספר מה שהוא רואה,

(עיין בספר "חכמה מא"ן" שבזמנם היו הבעלי–בתים שוכרים אנשים פשוטים כשומרי לילה, שיסתובבו סביב לביתם וישמרו מפני גניבות, פ"א הלך הרה"ק מראפשיץ באישון ליל לבית המדרש, ומצא שומר לילה עומד על משמרתו, שאלו עבור מי אתה שומר, ענה הלה עבור גביר פלוני, ומיד שאל את הרבי ובשביל מי הרבי שומר שמסתובב בשעה כזו... אמר הרה"ק מראפשיץ דין אהני לי משמש כזה אני צריך שלא יבין מאומה, ולקחו למשמש שלו)

מסופר שפ"א יצא אל החצר בחורף, והביאו עצי הסקה וביקעום, ובחצר היו פזורים השבבים והקיסמים שנשרו מן הביקוע, ולא אספום, התרגז מאד ואמר: הנה אני רואה כבר לאן הולך כל הכסף, זה עולה כסף, ולא אוספים את הקיסמים להכניסם לבית, ולא הבינו בשל מה הכעס על פחים קטנים קיסמים שנשרו, למחרת היום ירד שלג, בנו של הרה"ק מראפשיץ, הרה"ק מדיזקוב, יצא החוצה, ולפתע ראה את המנעלים של אביו הק' בחצר, הבין שהוא ערך גלגול שלג, נטל את המנעלים, ושאל את אביו: הא, מה זה עושה בחוץ, אמר לו אביו: מה הרעש, אם "תופסים" האבא הזקן צריכים כך לשמוח, ואז הבינו מדוע כעס על הקסימים העץ החדים, שהפריעו לו לערוך את הגלגול שלג.

קולו זימר

את יסודות החסידות הציב על שמחה ונגינה, תפילתו היתה בהתלהבות וספק כף על כף ובריקוד, בכל הזדמנות ביקש לצאת בריקודין של מצוה ולהרבות בשמחה, הי' נודע כבעל תפילה ובעל קול ערב מאד, וחיבור הרבה ניגונים, והרבה ניגונים עשה בנסיעותיו להרבי מלובלין זי"ע, ורבים מניגוניו נשתמרו לדורות הבאים עד היום הזה, והרבה מניגוניו שרו אבותינו ורבותינו זי"ע.

אחרית ימיו

לעת זקנתו הפסיק פתאום מלדבר שום דבר ממש כאלם, והי' מזה צער גדול לב"ב ולמקרוביו, כי בעת שהי' צריך לאיזה דבר לא הי' יכולים לשמשו כראוי כי לא ידעו מה הוא צריך בדיוק, וכדו', פ"א נכנס אליו בנו הרה"ק ר' אברהם חיים מלינסק (שמילא את מקום אביו בלינסק) ואמר לו: אבי יקירי לפי ראות עיני אני רואה שאתה יכול לדבר, רק שאין אתה רוצה לדבר, אמור לי מה היא הסיבה שאינך רוצה לדבר, פתח את פיו ואמר: "בני, מיום עמדי על דעתי לא דברתי שום דבר גדול או קטן בלי יחוד, ועכשיו לעת זקנתי נחלש מוחי, ואין אני יכול לכוון בדיבורי הכוונות והיחודים, אמרתי טוב לי לבלום פי מלדבר בלי יחודים".

זמן קצר לפני פטירתו סיפר סיפור, פ"א עבר את העיירה זאכאוו שאינו אלא כפר גדול, ובה בסך הכל עשרה יהודים, ראיתי שיש שם בית הכנסת ובית עלמין, שאלתי את יהודי זאכאוו, למה לכם בית המדרש ובית הקברות גם יחד, ממה נפשך, אם יש לכם בית עלמין וכשימות אחד מכם לא יהי' לכם מנין, למה לכם בית הכנסת, ילדה קטנה עמדה שם ואמרה: בית הקברות דרוש לנו רק בשביל אורחים זרים, ושיבח הרה"ק מראפשיץ את חכמתה, אמנם יש אנשים רבים שמוטב להם מטעמים של "תיקון" למות שלא במקום מושבתם", החסידים צחקו למשמע הלצה זו, ואיש לא חשב כי הלצה זו אינו הלצה אלא הוא כיוון אותה כלפי עצמו, לאחר זמן קצר, עבר את העיר לאנצהוט ליד הבית העלמין, ואמר "דא שמעקט זייער שיין", והנה פתאום תקפה אותו חולשה, עיין בספר חכמה מא"ן שמביא שנחלה מאד וגסס כמה ימים, ובנו הרה"ק מדיזקוב לא הי' יכול לראות צערו של אביו, ואמרו עמו תפילת "נשמת" ועוד תפילות, עד שהגיע הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע ואמר "שירת הים", וכשהגיע לפסוק האחרון והי' ה' למלך על כל הארץ וגו' יצאה נשמתו בטהרה ונסתלק לגנזי מרומים, ביום י"א אייר תקפ"ז, ואמר הבני ישכר ששורש נשמתו הי' מהשירה, ושם בלנצהוט מנו"כ. על מצבתו נחרת "יחיד בדורו בחכמת אלקות וביתר שבחים אין לנו רשות כי כן נצטוונו מפיו".

פנימי התשצ"ב בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שמחת הוואך נאכט של נכד כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל הולדת הבן אצל נכדו הרה"ג ר' זלמן טייטלבוים שליט"א

רב ביהמ"ד בית מנחם זאב בשכונת "ויואל משה" קרית יואל יע"א

חתן חדב"נ הגה"צ רבי חנוך העניך אשכנזי שליט"א

רב ביהמ"ד אבני צדק בשכונת עצי התמרים בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת בחוקותי תשפ"ד לפ"ק

הרר"ז: מ'זאגט א ווערטל אז א וואך נאכט איז נאר א הכנה פאר די מצוה, און פון דעסטוועגן די הכנה פאר די מצוה איז מער, אין אמעריקא מאכט מען פון א וואך נאכט מער אן עסק...

ס'איז מער איינגעפירט צו גיין צו וואכנאכט'ס ווי צו א ברית.

רבינו: דער ייטב לב זאגט אזוי, אז א וואך נאכט מאכט מען אלץ הכנה פאר די מצוה.[1]

רב דביהמ"ד אבני צדק: פון ייטב לב זעהט אויס אז מ'זאל זיך וואשן ביי די וואך נאכט צו א געהעריגע סעודה.

רבינו: ער זאגט אז מ'פירט זיך צו מאכן א סעודה, אסאך ברענגן דאם.[2]

רב דביהמ"ד אבני צדק: אמאל פלעגט מען נישט מאכן אזא עסק פון א וואך נאכט.

רבינו: דא אין קרית יואל האט מען אלעמאל געמאכט. אבער אמאל האט מען טאקע נישט געמאכט.

דא גייט מען מיט א שטרייטל.

רב דביהמ"ד אבני צדק: מיט קיין שטרייטל פלעגט מען זיכער נישט גיין.

כ'געדענק ביים ר' יואל'ס (רב דביהמ"ד בית ברוך) וואך נאכט, דעמאלטס איז דער זייד (רבינו הברך משה) ז"ל געקומען פון וויליאמסבורג צום וואך נאכט קיין קרית יואל, אום תשד"מ, און דעמאלטס האט דער זיידע געזאגט אז אזוי איז ער קיינמאל נישט געגאנגען מיט א שטרייטל ביי קיין וואך נאכט, אבער אז אין קרית יואל איז דער מנהג אזוי האט ער אויך אנגעטוהן א שטרייטל.

רבינו: יא, ער האט טאקע אנגעטוהן דעמאלטס א שטרייטל, ער האט געזאגט 'עלית לקרתא הלך בניומוסא' (שמות רבה מז, ה).

דאם קומט פון ארץ ישראל, ס'איז א דארטיגע מנהג וואם מ'האט אהערגעברענגט.

---

1 וזל"ק בפ' עקב (ד"ה והי' עקב תשמעון, אחר אופן ה' שם): ומזה אני אומר טעם מה שנהגו לעשות סעודה בלילה שקודם המילה "וואך-נאכט" שלא מצינו זה בשאר מצוות לעשות סעודה כי אם בסיום המצוה, אבל הענין כי מצות מילה שאני שהיא חביבה עלינו ביותר, עד שאחז"ל כל מצוה שקבלוה בשמחה עדיין עושים אותו בשמחה שנאמר שש אנכי על אמרתיך וכו', וכמו כן לבינו בטוח קודם לכן שבוודאי למחר נעשה המצווה עלינו בלב שלם ושמח, עד שאנו עושים סעודה ששים ושמחים על העתיד וכו' וזה טעם נכון וכו'. [ועי' בספה"ק דרך פקודיך (מצוה ב') שכ' ג"כ ליזהר בסעודה זו].

2 עי' בספר מגדל עוז מהגאון רבי יעקב עמדין ז"ל שכתב וז"ל: בארץ ישראל נוהגים להיות נעורים אצל התינוק בכל הלילות שקודם המילה, ועוסקים שם בתורה, ובמדינות הללו נהגו כך בלילה שלפני המילה, ועושין קצת סעודה, ואין לה דין סעודת מצוה, שאינה אלא מנהג בעלמא.

ועי' במהזור ויטרי (אות תק"ו) וז"ל: מנהג אבותינו תורה היא ויאחז בה צדיק דרכו, אור שמיני בעל ברית עושה סעודה ומשתה לכבוד המצוה.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ביי די ברית'ן פלעגט יא צו זיין אן עולם. היינט איז פארקערט.

רבינו: יא, דער עולם גייט בייטאג ארבעטן, ס'איז שווער צו בלייבן.

רב דביהמ"ד אבני צדק: דא איז עס געווארן אין קרית יואל ווייל דער עולם איז אריין געפארן מיט די באס, במילא האט מען נישט געקענט זיין ביי די ברית'ן.

רבינו: אפילו ווען נישט דעם, מ'גייט ארבעטן, אדער גייט מען אין כולל. כלי קודש, מלמדים, יעדער גייט עפעס טוהן, מ'קען נישט איבערלאזן....

הרר"ז: פונעם מונקאטשער רב ברענגען זיי אז ווען מ'ברענגט אריין דאם קינד צום ברית, מאכט יעדער פלאץ, אבער ווען מ'דארף ארויס גיין קען מען זיך קוים אדורך שטופן. זאגט ער, ווען דאם קינד קומט אריין איז ער נאך אן ערל, מאכט יעדער פלאץ, ווען א גוי קומט אריין מאכט מען אים פלאץ, ער איז נישט קיין גוי אבער א ערל איז ער נאך... אבער ווען ער גייט ארוים שוין נישט...

רבינו: דאם איז א גוט ווערטל, אבער דער ייטב לב זאגט אז ער איז נישט קיין ערל פאר'ן ברית אויך נישט. אין פרשת משפטים (דף סא:) זאגט ער אזוי.[3]

הרר"ז: יא, די גמרא (נדרים לא:) זאגט אזוי אז די אידן הייסן נימולים, הנודר מן הערלים מותר בערלי ישראל...

רבינו: ער זאגט אין פרשת בלק (דף נה:) אויך אז מ'הייסט נישט קיין ערל, מכח דעם ברית פון אברהם אבינו, אז דער אויבערשטער האט אוועקגעשניטן דעם ערלת הלב ביי אברהם אבינו לו ולזרעו עד עולם, אזוי זאגט ער דארט.[4]

3

וז"ל שם: ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם. יש לרמז על פי מה דאיתא בגמרא נדרים פרק ג' (לא ע"ב) קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי אומות העולם, שאני נהנה למולים אסור בערלי ישראל כו', שנאמר (ירמיה ט, כה) כי כל הגוים ערלים. ופירש הר"ן (ד"ה מתני'), אף על גב דאית בהו מולים. וצריך להבין טעמו של דבר.

ונראה לי על פי המדרש (ב"ר מט, ב) הביאו רש"י סוף פרשת לך לך על הפסוק (בראשית יז, כד) בהמולו בשר ערלתו, נטל אברהם סכין והיה מתיירא שהיה זקן, מה עשה הקב"ה, שלח ידו אתו עמו, שנאמר (נחמיה ט, ה) וכרות עמו הברית. אפשר לומר שהיתה סיבה מאת ה' שיהיה מתיירא כדי שיכרות ה' עמו הברית, והכוונה בזה, כי עיקר מצות מילה הוא למען יחלש כח התאוה, כמבואר במורה (ח"ג פמ"ט), ולכך שם ערלה בהיפך אתוון 'רע לה', ובכריתת הערלה הוסר כח הרע של ערלת הלב. ולכך במשה דכתיב ביה (לעיל ב, ב) כי טוב הוא, אמרו חז"ל (סוטה יב.) שנולד מהול, ר"ל שהוסר הרע. והנה כתיב (קהלת ג, יד) ידעתי כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם, ולכך בכוונה כרת ה' הברית עם אברהם, כי אם בכחו יתברך הוסר כח הרע מאברהם ונחלש כח תאותו אז הוא יהיה לעולם, כי על ידי זה הוסר כח הרע ונחלש כח התאוה מאת כל תולדותיו זרע יצחק וישראל הנקראים זרעו (כדכתיב (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע).

ומפני זה, בישראל אף אם אינו נימול אין זה אלא מקרי, אבל עם כל זה כח הרע הפנימי הכללי הוסר מאז ומקדם מעת שנימול אברהם. אלא שעם כל זה צוה ה' למול, להסיר כח הרע הפרטי אשר בערלה בחיצוניותו. אבל באומות העולם, אם כי נימול, אין זה רק מקרי, ועם כל זה כח הרע הפנימי בו בתוכו. ולכך הם נקראים (ירמיה שם) ערלי "לב", ובישראל אפילו אינו נימול הנה הוא בכלל נימולים, כי כבר נימול בפנימיותו ממה שכרת ה' ברית עם אברהם. וזהו שאומרים בפייט (גאולה) שביעי של פסח, הבאים 'עמך' דייקא, בברית חותמך 'ומבטן' לשמך המה נימולים. כלומר שכבר נימולים טרם יולדו, והבן. והיינו (ברכת המילה) אשר קידש ידיד מבטן (זה יצחק) וחק בשארו שם.

וידוע מאמר חז"ל (בריתות ט.) בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה והרצאות דמים. וזהו שנאמר הנה דם הברית, כלומר ברית מילה, אשר כרת ה' 'עמכם' (בימי אברהם) על כל הדברים האלה, כלומר להחליש כח הרע, למען תוכלו לקיים כל הדברים האלה.

4

וז"ל שם: כי מראש צורים אראנו וגו'. איתא בילקוט (בלק רמז תשס"ו ד"ה כי) כשבא בלעם ראה המדבר מלא ערלות של ישראל, אמר מי יכול לעמוד בזכות דם ברית מילה שהוא מכוסה בעפר, שנאמר מי מנה עפר יעקב, ע"כ דבריו. מזה נראה בעליל כי עמד לישראל זכות המילה. ולכאורה מאי אהני להו לדור המדבר הנולדים במדבר, שהרי הם כולם ערלים היו ולא נימולים, ככתוב בספר יהושע (ה, ה) וכל העם הילודים במדבר וגו' לא מלו.

והנראה לי בזה על פי דאיתא בנדרים פרק ג' (לא:) קונם שאני נהנה לערלים, מותר בערלי ישראל ואסור במולי אומות העולם. שאני נהנה למולים, אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם, שאין הערלה קרויה אלא לשם עכו"ם, שנאמר (ירמיה ט, כה) כי כל הגוים ערלים. ופירש הר"ן (ד"ה מתני') אף על גב דאית בהו מולים, עי"ש. ויש להבין טעמו של דבר זה.

ונראה לי, כי כתיב פרשת לך (בראשית יז, י) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר, המול הוא מבנין נפעל, וכמו כן להלן (שם, כו) כתיב בעצם היום הזה נמול אברהם, נמול מומלא. ביאור הדבר, דכתיב (שם, כד) ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמולו, פירש רש"י נטל סכין ורצה להתנך והיה מתייירא, מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו, שנאמר (נחמיה ט, ח) וכרות עמו הברית, לו לא נאמר, אלא עמו, ע"כ. ומפני כך כתיב נמול אברהם, ממילא, על ידי זולתו הוא השי"ת. והענין, כי עיקר מצות מילה טעמו מבואר במורה חלק ג' פרק נ"ט שהוא להחליש כח האבר הזה וחוש התאוה שבו, עי"ש, והוא כח הרע שבו. ולכך מצות מילה לכרות 'ערלה', אותיות 'רע לה'. ומשה שנולד מהול, נאמר בו (שמות ב, ב) כי טוב הוא (סוטה יב.). והנה כתיב (קהלת ג, יד) כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם, וכיון שהשי"ת כביכול בעצמו הסיר הערלה וכח הרע של אברהם אבינו מאותו אבר, כח המוליד כל זרעו וזרע זרעו עד עולם, כבר הוסר העיקר ושורש הרע מאותו מקום בפנימיותו מכל זרעו אחריו עד עולם. ואם כי אחד אינו מהול, הלא הוא רק בשר ערלתו, אבל שורש פנימיותו הרע כבר הוסר ממילא על ידי

רב דביהמ"ד אבני צדק: דער מונקאטשער רב זאגט עס טאקע פאר א ווערטל.

רבינו: ווען דאס קינד קומט אריין, קומט ער אריין צו א מצוה, אבער ווען ער גייט ארום איז שוין די מצוה געטוהן געווארן. אזוי ווי ווען מ'האט געברענגט די ביכורים, האבן זיך אלע אויפגעשטעלט לכבוד זיי,[5] פארוואס? לכבוד די מצוה. אבער ס'שטייט נישט ווען מ'איז אהיים געגאנגען וואס איז געווען, נאר ווען מ'איז געקומען... אזוי אויך ווען מ'קומט אריין צו א ברית שטעלט מען זיך אויף און מ'מאכט פלאץ, אלעם לכבוד די מצוה.

הרר"ז: ביי די ספרדים מאכט מען א גאנצן עסק פון שמעקן הדסים ביי א ברית, אזוי ווי מ'זעהט אין שולחן ערוך.

רבינו: יא, אין מחבר (יו"ד סי' רס"ה ס"א) שטייט אזוי, אז יש נוהגים.[6]

דאכט'זיך מיר דער מקור איז א מדרש רבה.[7]

השי"ת שכרת עמו הברית. וזהו שנאמר זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם' ובין זרעך אחריך (כי המצוה נעשה בכח ידי ביני וביניכם, על כן) המול (ממילא) לכם כל זכר. וזה שרמז ואמר בפרשת משפטים (שמות כד, ח) הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם'. וזה שנאמר בפייט יום ליבשה (גאולה לשביעי של פסח) הבאים 'עמך' (דייקא) בברית חותמך, (על כן) ומבטן (קודם הסרת הערלה) לשמך המה נימולים, כי כבר הוסר מהם כח הרע הפנימי מאותו אבר, על ידי מילתו של אברהם בכחו של הקב"ה עמו. ולכן ישראל אפילו הוא ערל הוא בכלל נמול. וגוי אפילו הוא נמול הוא ערל, כי יש בו עוד שורש וכח הרע שלא יוסר על ידי כח איש לבד מבלעדי עזר השם. והבן כי הוא עמוק.

ואם כן שפיר עמדה להם לדור הנולדים במדבר זכות מילה, אם כי ערלים היו, הרי הם בכלל נמולים, כאמור, כי כבר הוסר כח הרע של הערלה מעת נמול אברהם ראש האבות.

וזהו שאמר כי מראש צורים (הנמולים) אראנו [על דרך (שמות ד, כה) ותקח צפורה צור ותכרות, וכתיב (יהושע ה, ב) עשה לך חרבות צורים וגו'], הוא אברהם, הן עם לבדד ישכן (אפילו ערלים), ובגוים לא יתחשב, כי הגוים קרוים ערלים, וישראל קרוים נמולים. על כן מי מנה עפר יעקב, מצות מילה, שהערלה מכוסה בעפר, והבן.

5 כ"ה במשנה ביכורים (פ"ג מ"ג) תנן דבשעה שמגיעים מביאי הביכורים לירושלים כל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם, ושואלין בשלומם אחינו אנשי מקום פלוני באתם לשלום, ע"כ.

6 עי' (שם) לשון המחבר: ואבי הבן או המוהל או א' מהעם מברך על הכוס בורא פרי הגפן, ויש נוהגים ליטול הדס בידו ומברך עליו ולהריח, ואומר בא"י אלהינו מלך העולם אשר קדש ידיד מבטן וכו'.

7 כ"ה בשבולי הלקט (דיני מילה סי' ד' ע"פ בראשית רבה מ"ח) וז"ל: בשעה שמל אברהם ילידי ביתו, העמיד גבעת הערלות ורחה השמש עליהם והתליעו, ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת הסמים ועולה שכולה לאשים. אמר הקב"ה, בשעה שיהיו בניו של זה באים לידי עבירות, אני נזכר להם אותו הריח ומתמלא רחמים עליהם.

ועי' בשו"ת גינת ורדים (או"ח כללי א סימן יח) וז"ל: מנהגן של ישראל תורה היא שנהגו לברך ברכת הבשמים שבמילה על ההדס. ועי"ש שהטעים את מנהג ישראל, אי משום שהצדיקים נקראין הדסין כדאמרי' ב' חלק דף צ"ג על פסוק והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה וא"נ משום דההדס מתעביד ביה מצוה דענף עץ אבות שבלולב וכיון שבמינו מתעביד מצוה בלולב ראוי הוא ג"כ לשיברכו עליו ברכת הבשמים שבמילה. וגם הגאון ההחיד"א ז"ל מעתיק את דבריו (ברכי יוסף יו"ד רס"ה ג), עי"ש.

8 בשו"ע (שם) כתב המחבר: דהאב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים, והוסיף על זה הרמ"א: ובמדינות אלו נוהגין שלא לברך שהחיינו.

9 עיי' בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' ס"ג) בשם הגה"ק מבעלזא ז"ל שהמנהג בני אשכנז כדעת הרמ"א שלא לברך שהחיינו בברית מילה, וגם בארץ ישראל אין לשנות מנהגנו שחיבים אנו בחומרי המקום שיצאנו משם, ואף זו חומרא משום ברכה לבטלה.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ביי זיי זאגט מען אויך פארשידענע נוסחאות. מ'מאכט א שהחיינו ביי זיי אויך.

רבינו: אזוי ווי דער מחבר פסק'נט, די ספרדים האבן דאך אנגענומען דעם מחבר.

רב דביהמ"ד אבני צדק: זיי זאגן אויך "שמע ישראל" און "אנא ה'".

רבינו: ס'איז מיר נאר א חידוש אז אין ארץ ישראל מאכט מען דעם שהחיינו, דער מחבר זאגט אזוי (שו"ע יו"ד סי' רס"ה סעי' ז'),[8] און דארט פירן זיך אפילו די אשכנזים אויך אזוי. ס'איז א חידוש, דער רמ"א זאגט דאך אז נישט.

כ'האב געהערט אז אין קלויזענבורג און אין בעלזא מאכט מען טאקע נישט קיין שהחיינו.[9]

רב דביהמ"ד אבני צדק: דארט איז דא מסתמא זאכן וואס איז נשתנה געווארן, די תלמידי הגר"א און פארשידנם האבן איינגעפירט מנהגים.

רבינו: אבער שפעטער ווען ס'איז אנגעקומען קיין ארץ ישראל די אלע אידן פון חוץ לארץ וואו מ'האט נישט געמאכט, און זיי האבן דעמאלטם אנגעהויבן צו מאכן?

רב דביהמ"ד אבני צדק: דער חלק פון דוכענען איז דאך אויך געווען, צו דוכענען יעדן טאג נאר דארט אין ארץ ישראל.

רבינו: דאם איז א מנהג ארץ ישראל וואם די תלמידי הגר"א האבן איינגעפירט,[10] דאם האט אבער נישט מיטן שולחן ערוך.

אבער א שהחיינו ביי א ברית איז א מחבר, און דער רמ"א זאגט אז מ'מאכט נישט, און מ'האט טאקע נישט געמאכט קיין שהחיינו, ס'איז א חידוש.

והמשיך רבינו לספר לחדב"נ הרב דביהמ"ד אבני צדק: איך האב געהאט אמאל מיטן טאטן ז"ל וועגן דעם, וועז דיין רביצין (הרבנית אשכנזי תחי') איז געבוירן געווארן אין ארץ ישראל, כ'האב דאך נישט געוואוסט צי ס'וועט זיין א יונגל צי א מיידל, און דעמאלטס האב איך גערעדט מיט אים וועגן א ברית אין ארץ ישראל, אויב ס'וועט זיין א יונגל און ס'וועט זיין א ברית אין ארץ ישראל וואס איך זאל טוהן וועגן דעם שהחיינו, און ער האט נישט נוטה געווען צו מאכן קיין שהחיינו, אפילו אין ארץ ישראל.

הרר"ז: היינט מאכט מען דאך אזוי אז מ'טוט אן א נייעם בגד, אזוי מאכט מען היינט ביי די אלע ספיקות.

רבינו: דארט טוט מען נישט אהן קיין נייעם בגד, מ'מאכט א שהחיינו און מ'פרעגט נישט קיין שאלות, אזוי איז דער מנהג דארט.

הרר"ז: באמת הלכה'דיג קען מען מאכן אויף א ניי קינד אויך א שהחיינו בעצם. עם וועגדט זיך צי מ'האט געמאכט 'הטוב והמטיב'.

רבינו: ס'איז א גמרא (ברכות נט:) אז מ'מאכט א הטוב והמטיב, ביי א בן זכר.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ביי א יונגל שטייט אז מ'מאכט 'הטוב והמטיב', ביי א מיידל מאכט מען א 'שהחיינו'.

מוה"ר חיים שלמה פישער חי"ו, משב"ק: וועז דער רבי ז"ל האט געוואוינט אין ירושלים (בשנת תש"ז) האט מען נישט געמאכט א שהחיינו ביי די ברית'ן דארט?

רבינו: כ'האב שוין געפרעגט, קיינער האט נישט געוואוסט צו זאגן וואס מ'האט געטוהן דעמאלטס.

שפעטער אויך, ער איז דאך געווען מערערע מאל אויף באזוכן אין ארץ ישראל,[11] און כ'שטעל מיר פאר אז במשך די זמנים איז געווען ברית'ן ביי אים, און מ'וויסט נישט קיין הוראה איבער דעם, ס'איז א חידוש.

רח"ש: ר' מענדל פריעדמאן ז"ל האט געהאט א ברית פון זיין קינד, און דער רבי איז געווען סנדק, וואס האט מען דעמאלטס געטוהן?

רב דביהמ"ד אבני צדק: זיי וועלן וויסן, ר' שמואל פריעדמאן אדער ר' אברהם וואלף, רבי מענדל'ס קינדער, זיי דארפן לכאורה צו וויסן.

רח"ש: מ'האט שוין געפרעגט ר' שמואל, זאגט ער אז ער איז געווען דעמאלטס דאם קינד, אבער ער וויסט נישט....

אבער ס'איז זיכער געווען אן הוראה דעמאלטס.

ווייל אין ביהמ"ד דארט אין ירושלים האט מען געמאכט שהחיינו'ס שפעטער, אויב וואלט דער רבי ז"ל נישט געלאזט מאכן קיין שהחיינו וואלט מען זיכער אויפגעהערט צו מאכן די ברכה נאכדעם.

הרר"ז: די ספרדים מאכן דא אויך שהחיינו, דא אין קרית יואל.

רבינו: זיי פסק'ענען דאך ווי דער בית יוסף. זיי מאכן נאר איין ברכה ביים תפילין לייגן, אויך ווי דער בית יוסף, ס'איז מעשים בכל יום.[12]

הרר"ז: ס'איז אינטערסאנט, ווייל אפילו דער רמ"א האלט אז מ'זאל מאכן א שהחיינו ביים ערשטן קינד, און דאם טוהט מען אויך נישט.

רבינו: דאם איז עפעס אנדערש, צו מאכן א שהחיינו וועז דאם קינד וועלט געבוירן, דאם איז א ברכת רשות.[13]

10

דבשו"ע (סי' קכ"ח סעי' מ"ד) כתב הרמ"א דנהגו שלא לישא כפיים רק ביו"ט, ולא בשאר הימים. אמנם ברוב המקומות שבארץ ישראל נהגו לישא כפיים בכל יום, וכפי הידוע תלמידי הגר"א שעלו לא"י בשנת תק"ע התחילו להתנהג כמנהג בני א"י לישא כפיים בכל יום (עי' לשונו של הגר"י משקאלוב בספרו פאת השולחן הל' אר"י סעי' ט"ו שכתב כן), **וכפי שרבם הגר"א השתדל בכל כוחו לתקן שגם בחו"ל ישאו כפיים בכל יום, ופע"א החליט שביום המחרת ישאו כפיים בבית מדרשו, ובאותו יום נתפס לבית האסורים על עלילות שוא, ומאז לא השתדל עוד בדבר, שכאילו מן השמים מעכבים בעדו** (עי' בערוך השולחן שם סעי' ס"ד).

ומענין לענין ראוי לציין מה שמצינו בענין זה באופן אחר, בספה"ק ויואל משה (מאמר א' סי' ק"ב – ומאמר ג' סי' כ"ו) **שהביא משו"ת אהל יעקב למהר"י ששפורט** (סי' ע) **שנשאל אודות מקום א' שרצו לחדש מנהג נשיאת כפיים בכל יום, והמקור לזה הי' ממקומות לא טובים, והשיב שאף שהוא מ"ע, מ"מ אם התקנה הוא ע"י מסית ומדיח אין לתקן אפילו דבר טוב, עיי"ש, וע"ע בקו' על הגאולה ועל התמורה** (סי' פ"ח) **מש"כ מרן ז"ל בביאור הענין.**

11

אחר שקבע מרן רביה"ק ז"ל את בית דירתו בארה"ב בשנת תש"ח, נסע בחורה לבקר בארה"ק בשנות תשי"ב, תשט"ו, תשי"ט, תשכ"ה, כדי לחזק את יהדות החרדית בארה"ק ת"ו.

12

כפי שכתוב המחבר בשו"ע (או"ח סי' כ"ח ס"ה) **וז"ל: ויניח של יד תחלה ויברך להניח תפילין ואחר כך יניח של ראש, ולא יברך כי אם ברכה אחת לשתיהם.**

אבער מ׳רעדט צו מ׳זאל מאכן א שהחיינו ביים ברית, דער מחבר זאגט אז יא, און דער רמ״א זאגט אז נישט, און אונז פירן מיר זיך אייביג ווי דער רמ״א, אזוי פירן זיך די בני אשכנז.

הרר״ז: דער רמ״א זאגט אבער ביים ערשטן קינד מאכט מען א שהחיינו ביים ברית.

רבינו: אויב ער איז אליינם מוהל ביי בנו בכורו, און דער שהחיינו איז שוין במקום הפדיון הבן, און ווער ס׳מאכט דעמאלטם א שהחיינו מאכט נישט ביים פדיון הבן, אזוי זאגט ער ארוים.[14]

א׳ הנוכחים: דער שהחיינו גייט שוין אוף ביידע.

רבינו: יא, דער רמ״א זאגט טאקע אז ביי אזא בכור וואס איז פטור פון א פדיון מאכט מען נישט קיין שהחיינו ביים ברית, אפילו ער איז אליינם מוהל.

ונתכבד רבינו בברכת לחיים

ואיחל רבינו לאבי הבן: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן זאלסט מכנים זיין דיין קינד בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, און מגדל זיין לתורה לחופה ולמעשים טובים מיט נחת ושמחה.

ואיחל רבינו לחדב״נ הרב דביהמ״ד אבני צדק: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן נחת דקדושה, דורות ישרים ומבורכים, מיט ברכה והצלחה.

ואיחל רבינו לחיים לכל המסובים

הרר״ז: דאם וואס מ׳זאגט ׳וויפיל נעגל אויפן דאך אזויפיל מלאכים אויפן דאך׳, וואס איז פשט פון די מימרא?

רבינו: [בצחות] ווייל ס׳גראמט...

רב דביהמ״ד אבני צדק: יא, אבער וואס האט עס מיט די נעגל... ׳וואך׳ מיט ׳דאך׳ גראמט זיך טאקע, אבער וואס עפעס די נעגל?

הרר״ז: מלאכים איז דאך דא אסאך מער ווי די נעגל.

רבינו: מ׳האט אזוי געזאגט אלע יארן, אזוי האט מען זיך געפירט.

א׳ הנוכחים: א בדחן האט לעצטענס געזאגט אז לויטן מצב היינט זאגט זיך ענדערש ׳וויפיל חובות אוף די דירה אזויפיל מלאכים אוף די שמירה׳....

המשב״ק הציג את נכד רבינו הר״ר מאיר יודא אשכנזי שליט״א

ואמר: א גאסט פון מירון, ער איז געווען אין מירון אוף ל״ג בעומר.

רבינו: שלום עליכם, געפויעלט אלעם גוטם.

אזוי? ביזסט געווען אין מירון, נו...? האסט געכאפט שלעק פון די פאליציי דארט.....?

רב דביהמ״ד אבני צדק: ער איז אנטלאפן פון די שלעק...

הררמ״י: כ׳בין נישט געשטאנען נעבן די שלעק, נאר ווער ס׳זוכט זיך צו קריגן ער האט געכאפט שלעק, כ׳בין נישט קיין ארץ ישראל׳דיגער...

רבינו: וועמען האט מען יא געשלאגן, און וועמען האט מען נישט געשלאגן?

הררמ״י: ווער ס׳איז געשטאנען נעבן זיי.

רבינו: זיי האבן דיך נישט ארוים געטריבן?

הררמ״י: כ׳האב נאר געהערט אז זיי קומען בין איך שוין ארוים געגאנגען... דאם איז געווען אינדערפרי, כ׳האב געהערט אז זיי קומען מיט באסעם ארוים צו טרייבן, בין איך אוועק תיכף געגאנגען...

נאכמיטאג האב איך מיך נאכאמאל אריין געכאפט.

רבינו: [בצחות] איינער האט מיר געזאגט אז ל״ג בעומר דאהי איז געווען ממש אזוי ווי מירון, האב איך געזאגט, נישט אזוי ווי מירון, ווייל מ׳האט קיינעם נישט ארוים געטריבן, און מ׳האט קיינעם נישט געשלאגן...

הררמ״י: ס׳האט געארבעט דארט די מוזיק א גאנצע נאכט (מוצאי ל״ג בעומר) און א טאג שפעטער נאכדעם.

רבינו: יא, כ׳האב געהערט אזוי.

הררמ״י: ביז היי יאר, אפאר מינוט נאך די שקיעה האט מען שוין אויסגעלאשן די מוזיק, און אזוי איז געווען אלע יארן, די ירושלמי׳ם האבן שוין ביי די שקיעה געענדיגט.

הרר״ז: סתם א יאר איז עס אפילו נישט ביזן זמן רבינו תם. און יעצט איז עס געווען א גאנצע נאכט, און צומארגנס אויך.

---

13 **דאיתא בשו״ע** (או״ח סי׳ רכ״ג ס״א) **ילדה אשתו זכר מברך הטוב והמטיב, ועי׳ במשנ״ב** (סק״ט) **לענין נוסח הברכה בלידת בת, וכתב הרמ״א** (שם) **דיש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו שאינה חובה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו ברכות, ע״כ. וכן בשו״ת הרשב״א** (ח״א סי׳ רמ״ח) **כ׳ שלא ראה שנהגו כן אפילו הגדולים אשר בארץ, ושמא עשאוה רשות בקרא חדתא.**

14 **עי׳ לשון המחבר** (שם סעי׳ ז)**: כשהאב עצמו מוהל את בנו הוא מברך שהחיינו, ואם המוהל הוא אחר י״א שאין שם ברכת שהחיינו, ולהרמב״ם לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים.**

וע״ז מוסיף הרמ״א (ע״פ מהרי״ל) **בזה״ל: הגה, ובמדינות אלו נוהגין שלא לברך שהחיינו אפי׳ כשהאב עצמו מל בנו, אם לא שמל בנו הבכור שחייב לפדותו, מברך שהחיינו בשעת מילה ואינו מברך בשעת פדיון, אבל כשפטור מהפדיון אינו מברך שהחיינו.**

רב דביהמ"ד אבני צדק: אלץ א השלמה, ביי קדשים איז הלילה הולך אחר היום.

רבינו: כ'האב געהערט אז ס'איז געקומען א גרויסער ציבור דעמאלטם ביי די נאכט. פארנאכטם איז אנגעקומען אסאך אידן.

מוה"ר אלי' שלמה קאהן הי"ו, מנהל בית רחל: דא אין קרית יואל ביי די הדלקה איז געווען אזא גרויסער ציבור, כ'האב מיך געדרייט צווישן עולם א גאנצע נאכט, כ'בין נישט געזיצן צווישן די שיינע אידן, ביז אינמיטן האט מען אנגעהויבן אריין צולויפן אין ביהמ"ד כאפן לופט, מ'האט נישט געקענט כאפן דעם אטעם, הונדערטער אידן זענען אריין אין ביהמ"ד זיך צו בארואיגן, מ'איז געגאנגען שנעל דא, מ'איז געפאלן, כ'האב געבעטן מ'זאל גיין שטייט, כ'האב מסדר געווען דארט, אזוי אז ס'איז געווען טויזענטער אידן ביי די הדלקה, און נאכדעם איז געווען ס'זענען געזיצן אין ביהמ"ד נאך טויזענט אידן, און אין היכל התורה, מ'האט זיך מחיה געווען מיט די עירקאנדעישאן'ס, נאכדעם איז מען צוריק ארוים געגאנגען, מ'האט זיך איינגעטיילט, ס'איז געווען אן עולם דא... עפעס ממש ווי קינמאל פריער...

רבינו: יא, ס'איז געווען א כבוד פאר רבי שמעון, ס'איז דאך זיין יום טוב.

הרר"ז: מ'פלעגט אלץ גיין קיין מירון פארנאכט'ס, דער רבי ז"ל שרייבט אז ער איז געגאנגען פארנאכט'ס.[15]

רב דביהמ"ד אבני צדק: איך בין דארט געווען אום תשנ"ה, איז ארום אכט אזייגער, צי האלב נייַן פארנאכטם, דעמאלטם איז אנגעקומען דער ראש בית דין רבי משה ארי' ז"ל,[16] רבי מנחם מאנדרער מיט זיין חבריא, און נאך.

א' הנוכחים: דער רבי איז געווען ל"ג בעומר אין מירון פארטאג'ס, נישט אזוי?

רבינו: יא, כ'בין געווען אין מירון ל"ג בעומר פאר אסאך יארן צוריק, און כ'בין געווען פארטאג'ס, ס'איז געווען רואיג, און ס'איז נישט געווען קיין גרויסער עולם פארטאגס. מ'האט געקענט אריין גיין אין די מערה געהעריג.

רב דביהמ"ד אבני צדק: אפילו ווען איך בין געווען דארט תשנ"ה, צופרי איז געווען ממש שיטער.

רבינו: איך בין געווען אין די ל' יארן.[17]

א' הנוכחים: ס'איז געווען א זונטאג?

---

15 רבינו מזכיר זאת בספרו הקדוש על הגאולה ועל התמורה (סי' ק"ז): "וזכור אני כשהייתי בא"י לפני רבות בשנים הלכתי על יד הציון בל"ג בעומר לעת ערב, כי בכל היום לא הי' אפשר בלילך שם מפני ריבוי המתפרצים, ולעת ערב לא מצאתי שם מהיראים כ"א מעט מזעיר".

ובדברים הוצבים להבות אש שהשמיע מרן רבינו ז"ל בסעודת רעוא דרעווין שב"ק פרשת קרח שנת תשכ"ז לפ"ק אחרי מלחמת שלטון הכופרים עם הערביים, הזכיר ענין זה, וזל"ק: "איך געדענק נאך, ס'איז א ערך ס'דארף שוין זיין אפשר זעכציג יאר (ל"ג בעומר תרע"א) איך געדענק נאך ס'איז געווען וועז ס'האט אנגעהויבן צו קומען חלוצים, מ'האט אנגעהויבן מאכן פירצות ביים קבר פון רבי שמעון בן יוחאי, איז געשעהן א אסון נורא, די אויבערשטע קומה איז אראפ געפאלן און ס'איז נהרג געווארן, ה' ישמרינו, תלמידי חכמים יראי ה' מסלתה ומשמנה, צעקות יללות איז געווען דעמאלטס רח"ל עד אין חקר אין ארץ ישראל, אן אסון נורא געווען, די חכמים בימים ההם האבן איינגעזעהן ווייל ס'איז א חרון אף ווייל ס'איז דא פירצות, האט מען געמאכט דארט א ח"ר אויף א משך פון יאהרן אז מ'טאר נישט גיין מער קיין מירון, איך געדענק נאך די צייט ווען מ'איז נישט געגאנגען קיין שום יוד פון די אשכנזים, די ספרדים האבן געזאגט זיי טרויען זיך נישט אנצורירן אן אלטן מנהג, זיי האבן געהאלטן ס'איז א גרויסע זאך מירון לויטן אר"י הק', אבער די אשכנזים זענען נישט געגאנגען, און ווען ס'האט זיך אויפגעהערט דער זמן האט מען צוריק אנגעהויבן צו גיין, אבער דער אמת ס'איז נישט קיין דמיון געווען, איך געדענק נאך פריער ווי אזוי מ'איז געגאנגען און צום סוף ס'איז שוין נישט געווען דאס, צום סוף איז מען שוין נישט געגאנגען אזוי, דער עיקר איז געווען די הדלקה ביי די נאכט, און בייטאג איז מען געגאנגען פארנאכט'ס, איך בין אליין געווען, ס'איז געווען געציילטע מענטשן, לעצטנס איז מען שוין עפעס מער געגאנגען אבער ס'איז שוין נישט געווען דעס".

16 כ"ק בעל עטרת יהושע ז"ל שהי' אח"כ גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו.

17 בשנת תשל"ח נסע רבינו לארה"ק, והשתטח על ציון המצויינת של התנא האלוקי רשב"י זי"ע ביום ל"ג בעומר באת"ק מירון יע"א.

נסיעה זו היתה נסיעה ארוכה, רבינו יצא מארה"ב ביום ב' דר"ח אייר תשל"ח וילך למסעיו, תחילת דרכו היה לפקוד את המקומות הקדושים באייראפע, סיגעט, סאטמאר, אוהעל, קאלוב ועוד. ובשב"ק פרשת קדושים שבת בעיה"ב ווען יע"א, ולאחר שבת המשיך בנסיעתו לריישא, ריימאנוב, צאנז, קראקא, ליזענסק, בריגל, לאנצהוט, שינאווא, דינוב, ובשב"ק פרשת אמור שבת רבינו בעיה"ב לאנדאן.

ביום ג' פרשת בהר ט"ז אייר הגיע רבינו לארה"ק ומיד נסע לטבריא ת"ו, שם השתטח על קברי הצדיקים, התנא רבי עקיבא, רבי מאיר בעל הנס, חמשת תלמידי רבן יוחנן בן זכאי, הרמב"ם, והשלה"ק. משם יצא רבינו לעיה"ק צפת, והשתטח שם בקברי הצדיקים הטמונים שם

ביום רביעי לנו לינת לילה בעיה"ק צפת, ובלילה ערך רבינו מסיבת לחיים בבית האכסניא יחד עם כל ציבור אנ"ש תלמידים וחסידים שנתלוו אליו בנסיעתו למקומות הק', והתכוננו בהכנה דרבה לעלות לציון הק' של התנא האלקי רשב"י זי"ע מחר יום הגדול ל"ג בעומר.

ביום חמישי לפנ"ב הלך רבינו לטבול במקוה האריז"ל בצפת, ולאחמ"כ עלה לאת"ק מירון להשתטח על ציון הק' של התנא האלקי רשב"י.

רבינו: ניין, ס׳איז געווען אינמיטן וואך. זונטאג איז געווען איינמאל פאר־דעם, אום תשכ״ג. דעמאלטם בין איך געווען מיטן טאטן ז״ל אויף שבת אין צפת, און זונטאג פארטאג׳ם איז ער געפארן קיין מירון.[18]

א׳ הנוכחים: אום תש״נ, צי תשנ״א, איז דער רבי אויך געווען ל״ג בעומר אין מירון.

רבינו: יא, כ׳בין געווען אין בני ברק ביי די הדלקה אויפ־דערנאכט.

דעמאלטם בין איך אויך געווען פארטאגם אין מירון, אזוי מיין איך, מ׳האט אויך געקענט צוקומען צום ציון.

רא״ש: דער רבי געדענקט דאך אז דער טאטע ז״ל דער רבי דער ברך משה פלעגט צו מאכן דעם ל״ג בעומר דא אין קרית יואל, אז אלע ישיבות האט מען צוזאם געפרופן, פון וויליאמסבורג און פון איבעראל, ער האט געזאגט א גרויסע דרשה,[19] און נאכדעם האט ער געפירט א טיש, ס׳איז געווען די סעודה פארן גאנצן ציבור.

רב דביהמ״ד אבני צדק: ס׳האט געהייסן די פתיחה פארן זומער זמן.

רא״ש: יא, איך האב געמאכט אזעלכע פעקלעך פאר אלע בחורים, זיי זאלן האבן טועם צו זיין. זיי זענען דאך געקומען צו פארן פון איבעראל.

כ׳געדענק ס׳איז געווען איינער דארט פון די הנהלה דעמאלטם וואס איז געווען אקטיוו אין וויליאמסבורג, האט ער זיך אהנגערופן, אז ס׳איז ביטול תורה..., דער רבי האט אים געזאגט ׳דו ביזסט א אשכנז׳..., אזוי האט ער געזאגט. ער האט געוואלט אז אלע בחורים זאלן קומען.

רב דביהמ״ד אבני צדק: יא, ס׳איז געווען אן עולם, ס׳איז געווען זייער שיין. נאכדעם איז דער עולם געגאנגען צום ציון פון רבי׳ן ז״ל. פארנאכטם איז געווען דער ל״ג בעומר טיש אין ביהמ״ד.

רבינו: דער עולם דא ל״ג בעומר איז זייער ערנסט, זייער ערליך. זייער אן איידעלער ציבור, אן ערליכער געהויבענער ציבור.

ביים ייטב לב איז געווען צום סוף פון זיינע יארן, ער האט געדרוקט דעם ספר ׳ייטב לב׳ נאך בחייו, נאך אום תרל״ה. דעם ׳ייטב פנים׳ האט ער נאך אויך געדרוקט אין חלק בחייו,[20] אבער ער איז שוין נישט געזונט געווען ווען ס׳איז ארויסגעקומען, ער איז שוין געלעגן. און ער האט געבעטן מ׳זאל אים ברענגען דאס ספר, ער האט געוואלט זאגן ייטב פנים, און ער האט זיך טועה געווען און ער האט געזאגט אז מ׳זאל אים ברענגען דעם פנים יפות, צי דער שליח האט זיך טועה געווען און האט געמיינט אז ער האט אים אזוי געזאגט, האט ער אים טאקע געברענגט א פנים יפות, ווען ער האט אים געברענגט דעם ספר האט ער געזעהן אז ס׳איז נישט דעם ספר וואם ער האט געבעטן. האט ער געזאגט, אז ער האט נישט געבעטן דעם ׳פנים יפות׳ ער האט געבעטן דעם ׳ייטב פנים׳, האט ער דעמאלטם געזאגט אויף זיין ספר ׳ס׳איז נישט דער פנים יפות, אבער עם איז אויך א שיין ספר׳....

האב איך געזאגט דא אויך אזוי, אונז האמיר געהאט ל״ג בעומר דא, ס׳איז אפשר נישט מירון, אבער ס׳איז א שיינער יום טוב געווען.

רב דביהמ״ד אבני צדק: אין א געוויסן זין, ס׳איז טאקע נישט מירון, אבער די הייסישקייט דארטן פעלט, וואו מ׳גייט איז דא פון אלע סארטן....

---

18 בשנת תשכ״ג יצא רבינו לארה״ק ביום א׳ פרשת תזריע מצורע כ״ז ניסן תשכ״ג לפ״ק יחד עם הרבנית הצ׳ ע״ה ובנו הגדול כ״ק מרן רבינו הגה״ק שליט״א אשר הי׳ אז עלם צעיר כבן ט״ו שנים.

ביום ב׳ הגיע רבינו לארה״ק, ובתחילה עשה את דרכו לעיה״ק ירושלים, ובשבת הראשונה שב״ק פרשת תזריע מצורע הי׳ בעיה״ק ירושלים ת״ו, והשבת השני׳ פרשת אחרי קדושים הי׳ רבינו ז״ל בבני ברק.

והיות של״ג בעומר חל אז במוצאי שב״ק פרשת אמור, על כן שהה רבינו על שב״ק פרשת אמור בעיר הקודש צפת ת״ו בכדי להיות סמוך ונראה לציון המצויינת של התנא האלקי רשב״י זי״ע.

במוצש״ק ההדלקה בחצר ביהכ״נ האר״י הק׳ ומרן ז״ל נתכבד בהדלקה, ובשעת ההדלקה בצפת כבר היו יכולים לראות מרחוק את ההדלקה הגדולה על גג ציון הרשב״י זי״ע באת״ק מירון.

לאחמ״כ נערכה שם סעודת מלוה מלכה רבתי וסעודת הילולא. וביום ראשון פרשת בהר בחוקותי בבוקר נסע רבינו לאתרא קדישא מירון.

19 הדרשות נדפסו בספרי ׳אבני שהם׳ (פרך ה) וחלק הפלפולים שדרש אז, נדפסו בספר החדש ׳ברך משה׳ על סוגיות הש״ס, שאך זה י״ל פעם ראשונה בשנה זו תשפ״ה לפ״ק.

20 ספרו ייטב פנים חלק ב׳ יצא לאור ימים אחדים לפני פטירתו לחה״ה ע״י נכדו הגה״צ רבי משה דוד ט״ב ז״ל אבד״ק לאפוש, וכה כותב בהקדמתו לשו״ת אבני צדק, וז״ל: איזה ימים לפני הסתלקותו, יצא לאור מהנ״ל חלק שני בשלמותו, וכשהבאתיו סמוך למטתו, שמח לקראתו, נשקו מכל צד בעזרתו, ועיניו זלגו דמעות מרוב שמחתו, שזכה לראותו, ע״כ. גם תלמידו הר״ר אברהם גינצלער ע״ה כותב בדברי הערכתו תיכף לאחר הפטירה (בכתב״ע מחזיקי הדת בלבוב) ״ימים אחדים לפני פטירתו הגיע לידו גמר ספרו הקדוש ייטב פנים על דרשות חלק שני, ויקחו וינשקהו בכל עבריו ופנותיו ויברך עליו ברכת שהחיינו״ (נעתק בס׳ בצל תומר, תולדות הרה״ק מטעטש ז״ל, ע׳ נא).

הרר"ז: אינטערסאנט, ווען דער ייטב לב האט געדרוקט דעם "ייטב לב" האט ער עס געדרוקט אהן זיין נאמען, און איינער האט עס געדרוקט אויף זיין נאמען. איינער דאהי האט נאך אזא שער בלאט.[21]

רבינו: יא, ס'איז דא, כ'האב געזעהן א קאפי דערפון.

הרר"ז: פארוואס האט ער עס געדרוקט אהן זיין נאמען? וואס האט ער מורא געהאט?

רבינו: וועגן זיין ענווה.[22]

21

כדברים האלה חרת על השער: "ספר ייטב לב על חמשה חומשי תורה, אשר יגעתי בעניי, ומצאתי ת"ל דברי תוכחה ואמרי נועם, אנכי הצעיר באלפי... ז"ל. וזאת להמאיר לארץ בתורתו ויאמר ברוח נמוכה, בענותנותו רב גודלו לסוככה, ואתה המעיין אל תביט אל מראהו, כבוד והדר תעטרהו, אחד מאלף מצאתיו בדורינו, בענותנותו מזהיר ומבהיל לעינינו, לא רב ולא אב"ד ומואס בכבוד ותהלה, עוסק בתורה יומם ולילה, וירתיח כסיר מצולה, ה"ה הרב הה"ג החסיד מוהר"ר... נ"י". אלו הדברים אשר חרת על השער החדש.

ובגליון 'פאלק'ס בלאט' שיצא לאור בעיר סיגוט ביום ג' פר' לך שנת תרמ"ב נומער 12 התריע על זיוף חמור זה בקול גדול בצירוף דברי זלזול על אותו איש אשר קנה מאת מוכר ספרים הרבה ספרים ויסר מעליהם את השער אשר נדפס ע"י המחבר וכו'.

בגליון מחזיקי הדת (שי"ל ביום כ"א חשון שנת תרמ"ב) מגולל לפני הקוראים פרשת הזיוף, ובתוה"ד מספר שזה כמו שנה היה בבית דפוס בלבוב וראה שהוא מדפיס שער ספר בשם ייטב לב, ושמח מאוד לזה, כי מסתמא הראשונים כבר נמכרו ועתה מדפיסים אותו פעם שנית, וכעת יוכל לקנותו, וביקש מאת המדפיס שכאשר יצא מבית הדפוס יודיעו כדי שיוכל לקנותו, אבל המדפיס אמר שבקשו ממנו שידפיס רק השער ולא יותר, וכאשר לקח את השער לעיין בו, ראה כי שם כתוב נוסח אחר ממה שהיה כתוב בהספר שחיבר מרן הייטב לב ז"ל, ומוסיף לספר עוד כמה פרטים על פרשה זו.

להלן תמונת שער הספה"ק ייטב לב המזויף:

ספר
ייטב לב
על חמשה חומשי תורה
Jeitib Leb
Religiösen und Moralischen Inhalts
von
Mayer Pokete.
1890
Druck v. Josef Ehrenpreis, Lemberg

22

כידוע שמרן הייטב לב לא רצה לגלות שמו בשער הספר מחמת ענותנותו [ורק רמז שמו בסוף ההקדמה ובשם הספר], ובס' משה היה רועה (ה"ד עמ' תקל"ח) מסופר שמרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל אמר בשם דודו מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל שזקינו הק' מרן הייטב לב ז"ל העלים שמו מן הספר, לא מחמת כדי שלא ידעו מי חיברו, כי הרי בניקל היו יכולים לגלות מי כתבו, כי הרי הוא מזכיר בתוך הד"ת אביו מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן ז"ל ואת זקינו מרן הגה"ק הישמח משה ז"ל הוא מזכיר הרבה פעמים בלי שיעור, וכן נזכר בספרו מד"ת שאמר ודרש בעצמו בקהל עם רב בכל עת מצוא והיו הרבה תלמידים שזכרו היטב, אלא הוא הסתיר את שמו כי מחמת רוב ענותנותו ושפלות רוחו לא הי' יכול להחליט בדעתו לפרסם שמו בראש הספר.

להלן הוא תמונת שער הספה"ק ייטב לב שיצא לאור בלי שם המחבר, וכה כותב בזה"ל: "אשר חנן אלהים את עבדו תחת כי אהב את אבותיו ויבחר בזרעו אחריו, הנה הוא נחבא אל הכלים, דך נכלם, וילט פניו באדרתו ויגלם, זה שמו לעלם".

אמרות י' אמרות טהורות מוזקק שבעתים
ספר
ייטב לב
על החמשה חומשי תורה
זה יצא ראשונה
על
ספר בראשית
נדפס פה מ.-סיגעט יע"א
בבית-דפוס התפוסת
בשנת להדריך את בני ישראל לפ"ק.
יפה כלבנה ברה כחמה מאירת עינים

ובהוד"מ אחרת תחת אחד השיחים הוסיף רבינו לספר רבינו כדלהלן: "בימיו איז געווען דער גרויסער עושר ר' שמעון וואלף ראטשילד, און ער האט זיך אזוי געפירט אז ווען א מחבר האט געשיקט צו אים א ספר האט ער געשיקט דערפאר א מטבע. אין חוסט איז געווען א איד וואס ווען ס'איז ארויס געקומען דער ייטב לב, און ס'איז געווען אהן קיין נאמען, האט ער געדרוקט א נייעם שער בלאט אויף זיין נאמען, ער גיט

הרר"ז: דער דברי חיים האט אויך ארויס געגעבן זיין ספר אויף שמות גיטין און מקוואות אהן א נאמען.[23]

רבינו: דער דברי חיים איז נאך אסאך מער אינטערסאנט, דער דברי חיים ברענגט אראפ, 'מה שכתב בספר דברי חיים', ער רעדט פונעם ספר דברי חיים ווי גלייך ס'איז א צווייטער, ער שרייבט נישט 'מה שכתבתי'.

הרר"ז: וואו שרייבט ער אזוי?

רבינו: אין דברי חיים אין די תשובות (על הל' מקוואות או הל' גיטין). ווען ער ברענגט אראפ, שרייבט ער נישט אז ער האט עס געשריבן, נאר אז ס'שטייט אין ספר דברי חיים, ער ברענגט עס אראפ ווי ס'איז א פרעמדער.[24]

הרר"ז: ביים ייטב לב איז דא א רמז, ייט"ב קען מען אפשר כאפן, ביים דברי חיים קען מען אפילו נישט כאפן, די נאמען חיים מוז נישט זיין דוקא ער.[25]

רב דביהמ"ד אבני צדק: די תשובות דברי חיים האט רבי משה בארדיובער געדרוקט, און ס'איז געווען נאך איינער.

רבינו: יא, זיי האבן עם געדרוקט, דער בארדיובער רב מיטן באבובער רב.[26]

זיך אהער אז ער איז דער מחבר, און ער האט אוועק געשיקט צו ר' שמעון וואלף ראטשילד דעם ספר, דער ר' שמעון וואלף פלעגט אריין שיקן דאס געלט צום רב פון שמאט ער זאל עס איבער געבן פאר דעם איד, דער מהר"ם שיק איז דעמאלטס געווען רב אין חוסט, האט ער געשיקט פארן מהר"ם שיק אז ער האט באקומען דעם ספר ייטב לב וואס איינער פון זיינע בעלי בתים האט אים געשיקט, און ער שיקט אים געלט אז דער רב זאל אים אהין געבן, ווען דער מהר"ם שיק האט באקומען דעם בריוו, און ער האט דאך יא געוואוסט ווער דער מחבר איז, האט ער אים געלאזט רופן און געפרעגט וואס איז דאס...? און אזוי איז אריסגעקראכן דער זיוף,

23 וזלש"ק בהקדמה: ...ואם כי אולי ימצא בחיבורי זה לפעמים מדבר גדולות נגד גדולי הדור, מבקש אני מטי אלף פעמים, כי ידעתי שלא הגעתי לידיעת תלמיד תלמידיהם רק הקולמס פלטתה שלא לרצון, אבל ידעתי שפל' ערכי ולא באתי רק להעיר לא להלכה, וקראתי שם החיבור דברי חיים שמי לא רשמתי מטעם הידוע. עכלש"ק.

להלן תמונה משער הספר, וכה חרת בזה"ל: "ספר דברי חיים שחיבר אחד מהתלמידים, על אדני פז מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים, עצה בלב איש מים עמוקים, שבעתים מזוקקים, בביאור גדולי הפוסקים".

ספר

דברי חיים

שחיבר [illegible]

חלק ראשון

[illegible]

נדפס [illegible]

בשנת ספר דברי חיים לפ"ק

יוצא לאור מחדש בתוספות חדשות

על ידי

חנחלת ישיבת באבוב

שנת חיובלו בשפתח בחיבורי חיים ז"ל (השמ"ח) לפ"ק

ברוקלין, נ.י.

---

24 לדוגמא, עי' בשו"ת דברי חיים (ח"ב אבהע"ז סי' קי"ז) שכתב: ...הנה אתפלא מדוע לא ראיתם בספר דברי חיים בשער הניקוד (אות פת"ח חריק) שכתב בשם עזרת נשים להכשיר, הגם שחיפשתי כעת בספר עזרת נשים ולא מצאתי, מ"מ אין ראיה, דבודאי לא כיחש בעל המחבר דברי חיים וכו'.

ועי' (סי' קפ"ו) שכתב: אודות הצריך עיון שמצא בספר דברי חיים (בשמות אנשים אות מ"ם ס"ק י"ב) הנה ידע מעלת כ"ת כי המחבר הלז לא נתכוון לקנטר ח"ו רק מה שלקוצר דעתיה יש לעיין בזה הענין כתב צריך עיון...

עוד זאת מצאנו (תשובות נוספות סי' י"ד) וזלש"ק: ומחמת כשלון כחי לא אוכל להאריך דברים אשר בלבבי, וגם בפלפול לא יכולתי להעיר, הגם שבספר דברי חיים (הל' מקוואות אות נ"ז) בא בארוכה, עוד הרבה לפלפל, רק אין בכחי להביא הדברים בכתב, ובפרט כי הכותב אשר עמי נחלה למאוד, ולזה קצרתי, עכ"ל.

ועיי' עוד בשו"ת (חיו"ד סי' צ) ...ואם כי כתבתי בקונטרס אשר לי... כשכוונתו על הספר הנ"ל (על מקוואות סעי' ח)... ע"ש.

ועיי' בשו"ת משיב דבר להנצי"ב מוואלאזין ז"ל (ח"ד סי' ע"ט) ...ומצאתי ספר חדש דברי חיים 'לא נתפרש מחברו' ונדפס בוואלקאווא... עכ"ל.

ומן הענין לציין שספרו הנ"ל יצא לאור בפעם הראשונה בשנת תרכ"ד, ולכאורה מיד אח"כ נתפרסם שהוא ממורן הק' מצאנו, ועיי' בחי' הרז"ה שיצא לאור בשנת תרכ"ח (עמ' י"ב) שכ': ...וראיתי לאחד קדוש מדבר הגאון מהר"ח שנדפס מחדש הלכות מקוואות שלו...

25 וכן יש לציין שבסוף דברי ההקדמה בספרו רימז מרן הייטב לב את שמו הקדוש ברמז ובראשי תיבות, שכותב: מחכים אנחנו ומיחלים, אנא ה' היטיב"ה ברצונך ציון ותבנה חומות ירושלים עיר קדשינו, קוה קויתי"י א"ל ה' וישמע שוועתינו, וערבה לו מנחת יהוד"ה וירושלים בב"א.

26 עיי' בס' י"ג אורות (ח"א עמ' ש') שהרה"ק מקאלאשיץ ז"ל שהרה"ק מצאנו פקד על נכדיו לבל יהיה נכרי שום מגע ומשא בעבודת הדפוס,

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער האט זיי געפרעגט וואם דער עולם זאגט צום ספר, אזוי זאגט מען אז ער האט זיי געפרעגט.

*

הרר"ז: דער צאנזער רב אליין פלעגט צו געבן נעמען, און מ'האט אפילו נישט געהערט, אזוי זאגט מען.

רבינו: דער טאטע ז"ל האט פארציילט, אז ביי רבי משה לייב סטריזשובער (התנו של הגה"ק ר' ברוך מגארליין ז"ל) איז געווען אזא מעשה, ביי אים איז געבוירן געווארן א מיידל, און דער דברי חיים פלעגט אליין מאכן דעם מי שברך און א נאמען געבן, ער פלעגט נישט פרעגן דעם אבי הבן אויפן נאמען ביי זיינע אייניקלעך, ער האט עולה געווען, און דער דברי חיים האט געמאכט דעם מי שברך ויקרא שמה בישראל... און ער האט נישט דערהערט דעם נאמען, חייטשא אדער לייטשא צי בייטשא... האט ער נישט געווואוסט ווי אזוי זי היימט.[27]

ער קומט אהיים נאכ'ן דאוונען, און מ'פרעגט אים ווי אזוי היימט דאם קינד, זאגט ער אז ער וויימט נישט, וואם היימט דו וויימט נישט, זאגט ער אז ער האט נישט געהערט, יעדער איז אים געקומען טשעפען 'ווי אזוי היימט דיין טאכטער?'. הכלל, ער וועט מוזן גיין פרעגן דעם זיידן דעם דברי חיים, אבער ער טרויעט זיך נישט, אזא פחד איז געווען אין צאנז, ס'גייט אריבער איין טאג און נאך איין טאג, און ער וויימט נישט ווי אזוי דאם קינד היימט, וואם טוהט מען, מ'מוז דאך וויסן, האט ער געלאזט שרייבן א קוויטל, און געלאזט ליידיג און נישט געשריבן דעם נאמען, און אזוי איז ער אריין, פרעגט אים דער דברי חיים, פארוואם האסטו נישט אריינגעשריבן דעם נאמען, האט ער געזאגט 'איך וויים נישט ווי אזוי זי היימט', האט דער דברי חיים אים דעמאלטס געזאגט דעם נאמען.

רב דביהמ"ד אבני צדק: יא, ער האט געשריבן אין קוויטל אהן קיין נאמען 'בתי הנולדה לי במזל טוב', און דער דברי חיים האט געפרעגט וואם איז דאם?

רבינו: כ'האב לעצטנס געהערט אזא מעשה, ביי זיין זיידע איז דאם געווען, ר' חיים שלמה'ס (משב"ק) זיידע, ס'האט פאסירט אזוי אז ס'האט זיך ל"ע נישט געהאלטן דארט קיין קינדער, און מ'איז געגאנגן צו רבי אייזיק'ל קאמארנער, האט ער געזאגט אז ביים יעצטיגן קינד וויל ער זיין ביים ברית.

אזוי איז געווען, ער איז געקומען צום ברית, און ביי די ברכות האט ער געזאגט ויקרא שמו בישראל און ער האט נישט געזאגט הויעך דעם נאמען, און ער האט געזאגט אז ביי די זיבן יאר וועט ער אויסזאגן פארן קינד ווי אזוי ער היימט, און ביז די זיבן יאר זאל דאם קינד זיין אהנגעטוהן אינגאנצן וויים.[28] למעשה ביי די זיבן יאר האט שוין רבי

ואפילו בהנייר לא יגע, ואמר הגה"ק מבאדיוב שהגם שהדבר עלה לו בקושי גדול, אעפ"כ מילא רצון קדשו בשלימות.

וזה לשון הרה"ק רבי שלמה מבאבוב ז"ל בעל עטרת שלמה בן הרה"ק ר' מאיר נתן ז"ל בנו של מרן הדברי חיים ז"ל. והרה"ק רבי משה מבאדיוב ז"ל בנו של הגה"ק ר' ברוך מגארליין ז"ל בנו של מרן הדברי חיים ז"ל, אשר נתמנו ע"י זקנם הק' מצאנז ז"ל לסדר ספרו שו"ת דברי חיים על ד' חלקי שו"ע לדפוס, וכותבים בהדפסה ראשונה בזה"ל: לאשר נמסר לנו מאת אא"ז הה"צ שליט"א הכתבים להדפיסם פ"ק לבוב, ובעת ההגה"ה ראינו הרבה פעמים טעותים בהעתקה לדעתינו, גם הציונים והמראה מקומות נחסרו הרבה, ולאשר שלא הי' בכדי שילך ויבא לשאול בכל פעם את מרן א"א זקינינו מו"ר שליט"א, גלל כן הוכרחנו לתקן כפי שכלינו, אך לא שנינו מהעתקה הנמסר לנו ורק את אשר הי' נראה לנו ליתור או לט"ס רשמנו בשני חצאי לבנה עגולה כזה (), ואת אשר הוספנו לעת הצורך רשמנו בין שני חצאי מרובעים כזה [] למען יראה המעיין ויבחר, עכ"ל.

ועיין בכס' י"ג אורות (ח"א עמ' כ"ד) שבעת הדפסת שו"ת דברי חיים נזדמן הגאון בעל שואל ומשיב בבית הדפוס והביט בהכתבים, נענה ואמר לנכדיו שנתעסקו בעבודת הדפוס הגה"ק רבי משה מבאדיוב והגה"ק רבי שלמה מבאבוב, זקינכם מרמה אתכם, כי לפי האמת אינו רבי אלא גדול בתורה, דהרב מלעמבערג חשב דרבי המתעסק בעבודה וטרוד עם צרכי בני ישראל וכדומה אינו עוסק בעריכת תשובות עמוקות כאלו.

27 רביה"ק בעל ברך משה ז"ל הי' רגיל לספר עובדא כן ואמר שאינו זוכר את השם בבירור, ופ"א הראו לו בסוף ספר הי' הרמ"ל מסאסוב זי"ע שהו"ל מחדש הגה"צ ר' חיים שלמה הורוויץ מסטריזוב ז"ל, בן בנו של הרמ"ל מסטריזוב ז"ל, והוא מזכיר שם כל יוצ"ח של זקינו ז"ל, וכ' שם שהי' לו בת בשם 'האשא' ונהנה מרן ז"ל לראות את שמה בשייכות לסיפור הנ"ל.

28 והוא סגולה ידועה לאריכות ימים אשר הרבה צדיקים השתמשו בה במשך הדורות. - עיי' בספר חסד לאברהם (מעיין רביעי נהר נ"ב) מביא שמצא בכתב יד כתוב בזה הלשון: דע שיש סגולה נפלאה בלבישת בגדי פשתן, שהלובש בגדי פשתן אינו שולט בו עין הרע ולא שום מיני כישוף, ופרעה השיג בחכמתו סגולת בגדים אלו, והיה לבוש בגדי פשתן, ועל כן כל החרטומים לא היו יכולים לשלוט בו בכח הכישוף, וגם יוסף השיג סוד זה, על כן היה לבוש בגדי שש (פשתן), ופרעה הרשיע שם רביד הזהב על צווארו שהוא מבטל כח לבישת בגדי פשתן, עכ"ל.

ועיי' בס' דברי מנחם – רימנוב (יקוו המים עמ' ע"ה) שיש סגולה להלביש בגדי פשתן לבנים, והוא מד' החסד לאברהם הנ"ל, וכ' שעל כן לבש הכה"ג בגדי פשתן ביוהכ"פ כדי שהשטן לא יקטרג, וע"כ לובשין קיטל, והלבוש כ' (יו"ד סי' שנ"ב) שעל כן לובשין תכריכין מפשתן.

אייזיקל נישט געלעבט, במילא האט מען נישט געווארפט ווי אזוי ער הייסט.

נאכן ברית האט דער אבי הבן געפרעגט וויזוי ער זאל רופן דאם קינד, האט רבי אייזיקל געזאגט ער זאל אים רופן 'אלטער'.

רב דביהמ"ד אבני צדק: זיי פארציילן די מעשה ביים דברי חיים, אויך ער האט אליינס געגעבן דעם נאמען, און אז ער האט געגעבן א נאמען 'חיים שלמה'.

רבינו: יא, ביים באבובער רב (הגה"ק בעל עטרת שלמה ז"ל) האט ער געזאגט ביי ויקרא שמו בישראל 'חיים שלמה'. דאס איז א צווייטע מעשה.[29]

רב דביהמ"ד אבני צדק: יא, אבער דער דברי חיים אליינס האט נאך געלעבט, ס'איז געווען זיין אייניקל.

רבינו: יא, כ'וויים, אבער שפעטער ווען ער האט איבער געזאגט דעם נאמען ביי 'זה הקטן גדול יהיה', האט ער געזאגט נאר 'שלמה' אליינס.

ס'איז אפילו דא א יש אומרים אז ס'איז געווען צוויי כתובות.

ער האט געהאט א שאלה ביי די חתונה און ער האט געמאכט צוויי כתובות מספק (א' הי' כתוב השם 'חיים שלמה' וא' רק השם 'שלמה' לבד).

רב דביהמ"ד אבני צדק: אסאך רבי'ם האבן אליינם געגעבן נעמען, דער לב שמח האט אויך אליין געגעבן.

ווען דער קערעצקי'ער רב – דעם זיידן דער ברך משה'ס ערשטע שוואר (בזוה"ר) – איז געבוירן, האט נאך דער לב שמח געלעבט, און מ'האט געשמועסט וואספארא נאמען צו געבן, האט ער געזאגט מ'וועט שוין זעהן, ער איז אווענק יענע וואך, און מ'האט אים געגעבן טאקע דעם נאמען חנוך העניך, נאכן לב שמח.

רבינו: ביים בני ישראל איז אויך אזוי געווען.

ביים בני יששכר איז אויך געבוירן געווארן אן אייניקל, און מ'האט אים געפרעגט וואספארא נאמען צו געבן, האט ער געענטפערט 'עוד חזון למועד', און ביני לביני ביזן ברית האט שוין דער בני יששכר נישט געלעבט, און מ'האט א נאמען געגעבן 'צבי אלימלך'. נישט דער בלאזשובער רב (הגה"ק בעל צבי לצדיק ז"ל) איז עם געווען, איך האב געמיינט אז ס'איז געווען ביים בלאזשובער רב, דער בלאזשובער רב האט דאך אויך געהייסן 'צבי אלימלך' אבער כ'האב געהערט אז ס'איז נישט געווען ביי אים, ס'איז געווען ביי א אנדערער אייניקל.[30]

הרר"ז: עפעס איז געווען א מעשה ביים קדושת יו"ט צי ביים ייטב לב אז מ'האט געגעבן א נאמען בחייו, און ער האט צוגעזאגט אריכות ימים אויף דעם?

רבינו: ביים קדושת יום טוב איז געווען אזוי די מעשה, א איד האט אמאל א נאמען געגעבן ביי דעם ברית פאר זיין זוהן נאך זיין אייגענעם טאטן... ער האט זיך נישט געכאפט, מ'האט אידם שפעטער געזאגט 'דיין טאטע הייסט דאך אזוי?! איז ער געקומען קיין סיגוט צום קדושת יום טוב און געפרעגט 'וואם טוט מען', האט דער קדושת יום טוב געזאגט 'ס'איז א סגולה פאר אריכות ימים'. האט ער געפרעגט 'רבי, פאר וועמען?' האט דער קדושת יום טוב געזאגט 'פאר אלע דריי', פאר'ן זיידן און דער פאטער וואם

---

29 עיי' בס' האר"י שבחבורה (עמ' קנ"ד) שהרה"ק רבי שמואל אשכנזי חתנו של הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב בנו של הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא סבל רבות מצער גידול בנים, באשר כמה מילדיו נפטרו בצעירותם רח"ל, כשנולדה לו עוד בת אחריהם ויקרא שמה בישראל 'רבקה מרים' נסעה זוגתו הרבנית מרת רחל ע"ה להרה"ק מרוזין בכדי להזכיר את בתה אצלו, ולבקש ממנו סגולה שתזכה להאריך ימיה, פקד עליה הרה"ק מרוזין שתלביש את הילדה בבגדי פשתן, ואמר שזה סגולה לאריכות ימים, עשתה הרבנית כדבריו, יתר על כן לאחר זמן מה אף שלחה הרבנית רחל ע"ה את בתה התינוקת אל הרה"ק מרוזין, ונשארה אצלו וגידלה בביתו משך כמה חדשים, ואכן זכתה הבת להאריך ימיה, מאז החשיבה הרה"ק כאחד מבנותיו, ולימים כשנישאה הרבנית מרת רבקה מרים ז"ל עם מרן מהר"י מבעלוא זצ"ל, שמח הרה"ק מרוזין זצ"ל בשמחתה ע"ה, ואף שלח לה בגדים לחתונה במתנה.

ועיי' בס' צנצנת המן שמני הסיפור הנ"ל נשאר סגולה זו בידי מרן מבעלוא למי שסבל מצער גידול בנים ללבוש בגדי פשתן.

ועיי' בס' תיקון עולם-לעוינאהן (עמ' י) מא' שהרה"ק רבי לייבל איגר אמר להלבישו מכף רגל ועד ראש בבגדי פשתן, מחמת שא נתקיימו זרעו, והוא נתבייש בה, והרה"ק מראזוואדאוו והרה"ק משינאווא בירכוהו שיזכה לנשיאות חן ואריכות ימים, והרה"ק רבי יחיאל מאזוראוו תמה על ההוראה שבעצם הסגולה היא רק עד ז' שנים ולא יותר, עיי"ש באריכות.

29 היינו באמירת ויקרא שמו בישראל אמר מרן הדברי חיים ז"ל 'חיים שלמה', אבל אח"כ באמרו זה הקטן גדול יהיה, אמר רק השם 'שלמה', וע"כ לא נשאר עם השם חיים.

30 עיי' בס' בית שלמה – מונקאטש (מאמר עת דודים) שמביא הסיפור באריכות שהוא היה אצל הרה"ק רבי אלעזר מלאנצהוט ז"ל כשנולד לו בנו רבי צבי אלימלך אב"ד בירטש, ורבי אלעזר נסע להחלוויית אביו הק', ושלח שליח לביתו למול את בנו בשליחותו.

האט א נאמען געגעבן און פאר'ן קינד, אינטערסאנט, אז אלע האבן טאקע לאנג געלעבט.[31]

רב דביהמ"ד אבני צדק: דער דיין (הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א בעמח"ס שו"ת אגלי דבש) זאל זיין געזונט האט מיר פארציילט, ער האט געהאט דא אין קרית יואל א מעשה וואס איז געווען מיט יארן צוריק, ביים רבי'ן (בעל דבר"י) ז"ל די לעצטע יארן האט ער אסאך מאל נישט געזאגט דעם נאמען, ער איז געווען סנדק און אסאך מאל האט ער נישט געהאט קיין כח – ס'איז געווען דארט ביים צויס [געיט] פארנט נעבן עמוד, דארט איז געווען די ברית'ן – און אסאך מאל האט מען מכבד געווען א צווייטן זאל זאגן די ברכות, איז געווען אז אסאך מאל האט דער דיין געזאגט די ברכות, האט זיך איינמאל געמאכט ביי איינעם וואס דער דיין האט געזאגט דעם נאמען 'יעקב', און נאכ'ן ברית האט איינער פון די קינדער פונעם בעל ברית געזאגט פאר'ן טאטן, 'אונז האמיר דאך א ברודער יעקב?!', בקיצור ער האט פארגעסן אז אן אנדער קינד זיינע הייסט אזוי, ווייל יענער האט געהאט נאך א נאמען, ער האט געהייסן 'חיים יעקב' צי 'יעקב דוד', בקיצור, ער האט זיך נישט געכאפט אז ער האט שוין דעם נאמען 'יעקב', האט מען געפרעגט דעם רבי'ן ז"ל וואס זאל מען טוהן, האט דער רבי געזאגט מ'זאל אים רופן 'ישראל'.

איז נישט לאנג צוריק ווייזט מיר דער דיין אז מ'האט ארויס געגעבן א נייע מהדורא פונעם 'שואל ומשיב', און דארט שטייט גענוי אזא שאלה, און עם שטייט דארט אז מ'זאל אים רופן 'ישראל' אנשטאט 'יעקב'.[32]

רבינו: דא אין קרית יואל איז אויך געווען א מעשה, דא איז געווען ר' דוד שווארץ, ער לעבט שוין נישט, ר' אהרן משה פון ירושלים'ס א ברודער, זייער פאטער האט געהייסן ר' שלמה יעקב,[33] אבער ער איז נישט געזונט געווען, אין די לעצטע יארן איז ער שוין געווען אין א האום (מושב זקנים), און ס'איז געבוירן געווארן ביי ר' דוד א יונגל, ר' דוד איז אן איידעם ביי ר' יהושע פריינד, און ער האט א נאמען געגעבן 'אהרן יעקב פנחס', און נאכ'ן ברית האט אים איינער געזאגט, 'דיין טאטע הייסט דאך 'יעקב', ער הייסט 'שלמה יעקב'?!!

דער פעטער ז"ל האט נאך געלעבט דעמאלטס, איז מען געגאנגען פרעגן דעם פעטער, האט ער געזאגט מ'זאל אים נישט רופן 'יעקב', נאר 'אהרן פנחס'.

באמת, ביים ייטב לב איז נאך געווען אזא מעשה, ביים ייטב לב ווען עם איז געבוירן געווארן זיין יונגסטע זוהן, האט ער אים א נאמען געגעבן 'משה', נאכן זיידן דער ישמח משה. נאכן ברית איז ער אריין געגאנגען זאגן פאר די יולדת, זעהט אויס ער האט אויך נישט געזאגט פאר די יולדת פארץ ברית, ער האט איר אויך נישט פארציילט... נאר נאכ'ן ברית איז ער איר געגאנגען זאגן מזל טוב, און זי האט געפרעגט ווי אזוי הייסט דאס קינד, האט ער געזאגט 'משה', זאגט זי מיין טאטע הייסט דאך 'משה'?! ער האט געהייסן רבי משה דוד, דער טאלטשאווער רב, ער האט דאך שוין געווואוינט אין יענע יארן אין צפת, האט ער זיך נישט געכאפט בשעת'ן ברית, האט ער געהייסן צוגעבן דעם נאמען 'יוסף' במילא איז געווארן 'משה יוסף' דער אוהעלער רב.

און ער האט איר דעמאלטס געזאגט אז ס'וועט נישט שאדן פארן אריכות ימים פונעם שווער, און ער האט טאקע מאריך ימים געווען (עד יום ח"י תמוז תרט"ז לפ"ק).

רח"ש: ר' משה ראטשטיין האט דאך דער רבי געקענט.

רבינו: יא, א ודאי.

רח"ש: ער האט געזומען אן איידעם ר' משה פייג, און דער טאטע, דער רבי דער ברך משה, האט געוואלט אז מ'זאל דעם חתן צוגעבן א נאמען, אבער דער חתן האט נישט געהאלטן דערביי, ער האט געזאגט אויב מ'דארף צוגעבן א נאמען זאל מען צוגעבן פארץ שווער א נאמען, ער איז

---

31 הסיפור הי' עם הגאון ר' מרדכי האפמאן ז"ל דומ"ץ אויפאלו, בעת שקרא את שם בנו 'חיים' ע"ש הרה"ק הדברי חיים ז"ל, ושם אביו הי' ר' חיים לייב, וכאשר באו אל הקדוש"ט אמר שגם אצל רבו בעל דברי חיים בא לו מעשה כזו ואמר רבו שזה סגולה לאריכות ימים, שאל ר' חיים לייב על מי תחול הברכה אם על מי שנקרא כשמו דהיינו אבי האב או על האב שנתן השם או על הבן שנקרא בשמו, הניח הקדוש"ט ראשו על ידיו זמן מה והגביה ראשו בחזרה ואמר כך שמעתי סתם, אבל בוודאי אם אמר רבי שמסוגל לאריכות ימים, עולה הברכה על אבי האב ועל האב ועל הבן, וכן הוי שכולם האריכו ימים למעלה מצ"ה שנים.

32 עיי' בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא שבישאה סי' ל"א) וז"ל שם: שאל שאילתא להגאון רבי יוסף שאול נאטהנזאהן ז"ל כי קרא לבנו הנולד יעקב, ושכח כי יש לו בן אשר הרחיק נדוד זה רבות בשנים, ושמו יעקב, ואמר הגאון לתלמידו להביא לו חומש בראשית ופתח בפתיחה ראשונה המקרא בפרשת וישלח 'לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל', וצוה להשואל לשנות ולקרוא שם בנו השני ישראל, ע"כ.

33 בנו של הרב החסיד ר' אשר ישעי' שווארץ ז"ל, משב"ק אצל מרנן רבותיה"ק מסיגוט ז"ל.

געווען צובראכן און איז צוריק געגאנגען צום רבי'ן דער ברך משה אז דער חתן וויל נישט, האט אים דער רבי געזאגט מ'זאל דיר צוגעבן א נאמען 'חיים' – ער זאל הייסן 'משה חיים' – און ס'וועט דיר גארנישט שאדן...

רבינו: יא, און ער האט טאקע געהאט אריכות ימים.

כ'דערמאן מיך, ס'איז געווען א איד וואס האט געהייסן ר' משה 'פערל',[34] ר' משה 'מרגליות' האט מען אים גערופן – אזוי ווי ר' נח 'וויינשטאק' רופט מען ר' נח 'נפץ' – עכ"פ דער ר' משה פערל האט געגומען א חתן וואס האט געהייסן ר' משה רוטנער – דעם שאמקוטער רב'ס ברודער, רבי נחום מאיר פאנעט'ס שוויגער איז אויך געווען א ברודער – און ס'איז געווארן א פראבלעם מיט צוואת ר' יהודה החסיד, ער האט דאך געהייסן ר' משה רוטנער, איז געווארן א מדובר מ'זאל צוגעבן א נאמען, איז געווארן אויך א מחלוקת אין דעם, דער חתן האט געזאגט אז דעם שוויגער זאל מען צוגעבן א נאמען, און דער שוויגער האט געזאגט אז דעם חתן זאל מען צוגעבן א נאמען, איז מען געגאנגען פרעגן דעם פעטער ז"ל – דאס איז א מעשה פון כאטשיג זיבעציג יאר צוריק, אפשר אפילו נאך מער, אין אנהייב די יארן וועז דער פעטער ז"ל איז געווען דא אין אמעריקא – הכלל, מ'האט זיך אזוי געקריגט, האט ער געפרעגט פארן שוויגער, דו געסט נדן? האט ער געזאגט ניין, ער געט נישט קיין נדן, אז דו געסט נישט קיין נדן, געב אים כאטשיג א נאמען... און ער האט טאקע געהייסן ר' 'משה אהרן' רוטנער....

א' הנוכחים: דער חתן האט באקומען א נאמען במקום הנדן....

רבינו: יא...

ער האט געהאט א זוהן 'בנימין אלטר', ער האט געווואוינט אין הילקערסט אין מאנסי – כ'וויים נישט וואו ער וואוינט היינט – ער איז א זוהן פון דעם ר' משה אהרן.

א' הנוכחים: דער לעצטער אונגעווארער רב פאר די קריג האט געהייסן ר' יוסף אלימלך כהנא, און זיין פאטער האט געהייסן ר' יצחק אייזיק כהנא, ער איז געווען א רב אין א שטעטל.

רבינו: יא, אין זשאָדאַני איז ער געווען רב.

א' הנוכחים: יא, ער איז געווארן אן איידעם אויך ביי א רב וואס האט געהייסן ר' יצחק אייזיק הלוי ביליצער, דער באר יצחק, אויך א רב אין איינע פון די אונגארישע שטעטלעך, נאדי–אידא האט געהייסן די שטעטל, ס'איז נעבן אוהעל.

עכ"פ דער איידעם מיטן שווער האבן געהאט דעם זעלבן נאמען, איז מען געגאנגען צו רבי אייזיק'ל קאמארנער האט ער גועזאגט, 'יצחק אייזיק הכהן' און 'יצחק אייזיק הלוי' איז בכלל נישט דער זעלבער נאמען, ס'איז נישט קיין שום פראבלעם.... דער חתן האט געהייסן ר' יצחק אייזיק כהנא, און דער שווער האט געהייסן ר' יצחק אייזיק הלוי, האט ער גועזאגט אז ס'איז נישט דער זעלבער נאמען.

רבינו: מ'רופט דאך אזוי אוים צו די תורה, יצחק אייזיק הכהן... יצחק אייזיק הלוי....

הרר"ז: ביי כלה וחמותה האט מען מער מקפיד געווען?

רבינו: דער דברי חיים האט מקפיד געווען נאר ביי כלה וחמותה. אנדערע זאכן האט ער אלעם אוועק געמאכט.[35] וויל אין משנת חסידים שטייט אזוי:[36]

רח"ש: ביי א שווער מיט א איידעם אויך נישט?

---

34 שהי' משמש בביהמ"ד עצי חיים סיגעט בוויליאמסבורג יצ"ו.

35 וז"ל הדברי חיים: שאין לנו שום ידיעה בדברים אלו, והוא מהדברים הנסתרים ואין מבוא לשכלנו להשיגם, ועלינו לקבל דבריו באהבה אף אם הם נראים כסתירה לדברי התלמוד, אמנם מסיים, שהדבר ספק אם לזרעו התכוון או לכל אחד, ולזה נאמר בכה"ג אם הלכה רופפת בידך צא וראה האיך העולם נוהג, והנה במדינתינו אין מדקדקים רק באשה ששמה כשם חמותה, ודבר זה מבואר להחמיר גם בספר משנת חסידים, ובשארי הדברים אין מדקדקים במדינתינו, עכ"ל.

36 אשר הרה"ק מרן הדברי חיים ז"ל עסק בה רבות. כ"כ בדרכי חיים אות נ', וז"ל ורבינו הקדוש היה לומד בכל לילה קודם תפילת ערבית בסידור של משנת חסידים ובאותו מקום למד בכל לילה לערך רבע או חצי שעה. ועי' שו"ת דברי חיים (או"ח ח"ב סי' צ') בגדולת וחשיבות הס' משנת חסידים.

ספר משנת חסידים הוא ספר קבלה שחיבר הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי ז"ל, על פי קבלת האר"י הקדוש ומוזכר פעמים רבות בספרי חסידות. הספר נכתב כמעין קיצור לקבלת האר"י ע"ס ספר עץ חיים.

רבינו עמנואל חי ריקי ז"ל היה מגדולי המקובלים באיטאליע. נולד בפיראדה, למד תורה בעיר ריגיו. היה רב בעיר גרוציה. למרות מעמדו הנכבד בתור אב"ד החליט לעלות לצפת עיר המקובלים ולעסוק שם בקבלה. אך כעבור זמן נאלץ לחזור לאיטליה והשתקע בעיר פירנצה. חיבר ספר בשם 'משנת חסידים' על עניני תפלה בדרך הקבלה. הספר נתפשט מאד באיטאליע ונדפס בכמה מהדורות. כן נדפסו ממנו חידושים על הש"ס ופירושים למקרא. רבים בפירנצי ראו בו צדיק וקדוש וסיפרו עליו סיפורי נפלאות. ובספר שם הגדולים להחיד"א ז"ל מביא שהתנהג בקדושה וחסידות, ובמשך כ"ב שנים התענה בכל ימות החול, עי"ש.

רבינו: ניין, ער האט נישט מקפיד געווען נישט ביי קיין צוויי מחותנים, און נישט ביי א שוועך מיט א איידעם, נאר ביי כלה וחמותה.

הרר"ז: דער ישמה משה האט א תשובה אויף דעם, ער ברענגט א ראיה פון די גמרא אז מ'האט געהייסן די זעלבע, ניין?.

רבינו: יא, ס'איז דא א תשובה אין השיב משה (אבה"ע סימן ס"ט)[37] וואו דער ישמה משה איז מכריע אז אויב איין נאמען איז אנדערש דעמאלטס איז גוט.[38]

דער פעטער ז"ל האט אויך א תשובה (שו"ת דבר"י סי' קט"ז) ווי ער איז מקיל ביי נאך א נאמען.[39]

דער מהרש"ם אין א תשובה (ח"ה סי' כ"ח) זאגט א הסבר, ווייל די צוויי נעמען ביי א מענטש איז ווי איין נאמען, במילא אויב ביי איינע איז עם אנדערש, איז עם שוין נישט די זעלבע נאמען, ער ברענגט עם פון הפלאה.[40]

רח"ש: ביים רבי'ן (בעל דבר"י) ז"ל איז געווען אמאל אזא מעשה וועגן א שידוך פון ר' יהושע ווערצבערגער'ס שוועסטער, ר' אברהם חיים ווערצבערגער'ס טאכטער, און ער האט געהייסן צולייגן א נאמען. א כלה וחמותה, ער האט געלאזט דעם שידוך, און געהייסן אז פאר די כלה זאל מען צוגעבן א נאמען.

רבינו: יא, אבער עכ"פ אזוי האט דער דברי חיים געזאגט, נאר ביי כלה וחמותה, וויייל דאס שטייט אין משנת חסידים. פארדעם האט ער נאר אויף דעם חושש געווען. אויף אנדערע זאכן גארנישט.

א' הנוכחים: ביי א התן מיט א שוועך אויך נישט? ער האט נישט געהייסן צולייגן א נאמען.

רבינו: ניין, גארנישט.

רב דביהמ"ד אבני צדק: די וועלט דערציילט אזא מעשה ביים חתם סופר מיטן מהר"ם שיק.

רבינו: יא, אז ער האט שוין געפרעגט האט ער שוין נישט געוואלט...[41]

---

37 עיי"ש שהביא ראיה מד' הגמרא (ברכות מב.) רב יהודה הוי מעסק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבי, ופירושו ידוע [דהיינו שהכניס את בנו לחופה עם בת רב יהודה בר חביבי] (ומביא כמה ראיות מש"ס שזהו הפירוש) עיין בברכות (דף כה:) רב אחא איעסק ליה לבריה וכו' ["עיילה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא, ומבואר דהכוונה באיעסק לי לבריה' היינו להכניסו לחופה]. וכן בכתובות (דף סב:) רבי איעסק ליה לבריה ביה רבי חייא, ועיין שם ברש"י (ד"ה איעסק) [וז"ל שם: איעסק לבריה, להשיא בתו של רבי חייא] ופירושו מוכרח בש"ס שם בתר הכי, דאמר: "יתבי וקא עיינו במשפחות" [רבי אתי משפטיה בן אבישל, ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד', ומבואר שנשתדכו ביניהם]. וילמד סתום מן המפורש, כי כן דרכה של תורה, וזה פשוט וברור.

והנה אף שהחסיד הנ"ל היה זמן רב אחר חתימת התלמוד, מ"מ קשה איך חשש לדבר דנתבאר בש"ס דחכמי התלמוד לא חששו ליזה. ויש לומר בזה, דהא לא איריא, דהא אנחנו רואין כמה וכמה בני אדם ששם הקודש שלו יהודה וכדומה, והשם לעז שלו הרגיל בפי המון הוא שם אחר, ואלי גם בימיהם היה כך, ואם כן לא קשה מידי, דהא בתלמוד ודאי דלא נזכר רק שם הקודש, ואם כן יכול להיות דאחד מהן היה שם שלו הנקרא בפי המון שם אחר, ולכך התחתנו, ואם כן לא קשה מידי. משא"כ אם אמרינן דגם זה אסור, א"כ קשה האיך מנגד החסיד הנ"ל למה שנתבאר בש"ס כנ"ל. ובפרט דדבר המסתבר הוא, דלא אמרה רק מחמת חשש עינא בישא ח"ו, ואם כן כיון שאין נקרא כן בפי ההמון לית לן בה. כן נראה לי ברור.

38 וז"ל שם: נשאלתי, מי ששמו נפתלי ורוצה לשדך עצמו עם אחד שנקרא הערין והשם קודש שלו גם כן נפתלי, אם אין לחוש בדבר מנידון צוואת רבי יודא חסיד זצוק"ל. והשבתי בתוך כדי דיבור דאין לחוש, מכמה טעמים: א'. דכך קבלתי מחכם אחד שהיה בק"ק קראקא בעסק שידוך אחד, והיה אחד מהמחותנים נקרא בשני שמות, ושם אחד מהשנים היה כשם מחותנו הרוצה לשדך עמו, והי' נקרא בפי כל בשני שמות. ושאל את פי שאירי הגאון הצדיק מו"ה אריה ליב זצוק"ל אבדק"ק הנ"ל, והשיב דכל כי האי מילתא הוא הבו דלא לוסיף עלה, וכל שיש איזה שינוי ממה שנאמר בהצוואה הולכין להקל. ואם כן כל שכן בנידון דידן שאינו נקרא בפי המון בשם זה,

ועוד, הלא מבואר בצוואת החסיד מהר"י (אות כד) בזה הלשון: שני בני אדם ששמותיהם שוין לא יזדווגו יחד ילדיהן. וספק אם לזרעו אם לכל העולם. ויש אומרים שני בני אדם ששמותיהן שוין לא יזדוגו יחד ילדיהון ביום אחד. עד כאן. ואם כן איכא כמה ספיקי להתיר, עיי"ש.

39 עיי' שם בהתשובה הנ"ל (אות ב') שכתב בזה"ל: "ובענין שמות הכלה וחמותה בעצם חמור יותר מהמחותנים, אעפי"כ בב' שמות הרבה מקילים ויש להם על מה לסמוך, וליתר שאת יפסיקו לקרוא את הבתולה בשם הדומה ויקראו אותה רק בשמה השני, ונוהגין לשאול ע"ז ג' רבנים", ע"כ.

40 וז"ל שם בשו"ת מהרש"ם: וכן מצאתי בס' נזיר השם בסופו נדפס תשובה מהגאון בעל הפלאה שכתב ג"כ כן דב' השמות הם כשם אחד ואם יש שינוי באחד הוי כשם אחר, ובפרט אם השם שנקראת בפי כל הוא בשינוי רק יש עוד שם א' שוה בוודאי לית מאן דקפיד, עיי"ש.

41 כבר אמרו חכז"ל (ירושלמי מסכת ראש השנה פרק ג ה"ה) דברי תורה עניים במקום א' ועשירים במקום אחר, וה"ה בשיחות קודש הללו, כאשר תתחת א' השיחים הרחיב רבינו לספר העובדא כדלהלן:

....דער התם סופר האט אמאל אריין געופן דעם מהר"ם שיק נאך אלס בחור, און ער האט אים אהנגעטראגן אז ער ווייל אים נעמען פאר אן איידעם, האט דער מהר"ם שיק געפרעגט 'איך הייס דאך משה'....

דער חתם סופר שרייבט דאך אזוי אז ס׳האט צו טוען מיט דעם, מאן דקפיד.[42]

אבער דעם חתם סופר איידעם אליינם, רבי משה לעהמאן, האט אויך געהאט דעם זעלבן נאמען ווי דעם חתם סופר, ער האט אויך געהייסן ׳משה׳, און מ׳האט אים טאקע צוגעגעבן א נאמען ׳טוביה׳.[43]

שפעטער האט ער זיך מיישב געווען, אז דער רבי האט מיר עס מציע געווען דארף איך עס אהנעמען, ווייל דער רבי האט דאך אויך געוואוסט אז די נעמען זענען די זעלבע. איז ער צוריק געגאנגען צום חתם סופר און גענזאגט אז דער רבי זאל אים מוחל זיין, און אז דער רבי איז עס מציע האב איך גארנישט געזאגט... אבער דער חתם סופר האט עס נישט מקבל געווען, ווייל דער מהר״ם שיק האט עס שוין ארויס געזאגט, האט ער שוין נישט געוואלט.

42 בשו״ת חתם סופר (אבהע״ז סי׳ קט״ז) דן בענין צוואת רבי יהודה החסיד שאיש לא ישא אשה ששמו כשם חותנו, וכתב שם דעניני זיווגים הללו בקפידא תליא מילתא, ומאן דלא קפיד לא קפדינן בהדי׳, עיי״ש.

עי׳ בפתחי תשובה (אבהע״ז סי׳ ב׳ ס״ק ז׳) כתב בשם ס׳ כרם שלמה שבהיות הרב האי גאון רשכבה״ג מהרמ״ס (החתם סופר) אב״ד בכאן דרעזניץ עשה הלכה למעשה לשנות שם החתן מפני שהיה שמו כשם חותנו.

43 עיי׳ בשו״ת חת״ס (יו״ד סי׳ ק״ח) שכתב בזה״ל: ...וא״ל תלמידי הבחור המופלג החתן המל״ח כ״ה משה טובי׳...

ועי׳ בשו״ת כתב סופר (או״ח קל״ג) בתשובה שכתוב לו, וזל״ק: בימי חנוכה, יוסיף ה׳ חיים וברכה, לה״ה גיסי חביב נפשי הרבני הצדיק מופלג בתורה ויראה, בע״פ מלא וגדוש מוכתר ובנימוסין כש״ת מו״ה משה טובי׳ה לעהמאן נ״י בעת איתן מושבו בעיר אמסטערדאם יע״א.

ועיין מה שכ׳ מרן החת״ס כתב בתשובה (אהע״ז ח״א סי׳ קט״ז) וז״ל: ע״ד מי שרוצה לדבק בבן טובים בחור וטוב, אלא דחייש מה שאומרים העולם משום שמות הבחור עם החותן כו׳.

אהובי, מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדי׳, ובאמת לא מצאתי חשש זה בס׳ חסידים ס״א בסי׳ תע״ו, שם נאמר דלא ישאו האב והבן כו׳, וזהו חבורו של ר״י החסיד, ש״מ דליכא קפידא במידי אחרינא עכ״ל. ובהערה שם מציין למש״כ בס׳ אגרות סופרים (סי׳ כ״ה) דמה שלא נזכר בס׳ חסידים עצמו כ״א בצואתו אין לחוש כ״א זרעו.

ובס׳ זכרון למשה (סי׳ כ״ו) מביא מהג״ר יעקב פראגער אב״ד אדא שחמיו המהר״ם שיק זצ״ל סיפר לו שרבו החת״ס רצה ליקח אותו לחתן אע״פ ששמותיהן היו שוים.

עיי׳ בס׳ ליקוטי חבר בן חיים (ח״ג דף מ׳) דשמו הי׳ משה, וקודם קשירת התנאים שלח אליו בנו הגאון מקראקא שיקרא לעצמו עוד שם אחר, וקרא עצמו עפ״י עצת גיסו הנ׳ משה טובי׳.

ועי׳ באגרות סופרים (כתבי רש״ס סי׳ כ״ד בהערה) המעשה בפרטיות שהחתם סופר קודם שנתקשרו בתו מרת שמחה עם חתנו רבי משה לעהמאן, הגם, דער חתם סופר אליינם, זיין ערשטער שווער האט אויך געהייסן ׳משה׳ (הגאון רבי משה יערוויטץ ז״ל אב״ד פרוסניטץ).[44] ממילא איז א שטיקל פלא אז ביי זיין איידעם דעם רבי משה לעהמאן האט מען צוגעגעבן א נאמען טוביה.[45]

הרר״ז: ס׳איז געווען וואס האבן געזאגט מ׳זאל פרעגן דריי רבנים.

רבינו: דאם שטייט אין אבני צדק (אבהע״ז סי׳ מ״ו), אזוי זאגט ער דארט ׳כך מקובלני מצדיקים׳.[46]

וקרא רבינו קר״ש כנהוג

ונפרד מהם ברב ברכות ושובע שמחות

ציוה לבנו רבי שמעון לאמר לו, שיוסיף לעצמו שם על שמו משה, ומאז הי׳ נקרא "משה טוביה".

ובלקוטי חבר (שו״ת דף ק״ט) מוסיף שאמר החת״ס דאף שאינו חושש לד׳ ר״י החסיד, מ״מ מהיות טוב יקח לו עוד שם אחר, ועשה כן עד היום, ובעוה״ר ההוא גברא בכל ענינו ודרכיו הוא קשה יום, ומי יודע (וכוונתו למש״כ באגרות סופרים הנ״ל ע״ש).

44 זו הרבנית בזיוו״ר ע״ה נפטרה בלי בנים ל״ע בשנת תקע״ב, ונזכרה לשבח ולתהלה בשו״ת חת״ס יו״ד סי׳ קנ״ג.

45 עי׳ בפתחי תשובה (אבהע״ז סי׳ ב׳ ס״ק ז׳) כתב בשם ס׳ כרם שלמה שבהיות הרב האי גאון רשכבה״ג מהרמ״ס (החתם סופר) אב״ד בכאן דרעזניץ עשה הלכה למעשה לשנות שם החתן מפני שהיה שמו כשם חותנו.

ובאגרות סופרים בכתב רבי שמעון סופר (סי׳ כ״ד בהערה) כתב שהחתם סופר קודם שנתקשרו בתו מרת שמחה עם חתנו רבי משה לעהמאן, ציוה לבנו רבי שמעון לאמר לו, שיוסיף לעצמו שם על שמו משה, ומאז הי׳ נקרא "משה טוביה".

ועצה זו כ׳ גם בשו״ת צמח צדק בשם הרה״ק הבעל התניא ז״ל, ובשו״ת מהר״ם בריסק (ח״א סי׳ קכ״ט) מביא כן בשם הרה״ק משינאווא ז״ל, וע״ע בשו״ת לבושי מרדכי (מהדו״ת או״ח סי׳ ק״ח).

אגב יש לציין שבס׳ חכמת אדם (כלל קכ״ג סי׳ י״ג) מחדש שקפידת רבי יהודה החסיד היינו דווקא כשהם משולשים דהיינו א׳ ששמו ראובן וחתנו שמו ראובן לא יקח עוד חתן ששמו ראובן, ובתשו׳ אבני צדק (או״ח סי׳ כ״ח ואעה״ו סי׳ ד׳) מסכים בעצם לדבריו, אמנם בהגהות מהרש״ם מביא בשם הרה״ק הר״ש מבעלזא שהפריך סברא זו. וכן הורה רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל כמ״פ.

46 עי׳ בשו״ת אבני צדק (שם) וז״ל: "ומאן דלא קפיד לא קפדינן בהדי׳, ואם ירצה לצאת הכל ישאל עוד רב אחד, וביש שלשה מסכימים אין שום חשש, כך מקובלני מצדיקים בעניני הצוואה", עיי״ש.

סעודת הילולא רבתי
של רביה"ק בעל ברך משה זיע"א

יום ה' פ' שמיני - כ"ו ניסן שנת תשפ"ה לפ"ק
בביהמ"ד הגדול דקרית יואל יע"א

(אחרי שהאריך בד"ת לכבוד ההילולא קדישא)

היינט איז דער יומא דהילולא פון טאטן זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

זיין גאנץ לעבן איז געווען איין לאנגע קייט פון הרבצת התורה מיט יראת שמים, מדריך צו זיין אידישע קינדער מיט א הנהגה טובה וישרה, לערנען מיט אידישע קינדער דרך ארץ, מדות טובות, בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, מוסיף צו זיין מחוי על הקודש, מאכן פון אידישע קינדער הייליג, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, און מרחיב צו זיין די גבולי הקדושה בכל אתר ואתר, מיט בתי מדרשות און בתי חינוך פאר בני ובנות ישראל, חינוך הבנים און חינוך הבנות, מרבה צו זיין עשיית צדקה וחסד, סיי פאר א יחיד און סיי פאר א כלל, מרבה צו זיין די כח הקדושה און צניעות.

בעצם האט ער אליינם מקיים געווען דעם כה תברכו את בני ישראל אמור להם, זיינע טייערע דברי תורה מלאים זיו ומפיקים נוגה, חידושים בסוגיות הש"ס, הלכה ואגדה, די פייערדיגע דרשות צו יעדע צייט, בפרט וועו עס איז געקומען שבת אדער ימים טובים, דברי מוסר און תוכחה בדברים המושכים את הלב, דברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב, און עס איז מקוים געווארן ביי אים והיה ברכה, שהברכות מסורות בידו, צו פועל'ן ישועות פאר אידישע קינדער.

די הייסע תפלות מיט אן השתפכות הנפש וועו ער איז געשטאנען בתפלה לפני קונו מיט א געוואלדיגע התעוררות, די עבודת הקודש, שלחן הטהור לפני ה', מלא יראת ה'.

טיילן צדקה ליחיד ולכלל און פאר מוסדות התורה. ער איז געווען אן אב הרחמן פאר יעדן דערביטערט נפש, וועו עס האט איבערגעטרעטן די שוועל פון זיין שטוב, וואס ער האט געקענט העלפן האט ער געהאלפן בכל נימי נפשו, מיט אלע רמ"ח איברים בגוף ובממון.

מלחמה לה' בעמלק קעגן קליפת הציונות

והיה כאשר ירים משה את ידו, אין מלחמת ה' קעגן קליפת הציונות און אלע אירע נאכשלעפערס, וגבר ישראל, אין די שווערע מלחמה פון די רשעים די ממשלת הטמאה וואס זענען ליידער מושל בארצינו הקדושה, כופרים וואס זיי לייקענען בתורת משה און אין אלעם וואס איז הייליג פאר כלל ישראל.

דער טאטע ז"ל איז געווען אן עזר ואחיסמך פאר יהדות החרדית בארצינו הקדושה, פאר אלע קהילות און פאר אלע מוסדות וואס זענען נישט נהנה משולחן איזבל.

דער טאטע ז"ל האט מייסד געווען דעם כולל עצי חיים לשמו של אביו הקדוש, און ער האט דאס געפירט, כל ימיו האט ער געזען צו שיקן געלט קיין ארץ ישראל. – היינט צו טאג נאך זיין פטירה, מיין חשוב'ער ברודער הרב הצדיק רבי שלום אליעזר געבט זיך אפ מיטן כולל עצי חיים. כאטשיג, איך קוק מיר אום, ס'קומט אים שווער אן, עכ"ו קוקט ער נישט אויף זיך, ער גייט ארום צאמצונעמען געלט פארן כולל אויסצוצאלן, ב"ה ער פירט עס אויפ'ן העכסטן און אויפ'ן שענסטן אופן, דער זכות פון טאטן ז"ל זאל אויף אים מגין זיין, ער זאל זיין געזונט, און ער זאל קענען וויטער ממשיך זיין אין די עבודת הקודש.

זיין אהבה צו קרית יואל

אונז געדענקען מיר – אלע תושבי קרית יואל געדענקען – זיין גרויסע אהבה זיין ליבשאפט וואס ער איז געווען צוגעבינדן בלב ונפש צו די שטאט דא קרית יואל, דאס איז געווען בבת עינו אפצוהיטן קרית יואל פון יעדן היזק, ווי ער האט זיך געפרייט מיט די הרחבת גבולי הקדושה, ער האט געזען ווי ס׳קומט צו נייע הייזער, נייע געסלעך, און ער אליינס האט געבויט דא בנינים, בתי חינוך פאר חינוך הבנים און חינוך הבנות, ס׳איז אים געווען א געוואלדיגע שמחה וועז ער האט געזען ווי דער כח הקדושה דא אין קרית יואל איז מוסיף והולך.

איינס פון די ערשטע פעולות וואס דער טאטע ז״ל האט געטהן נאך די פטירה פון פעטער ז״ל, איז געווען ארויסצוברענגען די ישיבה פון כרך גדול ניו יארק קיין קרית יואל, ממלא צו זיין רצון קדשו פון פעטער ז״ל וואס האט געהאט א געוואלדיגע השתוקקות צו דעם.

היינט נאך עטליכע צענדליגער יארן אז מען קוקט צוריק, און מען זעט די געוואלדיגע הצלחה פון די ישיבה דא אין קרית יואל, קען מען זאגן כמה גדולה דער כח הצדיקים וויאזוי זיי האבן פארשטאנען בחכמתם, זיי האבן געזען און פארשטאנען דעם עתיד וואס דאס מיינט א ישיבה אין שטאט, און וואס מיינט א ישיבה מחוץ לעיר, די געוואלדיגע הצלחה וואס די ישיבה איז מצליח.

און איך קען זאגן אז עס שטייגט איבער אלע אנדערע ישיבות. און אויף דעם וועלן זאגן עדות די ראשי הכוללים בכל אתר ואתר, וואו עס קומען אן די תלמידי הישיבה נאך די חתונה, מען זעט די פירות הישיבה, די מעלות פון די תלמידים, הן די מעלה וואס זיי שטייגן אין לימודים און הן אין יראת שמים און הן אין די איידעלע הנהגה, דער אייבערשטער זאל העלפן אזוי אויף וויטער.

שיינקייט פון קרית יואל

שוין יארן לאנג וואס קרית יואל האט זוכה געווען און איז זיך צואוואקסן בכמות ובאיכות, ס׳קומען צו נייע שכונות, נייע געגנטער, פרישע געסלעך אנגעפולט מיט הערליכע הייזער, טויזנטער משפחות וואס וואוינען דא יראים ושלמים כן ירבו. טייערע יונגעלייט, חשוב׳ע בחורים, קינדער וואס לערנען אין די תלמוד תורה, שטייגן אויף אין די פארטאגס שעה״ן, און זענען עוסק בתורה מן הבוקר ועד הערב, און זיי שטייגן אין תורה און אין יראת שמים, קביעות עתים לתורה פאר בעה״ב און פאר יונגעלייט אין היכל התורה דא אין ביהמ״ד, מ׳קומט עס קוקן פון די גאנצע וועלט טוט מען עס באוואונדערן, מ׳קען זאגן אז ׳אין דוגמותה׳ אין די גאנצע וועלט.

וועד עס געדענקט, איז געווען מרגלא בפומי׳ פון טאטן ז״ל צו זאגן, "ער איז גרייט צוריק צו געבן דעם פקדון וואס ער האט באקומען פארן פעטער ז״ל בשלימות גמור". און מיר קענען זאגן, דאס איז נישט נאר בשלימות, נאר מיט א גרויסע הוספה, שטארק מוסיף געווען אין אלע ענינים לטובה ולברכה.

בתי מדרשים אין יעדע שכונה

פון די פטירה פון טאטן ז״ל, זענען מיר מצווה ועומד אפצוהיטן דעם פקדון בגשמיות וברוחניות, און מוסיף זיין לויט אונזערע אריכע כוחות. ב״ה מ׳קוקט צוריק, מען קען זאגן אז מ׳איז געשטיגן אין אלע ענינים, אבער מ׳דארף צו שטיין על המשמר שטענדיג, ווייל די כוחות פון יצר הרע איז זיך מתגבר בכל יום, און מ׳דארף מלחמה האלטן קעגן יצר הרע מיט אלע כוחות וואס מען פארמאגט.

אזויווי קרית יואל וועט פארבריטערט, עס קומען צו נייע געגנטער, סיי אין קרית יואל, און סיי אין קרית יואל המורחבת, דארף מען זען און זיך זארגן אז עס זאל אין יעדע שכונה, א גרויס שיין בית המדרש בהרחבה פאר די תושבי השכונה, א מקום וואס איז פאסיג צו לערנען תורה, ס׳איז פאסיג צו דאוונענען, און מ׳זאל קענען עוסק זיין בתורה בטהרה, ס׳זאל זיין א מורה הוראה אין יעדן ביהמ״ד, אין יעדן ווינקל, און זארגן זיך פאר אלע צרכי הקהילה.

און אפילו אין די נייע געגנטער אין קרית יואל המורחבת, איז א געוואלדיגע געברויך צוצושטעלן בתי מדרשות וואס זענען סניפי קהילתינו, ס׳איז א געוואלדיגע תועלת פאר די דארטיגע תושבים, ס׳איז מגביר די כח הקדושה אז ס׳זאל זיין אין א בחינה פון מעלין בקודש ולא מורידין.

און א געוואלדיגע אחריות אויף איבעראל מען זאל טאקע פארשטערקערן די כח הקדושה, מוסיף צו זיין מחול על הקודש, מוסיף צו זיין אין לימוד התורה, מוסיף צו זיין אין געבן צדקה וחסד, מוסיף צו זיין, דאס דאוונענען זאל ווערן בעסער און שענער און ערליכער, מוסיף צו זיין אין יראת שמים, מוסיף צו זיין אז דאס דאוונענען זאל זיין במתינות מיט א התלהבות אויפן קול, מרישא ועד גמירא.

נאר שיקן אין אונזערע ישיבות

אויך ליגט א געוואלדיגע אחריות אויף אלע אנשי שלומינו – איך רעד איבעראל, בכל מקום בכל אתר ואתר – צו שיקן די בחורים אין די ישיבות וואס געהערן צו אונזער קהילה.

מ׳קען זאגן אונזערע ישיבות, אלע, שטייגן איבער די פרעמדע ישיבות בכמות ובאיכות, אין אלע ענינים, הן אין די לימודים און הן

אין יראת שמים און הן אין הנהגה. און מ׳זאל זיך נישט לאזן פארנארן אין דעם צו זוכן גליקן אין די פרעמד, ווייל דער סוף איז אז מען האט שפעטער חרטה.

בתי מדרשים אין קרית יואל דוקא נאר פאר די וואס זענען סרים למשמעתו פונעם הייליגן מייסד זיע״א

איך וויל רעדן נאך אן ענין.

קרית יואל איז אן עיר רבתי עם, א גרויסע שטאט, רבתי בדעות, האט עס פארשידענע מיינונגען, ס׳איז דא אידן וואס זיי ציהט אהער, דא אידן וואס זיי ציהט די זייט, אהער און אהין. מיר זענען נוהג א עין טובה, מיר זענען נישט ברוגז אויב עמיצער עפנט אויף א ביהמ״ד אין קרית יואל, אבער מען דארף צו פארשטיין אז דאס האט אויך א גבול.

דער פעטער ז״ל האט געהאט אן השקפה ברורה בנוגע ארץ ישראל וכל המסתעף, ער האט גערעדט, געפייערט, און געשריבן בדם לבבו. ס׳האט אים געקאסט הימל׳ישע כוחות ארויסצוברענגען זיין השקפה, און ער האט זייער מקפיד געווען אויף די ריינע השקפה.

ער האט געוואוסט אז ס׳זענען דא אנדערע וואס זענען נישט מסכים מיט אים, אבער ער האט זיך נישט צוריק געהאלטן פון זאגן דעם קול ה׳ בכח, קול ה׳ ברמה, מיט א פייער האט ער ארויסגעזאגט דעתו הקדושה.

נאך די מלחמה אין יאר תשכ״ז האט ער געזאגט און געשריבן אז לדעתו זאל מען ׳זיך מונע זיין פון גיין צום כותל המערבי ביז משיח וועט קומען׳. דער כותל המערבי איז א מקום קדוש ביותר, אבער ער האט פארשטאנען דעם עת לעשות לה׳, האט ער געזאגט דעתו הקדושה.

יעצט וויל איך זאגן אזוי, אויב איז דא א מנהיג פון א חבורה אדער פון א עדה וואס האלט אנדערש, אדער ער טוט אנדערש, ער גייט יא צום כותל וכדו׳, און ער עפנט א ביהמ״ד דא אין קרית יואל אין די שטאט וואס דער פעטער זכרונו לברכה האט אליינס מייסד געווען און ס׳איז נקראת על שמו, איך פרעג, דאס איז נישט קיין עזות? דו ביזט עובר אויף זיינע ווערטער, בכוונה – נישט שלא בכוונה – און נישט איינמאל און נישט צוויי מאל. און דו מאכסט א ביהמ״ד דא אין קרית יואל? אדער נישט נאר אין קרית יואל, אין קרית יואל המורחבת? דאס איז שכל׳דיג? דאס איז יושר? דאס איז מתקבל על הדעת?

איך וויל זאגן אפן, אויב איינער פארשטייט אנדערש, אדער ער טוט אנדערש, זאל ער נישט עפענען קיין שום ביהמ״ד, ער האט נישט קיין פלאץ דא אין קרית יואל – נישט אין קרית יואל און נישט אין קרית יואל המורחבת, און דאס דארף זיין קלאר פאר יעדן איינעם.

נישט לאזן הייבן די פרייזן פון דירות

ב״ה, אינעם פארגאנגענעם יאר האבן מיר געהאט די זכי׳ בעזר שמו יתברך אויפצטוהן געוואלדיגע פעולות לטובה פאר די תושבי קרית יואל, בנוגע די פרייז פון דירות, צו קויפן א דירה אין קרית יואל, און אין קרית יואל המורחבת.

אז מען רעדט היינט קען מען זאגן אזוי, היינט בויט זיך אין קרית יואל אסאך הונדערטער דירות – וואס בויט זיך שוין, אדער התחלת הבנין – אזוי אז ס׳איז דא צו קויפן דירות בהרחבה לכל דורש ומבקש. סיי ווער ס׳וויל קויפן, און סיי ווער ס׳וויל דינגען א דירה.

עס זענען דא אינוועסטארס, וואס טוען אינוועסטן געלט און ווילן מאכן געלט, איך ווינטש זיי אז זיי זאלן מאכן אסאך געלט און זיי זאלן זיין גבירים אדירים, אבער נישט אויפ׳ן חשבון פון די תושבי קרית יואל.

בעזר שמו יתברך אני על משמרתי אעמודה, איך וועל שטיין דא מיט א השגחה, מיט א פעסטע השגחה, און נישט לאזן הייבן די פרייזן פון די דירות.

אין קרית יואל איז די פרייז פון א דירה דריי הונדערט דאלער א סקווער פוס, אין קרית יואל המורחבת דארט איז די קרקע ביליגער, און עס טאר נישט קאסטן א דירה מער ווי צוויי הונדערט און פופציג דאלער א סקווער פוס.

האבן שכל און נישט צאלן מער

איך וויל געבן פארן ציבור א ביישפיל מ׳זאל פארשטיין אביסל.

פאר דריי יאר צוריק האט איינער געקויפט הונדערט און פינף עיקער אין שכינות דא, פאר פופצן מיליאן דאללער.

פאר וועם ס׳קען די הלכות וסדר הבניה וויפיל הייזער מען קען ארויפשטעלן אויף די הונדערט און פינף עיקער, קומט אויס אז ער האט געצאלט דריי דאללער פאר א סקווער פוס; צו בויען א דירה, וועט זיך וועגדן צווישן הונדערט און צוואנציג לכל היותר הונדערט און פערציג דאללער א סקווער פוס.

יעצט אז מ׳לייגט צו דריי דאללער וואס האט אים געקאסט די קרקע, קומט אויס הונדערט און דריי און פערציג דאללער לכל היותר פער סקווער פוס.

מ׳לאזט בעטן צוויי הונדערט און פופציג דאלער א סקווער פוס, מען מאכט אסאך געלט!, אסאך געלט!, וועט מ׳צאלט נישט

מער ווי צוויי הונדערט און פופציג דאללער א סקוועד פוס, איז דא עפעס א בארעכטיגונג אויסצופרעסן און ארויסצוריסן פון אידישע קינדער – נישט קיין עשירים – אפגעשפארטע דאללערס, ארויס צו פרעסן מער ווי דעם סכום? איז דא א בארעכטיגונג?

איך פארשטיי אז אזויפיל סקוועד פוס וועט נעמען א לאנגע צייט ווילאנג ס׳וועט זיך אויפבויען, אבער אפילו מען זאל עס דאפלען (מחיר הקרקע), פון דרײַ זאל וועלן זעקס און פון זעקס זאל ווערן ניין, וועט שוין זיין הונדערט ניין און פערציג, איז שוין וואס? און דאס איז א חשבון וואס איך זאג אייך קלאר.

א צווייטער אינווסטער וואס האט געקויפט, האט געצאלט אכט און צוואנציג סענט פער סקוועד פוס, אבער דאס איז שוין מיט יארן צוריק.

עס האט א גבול וויפיל מען מעג בעטן! אידישע קינדער פלאגן זיך אויף יעדן דאללער, אידישע קינדער דארפן האבן א דאך איבערן קאפ, ב״ה די משפחה ווערט גרעסער מ׳דארף קויפן דירות.

איך וויל זאגן פאר יעדן איינעם, פאר אלע קונים, מען זאל האבן שכל! מען צאלט נישט מער!

ב״ה איך לויב דעם באשעפער, ווי איך האב געזאגט די פרייז פון דירות אין קרית יואל, און דינגען א דירה אין קרית יואל איז געפאלן, ערגעץ אנדערש איז עס געשטיגן, און דא אין קרית יואל איז דאס שטארק געפאלן, און איך מיין אז רוב תושבים אין קרית יואל זענען צופרידן פון דעם.

און פאר די אינווסטערט וואס ווילן הייבן די פרייזן, זאג איך זיי, אז זאלן גיין אויף אנדערע מקומות און דארט זעהן צו מאכן געלט, נישט אויפן חשבון פון ארימעלייט דא אין קרית יואל.

הכרת הטוב פאר די בוי מייסטער און עסקנים

איך וויל מזכיר זיין לטובה די אלע בוי מייסטערס, בוי אונטערנעמערס, וואס האבן זיך צוגעשטעלט ביז יעצט צו פארקויפן פאר די פרייז פון דריי הונדערט דאללער פער סקוועד פוס, יא, א דאנק זיי וואס זיי האבן זיך צוגעשטעלט, איז מען צוגעקומען צו דעם וואס מ׳איז צוגעקומען, ישלם ה׳ פעלם, זאל דער אייבערשטער געבן א ברכה פאר די אלע אידן, און דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן מאכן אסאך געלט!

עס קומט אויך א ברכה פאר די חשוב׳ע עסקנים וואס זיי לייגן צו מח און כח צו דעם, רעדן מיט די בוי מייסטערס, און בוי אונטערנעמערס שעות אויף שעות. גאנץ קרית יואל איז זיי שולדיג א יישר כח פאר די ארבעט וואס זיי האבן אראפגעלייגט לטובת כל תושבי העיר.

שרעקליכער מצב מיט גזירת הגיוס

בארצינו הקדושה אין ארץ ישראל, ווער ס׳וויסט דעם מצב, ס׳איז א שווערער ביטערער מצב אין ארץ ישראל פון די שרעקליכע גזירה פון גיוס בני ישיבות, ס׳וועט נישט בעסער, נאר לײַדער ווערט עס ארגער.

טויזנטער בני ישיבות, דאס מיינט בחורים מיט יונגעלייט, האבן באקומען א "צו גיוס". מען רופט אז מען זאל קומען אין מיליטער – שוין דא אסאך טויזנטער וואס האלטן שוין ווייטער פון דעם, ווייל זיי האבן זיך נישט געשטעלט צו מיליטער, האבן זיי שוין אויף זיך אין ארץ ישראל הייסט עס א "צו מאסר", דא הייסט עס אן "ארעסט ווארענט", און מען קען זיי ארעסטירן יעדן טאג אויב זיי שטעלן זיך נישט צו מיליטער, ה׳ ירחם.

מען ווייסט נישט מה יולד יום אין די שרעקליכע גזירה, וואס גייט זיין למעשה. די חברה וואס רופן זיך ״עזרה ויעוץ׳ ארבעטן בלב ובנפש ארויסצוהעלפן.

דער אייבערשטער זאל העלפן די גזירה זאל בטל ווערן, די גאנצע מדינה זאל בטל ווערן, דער אייבערשטער וועט העלפן, וכל הרשעה כולה בעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ.

גזירת החינוך אין ניו יארק

בײַ אונז, אין אונזער מדינה ניו יארק דארף מען אויך האבן רחמי שמים מרובים, די רעגירונג האט זיך פארליגט אויפן חינוך אריינצומישן מ׳זאל לערנען אסאך מער לימודי חול ווי מ׳האט געלערנט ביז יעצט, ה׳ ירחם אז די גזירה זאל בטל ווערן, מען זאל קענען ממשיך זיין חינוך בני ישראל און חינוך בנות ישראל אזוי ווי ביז יעצט אן קיין שום שינוי.

דער זכות פון טאטן זצוקללה"ה זאל מגין זיין אויף אונז אלע און אויף אלע אידן, מ׳זאל געהאלפן ווערן מיט אלע מיני ישועות, בײַ משה רבינו זאגט די גמרא מה כאן עומד ומשמש, אף שם עומד ומשמש, משה רבינו לא כהתה עינו ולא נס ליחו, ער איז מתפלל פאר אלע אידישע קינדער זיי זאלן געהאלפן ווערן מיט וואס מ׳דארף.

צרכי עמך ישראל מרובים, ס׳איז דא אסאך צובראכענע אידישע הערצער, און מ׳קוקט ארויס אויף ישועות, מ׳ווארט אויף ישועות, אידן דארפן געהאלפן ווערן מיט קינדער, אידן דארפן געהאלפן ווערן מיט געזונט, אידן דארפן געהאלפן ווערן מיט פרנסה בהרחבה, אידן דארפן געהאלפן ווערן צו טון גוטע שידוכים מיט די קינדער, אידישע קינדער דארפן געהאלפן ווערן צו האבן ערליכע אידישע דורות, ערליכע אידישע קינדער, תענוג ונחת פון אלע יוצאי חלציו, הרחבת הדעת דקדושה, אריכות ימים ושנים, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

שיעור פרקי אבות
בקרב קהלתינו הק' בבארא פארק יצ"ו

יום שב"ק פרשת שמיני שנת תשפ"ה לפ"ק

במשנה (אבות פ"א מ"ב) משה קבל תורה מסיני. הקשו המפרשים למה תלה קבלת התורה בהר סיני, ולא אמר בהדיא משה קבל תורה מהקב"ה.

ב) איתא בילקוט ראובני (פ' יתרו אות ג) בשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ונפל למדבר, כדי שתנתן התורה על מקום המעולה הזה. וע"ב למה נפל הר המוריה לשם.

ביאור ענין חורבן בית המקדש ע"ד משל

ויתבאר בהקדם מה שכתב ע"ז זללה"ה בישמח משה (פ' תצוה) הנה עמדו הקדמונים על המקרא, בענין שני בתי מקדשות שהיה ה' לבנותם ואחר כך נחרבו, וכי הס פועל ריק, חלילה מלומר כן, אך הענין, על פי משל לאחד שהניח זרע חיטין טוב ממרחק, ונטעו עד שצץ ופרח ועשה פרי, אחר כך עקרו והניח זרע חיטין אחר ונטעו וגם עשה פרי ועקרו, וחזר והניח זרע חיטין מן המובחר ונטעו והכניסו לקיוס, והנה בעת עקירתו שמי חיטות רשעות, כל הרואה יתמוה על מה עשה ככה לנטוע חיטין טוב ויפה ולעקרו זה פעמים, ממנ"ם היתה הנוטע מענה בפיו, כי הכל בחכמה עשה, לפשר כח הארץ הלזו לץ תוכל שאת נטיעה חיטין כזה, כי המדינה הלזו רזה, לכן הקדים לנטוע זרע חיטות הרשעות, כדי שתקבל הארץ כח שמנונית החיטין המובחר, ואחר כך נטע חיטין השלימי אשר זה מטרת לבו מקדם. וכדבר הזה פעל ועשה קורח הדורות מרשם לנטוע שמי המקדשות ולהחריבן, כי לולא שמי המקדשות הרשעות לץ היה בכח הארץ הגשומה הלזו לקבל קדושת המקדש השלישי שעתיד הקב"ה בעצמו לבנותה, ולכן זוה לבנות בית רשעון ושני, אשר על ידם ובכח קדושת עבודת מעשה הקרבנות זבח ונסכים ויתר עבודת הקודש אשר היה שם כמה מאות שנה, קנתה הארץ כח רוחני ופיכות קדושה נפלאה, ומובטח לסבול חור בהיר המקדש השלישי מעשה ידי יוצר נרמצית ב"ה, עכ"ל.

אבן ע"ז זללה"ה בייטב לב (פ' תולדות עמוד רלב) העיר על דבריו, לכאורה אין המשל דומה לנמשל, להלץ הקב"ה שהוא כל יכול ובידו לתקן ולגדל, היפלץ מאתו לתת כח ויכולת מיד בארץ שתוכל לקבל בנין הבית המקדש השלישי, ולמה ציפוי הוצרך לבנין שני מקדשות ולהחריבן.

חיזוק לאדם מחמת כח רשימו דקדושה הנשאר בקרבו

וביאר ע"ז זללה"ה בקדושת יו"ט (לרעק השנה אות ח) שדבר זה בא לחזק את האדם לתשובה, כי בהעלותו על לבבו את כל אשר עשה מקדם, אז נדמה לו ח"ו שכבר נסתלק מאתו כח הקדושה, ואין יוכל לשוב לשורשו ולאחוז להטיב. על כן יקח רואים משמי בתי מקדשות, אשף שנחרבו בעוה"ר, ממנם הרשימו דקדושה מהם נשאר, וכמבואר בספה"ק (עץ חיים שער כח דרוש ד) שאור הקדושה עושה רושם במקומו, וממנו ילמח לנו ישועה מחדש ומזכה לבנין העתיד במהרה. והכי נמי האדם אפילו אם עשה מה שעשה וקדושתו נסתלקה הימנו, עם כל זה נשאר בו רשימו דקדושה, והרואים שים בקרבו קול דודי הדופק בעמקי לבבו, שברצונו לשוב ולהטיב מעתה, אם כן מאותו רשימו דקדושה שנשאר אצלו, יכול לאחז את עצמו לשוב ולתקן ולבנות את עצמו מחדש, עכ"ד.

טענת המלאכים במתן תורה

והנה כתב השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק תורה אור) להלן לשיטת בגמרא (שבת פח:) שבשעת מתן תורה קטרגו מלאכי השרת ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, דהיינו כיון שהאדם מוכשר לקבל טומאה ומטותא אית תנתן לו התורה, ועל זה אמר לו הקב"ה למשה אחוז בכסא כבוד"י והחזר להם תשובה, כלומר תחזור ותאמר להמלאכים שאף אם יחטא האדם יש לו תקנה בתשובה, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), עכ"ד.

יאוש מעבודת השי"ת הוא ח"ו נוטה למינות

והאומנם כי כן עדיין יש מקום, כי לומר מאמר יכול האדם בחיזה נדנוד מטה, אז כאשר יצוב אל לבו את מה שעשה וקלקל בנפשו ח"ו, יפול בספק היאוש ויסוג אחור מדרך התורה והמצות, כי כן זה עיקר תחבולות היצר הרע כמה שהוא מפתה לאדם לחטוא, שמזה יבוא אחר כך לשבור את רוחו בקרבו ולהמיתם עצמו מעבודת השי"ת לגמרי, וזה ענין חמור למאד, וכמ"ש בקדושת לוי (קדושה שלישית דפורים) שאם האדם יהיה עניו ומתייאש את עצמו ויאמר מה אני ומה חיי שאגרום שמחה להבורא ב"ה, אין זה נקרא עניו ושפל ברך, אדרבה הוא נוטה למינות, ע"ש במורחב.

ובזה יתפרש הענין שצא הר המוריה להר סיני, כי המלאכים גאו בקנאה שמינו רצו לתת התורה לבני אדם המוכשרים לחטוא, ומשם טענתם מחמת שבני אדם יש להם תקנה בתשובה, אך עדיין יש משם שלא יתייאש האדם מן התשובה ויאמר בלבבו ח"ו אין לי עוד תקנה, על כן בא לשם הר המוריה, להורות שגאמר בחומו מקום רשימו דקדושה מעבודת אברהם אבינו בעקידת יצחק, וקדושה זו נאמר בו כמה מאות שנה, שאר עליה עתידין בני ישראל לבנות שני בתי מקדשות כדי להכשיר את המקום לעורך בית המקדש השלישי, ואף שבין כך ובין כך יתרבו בתי מקדשות פעמייס, לא תסתלק הקדושה מחומו מקום, ומזה יתחזק האדם לידע שגם לאחר חורבן נפשו ח"ו בכשלון החטא, עדיין נשאר בקרבו קול דודי דופק, ממנו יתד ממנו פינה לבנות בנין תדש, ולהתחזק עצמו לשוב אל ה'.

ומעתה יתפרש מאמר המשנה, משה קבל תורה, היינו שמשה רבינו קבל התורה ומיתנה תורה לבני ישראל, שע"ג שבקשו המלאכים לעכב בחומרת מה חטא כי תזכרנו הלא הוא עלול לחטוא, עם כל זה ניתנה להו התורה, מסיני, היינו מחמת שצא הר המוריה להר סיני, וזה מחזק את האדם לידע שגם בזמן שהוא נכשל בחיזה חטא, יש לו תקנה בתשובה, והרמיזה שעדיין נשאר בקרבו קול דודי הדופק בעמקי לבבו, והוא מכח הרשימו דקדושה שנשאר בחומו מקום שנעשה שם עבודת ה' פעם אחת, וכמו שהר המוריה נשאר קרוב לשלפייס שנה רשימו דקדושה מעקידת יצחק ועבודת שני בתי מקדשות, ובזה נשאר טענת המלאכים, שגם שם יחטא האדם ח"ו, יש לו תקנה בתשובה לשוב ולתקן מעשיו לפני הקב"ה.

רושם דקדושה משעה אחת של קביעות עתים לתורה

די ווערטער איז נוגע פאר יעדן איד ובפרט פאר א איד א בעה"ב וואס איז קובע עתים לתורה, צומאל מיינט א מענטש אז נאר דער יושב אוהל די כולל אינגעלייט וואס זיי זיצן אין לערנען אסאך שעות יעדן טאג, זיי האבן אין זיך די השפעה פון די תורה, די קדושה פון תורה באגלייט זיי. - אבער א פשוט'ער איד, א בעה"ב וואס האט א שיעור קוים איין שעה בייטאג אדער איין שעה ביינאכט, דאס איז גארנישט. - אבער מען דארף צו וויסן אז דאס איז נישט אזוי, וייל יעדע דבר שבקדושה לאזט איבער א רושם דקדושה, וואס דאס העלפט אים צו אויף ווייטער. קומט אויס אז די איין שעה א טאג וואס ער לערנט, אפילו א גאנצן טאג איז ער טרוד על המחיה ועל הכלכלה, ער איז בי די ארבעט, אבער דעם שיעור קבוע וואס ער האט יעדן ביינאכט, די איין שעה, לאזט איבער אויף אים א רושם דקדושה וואס באגלייט אים א גאנצן טאג דערנאך, א גאנצן טאג האט ער דעם קול דודי דופק פון די שעה וואס ער לערנט, און די תורה באגלייט אים שטענדיג, און דאס האט א השפעה אויף זיין גאנצן התנהגות, סיי וועג ער איז אין ביהמ"ד און סיי וועג ער איז בי די ארבעט און סיי וועג ער איז אינדערהיים, אייביג האט ער אין זיך די השפעה פון די שעה תורה וואס ער לערנט יעדן טאג.

רושם דקדושה מסיום מסכת

און ווער רעדט נאך, אויב א איד איז זוכה צו מסיים זיין א מסכת, ער לערנט אזוי בלאט נאך בלאט ביז ער מאכט א סיום מסכת, דעמאלטס איז נישט נאר די שעה תורה באגלייט אים, נאר ער איז זוכה צו א רושם דקדושה פון די גאנצע מסכת וואס זאל אים באגלייטן.

דברי הכנה לרגל סיום הש"ס

די ווערטער וויל איך דא זאגן פאר אנשי שלומינו, אסאך אידן וואס זענען דא פון אנשי שלומינו,- נישט פון די יושבי אוהל, נאר דוקא פון די בעה"ב מענטשן, אידן וואס זענען עוסק על המחי' ועל הכלכלה, - זיי האבן זיך אנגעשלאסן אין אונזער חברותא וואס הייסט תורתך שעשועי, און מ'האט געלערנט מסכת נאך מסכת, און מ'שטייט יעצט פאר'ן מסיים זיין גאנץ ש"ס. דאס איז א געוואלדיגע רושם דקדושה, אז א איד איז זוכה צו מסיים זיין ש"ס, די אלע מסכתות טיעהן אים באגלייטן. תורה מגינה ומצלה (סוטה כא.).

וועג מען האט אנגעהויבן מיט בערך צוועלף יאר צוריק, האט מען געקוקט אויף די חבורה 'וואס איז עס שוין', אבער יעצט וועג מען איז זוכה צו מסיים זיין ש"ס, זעהט מען שוין אז עס איז שוין גאר עפעס אנדערש. און מען גייט אזוי מחיל אל חיל, מען האט איינמאל מסיים געווען ש"ס, און מען הייבט אן נאכאמאל ש"ס פון אנהייב.

און יעצט איז א פאסיגע געלעגנהייט פאר יעדן איינעם זיך מצטרף זיין צו דעם, צו אנהייבן ש"ס, און צו קענען ענדיגן בעז"ה אין צוועלף יאר ארום, און זיך מצטרף זיין מיט די כה הרבים.

בקיום המצוות מאיר בו קדושת הבורא ית'

משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע.

יתבאר עפי"מ שכתב ז"ז זללה"ה בעלי חיים (ח"ב פ' בשלח) בביאור מאמרם ז"ל (עבודה זרה ג.) גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה. ומתקשו המפרשים דלכאורה נותנת להיפך, דלפי מיני מצווה והוא עושה מעצמו, לכאורה הוא גדול מן המצווה ועושה. לומנס ביאור הענין על פי מה שכתב בשם החיים הקדוש (פ' בשלח) בענין המרגלים, דלפי שכשרים היו בשעה שנשתלחו, לפ' מחמת שכוונת המשלחים היתה רעה, תפעול פועל הרע בשליח ויחזור להיות שלומו של אדם כמותו, ויולד בו מכוונה רעה מה שלא היתה בו מקדם, כדרך שמוליד בחינת הקדושה בשלומי מצוה לעושה, עכ"ד. ולפי זה י"ל גם לגבי קיום המורה והמצוות, דלפי הוא מצווה ועושה, הרי נעשה הדבר על פי דיבורו של הקב"ה אשר לזה לעשותו, ואם כן בזה הוא שלומד דרחמנא וולד בו מכוונה קדושה מאת המשלח הבורא ב"ה, ולכן הוא גדול ממי שאינו מצווה והוא עושה על פי עצמו, דמאין יולד בו מכוונה קדושה, עכ"ד.

ובזה ניחא כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בברך משה (פ' תצוה עמוד רלב) מה שתקנו חכמי כנסת הגדולה בברכת המצוות, אשר קדשנו במצוותיו וצונו, פי' שהקב"ה קדשנו והוליד בנפשותינו מכוונה קדושה על ידי מצותיו, ודבר זה נפ על ידי וצונ"ו, מפני שאנו מצווים ועושים, שזוה חנאנו שלומי דרחמנא וולד בנו מכוונה קדושה מאת המשלח הבורא ית"ש, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש דברי רש"י ז"ל בפרשתינו, ויהי ביום השמיני קרע משה לההרן ולבניו ולזקני ישראל, ופירש"י להשמיעם שעל פי הדיבור להרן נכנס ומשמח בכהונה גדולה, ולפ יאמרו מליו נכנס. והיינו שמשה רבינו רצה להודיע לזקני ישראל את גודל קדושת אהרן ובניו הכהנים, וכלאמר בגמרא (קידושין כג:) הני כהני שלומי דרחמנא ניהו, ומכח זה מתלבש בהם מכוונה דקדושה מאת המשלח הבורא ית"ש, וזהו שעל פי הדיבור להרן נכנס ומשמח בכהונה גדולה, שהוא מצווה ועושה מפי הקב"ה, ולפ מליו הוא נכנס ועושה מעצמו, רק מתלווה עמו קדושת הבורא ב"ה.

התגברות הנסיונות בכל יום

ונקדים עוד מה דאיתא בגמ' סוכה (דף נב.) אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומלמלע הקב"ה עוזרו לע יוכל לו, ובגמ' קידושין (דף ל:) הגירסא, יצרו של אדם מתחד"ש עליו בכל יום. ודקדק המהרש"ל בשומרו מתחדש להיותו דבר חידוש. וי"ל הכוונה על פי דברי מרן הבעש"ט הק' זי"ע (הובא בתו' פרשת יוסף בשוה"ג) בדברי הגמרא (שבת עה.) שואל משום מאי מתייב משום לוצב, דקאי על היצר הרע, שיתחייב לעתיד לבא (סוכה נב.), ועל זה אמר שיתחייב משום לוצב, היינו מפני שהוא לוצב את העבירה למצוה ואת המצוה לעבירה. ובזה יתייצב שומרו יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, היינו כי בדבר זה הוא מתחדש בכל יום חדשים לבקרים, כי מה שהיה נמנול נחשב למצוה הוא מרחה פעם היום כמילו זה עבירה, וכבר זה הוא מתגבר בכל יום ומפתה את האדם להכשילו בדבר איסור.

והנה כי כן בחמת יפלע אין יוכל בן אדם קרוץ מחומר להתגבר על יצרו, ולכך אמרו חז"ל (קידושין פא.) חזי דאת גורע וגרע בשרע, ומהיכן יקח אדם חלל אישים כוחות עצומות לכבוש את יצרו הרע הבוער בקרבו תמיד. אכן י"ל כי היות שהאדם מצווה ועומד מפי הקב"ה להיות סור מרע ועשה טוב, על ידי כן נולד בו מכוונה קדושה מאת המשלח הבורא ית"ש אשר קדשנו במצותיו וצונו, ומכוונה קדושה זו כוחה גדול וסגולתה עצומה לעזור ולסייע לאדם להתגבר על יצרו. וזהו הכוונה מלמלע הקב"ה עוזרו, פי' מלמלע מכוונה קדושה זו הנטבעת בו מאת הקב"ה, אין יכול לו, בכוחות עצמו להתגבר על יצרו.

זהירות שלא יאבד הקדושה הפנימיות

אבער דער פסוק זאגט (דברים כג טו) ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, אויב ח"ו עס איז דא א ערות דבר, זאגט דער אויבערשטער ושב מאחריך, מען פארלירט דעם כח המשלה, די כח הקדושה פון הייליגן באשעפער, און אז מ'איז אליינס איז נישט מעגליך פאר א בשר ודם צו בייקומען דעם גרויסן כח פונעם יצר הרע, און זיך מתגבר זיין אויף די נסיונות. דארף מען זעהן צו נזהר זיין אז סיי וועלכע ערות דבר זאל נישט ארייגקומען אין שטוב, צו די לאנגע צולאזטע שייטלען, וואס איז דער היפוך פון צניעות, צו די זאכן וואס איז נוגע טעכנעלאגיע כלים מכלים שונים, מען דארף נישט מסביר זיין קיין פרטים, יעדער ווייסט פון וואס מ'רעדט, די אלע זאכן פארטרייבן דעם כח הקדושה.

מוסר והדרכה לבני העיר

איך בין דא א גאסט אין שטאט בארא פארק, בארא פארק איז א עיר מלאכה חכמים וסופרים, עס וואוינען דא אסאך ערליכע אידן, מסלתה ומשמנה, אבער עס איז אויך דא אן אנדערע בארא פארק, עס איז א שטאט מיט אסאך מענטשן, רבתי עם רבתי בדעות, א היימישער איד דארף צו וויסן, מען דאוועט נאר אין די היימישע בתי מדרשים וואס זענען מיוחד פאר אנשי שלומינו, אין די אלע אנדערע בתי מדרשים טרעפט מען זיך אהן מיט פארשידע מענטשן וואס האבן גאר וייטע השקפות פון דעם וועג ווי עס האבן אונז געלערנט אבותינו ורבותינו הק', עס איז דא בתי מדרשים צוגעשטעלט פאר אנ"ש אין אלע ווינקלען פון שטאט, שיינע בתי מדרשים מיט אלע ענינים, מען דארף זעהן זיך צו דרייען צווישן היימישע אידן, נישט ווערן נאכגעשלעפט נאך די אנדערע, איך האב אמאל געזאגט, מען מעג וואוינען אין בארא פארק, מען דארף אבער נישט זיין א בארא-פארקער!

און אז איך רעדט שוין דא, וויל איך רעדן וועגן אזא מנהג וואס איז דא אין דעם שטאט דא אין בארא פארק, וואס ערגעץ אנדערש איז עס נישט אזוי אייגנעפירט, עכ"פ פון ווי איך קום פין קרית יואל איז נישט אזוי, דא אין בארא פארק קויפט מען פלייש אין סופער מארקעט, מען גייט אין גראסערי אין מען קויפט איין פארשידענע זאכן און אויך קויפט מען דארט פלייש, דער סוהר דארף דאך ביזנעס, האט ער פארשידענע מיני פליישן מיט פארשידענע השגחות, כ'גיי נישט אריין אין די נושא פון כשרות, - ס'איז נישט קיין סוד יעדער ווייסט איך בין אסאך עוסק אין דעם, איך טוה אסאך אין די השגחה אויף פלייש, כ'גיי אבער נישט אריין אין דעם. - מען דארף צו וויסן, אז קויפן פלייש איז זייער א ערנסטע זאך, עס קען האבן אסאך פראבלעמען, פלייש קויפט מען נאר אין א פלייש געשעפט וואס האט נאר איין מין, פון איין השגחה.

תכונה דקדושה של הצדיקים הקודמים

והנה כתב בעלי חיים (ח"ב פ' משפטים) שהע למימע נמס' גיטין (דף פח: ובתוד"ה במילתא) שיש לבית דין בזמן הזה דין סמוכין, דאע"ג שליחותייהו דקמאי עבדינן. דהיינו כיון דאע"ג שליחותייהו דקמאי קעבדינן, גולד ומתלבש בגו כותש, ולכן כיון שהם היו סמוכין, גם אנחנו בשמילי דעבדינן שליחותייהו גולד ומתלבש בגו כח הסמיכה, עכ"ד.

ומכוצא הדברים אנו שומעים, שעל ידי שאנו הולכים בדרך הצדיקים הקודמים ומחזיקים בהוראתם אפר הורו לנו, מתלבש בנו כח הקדושה של רבותינו הקדושים, וזה עולה למעלה דור אחר דור עד משה רבינו ע"ה, וכמו שכתב בעני יששכר (סיון מאמר ה אות כט) בענין משה רבינו, דהנה הבן של הצדיק יש לו זכות גדול, ואוב בן בנו הוא רמוק קצת מהצדיק, הנה נתמעט הזכות מעט, וכן בדור השלישי והרביעי, אבל ע"ס הם ולפי שאינו דומה זכות בן הבן לזכות הבן, וכן בשרי דורות, אבל משה רבינו שלמד תורה לכל ישראל, הנה זכותו קיימת לעד כמו זכות האב לבן, ולע קמצינן דורות, וזה שאמרו (סוטה יג:) משה לע מת, פי' בחומה הצחינה שהוא רבינו"ו, שנמצא כרב לכל אחד מישראל, לע מת, ללע קמצינן דורות, ע"ד.

ובזה יתפרש מאמר המשנה, משה קבל תורה מסיני ומסר"ה ליהושע, להורות שבשמינה זו אפר קיבל משה תורה מסיני, שהיה ולפי בקדושה גבוה, אפר ליבר ה' עמו פנים בפנים והיה מלמדו כל התורה כולה, בחופן זה ומסר"ה ליהושע, שיהיה גם ליהושע קדושה הלזו, ויהושע לזקנים, ומשם נמשך המסורה וכח הקדושה עד ימינו אלה, ונמלע שכל אחד מישראל זוכה להיות נשפע מכח קדושתו של משה רבינו.

דרוש נחמד בענין תחיית המתים לעתיד

משה קיבל תורה מסיני.

ב) איתא בילקוט לתובני (פ' יתרו אות נ) בשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ובא למדבר, כדי שתנתן התורה על מקום המשולה הזה. ול"ב למה בא לשם הר המוריה.

וי"ל בהקדם קושית מהר"ם ג"ם בכתנות אור (פ' נצבים) היאך מועיל תשובה למדם, הלא קי"ל (פסחים עג:) גרהה ונדחה אינו חוזר וגרהה, וכן האדם היה גרהה תחילה, וקודם ישראל לה' (ירמיה ב ג), וכשחטא נדחה מקדושתו, ואיך יהיה חוזר וגרהה על ידי תשובה.

ותירץ בעיר דוד (פינחס רנח) דדין דיחוי שייך דוקא בנהמה, משום דקוף בהמה לשחיטה וכלו למיתה הן עומדים, ושייך בה דין דיחוי, אבל האדם אף שחטא הרבה ועומד למיתה, מכל מקום יחזור ויהיה בחחיית המתים, ובעל מי כזה אינו נדחה לעולם, עכ"ד.

והנה כתב בפרשת דרכים (דרוש בה) בענין תחיית המתים, כי אמרו חז"ל (תענית ג.) שלש מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח, ואחד מהם מפתח של תחיית המתים, דכתיב (יחזקאל לז יג) וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם. ואיתא בגמרא (סנהדרין קט.) מלהיכא כתו הוא, ואם כן היאך יטמא עצמו בציכול הקב"ה להחיות מתים, אך כיון שישראל הם בנים למקום (אבות פ"ג מי"ד), הרי כתו אב מותר לטמאות לבנו, עכ"ד. ומעתה אתי לע

ניתן לי בהע, דומיא הקב"ה הוא כהן גדול, וכהן גדול מסור לטומאת עצמו לצנו.

ויש לייסד על פי מה דאיתא בסנ' סנהדרין (דף ל:) מנין שהקב"ה מחיה מתים, תלמר לומר מן התורה כו' לכתיב (דברים לב טו) ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם (ופירש"י הנה אתה מת שוכב, והנה אתה קם שאתיה לעתיד לבא, והאי וקם אהנך קאי), עי"ש. ולפי זה יש לומר דהאי וקם הוה מצות עשה מן התורה, ואתי עשה דתחיית המתים ודחי לאו דטומאת כהנים.

אך עדיין קשה, דאיתא בגמרא (בבא מציעא ל.) דטומאת כהן יש עשה ולא תעשה, והיינו עשה דקדושים יהיו ולאו דלגפש לא יטמא, עי"ש. ואם כן איך אתי עשה דתחיית המתים ודחי לאו תעשה ועשה. ויש לומר על פי מה שכתב במלא הרועים (ערך עדות"ת אות כה) דבית שמאי סבירא להו עשה דומה לא תעשה ועשה, עי"ש. וכן כתבו בדברי יואל (פ' משפטים עמוד קטו) ובשמוון לשוריית (כלל ז). והנה ביאת בית הלל"ל (הובא במקדש מלך ברכות דף יז:) דלעתיד לבא תהיה ההלכה כבית שמאי. ולפי זה לעתיד לבא שפיר יש עשה לתחיית המתים ודחי לאו תעשה ועשה דטומאת כהנים, ומאחר זה מועיל המצוכה, כי האדם בעל מי שהוא עתיד לעמוד לתחיה, ובעל מי כזה לא נדחה מעולם.

והנה כתב ע"ז זללה"ה בישמח משה (פ' תולדות) דכמו לעתיד תהיה ההלכה כבית שמאי, גם קודם מתן תורה היתה הלכה כבית שמאי, עי"ש.

ועל פי זה יש לייסד בעקידת יצחק, שיש במדרש (ילקוט רלובני וירא אות קנד ואות קנה) שיצחק נעקד ביום הכפורים. ולכאורה קשה מהא דאיתא בסנ' שבת (דף קלב.) למילה שלא בזמנו אינו דוחה יום טוב ושבת, ומפרש רש"י משום דשבתון עשה הוא, והוה ליה יום טוב עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. ולפי זה קשה בענין עקידת יצחק ביום הכפורים, כיון שאברהם יצחק ביום שיהיה, הוה ליה קרבן שלא בזמנו, ואינו דוחה ליסור ביום הכפורים דהוה בעשה ולא תעשה, ואברהם מצינו קיים כל התורה כולה בטרם שיינתנה (יומא כח.), ואיך ביקש אברהם מצינו לשמוט את בנו ביום הזה. ונראין לומר דעשה דהעלהו שם לעולה, דוחה לליסור יום הכפורים, ועע"ג דיום הכפורים הוה בעשה ולא תעשה, אך כיון דקודם מתן תורה הלכה כבית שמאי דעשה דוחה לא תעשה ועשה, שפיר אתי עשה דהעלהו שם לעולה ודחי לליסור יום הכפורים.

וכבר הקדמנו דברי השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק תורה אור) שהא לאיתא בגמרא (שבת פח:) שבשעת מתן תורה קטרגו מלאכי השרת ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, דהיינו כיון שהשלם מוכשר לקבל טומאה ומטעם זה נתנו לו התורה, ועל זה אמר לו הקב"ה למשה לאחר שנשם"ע כבוד"י והחזר להם תשוב"ה, כלומר תחזור ותאמר להמלאכים שאף אם יחטא האדם יש לו תקנה בתשובה, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), עכ"ל.

ומעתה יתפרש המדרש שהר המוריה נע להר סיני, כי המלאכים היו מקטרגים שאינו רצוי לתת התורה לאדם שהוא מוכשר לחטוא, ואם תאמר איש לו תקנה בתשובה, עדיין יש חשש שמא מהני תשובה נימא לימות, ואי משום שהאדם נעל בי מכח תחיית המתים ובעל מי לא נדחה, הא גופא צריך ביאור איך יהיו המתים לעתיד לבא על ידי הקב"ה, הלא הקב"ה כהן הוא, וכהן לסור להטמא למתים להוי בלא תעשה ועשה, וצריך לומר דתחיית המתים הוה עשה, וכיון דלעתיד יהיה ההלכה כבית שמאי דמרינן עשה דוחה לא תעשה ועשה, ומהיכי תיתי הא, על כן בא לשם הר המוריה ועקידת יצחק להוי ביום הכפורים, ומתעורר הקושיא כיצד היתה העקידה ביום הכפורים להוה קרבן שלא בזמנו ואינו דוחה לא תעשה ועשה ביום הכפורים, ועל כרחך משום דקודם מתן תורה ההלכה כבית שמאי דעשה דוחה לא תעשה ועשה, ואם כן גם לעתיד שיהיה ההלכה כבית שמאי דמרינן דעשה דתחיית המתים יהא לא תעשה ועשה דקדושת כהנים, וכיון שימיו המתים או לא ימרינן דימיו ומהני תשובה, ונסתר טענת המלאכים, ושפיר ניתן תורה לבני ישראל.

וזה שאמר משה קבל תורה, היינו שמשה רבינו קבל התורה, ונתן את טענת המלאכים מה אנוש כי תזכרנו הלא הוא עלול לחטוא, מסיני, היינו מחמת שבא הר המוריה להר סיני, שמזה רואים שאם ההלכה כבית שמאי דמרינן עשה דוחה לא תעשה ועשה, ואם כן יהיה תחיית המתים לעתיד על ידי הקב"ה בעצמו, ומו לא ימרינן דימיו, וא לבני אדם תקנה בתשובה.

ובלבתינו נדרך זה יש לפרש מאמר המכילתא (פרשת בשלח פ"ג) רבי יוסי הגלילי אומר, כשנכנסו ישראל לים, נעקר הר המוריה ממקומו, ומזמזו של יצחק עליו ומערכתו הערוכה עליו ויצחק כילו עקוד עליו ונתון על המזבח, ופנחס כילו פשט ידו ונקח את המלכלת לשחוט את בנו. ונראין ביאור למה בא פה מעמד עקידת יצחק.

ולפי האמור יתפרש, דהנה אר של יש לנו לומר שמחלה לקרוע את היס בטענה הללו והללו כו' (ילקוט בשלח רמז רלד), אמנם בני ישראל עשו תשובה על שפת היס כלשיטת במדרש (תנחומא בשלח פ"ח) ופרעה הקריב, הקריב את לבן של ישראל לשבין שבשמים. אמנם עדיין קשה איך מהני תשובה, נימא גרמה ומחמה אינו תוכן וגרמה, ועל כרחך שמפני שהמלך עתיד לעשות בתמיית המתים לא שייך בו ליתוי, אך עדיין קשה איך יתיו המתים לעתיד, הלא הקב"ה כהן הוא, ולא כמו שנתבאר לעתיד יהיה ההלכה כבית שמאי דעשה דוחה לא תעשה ועשה, ומגלן הא, על כן בא לשם עקידת יצחק דהוי ניוס הכפורים, ולכאורה אינך פשט מבראשית את ידו לשחוט את בנו ניוס הכפורים, הא הוי קרבן שלא בזמנו ואינו דוחה יו"ט, ועל כרחך משום דקודם מתן תורה ההלכה כבית שמאי דעשה דוחה לא תעשה ועשה, והכי נמי לעתיד יהיה ההלכה כבית שמאי, ושפיר נמי עשה דתמיית המתים ודמי ללא תעשה ועשה דקדושת כהנים, וכיון שבני ישראל עתידין לעמוד בתמיית המתים, ממילא בעלי מיים אינן נדמין, ושפיר מהני תשובה.

ברכוש מצרים אם היה בו איסור גזל

ועל פי יש לפרש דברי המדרש פליאה (הובא בישמח משה) היס רמה וינס (תהלים קיד ג), מה רמה, רמה ישראל בחיים וברכוש מצרים בידם. וצריך ביאור.

ונקדים מה שהעיר בעין יעקב (ברכות ט.) דברכוש מצרים הוה גזל בידי ישראל מממון נכרי, עי"ש.

אך יש לומר דלמי עשה לגיווי הקב"ה (שמות יא ב) וישאלו איש מאת רעהו, ודמי למיסור גזל. אמנם כתב בשו"ת שם מרייה (מ"ל יו"ד סוס"י ס"ד) דלא למי עשה דמצוה ודמי למיסור גזל, משום דגזל הוי בלא תעשה ועשה, דמיכא נמי עשה דוחה את הגזילה (ויקרא ה כג), ולא מהרינן עשה דוחה לא תעשה ועשה, עי"ש. והאומנם אי גזל נכרי מיכא נמי עשה דוחה את הגזילה הוא מחלוקת האחרונים, דבשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' פ"ח) העלה, דבגזל נכרי ליכא עשה להשבה, רק לאו ללא תגזול, עי"ש. וכ"כ בחידושי חתם סופר (סוכה ל. ד"ה הא קנייה גיטום) וביוס תרועה (רמז השנה כח.) ובחידושי כתב סופר (סוגיית דמלכב"ע לוח יוד). אבל בשער המלך (פ"ל מהל' גזילה ה"ג) חולק על זה, ומבירא ליה דיש חיוב השבה אף בתורת, עי"ש. ואם כן לשיטת השער המלך הדרא הקושיא לדוכתה, איך לקחו רכוש מצרים, הא מיסורא דגזל הוה ללא תעשה ועשה. אבן לפי מה שהקדמנו דקודם מתן תורה היתה הלכה כבית שמאי, דבבירא להו דאמי עשה ודמי ללא תעשה ועשה דקודם מתן תורה ההלכה כבית שמאי, ואפילו אמי עשה דתמיית המתים ודמי ללא תעשה ועשה דקדושת כהנים, וכיון שבני ישראל עתידין לעמוד בתמיית המתים, ממילא בעלי מיים אינן נדמין, ושפיר מהני תשובה.

להיות בעה"ב על ממונו ולא ההיפוך

כ'האב נאר אזוי יעצט געקלערט, די מדרש זאגט (הובא בישמח משה) הים ראה וינס (תהלים קיד ג), מה ראה, ראה ישראל באים ורכוש מצרים בידם. דארף מען פארשטיין וואס מיינט דיע מדרש צו זאגן ורכוש מצרים בידם, וואס א חילוק ווי זיי האבן געהאלטן די געלט.

נאר עס קען זיין אזוי, ווען די אידן ווען זענען ארויס פון מצרים, ס'איז נתקיים געווארן דעם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ווי די פסוק זאגט וינצלו את מצרים, האבן זיי געהאט אסאך געלט, מען קען אבער זעהן בחוש, אז צומאל ווען א מענטש איז נאר אביסל מצליח מיט געלט, דער אייבערשטער העלפט אים א פארדינט שיין, ער ווערט שוין מער באלבאטיש, ווערט ער אינגאנצן געטוישט, ער הייבט זיך אן צו פירן אינגאנצן באלבאטיש, זיין קליידונג איז שוין באלבאטיש, מער אהער געשטעלט, די צניעות איז אים שוין מער באלבאטיש, די גאנצע שטוב פירט ער שוין אזוי באלבאטיש.

שטייט אין מדרש (ילקוט בשלח רמז רל"ד) והמים להם חומה מימינם, ווען די אידן זענען אריינגעקומען אין ים, האט דער מלאך גבריאל געזאגט פאר די וואסער, הזהרו בישראל, שעתידין לקבל את התורה מימינו של הקב"ה. קומט אויס אז קריעת ים סוף איז געווען אין זכות פון מתן תורה. אויב אבער מען ווערט פארבלענדט פאר די געלט, קען מען נישט אזוי מקבל זיין די תורה.

דאס זאגט דער מדרש, הים ראה וינס, אין וועלכן זכות האט מען זוכה געווען צו קריעת ים סוף, אין זכות פון מתן תורה. פרעגט דער מדרש, מה ראה, די אידן האבן דאך געהאט א רכוש גדול, זאגט דער מדרש, ראה ישראל באים ורכוש מצרים ביד"ם, די רכוש מצרים איז געווען אין זייערע הענט, וועו א מענטש איז באלבאטיש, דעמאלטס איז נישט רכוש מצרים בידם, ער איז נישט בעל הבית אויפן רכוש מצרים, פארקערט די גאלט איז בעל הבית אויף אים, ער איז ביד רכוש מצרים, ער איז אינגאנצן משועבד צו די גאלט, און ער וויסט נישט וואס צו טוהן. אבער די אידן זענען געווען ורכוש מצרים ביד"ם, זיי זענען געווען בעה"ב אויף די גאלט, אזוי קענען זיי נעמן די תורה, האט זיך די ים געשפאלטן.

דאס דארף מען צו וויסן, אפילו א מענטש איז זוכה צו פרנסה בהרחבה, דער אייבערשטער העלפט אים ער איז מצליח ב"ה, דאס דארף אים נאכנישט מאכן באלבאטיש, אז ער זאל זיך טוישן, די ווייב זאל זיך דארפן קליידן באלבאטיש, און די קינדער זאלן אויך שוין זיין באלבאטיש, ער שיקט שוין זיינע קינדער אין באלבאטישע מוסדות, און וועו עס קומט אין ישיבה, פאסט אים שוין נישט צו שיקן אין אונזערע ישיבות, ווייל דאס איז שוין נישט באלבאטיש, נאר ער פרעגט זיך נאך וועלכע ישיבה קטנה איז מער א באלבאטישע ישיבה, און וואס געשעהט שפעטער, עס קומט צו ישיבה גדולה שיקט ער אים לערנען אין ארץ ישראל, און נאך די חתונה, איז ער שוין אינגאנצן אפגעפרעמדט מכל הקודש לנו, ותוצאותיו מי ישורנה. מען דארף זייער נזהר זיין אין דעם.

תשובה מכח ביטול ברוב

משה קיבל תורה מסיני.

יתפרש על פי מה שכתב בברית שלום (פ' תשע) לפרש מאמר הגמרא (רפ"ה דפסחים יח.) ועובר על פסח (מיכה ז יח), תניא רבי רבי ישמעאל מעביר רשתן רשתן, וכן היא הסדר. הכוונה בזה, כי הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו רוצה לזכות את בריותיו ולהרבות הזכיות על העוונות, וכשהוא רואה שהזכיות והעוונות שוין ושקולין הן, נוטל כל הזכיות כולם יחד ונותן לתוך הסדה, ואחר כך נותן לתוכו העוונות יחד יחד, כדי שיהא קטן קטן בטיל (עבודה זרה עג.), והעוונות נעשו זכיות, כדין כל מיסורין שבתורה דקי"ל חד נתרי בטיל. וזה שאמר מעביר רשתן רשתן, פי' שהקב"ה נותן העוונות יחד יחד לתוך הזכיות, ורשתן רשתן בטיל, וזהו ההעברה, וכן היא הסדה, פי' שכך היא מדת התורה דקי"ל בכל מיסורין קטן קטן בטיל, עכ"ד.

אך יש להעיר על זה, דלכתורה כיון שהקב"ה שומר משמרתה של תורה (ירושלמי רפ"ק דשבת פ"ג), אין הוא מבטל העבירות ברוב הזכיות, הלא קי"ל (ביצה ד:) לעין מבטלין מיסור לכתחילה, ולריך לומר שהוא על דרך שמניחו במסכת סוכה (דף ט:) ובשולחן ערוך (או"ח סי' תרכ"ו ס"ק) העושה סוכתו תחת האילן, ואין גלתה מרובה מחמתה מלא על ידי האילן, לריך שיפפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן, והטעם מפורש בב"מ (ובהגה בטור"ז סק"ב ומ"ש סק"ג) דהא לאין מבטלין מיסור לכתחלה, היי מילי במקום שנהגה כגון לאכול או להחם, אבל מלות לאו ליהנות ניתנו (רפ"ק דשבת כח.), עכ"ד. והכי נמי לגורך מלוה למחול עוונותיהם של ישראל ולהלילם מרדת שחת, מותר לבטל מיסור לכתחילה.

ובמס' רפ"ק דשבת (דף כח.) בסוגיא דמלה"ג, פירש רש"י (ד"ה לאו) מלות לאו ליהנות ניתנו ליאמלל, להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צוואריהם ניתנו. ומוסיף בשולחן ושציב (מהדו"ל ח"ב סימן קכ"ח) בביאור הדבר, כי מאחר שהמורה נותנ בכפיית הבר (שבת פא.), לכך מלות לאו ליהנות נתנו רק לעול ניתנו, עכ"ד.

וכבר הקדמנו דברי הגל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק תורה לוכ) להא דאיתא בגמרא (שבת פח:) שבשעת מתן תורה קטרגו מלאכי השרת ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, דהיינו כיון שהאדם מוכשר לקבל טומאה ומטוה אין מתנן לו התורה, ועל זה אמר לו הקב"ה למשה אמו בכפ"ע כבוד"י והמזר להם תשוב"ה, כלומר תמזור ותאמר להמלאכים שאף אם יחטא האדם יש לו תקנה בתשובה, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), עכ"ד.

וזהו ביאור המשנה, משה קיבל תורה, ואחה טוענת מלאכי השרת, מסיני, משום כפה הר סיני כגיגית, לכן מלות לאו ליהנות ומותר לבטל עבירות על ידי קטן קטן בטיל, ואחני תשובה לתקן פגם חטא, וזה נאמר טוענת מלאכי השרת.

*

עב"פ היוצא לנו מזה, שלריך האדם להתחזק בעבודת השי"ת בכל עת ובכל זמן, וגם לפעמים אם ח"ו האדם נכשל בחיזה דבר, אחר נופלנו ואחר חטאנו, לריך להתחזק ולידע שיש כח בתשובה לתקן מה שעשה, ועדיין נשאר בקרבנו רשימו דקדושה הוא ניצוץ הקדוש הטוער בקרב לבבנו, ולא תכבה לעולם, ומחמת זה יתחזק וישוב אל ה', ויוסיף חומן במורה ועבודת השי"ת ולהתחזק בשלשת עמודי העולם לעשות נחת רוח ליוצרינו ית"ש, והשי"ת יהא יהא עמנו את הברכה שמכה לחיים ברוחים ושלימים, ויהיה לנו ע געזונטער זומער, ברכה והלגלה בגשמיות וברוחניות ושיעתע דשמיע בכל העניגים, עדי נזכה לגיחת גואל לדק בב"ה.

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יסב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

לך יובילו מלכים ש"י

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנדוראי נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים,

הרבני הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מוה"ר

יואל שרגא שעהר

הי"ן

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'
ולמען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
פה בני ברק יצ"ו

לרגל שמחת אירוסי בנו החתן החשוב המצויין מופלג בתוי"ש

כמר **שמעון אלעזר** נ"י"ו

עב"ג הכלה החשובה והמהוללה שתחי' למז"ט בשעטו"מ

בת מחו' מוה"ר **יעקב שלום הארטמאן** הי"ו

ושגורה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, וימשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת עם כל ברכאן דנפישא

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתו,
ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין
להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות
בני ברק יצ"ו

